101
cărți de citit
într-o viață

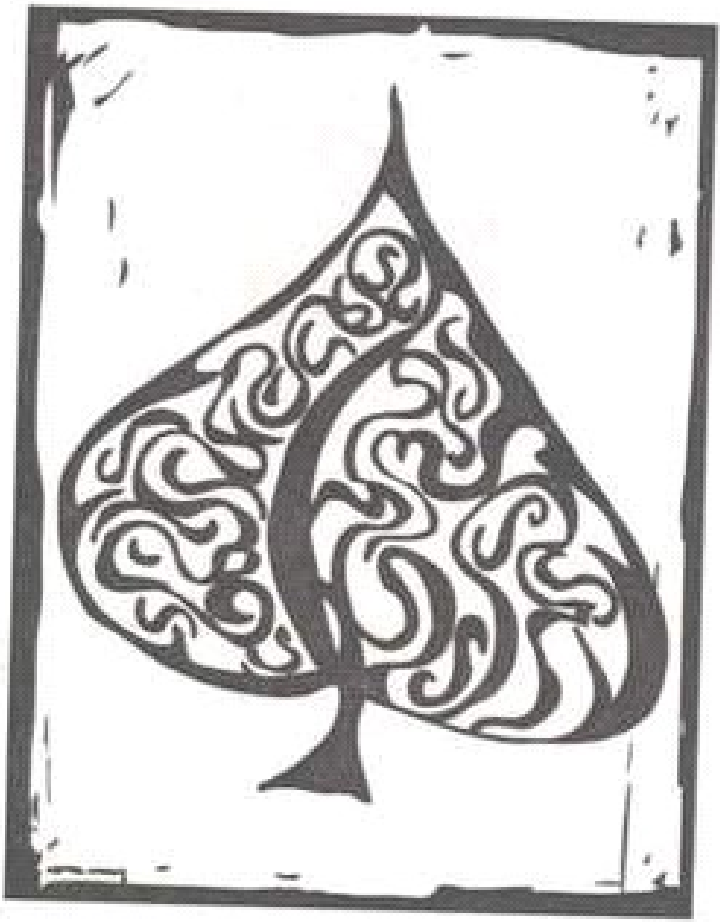

Aleksandr Sergheevici Puşkin

Dama de pică şi alte povestiri

Traducere de Eusebiu Camilar

Comandaţi cărţile Adevărul:
www.adevarulshop.ro
Telefon: 021.407.76.38 / 51;
Fax: 021.407.76.42

Полное собрание сочинений

A. S. Puşkin:

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
PUŠKIN ALEKSANDR SERGHEEVICŮ
Dama de pică şi alte povestiri/Alekcsandr Sergheevici Puşkin;
Trad: Eusebiu Camilar – Bucureşti – Adevărul Holding, 2012
ISBN 978-606-644-032-5

I. Camilar, Eusebiu (trad.)

821.161.1-34= 135.1

Arapul lui Petru cel Mare

Voinţa de fier a lui Petru
Rusia a înnoit-o.
N. IAZÎKOV

Capitolul 1

Sunt la Paris;
Acum trăiesc cu adevărat.

DMITRIEV, Jurnalul unui călător

Printre tinerii trimişi de Petru cel Mare în ţări străine, spre a dobândi cunoştinţele trebuitoare unui stat reorganizat, se afla şi finul său, arapul Ibrahim. Acesta urmase cursurile unei şcoli militare din Paris, ieşise de acolo cu gradul de căpitan de artilerie, dăduse dovadă de o

vitejie deosebită în războiul din Spania[1] şi se întorsese la Paris greu rănit. Cu toate multele lui treburi, împăratul nu uita să ceară veşti despre favoritul său şi primea întotdeauna răspunsuri îmbucurătoare despre purtarea şi vrednicia lui. Era foarte mulţumit de el şi-l chemase în nenumărate rânduri în Rusia, însă Ibrahim nu se grăbea. Refuza, arătând felurite pricini: ba rana, ba dorinţa de a-şi desăvârşi cunoştinţele, ba lipsa banilor, iar Petru îi răspundea îngăduitor la rugăminţi, îi cerea să se îngrijească de sănătate, îi mulţumea pentru sârguinţa la învăţătură şi, cu toate că era atât de cumpătat în cheltuieli, pentru Ibrahim nu-şi cruţa banii, trimiţându-i, odată cu galbenii, poveţe şi sfaturi părinteşti.

După cum stau mărturie toate însemnările istorice, viaţa uşuratică, libertinajul şi luxul nebun al francezilor din vremea aceea n-aveau seamăn. Ultimii ani ai domniei lui Ludovic al XIV-lea, de pomină pentru evlavia austeră, pentru buna-cuviinţă şi solemnitatea curţii lui, nu lăsaseră niciun fel de urme.

Din nefericire, ducele de Orléans, plin de calităţi strălucite şi de tot soiul de păcate, nu era deloc făţarnic. Orgiile de la Palais Royal nu erau o taină pentru parizieni; şi pilda lor era molipsitoare. În vremea aceea se ivi Law[2]

: lăcomia de bani se însoţea cu setea de plăceri şi distracţii; moşiile se iroseau, bunele moravuri piereau, francezii râdeau şi speculau. Statul se descompunea în sunetele refrenelor vesele ale vodevilurilor satirice.

Cu toate acestea, societatea de atunci prezenta un tablou dintre cele mai interesante. Rafinamentul şi pofta de distracţii apropiară toate straturile societăţii. Bogăţia, amabilitatea, celebritatea, talentul şi chiar ciudăţenia, într-un cuvânt, tot ce hrănea curiozitatea sau făgăduia o plăcere se bucura de aceeaşi trecere. Literatura, ştiinţa şi

1 E vorba de războiul anglo-franco-spaniol din anii 1719 - 1720

2 *Law, John* (1671-1729), financiar de origine engleză stabilit in Franţa, fondator al *Băncii generale;* a înlocuit moneda de metal cu moneda-hârtie. După ce *Compania Indiilor,* înfiinţată de el, a dat faliment, deşi iniţial s-a bucurat de un mare succes, a fost nevoit să fugă din Franţa.

filosofia, părăsind cabinetul tihnit, coborau în mijlocul înaltei societăţi spre a servi modei şi spre a-i da tonul. Femeile domneau, dar nu mai cereau să fie adorate. Respectul adânc pentru ele era înlocuit cu o politeţe pur formală. Aventurile ducelui de Richelieu, acest Alcibiade al noii Atene, au intrat în istorie şi ne înlesnesc înţelegerea moravurilor din acele vremuri.

Temps fortunés marqués par la licence,
Où la folie, agitant son grelot,
D'un pied léger parcourt toute la France.
Où nul mortel ne daigne être dévot,
Où l'on fait tout, excepté pénitence[3].

Ivirea lui Ibrahim la Paris, înfăţişarea şi cultura lui, inteligenţa lui înnăscută stârniră atenţia tuturor. Femeile din lumea bună voiau toate să-l ospăteze pe *„le nègre du czar"*[4] şi şi-l disputau. Ibrahim lua parte la recepţiile însufleţite de tinereţea lui Arouet şi de bătrâneţea lui Chaulieu[5], de conversaţia lui Montesquieu şi a lui Fontenelle; se ducea la toate balurile, la toate sărbătoririle şi premierele. Se lăsa purtat de valul vieţii din jur, cu întreaga înflăcărare a anilor şi a rasei lui. Dar gândul de a schimba distracţiile strălucitoare cu simplitatea austeră a curţii de la Petersburg nu era singurul care îl îngrozea; alte legături, mai puternice, îl ţineau strâns legat de Paris: tânărul african iubea.

Contesa D., deşi trecută de prima tinereţe, mai era socotită o femeie foarte frumoasă. Fusese măritată la şaptesprezece ani, abia ieşită dintr-un pension de maici, cu un om pe care nu avusese timpul să-l îndrăgească şi care, mai târziu, nu căutase nici el să se facă iubit de ea. Se

3 Vremuri norocoase, pline de frivolitate,/ când nebunia sunându-şi zurgălăii/ parcurge cu paşi uşori întreaga Franţă,/ când niciun muritor nu se învredniceşte să fie cucernic,/ când se face orice în afară de pocăinţă (lb. franceză); din poemul lui Voltaire, *Fecioara din Orléans.*

4 Arapul ţarului (lb. franceză).

5 Poet francez (1639-1720).

spunea despre dânsa că avea amanţi, dar, datorită moravurilor îngăduitoare, se bucura totuşi de renume bun, căci nu i se putea pune în cârcă vreo aventură ridicolă sau scandaloasă. Casa ei era una dintre cele mai la modă; acolo puteai întâlni toată înalta societate a Parisului. Ibrahim îi fu prezentat de tânărul Merville, socotit ultimul ei amant, fapt pe care acesta se străduia să-l dovedească prin toate mijloacele.

Contesa îl primi pe Ibrahim cu politeţe, fără să-i acorde însă o atenţie deosebită, şi acest lucru îl bucură. De obicei, tânărul negru era privit ca o ciudăţenie, era întotdeauna înconjurat, asaltat de întrebări şi laude, dar această curiozitate, deşi mascată de bunăvoinţă, îl jignea. Atenţia atât de dulce nouă, pe care o căutăm la femei şi care e aproape singurul scop al străduinţelor noastre, nu numai că nu-l bucura, dar îi umplea sufletul de amărăciune şi de indignare. Ibrahim simţea că pentru femei el nu e decât un animal ciudat, o făptură aparte, străină, aflată întâmplător în mijlocul lor, fără nicio legătură cu lumea lor. Mergea până acolo încât îi invidia pe oamenii nebăgaţi în seamă de nimeni, socotindu-le mediocritatea drept fericire.

Gândul că nu-i fusese hărăzită o dragoste împărtăşită îl ferise de nemăsurata încredere în sine şi de orgoliu şi toate acestea îi încununau cu un deosebit farmec felul de a se purta cu femeile. Vorba îi era simplă şi demnă şi îi plăcu contesei D., plictisită de nesfârşitele glume şi aluzii fine ale francezilor. Ibrahim mergea des la ea. Puţin câte puţin, contesa se obişnui cu chipul lui, ba chiar îi plăcu părul lui creţ şi negru (rănit la cap, Ibrahim nu purta perucă, ci bandaj), care contrasta cu mulţimea de peruci pudrate din salonul ei. Avea douăzeci şi şapte de ani; era înalt şi zvelt şi nu arareori femeile frumoase se uitau la el cu un simţământ mult mai măgulitor decât simpla curiozitate. Dar Ibrahim, care apucase să-şi formeze o anumită părere despre ele, fie că nici nu le băga în seamă, fie că le socotea purtarea drept pură cochetărie. Neîncrederea îi pierea numai când întâlnea privirile contesei. În ochii ei citea o bunăvoinţă atât de caldă, ea se purta cu el atât de simplu

şi de firesc, încât n-o putea bănui câtuşi de puţin că ar cocheta cu el sau că l-ar lua peste picior.

Deşi Ibrahim nici nu se gândea încă la dragoste, simţea totuşi o nevoie puternică de a o vedea pe contesă în fiecare zi. Nu pierdea niciodată prilejul de a o întâlni şi, când se afla lângă ea, i se părea că asupra lui pogoară harul neaşteptat al cerului. Contesa îi ghicise sentimentele încă înainte ca el să-şi fi dat seama de ele. Orice s-ar spune, dragostea fără nădejde şi fără pretenţii mişcă inima femeilor mai mult decât calculele cele mai abile ale seducătorilor. Când se afla lângă Ibrahim, contesa îi urmărea gesturile, îi asculta cuvintele; cum lipsea el, cădea pe gânduri şi era distrată ca de obicei. Merville văzu cel dintâi această simpatie reciprocă şi-l felicită pe Ibrahim. Nimic nu înflăcărează dragostea mai mult ca vorba încurajatoare a unui străin; iubirea e oarbă, nu se încrede în ea însăşi, se agaţă îndată de orice sprijin. Cuvintele lui Merville parcă l-au deşteptat. Nici nu se gândise până atunci că dragostea i-ar putea fi împărtăşită; speranţa îi lumină sufletul deodată, şi el se îndrăgosti nebuneşte. Înspăimântată de pasiunea lui năvalnică, contesa încerca zadarnic să-i ofere prietenia şi să-i dea sfaturi de cuminţenie, căci simţea şi ea că începe să şovăie. Semnele de atenţie lipsite de prudenţă din partea ei deveneau tot mai dese, până când, târâtă de puterea pasiunii, ea căzu în braţele înflăcăratului Ibrahim; tânărul era beat de fericire… Nimic nu poate fi ascuns ochilor pătrunzători ai lumii. Noua legătură a contesei fu cunoscută în scurt timp de toţi. Unele doamne erau uimite de alegere, altele o găseau firească. Unele râdeau, altele îi socoteau noua legătură drept o nechibzuinţă de neiertat. Cuprinşi de prima beţie a patimii, ei parcă nu vedeau ce se petrece în jurul lor. Repede însă au prins să ajungă până la ei glumele cu două înţelesuri ale bărbaţilor şi vorbele înţepătoare ale femeilor. Până atunci, felul lui de a fi, demn şi rece, îl ferise pe Ibrahim de asemenea atacuri; îi venea greu să le suporte şi nu ştia cum să răspundă. Învăţată cu respectul oamenilor, contesa nu putea sta nepăsătoare

când se văzu ţintă a bârfelor şi înţepăturilor. Ba i se plângea cu lacrimi în ochi lui Ibrahim, ba îl învinuia amar, ba îl implora să nu-i ia apărarea, pentru a nu o compromite cu totul, stârnind o zarvă inutilă.

Urmările dragostei nechibzuite îi încurcară situaţia şi mai mult. Mângâieri, sfaturi, propuneri, toate fură zadarnice. Contesa vedea cum se apropie nenorocirea de neînlăturat şi o aştepta cu deznădejde.

Îndată ce aflară şi alţii despre aceasta, bârfele se înteţiră; femeile sentimentale se îngrozeau, bărbaţii făceau rămăşaguri dacă va naşte copilul negru sau alb. Curgeau epigramele pe seama soţului ei, singurul din tot Parisul care nu ştia şi nu bănuia nimic.

Clipa fatală se apropia. Contesa era în culmea deznădejdii. Ibrahim se ducea la ea în fiecare zi. Vedea cum o părăsesc puterile trupeşti şi sufleteşti. Nu mai încetau lacrimile şi groază, în sfârşit, contesa simţi primele dureri. Se găsi mijlocul de a-l îndepărta pe conte. Se luară repede măsuri. Sosi doctorul. Cu două zile înainte, o femeie săracă fusese convinsă să-i dea contesei pruncul ei nou-născut; un om de încredere fu trimis să aducă copilul. Ibrahim stătea într-o încăpere de lângă dormitorul nenorocitei contese. Ascultă cu răsuflarea oprită gemetele înăbuşite, şoaptele slujnicei, poruncile medicului. Contesa s-a chinuit mult. Lui Ibrahim, orice geamăt îi rupea inima, orice clipă de tăcere îl cutremura de groază… Deodată auzi un strigăt slab de copil – şi nu-şi mai putu stăpâni bucuria; se năpusti în camera contesei… Un prunc tuciuriu se afla pe pat, la picioarele ei. Ibrahim se apropie. Inima îi bătea năvalnic. Când îşi binecuvântă fiul, mâna îi tremura. Contesa îi zâmbi istovită, îi întinse mâna slabă… dar doctorul îl îndepărtă, spre a o feri de emoţii prea puternice. Pruncul, pus într-un coş acoperit, a fost scos din casă pe o scară dosnică. Un alt copil fu aşezat în leagănul din camera lăuzei. Ibrahim plecă parcă mai liniştit. Trebuia să vină contele. Acesta se întoarse târziu, află de naşterea fericită şi se arătă foarte mulţumit. Astfel, în locul unui scandal interesant, lumea rămase dezamăgită şi nevoită să

se mulţumească numai cu bârfele.

Totul intră în normal. Dar Ibrahim simţea că trebuie să-şi schimbe soarta, căci, mai devreme sau mai târziu, contele tot ar fi putut afla de legătura contesei. Şi atunci, compromiterea femeii iubite ar fi fost de neînlăturat. Ibrahim iubea şi era iubit cu patimă, dar contesa, încăpăţânată şi frivolă, nu era la prima ei dragoste. În inima ei, simţămintele cele mai gingaşe puteau fi înlocuite oricând cu dezgust şi ură. Tânărul începea să-şi dea seama că dragostea ei se va răci curând. Nu cunoscuse până atunci gelozia, dar o presimţea cu groază; îşi închipuia că suferinţele despărţirii sunt mai puţin chinuitoare şi se pregătea să rupă legătura nefericită, să părăsească Parisul, să plece în Rusia, unde un obscur sentiment al datoriei îl chema de multă vreme şi unde se ştia aşteptat de Petru.

Capitolul 2

…Nu mă vrăjeşte frumuseţea,
Nici bucuria nu mă atinge,
Nu-s uşurel, de bună seamă,
Acesta-i nenorocul meu…
Doresc onoruri doar, mereu,
Şi-aud cum gloria mă cheamă!
DERJAVIN

Zile şi luni treceau, şi îndrăgostitul Ibrahim nu se putea hotărî să părăsească femeia iubită. Ceas cu ceas, contesa se simţea tot mai legată de el. Fiul lor creştea undeva, departe, în provincie. Vorbele lumii se potoliră şi amanţii începură să se bucure de mai multă linişte; îşi aminteau în tăcere de furtuna prin care trecuseră şi se sileau să nu se gândească la viitor.

Într-o zi, pe când Ibrahim se afla la o primire la ducele de Orléans, acesta îi dădu o scrisoare şi-i spuse s-o citească cu luare-aminte. Scrisoarea era de la Petru I.

Ghicind de ce stă Ibrahim la Paris, ţarul îi scria ducelui că nu vrea deloc să-şi silească favoritul să se întoarcă în Rusia, că lasă acest lucru la libera lui alegere, dar că, oricum, niciodată nu va uita să-i poarte de grijă. Scrisoarea îl mişcă pe Ibrahim până în adâncul inimii. Din clipa aceea, soarta lui era hotărâtă. A doua zi îl anunţă pe regent că vrea să se întoarcă neîntârziat în Rusia.

— Gândeşte-te bine, i-a spus ducele, Rusia nu e patria dumitale; nu cred să-ţi mai vezi vreodată patria însorită, îndelungata dumitale şedere în Franţa te-a înstrăinat şi de climă, şi de felul de viaţă din Rusia, pe jumătate sălbatică. Nu te-ai născut ca supus al lui Petru. Crede-mă: foloseşte-te de mărinimoasa lui făgăduială şi rămâi în Franţa, pentru care ţi-ai vărsat sângele, şi fii sigur că şi aici meritele şi talentul îţi vor fi răsplătite.

Ibrahim îi mulţumi sincer, dar rămase neclintit în hotărâre.

— Regret, spuse regentul, de altfel însă îţi dau dreptate.

Îi făgădui că-i va primi demisia şi scrise despre toate acestea ţarului.

Ibrahim îşi făcu repede pregătirile de drum. Seara dinaintea plecării o petrecu ca de obicei la contesa D. Ea nu bănuia nimic. Ibrahim nu avea curajul să-i spună ce hotărâse. Contesa era liniştită şi binedispusă. Îl chemă lângă ea de mai multe ori şi glumi pe seama îngândurării lui. După cină, ceilalţi invitaţi plecară; în salon erau acum numai contesa, soţul şi Ibrahim. Nenorocitul ar fi dat totul să rămână singur cu ea, dar contele se aşezase aşa de tihnit lângă cămin, încât era slabă nădejde să mai poată fi scos de acolo. Tăceau toţi trei.

— *Bonne nuit*[6]*,* spuse într-un târziu contesa.

Inima lui Ibrahim se strânse şi el simţi deodată toată grozăvia despărţirii. Rămase nemişcat, fără să-i răspundă.

— *Bonne nuit, messieurs,* spuse ea încă o dată.

Însă Ibrahim sta mereu împietrit. Ochii i se întunecară, simţea că îl apucă ameţeala. Cu greu putu

6 Noapte bună (lb. franceză)

părăsi încăperea.

Cum sosi acasă, aproape ieşit din minţi, scrise următoarele rânduri:

Plec, dragă Leonora, te las pentru totdeauna. Îţi scriu, pentru că nu am putere să ţi-o spun altfel. Fericirea mea nu mai putea dăinui, mă bucuram de ea împotriva destinului şi a firii. Tu ai fi încetat să mă iubeşti, vraja s-ar fi risipit. Gândul acesta mă urmărea întotdeauna, chiar în clipele când îmi părea că uit totul, îmbătat la picioarele tale de dăruirea pătimaşă şi de duioşia ta nemărginită... Lumea uşuratică condamnă fără milă fapte pe care le îngăduie în teorie; şi, mai devreme sau mai târziu, batjocura ei rece te-ar fi doborât, ţi-ar fi înfrânt sufletul înflăcărat – şi te-ai fi ruşinat până la urmă de patima ta... Atunci ce m-aş fi făcut? Nu, mai bine să mor, mai bine să te las, înainte de clipa aceea groaznică...

Liniştea ta mi-e mai scumpă ca orice. Atât timp cât privirile lumii erau aţintite asupra noastră, nu te puteai bucura de ea. Adu-ţi aminte de toate prin câte ţi-a fost dat să treci, toate jignirile aduse amorului tău propriu, toate chinurile spaimei; aminteşte-ţi de nenorocita naştere a fiului nostru. Gândeşte-te: pot eu oare să te expun mai departe acestor frământări şi primejdii? La ce bun atâta străduinţă spre a uni destinul unei fiinţe atât de gingaşe şi de minunate de soarta nenorocită a unui negru, biată fiinţă care abia se bucură de numele de om?

Iartă-mă, Leonora; iartă-mă, scumpă, unica mea prietenă! Părăsindu-te, părăsesc întâia şi ultima bucurie a vieţii mele. Nu am patrie, nici rude; plec în trista Rusie, unde unica bucurie îmi va fi singurătatea deplină. Preocupările austere, cărora îmi voi dărui timpul de acum înainte, dacă nu-mi vor înăbuşi, cel puţin îmi vor uşura amintirea chinuitoare a zilelor de fericire şi extaz... Iartă-mă, Leonora! Mă smulg de această scrisoare ca din îmbrăţişările tale. Iartă-mă, fii fericită şi gândeşte-te uneori la bietul negru, la credinciosul tău Ibrahim!

În aceeaşi noapte, el pleca spre Rusia.

Călătoria nu i se păru atât de groaznică precum se aşteptase, închipuirea i se dovedea mai puternică decât realitatea.

Cu cât se depărta de Paris, cele părăsite pentru totdeauna îi păreau tot mai vii şi mai apropiate.

Ajunse la graniţa Rusiei parcă pe nesimţite. Era toamnă; dar cu tot drumul rău, surugiii îl duceau cu iuţeala vântului şi în a şaptesprezecea zi a călătoriei sosi într-o dimineaţă la Krasnoe Selo, pe unde trecea pe atunci drumul mare.

Mai erau douăzeci şi opt de verste până la Petersburg. Până să fie înhămaţi caii, Ibrahim intră în căsuţa staţiei de poştă. Într-un colţ, un om înalt, îmbrăcat într-o haină verde, cu o pipă de lut între dinţi, sta rezemat de masă şi citea nişte gazete din Hamburg. Auzind că intră cineva, îşi ridică ochii, se sculă de pe laviţă şi strigă:

— Hei, Ibrahim, finule, bun sosit!

Ibrahim îl recunoscu pe Petru, voi să se repeadă spre el, plin de bucurie, dar se opri respectuos. Ţarul se apropie, îl îmbrăţişă şi-l sărută pe creştet.

— Am fost înştiinţat că soseşti şi am venit să te întâmpin. Te aştept aici de ieri.

Ibrahim nu găsea cuvinte pe măsura recunoştinţei ce simţea.

— Lasă-ţi trăsura să vină în urmă şi urcă-te în caleaşca mea, să mergem la mine…

Fu adusă caleaşca domnească şi ţarul se aşeză împreună cu Ibrahim. Porniră. Peste o oră şi jumătate erau la Petersburg. Ibrahim se uita cu o mare curiozitate la capitala nou-ridicată, răsărită din mlaştini prin voinţa supremă. Stăvilarele încă neterminate, canalele fără cheiuri, podurile de lemn, toate arătau cum voinţa omenească ştiuse să înfrângă dârzenia naturii. Casele păreau durate în grabă. Singurul lucru cu adevărat frumos în oraş era Neva, încă neîmpodobită cu brâu-i de granit, dar plină de vase de război şi comerciale. Caleaşca se opri la palatul numit Ţaritîn Sad.

Petru fu întâmpinat de o femeie de vreo treizeci şi cinci de ani, frumoasă, îmbrăcată după ultima modă din Paris. După ce o sărută pe buze, Petru îi spuse, luându-l pe Ibrahim de braţ:

— Îl cunoşti pe finul meu, Katenka? Te rog să-l iubeşti şi să fii bună cu dânsul, ca şi în trecut.

Ecaterina îl privi cu ochii ei negri şi pătrunzători şi-i întinse mâna, binevoitoare. Lângă ea stăteau două fete tinere şi frumoase, înalte, zvelte, proaspete ca doi trandafiri. Se apropiară respectuoase de Petru.

— Liza, spuse el către una dintre fete, îţi aminteşti de micul negru care fura mere pentru tine din grădina mea din Oranienbaum? Iată-l, ţi-l prezint…

Marea ducesă râse şi se înroşi. Apoi se îndreptară spre sufragerie. Îi aştepta masa pusă. Petru se aşeză să mănânce, împreună cu toată familia, şi-l pofti şi pe Ibrahim. Vorbi cu el despre tot felul de lucruri, îl întrebă despre războiul din Spania, despre treburile dinlăuntru ale Franţei, despre regent, la care ţinea, cu toate că nu-l aproba în totul. Ibrahim avea o minte ascuţită şi mult spirit de observaţie. Petru fu foarte mulţumit de răspunsurile primite; îşi aminti câteva întâmplări din copilăria lui Ibrahim şi le povesti cu atâta bunăvoinţă şi veselie, încât nimeni n-ar fi putut ghici în gazda binevoitoare şi bucuroasă de oaspeţi pe eroul de la Poltava, pe puternicul şi temutul înnoitor al Rusiei.

După masă, Petru se duse să se odihnească, după obiceiul rusesc. Ibrahim rămase cu împărăteasa şi cu marile ducese. Căuta să dea răspuns la tot ce-i cereau, înfăţişându-le felul de viaţă al Parisului, petrecerile, fanteziile modei. Între timp sosiră la palat câţiva oameni din preajma ţarului. Ibrahim îl recunoscu pe strălucitul cneaz Menşikov, care, cum îl văzu stând de vorbă cu Ecaterina, îi aruncă o privire trufaşă; pe cneazul Iakob Dolgoruki, asprul sfetnic al lui Petru; pe învăţatul Brius, socotit de popor un Faust rus; pe fostul său tovarăş, tânărul Raguzinski, şi pe alţii, veniţi la ţar cu rapoarte sau după porunci.

După două ore veni şi ţarul.

— Ia să vedem, nu ţi-ai uitat vechea meserie? Ia o tăbliţă şi vino după mine.

Petru se închise în atelierul de strungărie şi se ocupă de treburile statului. Lucră pe rând cu Brius, cu cneazul Dolgoruki, cu generalul de poliţie Devier, îi dictă lui Ibrahim câteva ucazuri şi hotărâri.

Ibrahim se minuna de mintea lui ageră, de raţiunea lui fermă, de forţa şi vioiciunea atenţiei lui, de activitatea lui atât de feluritǎ. La urmă, Petru scoase un carnet de buzunar, să vadă dacă toate cele însemnate pentru ziua aceea fuseseră duse la capăt.

— E târziu, îi spuse lui Ibrahim ieşind din strungărie. De bună seamă că eşti obosit; culcă-te aici ca altădată; am să vin mâine să te scol.

Rămas singur, Ibrahim abia îşi putu veni în fire. Se afla la Petersburg; îi fusese dat să-l vadă din nou pe marele om, în apropierea căruia îşi petrecuse anii copilăriei, fără să-i cunoască măreţia.

Îşi dădu seama aproape cu căinţă că, pentru prima dată de la despărţire, nu se gândise o zi întreagă la contesă. Simţi că noul fel de viaţă, activitatea şi preocupările permanente îi pot înviora inima obosită de patimă, de trândăvie şi de ascunsă tristeţe. Gândul de a fi un ajutor al marelui om, de a munci cu el la schimbarea sorţii unui mare popor, îi trezi pentru prima oară sentimentul unei înălţătoare ambiţii. Cu aceste gânduri se trânti pe patul pregătit şi visă iar, ca de obicei, că se afla în Parisul îndepărtat, în braţele contesei iubite.

Capitolul 3

Aşa, că norii de pe cer,
Gândurile ne schimbă chipul suav
Pe care, astăzi, iubindu-l poţi mâine să-l urăşti.
V. KIUHELBEKER

A doua zi, Petru îl trezi, după cum îi făgăduise, şi-l felicită pentru gradul de căpitan-locotenent al bateriei de tunari din regimentul Preobrajenski, al cărei căpitan era chiar împăratul. Lumea de la curte îl întâmpină pe Ibrahim străduindu-se, fiecare în felul său, să-şi arate simpatia pentru noul favorit. Îngâmfatul cneaz Menşikov îi strânse prietenos mâna. Şeremetev îl întrebă de cunoscuţii de la Paris, iar Golovin îl pofti la masă. După Golovin îl poftiră şi alţii, încât Ibrahim primi invitaţii la masă pentru cel puţin o lună.

Zilele se scurgeau toate la fel, dar pline de activitate; de aceea nu ştia ce-i plictiseala. Cu fiecare zi se simţea tot mai legat de ţar, tot mai adânc îi înţelegea marele suflet. A urmări gândurile unui om mare e cea mai atrăgătoare ştiinţă. Ibrahim îl vedea pe Petru în senat, unde dezbătea probleme însemnate de legislaţie cu Buturlin şi Dolgoruki; îl vedea la colegiul amiralităţii creând marea putere navală a Rusiei, sau citind în timpul liber, împreună cu Teofan, Gavril Bujinski şi Kopievici, traduceri din scriitorii străini, sau vizitând fabrica vreunui negustor, atelierul vreunui meseriaş sau cabinetul vreunui savant. Rusia i se părea un uriaş atelier, unde se mişcau maşini, unde fiecare lucrător, supunându-se ordinii comune, îşi vedea de munca lui. Ibrahim socotea că e dator şi el să muncească la strungul lui şi căuta să nu-i mai pară rău după distracţiile vieţii pariziene. Mai greu îi venea să alunge alte amintiri scumpe: se gândea deseori la contesa D., îşi închipuia dreapta ei indignare, lacrimile, tristeţea… Şi uneori, un gând îngrozitor făcea să i se strângă inima: distracţiile înaltei societăţi, altă legătură, alt fericit… Ibrahim se cutremura; în sângele lui african clocotea gelozia şi lacrimi fierbinţi stau gata să-i curgă pe obrazul negru.

Într-o dimineaţă, când se afla în cabinetul său, cercetând nişte hârtii, auzi cum cineva îl salută cu glas tare, în franţuzeşte. Ibrahim se întoarse repede: tânărul Korsakov, lăsat la Paris în vâltoarea vieţii din înalta societate, îl îmbrăţişă cu exclamaţii de bucurie.

— Chiar acum am sosit şi am şi venit la tine. Toţi

cunoscuţii din Paris te salută şi-ţi regretă plecarea. Contesa D. m-a rugat să-ţi spun să te întorci neapărat; iată şi o scrisoare de la ea.

Ibrahim îi smulse scrisoarea, tremurând, se uită la scrisul atât de cunoscut şi parcă nu-i venea să-şi creadă ochilor.

— Ce fericit sunt, continuă Korsakov, că n-ai murit încă de plictiseală în acest Petersburg barbar! Cum e viaţa aici? Cu ce se ocupă lumea? Cine ţi-e croitorul? Aveţi cel puţin un teatru de operă?

Ibrahim, cu gândul în altă parte, îi răspunse că în clipa aceea ţarul lucra poate pe şantierul naval. Korsakov râse.

— Văd că acum nu-ţi arde de mine; o să vorbim altă dată pe îndelete; mă duc să mă prezint ţarului.

Făcu o piruetă şi ieşi în fugă din încăpere.

Cum se văzu singur, Ibrahim desfăcu scrisoarea cu înfrigurare. Cu multă duioşie, contesa se plângea de suferinţa ei, îl învinuia de făţărnicie şi neîncredere.

Spui, Ibrahim, că liniştea mea ţi-i mai scumpă ca orice pe lume. Dacă ar fi adevărat, m-ai fi putut oare lăsa pradă durerii pricinuite de vestea neaşteptată a plecării tale? Te temeai că te-aş fi oprit; fii sigur că aş fi putut trece peste dragostea mea, aş fi sacrificat-o pentru binele tău şi pentru ceea ce crezi tu că înseamnă datorie...

Contesa încheia scrisoarea cu pătimaşe mărturisiri de dragoste şi îl ruga fierbinte, dacă nu mai putea nădăjdui să se mai vadă vreodată, cel puţin să-i scrie din când în când. Ibrahim recitea scrisoarea mereu şi, plin de exaltare, săruta rândurile scumpe. Ardea de nerăbdare să mai afle ceva despre contesă şi se pregăti să se ducă la palatul amiralităţii, cu nădejdea că-l va găsi pe Korsakov, dar uşa se deschise şi acesta se ivi din nou. Se şi prezentase ţarului şi, cum îi era obiceiul, părea foarte mulţumit de sine.

— *Entre nous*[7], îi spuse el lui Ibrahim, ţarul e un om foarte ciudat; închipuie-ţi că l-am găsit îmbrăcat cu o cămaşă de pânză groasă, pe catargul unei corăbii noi, aşa că a trebuit să mă caţăr cu depeşele mele pe catarg. Am stat pe o scară de frânghie, nu aveam loc nici să fac o reverenţă ca lumea şi m-am fâstâcit de-a binelea, ceea ce nu mi s-a întâmplat de când mă ştiu. Cu toate acestea, după ce a citit scrisorile, m-a privit din cap până-n picioare, şi se vede că bunul-gust şi eleganţa hainelor mele i-au plăcut; în orice caz, a zâmbit şi m-a chemat la recepţia de azi. Dar eu sunt cu totul străin în Petersburg: în cei şase ani cât am lipsit am uitat cu totul obiceiurile de aici; te rog să-mi fii azi mentor, vino să mă iei şi prezintă-mă.

Ibrahim primi şi se grăbi să întoarcă vorba spre lucrurile ce-l interesau mai de-a dreptul.

— Ei, ce mai face contesa D.?

— Contesa?! De bună seamă, la început a fost foarte amărâtă din cauza plecării tale; pe urmă însă, încetul cu încetul, s-a consolat şi şi-a luat un nou amant. Ştii pe cine? Pe lunganul acela, marchizul R. Ei, dar ce ţi-ai holbat ochii de arap? Ţi se pare ciudat? Doar ştii că nu e în firea omului, şi mai ales în a femeii, să păstreze multă vreme mâhnirea! Gândeşte-te bine la asta, iar eu mă duc să mă odihnesc după drum. Nu uita să vii să mă iei.

Ce simţea Ibrahim? Gelozie? Furie? Disperare? Nu; fu cuprins de o mâhnire adâncă, apăsătoare. „Am presimţit că trebuie să se întâmple aşa“, îşi spuse el. Citi din nou scrisoarea, îşi plecă fruntea şi izbucni în plâns. Şi plânse multă vreme. Lacrimile i-au uşurat inima. Când se uită la ceas, văzu că era vremea să plece. Ar fi fost foarte bucuros să nu se mai ducă la recepţie, dar prezenţa era socotită ca o datorie, căci ţarul cerea ca toţi cei din preajma lui să ia parte neapărat la aceste recepţii. Ibrahim se îmbrăcă şi se duse după Korsakov.

Îl găsi îmbrăcat într-o haină de casă, citind o carte franţuzească.

— Nu e prea devreme?

7 Între noi fie vorba (lb. franceză).

— Dimpotrivă, răspunse Ibrahim, e cinci şi jumătate. O să întârziem. Îmbracă-te mai repede şi să mergem.

Korsakov se ridică îndată, sună din toate puterile, servitorii veniră în fugă şi el începu să se îmbrace în grabă. Valetul francez îi aduse pantofii cu tocuri roşii, pantalonii albaştri de catifea şi o haină roz împodobită cu paiete; în antreu i se pudră în grabă peruca. I-o aduseră, şi Korsakov îşi băgă într-însa capul tuns, ceru spada şi mănuşile, se privi de vreo zece ori în oglindă şi-i spuse lui Ibrahim că e gata. Slugile le aduseră şubele şi amândoi porniră la Palatul de Iarnă.

Korsakov îl copleşi pe Ibrahim cu tot felul de întrebări: Cine-i cea mai frumoasă femeie din Petersburg? Cine e socotit cel mai bun dansator? Ce dans e la modă? Ibrahim îi răspundea cu tare puţină tragere de inimă. Între timp au ajuns la palat. În faţa intrării se şi aflau o mulţime de sănii lungi, echipaje greoaie de modă veche şi carete aurite. Lângă poartă erau îngrămădiţi vizitii mustăcioşi, îmbrăcaţi în livrele, olăcari în straie strălucitoare, împodobiţi cu pene şi cu toiege în mâini, husari, paji, slugi stângace, încărcate cu blănurile şi manşoanele stăpânilor – toată suita de care boierii acelor vremuri socoteau că nu se pot lipsi. „Arapul, arapul ţarului!“, şopteau toţi la sosirea lui Ibrahim. El trecu repede prin mulţimea pestriţă a slugilor, trăgându-l după el pe Korsakov. Valetul palatului le deschise uşa larg şi ei intrară în sală. Korsakov încremeni de uimire…

Într-o încăpere mare, luminată cu lumânări de seu cu pâlpâit şters în norii fumului de tutun, dregători ai statului, cu panglici albastre pe piept, ambasadori, negustori străini, ofiţeri de gardă în tunici verzi, meşteri corăbieri în haine scurte şi pantaloni vărgaţi se mişcau de colo-colo în sunetele neîntrerupte ale orchestrei. Femeile şedeau de-a lungul pereţilor; cele tinere erau gătite în toată splendoarea modei. Pe rochiile lor străluceau aurul şi argintul; taliile subţiri li se înălţau ca nişte tulpini din crinolinele bogate; diamante le sclipeau în urechi, în buclele lungi şi împrejurul gâtului. Se mişcau vesele în

dreapta şi în stânga, aşteptând cavalerii şi începutul dansului. Doamnele în vârstă se străduiau să împace cu şiretenie moda nouă cu cea veche, căzută în dizgraţie; bonetele semănau cu căciuliţa de samur a ţarinei Natalia Kirilovna, iar crinolinele şi mantilele aminteau sarafanul şi bundiţa.

Se părea că iau parte la distracţiile noi mai mult cu uimire decât cu plăcere: înciudate, se uitau cum soţiile şi fiicele căpitanilor de corăbii olandezi, îmbrăcate în fuste vărgate şi bluze roşii, croşetau ciorapi, râdeau una la alta şi vorbeau ca acasă.

Korsakov nu-şi mai venea în fire. Observând noii oaspeţi, un servitor se apropie de ei cu o tavă cu bere.

— *Que diable est-ce tout cela?*[8] îl întrebă încet Korsakov pe Ibrahim.

Acesta nu-şi putu stăpâni un zâmbet.

Strălucind de frumuseţe, minunat gătite, împărăteasa şi marile ducese se plimbau printre oaspeţi, adresându-li-se cu bunăvoinţă. Ţarul se afla în altă încăpere. Vrând cu orice preţ să i se prezinte, Korsakov răzbi cu greu până la el, prin mulţimea în mişcare neîntreruptă. În încăperea aceea erau mai cu seamă străini, care fumau tacticos pipe de lut şi deşertau căni de lut. Sticle cu vin, bere, pungi de piele cu tutun, pahare cu punci şi table de şah acopereau toate mesele. La una dintre ele, Petru juca dame cu un căpitan de corabie, un englez cu umeri laţi, şi se salutau cu râvnă unul pe celălalt cu salve de fum de tutun; ţarul era atât de absorbit de o mişcare neaşteptată a adversarului, încât nu-l vedea pe Korsakov cum se tot învârteşte în jurul lor. Chiar atunci intră un om gras, cu un buchet mare pe piept şi, după ce anunţă cu glas tare că începe dansul, ieşi. O mare parte dintre oaspeţi, printre care şi Korsakov, îl urmară.

Cum ieşi, acesta fu din nou izbit de o privelişte neaşteptată. De-a lungul întregii săli, în sunetele unei muzici cât se poate de tânguioase, doamnele şi cavalerii stăteau faţă în faţă, înşiraţi pe două rânduri; cavalerii

8 Ce naiba o mai fi şi asta? (lb. franceză)

făceau plecăciuni adânci, iar doamnele reverenţe şi mai adânci, întâi înainte, apoi la dreapta, la stânga şi iarăşi înainte, la dreapta şi aşa mai departe.

Văzând această ingenioasă îndeletnicire, Korsakov îşi holba ochii şi-şi muşca buzele. Plecăciunile şi reverenţele durară cam o jumătate de ceas şi când încetară, în sfârşit, omul cel gras cu buchet anunţă că dansurile ceremoniale s-au sfârşit şi porunci muzicanţilor să cânte menuetul.

Korsakov se bucură şi se pregăti să-şi arate iscusinţa. Printre tinerele invitate îi plăcu mai cu seamă una. Avea vreo şaptesprezece ani, era îmbrăcată în straie scumpe, însă cu mult gust, şi stă lângă un bătrân grav şi încruntat. Korsakov se îndreptă repede spre ea şi-i ceru să-i facă cinstea de a dansa cu el.

Tânăra îl privi încurcată şi părea că nu ştie ce să-i răspundă. Bătrânul se încruntă şi mai tare.

Korsakov aştepta hotărârea ei, dar omul cu buchetul se apropie, îl duse în mijlocul sălii şi-i spuse grav:

— Domnul meu, te-ai făcut vinovat în primul rând pentru că te-ai apropiat de această domnişoară, fără a-i face cele trei reverenţe cuvenite; în al doilea rând, pentru că ai invitat-o la dans, când la menuet acest drept e al doamnelor, şi nu al cavalerilor; pentru asta vei fi aspru pedepsit, şi anume va trebui să bei *cupa vulturului mare.*

Korsakov era tot mai uimit. Fu înconjurat într-o clipă de invitaţi, care-i cereau gălăgios să-şi ispăşească pedeapsa pe loc. Auzind râsete şi strigăte, Petru veni şi el din încăperea vecină, căci îi plăcea să fie de faţă la asemenea pedepse. Mulţimea îi făcu loc şi el se opri în cercul unde sta condamnatul, lângă mareşalul recepţiei, care ţinea în mâini o cupă uriaşă, plină cu vin de Malvasia. În zadar căuta mareşalul să-l convingă pe vinovat să se supună legii de bunăvoie.

— Aha!, spuse Petru văzându-l pe Korsakov. Te-ai prins, frate! Ei, musiu, dă-i drumul, bea-o fără să te strâmbi!

Nu mai era nicio scăpare. Bietul Korsakov deşertă întreaga cupă pe nerăsuflate şi o dădu înapoi mareşalului.

— Ascultă, Korsakov, îi spuse Petru, porţi pantaloni de catifea pe care nici eu nu-i port, cu toate că-s mult mai bogat ca tine. Asta se cheamă risipă mare, vezi să nu ne certăm!

După ce ascultă această dojană, Korsakov vru să iasă din cerc, dar se clătină şi era cât pe-aci să cadă, spre marea bucurie a ţarului şi a întregii adunări vesele. Întâmplarea asta nu numai că n-a tulburat armonia şi farmecul petrecerii, ci, dimpotrivă, a însufleţit-o. Cavalerii prinseră să bată din călcâie şi să facă plecăciuni, iar doamnele făceau reverenţe şi băteau din tocuri mai cu foc, fără să ţină seama de tact. Însă Korsakov nu mai fu în stare să ia parte la veselia generală.

La porunca tatălui ei, Gavrila Afanasievici, tânăra pe care o alesese Korsakov, se apropie de Ibrahim, îşi plecă ochii albaştri şi îi întinse sfioasă mâna. Ibrahim dansă menuetul şi o petrecu înapoi la loc. După aceea îl căută pe Korsakov, îl scoase din sală, îl urcă în trăsură şi-l duse acasă. Pe drum, Korsakov bolborosea cu limba împleticită:

— Afurisită recepţie! Afurisită cupă a vulturului mare!…

Curând căzu însă într-un somn adânc; n-a simţit cum a ajuns acasă, cum a fost dezbrăcat şi culcat în pat. A doua zi se trezi cu dureri de cap; îşi amintea nedesluşit de forfotă şi reverenţele din ajun, de fumul gros de tutun, de omul cu buchetul şi de cupa vulturului mare.

Capitolul 4

Bătrânii nu zoreau la praznic,
Iar cupa grea, pe câte ştiu,
Nu da ocolul mesei grabnic,
Plină cu vinul stacojiu.
Ruslan şi Ludmila

Acum a venit vremea să-l prezint cititorului binevoitor pe Gavrila Afanasievici Rjevski. Se trăgea dintr-

un vechi neam de boieri, era stăpânul unei moşii uriaşe, îi plăcea să aibă musafiri, îi plăcea vânătoarea cu şoimi şi avea o mulţime de slugi; într-un cuvânt, era un adevărat boier rus şi, după cum spunea chiar el, nu putea suferi obiceiurile nemţeşti şi căuta să le păstreze în casă pe cele strămoşeşti, dragi lui.

Fiică-sa avea şaptesprezece ani. Rămasă de mică fără mamă, fusese crescută după vechile datini, înconjurată de doici, dădace, prietene şi slujnice; făcea broderii cu fir şi nu ştia carte. Cu tot dispreţul pentru tot ce era străin, tatăl ei nu se putu împotrivi dorinţei ei de a învăţa dansurile nemţeşti de la un ofiţer suedez prizonier, care locuia în casa lor.

Merituosul maestru de dans avea vreo cincizeci de ani; fusese rănit la piciorul drept în bătălia de la Narvă şi acesta nu prea era bun de menuet, în schimb, cu cel stâng executa cele mai grele mişcări, cu o artă şi o uşurinţă uimitoare. Eleva era la înălţimea străduinţelor lui. Natalia Gavrilovna era socotită la recepţii drept cea mai bună dansatoare şi de aici se trăgea şi greşeala lui Korsakov, care veni a doua zi la Gavrila Afanasievici să-şi ceară scuze. Dar mândrului boier nu-i plăcură nici vorbele căutate, nici eleganţa tânărului filfizon, de aceea îl porecli în derâdere „maimuţă franţuzească“.

Era într-o zi de sărbătoare; Gavrila Afanasievici aştepta câţiva prieteni şi rude. În sufrageria în stil vechi se pregătea masa lungă şi oaspeţii veneau cu nevestele şi fiicele, eliberate în sfârşit de veşnica şedere în casă, prin porunca şi pilda ţarului. Natalia Gavrilovna veni în faţa musafirilor cu o tavă de argint cu păhărele de aur; băură toţi, regretând că nu mai era în obicei sărutul pe care-l primeai cu acest prilej înainte vreme. Se aşezară la masă; lângă Gavrila Afanasievici se aşeză socrul său, prinţul Boris Alexeevici Likov, un boier de şaptezeci de ani; ceilalţi oaspeţi, din respect pentru vechimea neamurilor, se aşezară bărbaţii de o parte a mesei, femeile de alta, amintind de *mestnicestvo*[9] şi de vremurile fericite de

9 Protocol ce reglementa, după rang, vechime şi importanţă, ordinea

demult; la celălalt capăt al mesei, la locul obişnuit stătea cămărăşiţa, îmbrăcată şi împodobită la cap după vechiul port al femeii ruse; o pitică de treizeci de ani, zbârcită şi ţeapănă, şi prizonierul suedez cu tunica lui albastră, veche.

Pe lângă masa plină cu tot felul de bucate forfoteau neîntrerupt o sumedenie de servitori; printre ei se vedea intendentul, cu privirea aspră, pântecos, în ţinută solemnă. Începutul prânzului fu închinat în întregime mâncărurilor vechii noastre bucătării ruse; numai zgomotul farfuriilor şi al lingurilor tulbura tăcerea. Socotind pesemne, în sfârşit, că e timpul să stea de vorbă cu oaspeţii, gazda se întoarse şi întrebă:

— Unde-i Ekimovna? Chemaţi-o încoace!

Câţiva servitori se repeziră s-o caute, dar tocmai atunci intră, dansând şi cântând, o femeie în vârstă, sulemenită, îmbrăcată cu o crinolină decoltată din damasc, împodobită cu flori şi zorzoane strălucitoare. Fu primită cu plăcere de toată lumea.

— Bună ziua, Ekimovna, spuse prinţul Lîkov. Cum o mai duci?

— Bine, cumetre, sunt sănătoasă: cânt, dansez şi aştept un mire!

— Unde-ai fost, prostănaco? o întrebă stăpânul.

— Mă găteam, cumetre, pentru scumpii oaspeţi. Pentru sărbătoarea Domnului, după ucazul ţarului, după porunca boierului, după năravul nemţilor, spre râsul oamenilor…

Toţi izbucniră în râs şi bătrâna-bufon se duse la locul ei, după scaunul stăpânului.

— Proasta minte, minte, dar mai spune câteodată şi adevărul!, glăsui Tatiana Afanasievna, sora cea mare a gazdei şi mult preţuită de el. Într-adevăr, moda de azi e o batjocură pentru toată lumea. Ce să mai spui de rochiile femeieşti, deşi voi, boierilor, v-aţi ras barba şi-aţi îmbrăcat caftane cu coadă scurtă? Păcat, zău, de sarafan, de panglicile fetelor şi de *povoinicul*[10] nevestelor! Când te uiţi

locurilor la masă, în statul moscovit din secolele XV-XVII

10 Legătură bogat brodată cu mărgele - purtată pe cap de femeile

la frumoasele de azi, te apucă şi râsul, şi milă: părul ca pâsla, uns, plin de făină franţuzească; pântecul şi-l strâng, mai-mai să se rupă; fustele sunt trase pe nişte cercuri de butoi, în sanie intră sucite într-o parte; când intră pe uşă, se apleacă; nu pot nici să se aşeze, nici să stea, nici să răsufle în voie, adevărate mucenice, sărăcuţele!

— Hei, Tatiana Afanasievna!, spuse Kirila Petrovici T., fost guvernator în Riazan, unde se alesese cu trei mii de suflete şi nevastă tânără, şi unele, şi altele câştigate nu pe calea cea mai cinstită. După mine, soţia n-are decât să se îmbrace cum se năzare; chiar ca o paparudă, sau ca împăratul Chitaiului, dacă-i place, numai să nu-şi facă în fiecare lună rochii noi şi pe cele vechi să le arunce încă bune de purtat. Înainte vreme, fetele căpătau zestre sarafanul bunicii, pe când crinolinele de acum, azi le poartă stăpâna, mâine slujnica. Se poate? Se ruinează boierimea rusă! Ce să mai spun, jale!

Se uită oftând la Maria Ilinicina, nevastă-sa, căreia se vedea că nu-i plăceau deloc laudele vechilor obiceiuri, nici osândirea celor noi. Celelalte femei frumoase gândeau ca şi ea, dar tăceau, căci pentru o femeie tânără modestia se socotea pe atunci o însuşire de nelipsit.

— Şi cine-i vinovat? întrebă Gavrila Afanasievici, agitând spuma dintr-un urcior cu cvas. Oare nu chiar noi? Femeile tinere îşi fac de cap, iar noi le îngăduim!

— Ce putem face, dacă nimic nu atârnă de voinţa noastră? răspunse Kirila Petrovici. Mulţi ar fi bucuroşi să-şi închidă nevasta în casă; dar o cheamă cu toba la recepţie; bărbatul se gândeşte la bici, iar soţia gândeşte cum să se tot gătească. Of, recepţiile astea! Ne-a pedepsit Dumnezeu cu ele pentru păcatele noastre!

Maria Ilinicina stătea ca pe ghimpi, abia se stăpânea să nu spună şi ea ceva; în sfârşit, nu mai putu răbda, se întoarse spre soţul ei şi, cu un zâmbet acru, îl întrebă ce găseşte rău în recepţii.

— Tocmai asta e rău, că, de când au început să fie recepţii, bărbaţii n-o mai pot scoate la capăt cu nevestele

---

măritate - după vechiul port naţional rus

care au uitat cuvântul apostolului, că femeia să se teamă de bărbat! N-au grijă de gospodărie, ci de bulendrele noi; nu se gândesc cum să fie pe plac bărbatului, ci cum să fie mai repede băgate în seamă de ofiţerii fluieră-vânt. Şi-apoi, e cuviincios oare ca soţia sau fiica unui boier rus să stea alături de trabucarii nemţi şi de slujnicele lor? Cine a mai pomenit să dansezi până noaptea târziu şi să stai de vorbă cu oameni tineri! Cel puţin dacă ar fi rude, dar aşa, cu străini, cu necunoscuţi?

— Aş avea şi eu o vorbă în guşă. Dar tac, căci lupul e la uşă!, spuse Gavrila Afanasievici încruntându-se. Nu, recepţiile nu-mi plac nici mie; rişti să dai peste vreun om beat, sau chiar să te îmbete, ca să râdă de tine. Afară de asta, trebuie să fii cu băgare de seamă că vreun târâie-brâu să nu facă vreo boacănă cu fata ta, căci tineretul de azi e aşa de răsfăţat că întrece orice închipuire. Iată, de pildă, la recepţia trecută, fiul răposatului Evgraf Sergheevici Korsakov a făcut-o aşa de boacănă cu Nataşa, că m-am înroşit de ruşine. A doua zi, când mă uit, văd că intră la mine în curte o trăsură şi se opreşte tocmai la prag; mă gândeam cine să fie – nu cumva prinţul Alexandr Danilovici? Da de unde! Era Ivan Evgrafovici, ca şi cum nu putea să se dea jos la poartă şi să vină până în casă pe jos… Nu! A intrat glonţ, a făcut o reverenţă şi a început a flecări!… De, Doamne iartă-mă! Ekimovna ştie să-l maimuţărească, de te pufneşte râsul. Ia arată-ne, proasto, maimuţa franţuzească…

Ekimovna luă repede un capac de pe masă, îl prinse la subţioară ca pe o pălărie şi începu să facă tot felul de strâmbături, să bată din călcâie, să facă reverenţe, spunând: „Musie… mamzel… asamble… pardon“. Oaspeţii izbucniră în râsete prelungi.

— Leit Korsakov!, spuse bătrânul prinţ Lîkov, când râsul începu să se potolească; îşi tot ştergea ochii de lacrimi. Şi adică de ce n-am spune-o?! Korsakov nu e nici primul, nici ultimul care s-a întors din ţările nemţeşti în sfânta Rusie, taman ca un măscărici. Ce învaţă acolo copiii noştri? Să bată din călcâie, să vorbească în Dumnezeu ştie

ce grai, să nu-i respecte pe bătrâni, să umble după nevestele altora. Din toţi tinerii trimişi în ţări străine la învăţătură – Doamne, iartă-mă cel mai mult seamănă a om arapul ţarului!

— Da, adăugase Gavrila Afanasievici, e un om serios şi de treabă, nu-i un fluieră-vânt... Ei, dar cine intră cu sania în curte? N-o fi tot maimuţa aceea de peste mări şi ţări? Ce staţi cu gura căscată, vitelor? spuse el slugilor. Daţi fugă, să nu-l primiţi; şi de-acum înainte...

— Stai, barbă bătrână, mi se pare că aiurezi!, îl întrerupse proasta Ekimovna. Sau eşti chior?! E sania domnească, a venit ţarul!

Gavrila Afanasievici se ridică repede, toată lumea se repezi la ferestre şi-l văzură într-adevăr pe ţar cum urcă în pridvor, sprijinindu-se de umărul ordonanţei. Se iscă o mare învălmăşeală. Gazda se repezi să-i iasă înainte, slugile începură să alerge ca ieşite din minţi; oaspeţii, în care intrase frica, se şi gândeau cum s-o şteargă mai repede acasă. Deodată, din vestibul răsună glasul de tunet al lui Petru; toţi amuţiră şi ţarul intră însoţit de stăpânul casei, năuc de bucurie.

— Bună ziua, domnilor!, spuse Petru vesel.

Se răspunse cu plecăciuni adânci. Privirea lui ageră recunoscu repede în mulţime pe fiica gazdei. Îi făcu semn să se apropie. Natalia Gavrilovna se îndreptă spre el, în aparenţă destul de îndrăzneaţă, dar înroşindu-se nu până la urechi, ci până la umeri.

—Te faci mai frumoasă din zi în zi!, îi spuse ţarul şi o sărută pe creştet, după cum îi era obiceiul. Apoi spuse, întorcându-se spre oaspeţi: Ei, ce?! Stăteaţi la masă şi v-am stricat prânzul. Vă rog aşezaţi-vă, iar mie, Gavrila Afanasievici, dă-mi te rog nişte votcă cu anason.

Stăpânul casei se repezi spre intendentul maiestuos, îi smulse tava din mâini, umplu singur paharul de aur şi-l întinse ţarului cu o plecăciune. Petru bău, gustă dintr-un colăcel şi-i rugă din nou să-şi vadă de mâncare mai departe. Toţi se aşezară, afară de pitică şi de cămărăşiţă, care nu îndrăzneau să rămână la masa cinstită cu prezenţa

împăratului. Petru se aşează lângă gazdă şi ceru ciorbă. Ordonanţa îi aduse o lingură de lemn cu mâner de fildeş, un cuţit şi o furculiţă cu mâner verde de os. Petru nu mânca decât cu tacâmul lui. Masa, atât de însufleţită mai înainte prin râsete şi vorbe, continua acum în tăcere şi stinghereală. De bucurie şi din respect, gazda nu mânca nimic, musafirii erau şi ei stânjeniţi şi ascultau cu veneraţie cum împăratul vorbea nemţeşte cu prizonierul suedez despre campania din 1701. Întrebată de câteva ori de ţar, proasta Ekimovna răspundea cu sfioasă chibzuială, ceea ce (fie zis în treacăt) nu dovedea deloc că ar fi fost proastă din născare. În sfârşit, prânzul se sfârşi. Ţarul se ridică de la masă, urmat de ceilalţi oaspeţi.

— Gavrila Afanasievici, spuse el gazdei, vreau să vorbesc cu tine între patru ochi.

Îl luă de braţ şi se duseră în salon, închizând uşa după ei. Oaspeţii rămaseră în sufragerie vorbind în şoaptă despre această vizită neaşteptată şi, spre a nu părea nelalocul lor, ieşiră unii după alţii, fără a mai mulţumi gazdei pentru masă. Bătrânul socru, fiica şi sora lui Gavrila Afanasievici îi petrecură încetişor până în prag şi rămaseră singuri, în sufragerie, aşteptând să iasă ţarul.

Capitolul 5

De nu ţi-oi face rost de nevastă,
Să nu mai fiu morar!
ABLESIMOV din opera *Morarul*

Peste o jumătate de ceas, uşa se deschise şi Petru ieşi.Răspunse cu o gravă înclinare a capului la cele trei plecăciuni ale prinţului Lîkov, ale Tatianei Afanasievna şi ale Nataşei şi se îndreptă spre vestibul. Gazda îi ţinu şuba roşie, îl petrecu până la sanie şi-i mai mulţumi o dată pentru cinstea ce i-o făcuse. Petru plecă.

Gavrila Afanasievici se întoarse în sufragerie foarte îngândurat. Porunci supărat slugilor să strângă masă mai

repede, o trimise pe Nataşa în iatacul ei, spuse surorii şi socrului că are de vorbit cu dânşii şi se duseră împreună în iatacul unde avea obiceiul să se odihnească după masă. Bătrânul prinţ se culcă pe patul de stejar. Tatiana Afanasievna se aşeză într-un fotoliu vechi, tapisat cu damasc, şi-şi puse picioarele pe un taburet; Gavrila Afanasievici închise toate uşile, se aşeză pe pat, la picioarele prinţului Lîkov, şi începu cu glas scăzut:

— Ţarul n-a venit la mine fără rost; ghiciţi ce anume a vorbit cu mine?

— De unde să ştim, frăţioare? spuse Tatiana Afanasievna.

— Nu cumva ţi-a poruncit să cârmuieşti vreun ţinut? zise socrul. Era şi timpul! Sau ţi-a spus să intri în diplomaţie? Aşa-i?! Căci la împăraţii străini se trimit nu numai slujbaşi, ci şi oameni de neam mare!

— Nu, răspunse încruntat ginerele. Eu sunt un om de croială veche. Azi nu-i nevoie de slujba noastră, cu toate că un nobil pravoslavnic rus face mai mult decât începătorii din zilele noastre, decât toţi plăcintării şi păgânii aceştia – dar asta-i altă treabă.

— Atunci despre ce a binevoit să vorbească atât timp cu tine, frate? întrebă Tatiana Afanasievna. Nu ţi s-a întâmplat oare vreun rău? Doamne, fereşte şi apără!

— De rău, nu e rău, dar trebuie să vă spun că m-a pus pe gânduri.

— Ce-i, frăţioare?! Despre ce-i vorba?!

— E vorba de Nataşa, ţarul a venit s-o peţească.

— Slavă Domnului!, rosti Tatiana Afanasievna făcându-şi cruce. Fata e de măritat, şi cum e peţitorul, aşa-i şi ginerele, dă, Doamne, dragoste şi înţelegere, că cinstea e mare! Cu cine vrea s-o mărite ţarul?

— Hm!, făcu Gavrila Afanasievici. Cu cine? Asta e!

— Cu cine?! întrebă prinţul Lîkov, gata să adoarmă.

— Ghiciţi…

— Frăţioare dragă, răspunse bătrâna, cum putem ghici? Parcă puţini tineri de însurat sunt la curte? Oricine ar fi fericit s-o ia pe Nataşa. E cumva Dolgoruki?

— Nu, nu e Dolgoruki.

— Ei, Domnul cu el, că prea e îngâmfat. Şein, Troekurov?

— Nu, nici unul dintre ei.

— Nici mie nu-mi plac. Sunt uşuratici şi prea s-au luat după obiceiurile cele nemţeşti. Ei, atunci Miloslavski?

— Nu, nici el.

— Domnul cu dânsul; e bogat, dar prost. Ei, cu cine?! Cu Eleţki, cu Lvov? Da?! Sau poate cu Raguzinski? Cum crezi, dar nu mă taie capul! Cu cine vrea s-o mărite ţarul pe Nataşa?

— Cu arapul Ibrahim.

Bătrâna scoase un ţipăt şi dădu din mâini, prinţul Lîkov îşi smuci capul pe pernă şi spuse şi el plin de uimire:

— Cu arapul Ibrahim?!

— Frăţioare dragă, spuse bătrânica cu ochii în lacrimi, ai milă şi nu-ţi prăpădi copilul, n-o lăsa pe Nataşa în ghearele diavolului negru!

— Dar cum l-aş putea refuza pe ţar, care ne-a făgăduit pentru asta milostivenia lui, mie şi întregului nostru neam?

— Cum aşa?! strigă bătrânul prinţ, căruia îi pierise somnul. Nataşa, nepoata mea, să fie dată unui arap cumpărat?!

— Nu e de neam prost, spuse Gavrila Afanasievici, e fiul sultanului arăpesc. Păgânii l-au luat ostatic şi l-au vândut la Ţarigrad, iar trimisul nostru de-acolo l-a răscumpărat şi l-a dăruit ţarului. Fratele mai mare al arapului a venit în Rusia cu o răscumpărare mare şi…

— Gavrila Afanasievici, taică!, îl întrerupse bătrâna. Am mai auzit noi povestea despre Bova-korolevici şi Eruslan Lazarevici[11]. Spune-ne mai bine ce-ai răspuns ţarului la asemenea peţitorie!

— Am spus că, dacă el vrea aşa, datoria noastră de supuşi e să-l ascultăm în toate.

În clipa aceea, după uşă se auzi un zgomot. Gavrila Afanasievici se duse s-o deschidă, dar simţi că e ţinută de

11 Personaje din basmele populare ruse.

ceva şi o împinse cu putere; uşa se deschise şi o văzură pe Nataşa leşinată, întinsă pe podeaua pătată cu sânge.

I se strânsese inima când ţarul se retrăsese cu tatăl ei. O presimţire îi spunea că e vorba de ea şi, când Gavrila Afanasievici îi spuse să plece, că are de vorbit cu mătuşa şi cu bunicul, ea nu-şi putu birui curiozitatea de femeie, se furişă încet prin odăi spre iatacul unde se afla tatăl ei şi nu scăpă nici una dintre grozavele vorbe ce s-au rostit acolo; când auzi ultimele cuvinte ale tatălui, sărmana fată leşină, căzu şi se lovi cu capul de sipetul ferecat unde i se păstra zestrea.

Se adunară slugile; Nataşa fu ridicată, dusă în camera ei şi întinsă pe pat. După un timp se trezi, deschise ochii, dar nu recunoscu nici pe mătuşă-sa, nici pe tatăl ei. O cuprinseră frigurile. Pomenea aiurând de arapul ţarului, de nunta ei, şi deodată strigă cu un glas ascuţit şi plin de tânguire:

— Valerian, scumpul meu Valerian, viaţa mea! Scapă-mă; iată-i, iată-i!

Tatiana Afanasievna se uită cu nelinişte la fratele ei, care păli, îşi muşcă buzele şi ieşi tăcut din iatac. Se întoarse la bătrânul prinţ, care rămăsese jos, neputând să urce scările.

— Ce-i cu Nataşa? întrebă el.

— Rău, răspunse părintele mâhnit, mai rău decât credeam; aiurează şi pomeneşte numele de Valerian.

— Care Valerian? întrebă îngrijorat bătrânul. Nu cumva orfanul acela, fiu de streliţ crescut în casa ta?

— El e, răspunse Gavrila Afanasievici. Spre nenorocul meu, tatăl lui m-a scăpat de la moarte în timpul răscoalei şi dracul m-a pus să-l primesc în casă pe blestematul pui de lup. Acum doi ani, când a fost luat în armată, la cererea lui, Nataşa a izbucnit în plâns, luându-şi rămas-bun, iar el stătea ca o stană de piatră. Am bănuit ceva şi i-am spus surorii mele. Dar de-atunci Nataşa nu l-a mai pomenit şi nu s-a mai auzit nimic despre dânsul. Credeam că l-a uitat; dar se vede că nu. M-am hotărât; are să se mărite cu arapul.

Prinţul Lâkov nu s-a opus, căci ar fi fost de prisos. Plecă acasă; Tatiana Afanasievna rămase la căpătâiul Nataşei; Gavrila Afanasievici trimise după doctor, se închise în odaia lui şi peste casă se lăsară tăcerea şi tristeţea.

Neaşteptata peţitorie îl uimi pe Ibrahim cel puţin tot atât cât l-a uimit pe Gavrila Afanasievici. Iată cum s-au întâmplat lucrurile. Într-o zi, în timp ce lucra cu el, Petru i-a spus:

— Văd, frate, că eşti cam abătut. Spune drept: îţi lipseşte ceva?

Ibrahim îl încredinţă că e foarte mulţumit de soarta lui şi că nu doreşte alta mai bună.

— Bine, dacă eşti abătut fără nicio pricină, ştiu eu ce leac îţi trebuie!

— După ce isprăviră lucrul, Petru îl întrebă:

Îţi place fata cu care ai dansat menuetul la recepţia trecută?

— E foarte drăguţă şi mi se pare modestă şi bună.

— Dacă-i aşa, îţi voi face cunoştinţă mai de aproape. Vrei să te însori cu ea?

— Eu, Măria Ta?

— Ascultă, Ibrahim, eşti singur aci, fără rude, străin pentru toţi, afară de mine. Ce-ai să te faci, sărmanul meu negru, dacă mâine-poimâine mor? Trebuie să-ţi găseşti un rost cât mai devreme; să-ţi găseşti un sprijin prin noi legături, să te apropii de boierimea rusă.

— Ţarul meu, sunt fericit că-mi daţi ocrotirea şi mila Maiestăţii Voastre. Să dea Dumnezeu să nu trăiesc mai mult decât ţarul şi binefăcătorul meu, asta-i tot ce doresc; şi, dacă aş vrea să mă însor, ar vrea oare fata şi părinţii ei? Înfăţişarea mea…

— Înfăţişarea ta? Prostii! Nu eşti un om vrednic? Fata trebuie să asculte de părinţi; să vedem ce o să spună bătrânul Gavrila Rjevski, când am s-o cer chiar eu în căsătorie pentru tine.

După aceste cuvinte, ţarul porunci să i se pregătească sania şi-l lăsă pe Ibrahim adânc îngândurat.

„Să mă însor!, se gândea africanul. De ce nu? Oare sunt sortit să trăiesc în singurătate şi să nu cunosc bucuriile şi datoriile sfinte ale fiecărui om, numai pentru că m-am născut la o anumită latitudine? Nu pot nădăjdui că voi fi iubit—vorbe copilăreşti! Parcă se poate crede în dragoste? Parcă poţi s-o găseşti în inima uşuratică a femeii? Renunţând pentru totdeauna la rătăcirile plăcute, mi-am ales bucurii mai trainice. Ţarul are dreptate: trebuie să mă gândesc la viitor. Căsătoria cu tânăra Rjevskaia mă va uni cu mândra nobilime rusă, şi nu voi mai fi un venetic în noua mea patrie. Nu-i voi cere soţiei să mă iubească, mă voi mulţumi să-mi fie credincioasă, iar prietenia voi şti să i-o câştig prin stăruitoare duioşie, prin încredere şi îngăduinţă.“

Ibrahim voi să se apuce de lucru ca de obicei, dar închipuirea lui era prea aţâţată. Lăsă hârtiile şi ieşi să se plimbe pe malul Nevei. Deodată, auzi glasul lui Petru; se-ntoarse şi-l văzu coborând din sanie şi, îndreptându-se spre el vesel, îl luă de braţ:

— S-a făcut, frate! Te-am logodit. Mâine să te duci la socru-tău, dar ia seama, fă-i pe plac mândriei lui de boier: lasă sania la poartă şi treci prin curte pe jos; vorbeşte-i despre meritele lui, despre neamul lui şi va rămâne încântat de tine. Iar acum, continuă ţarul, ridicându-şi bastonul, du-mă la vicleanul acela de Danilîci; trebuie să-i cer socoteală pentru poznele făcute.

Ibrahim îi mulţumi din inimă pentru grija părintească, îl conduse până la minunatul palat al cneazului Menşikov şi se întoarse acasă.

Capitolul 6

Candela ardea neclintită în ungherul unde sub sticlă străluceau icoanele ferecate în aur şi argint ale familiei. Flacăra pâlpâitoare lumina slab patul ascuns după o perdea şi măsuţa plină de sticluţe cu etichete. Lângă sobă sta o slujnică cu o furcă de tors; numai sfârâitul uşor al

fusului tulbura liniştea iatacului.

— Cine-i aici? întrebă un glas slab.

Slujnica se ridică îndată, se apropie de pat şi dădu cu grijă perdeaua la o parte.

— Mai e mult până se luminează de ziuă? întrebă Natalia.

— Suntem la amiază… răspunse slujnica.

— Ah, Doamne, atunci de ce e întuneric?

— Sunt trase obloanele, duducuţă.

— Ajută-mă mai degrabă să mă îmbrac.

— Nu-i voie, duducuţă, doftorul a spus că nu se poate.

— Sunt bolnavă? De mult?

— De două săptămâni.

— Nu mai spune! Mie mi se pare că abia ieri m-am culcat…

Nataşa tăcu; se străduia să-şi adune gândurile. I se întâmplase ceva, dar ce anume? Nu-şi putea aminti. Slujnica tot mai stătea în faţa ei, aşteptând porunca. De jos se auzi un zgomot surd.

— Ce-i acolo? întrebă bolnava.

— Boierii au stat la masă. Acum se ridică. Îndată are să vină aici Tatiana Afanasievna.

Nataşa parcă se bucură, făcu un semn neputincios cu mâna. Slujnica trase perdeaua şi se aşează din nou la furca ei.

Peste câteva clipe, de după uşă se ivi un cap cu bonetă largă, albă, cu panglici de culoare închisă, şi cineva întrebă cu jumătate de glas:

— Cum se simte Nataşa?

— Bună ziua, mătuşico! spuse încet bolnava, şi Tatiana Afanasievna se grăbi spre ea.

— Duducuţa şi-a venit în fire, spuse slujnica, apropiind încet un fotoliu.

Bătrâna sărută plângând faţa palidă şi trasă a nepoatei şi se aşează lângă ea. Curând intră şi doctorul neamţ, în haine negre, cu perucă de savant; luă pulsul Nataliei şi spuse, mai întâi pe latineşte, pe urmă pe

ruseşte, că primejdia a trecut. Ceru hârtie şi cerneală, scrise o nouă reţetă şi plecă. Bătrâna se sculă, o mai sărută pe Nataşa o dată şi se duse jos să-i ducă lui Gavrila Afanasievici vestea cea bună.

În salon şedea arapul ţarului, îmbrăcat în uniformă, cu chipiul în mână şi cu spada la brâu; vorbea cu Gavrila Afanasievici respectuos. Tolănit pe un divan moale, Korsakov asculta cu gândul în altă parte, jucându-se cu un câine de vânătoare; plictisit de această îndeletnicire, se sculă să se uite în oglindă, obişnuitul refugiu al trândăviei lui, şi o văzu pe Tatiana Afanasievna făcând de după uşă nişte semne fratelui ei.

— Sunteţi chemat, Gavrila Afanasievici, spuse el întrerupându-1 pe Ibrahim.

Gavrila Afanasievici ieşi îndată şi uşa se închise după el.

— Mă uimeşte răbdarea ta, spuse Korsakov către Ibrahim. De un ceas întreg îi asculţi aiurelile despre vechimea neamului lui Lîkov şi Rjevski, şi încă mai adaugi la ele observaţii moraliste! În locul tău *j'aurais planté là*[12] pe bătrânul acesta mincinos şi tot neamul lui, laolaltă cu Natalia Gavrilovna, care face mofturi prefăcându-se bolnavă – *une petite santé*[13]. Spune drept, nu cumva eşti îndrăgostit de această mică *mijaurée*[14]*?* Ascultă, Ibrahim, continuă Korsakov, urmează-mi sfatul cel puţin o dată; să ştii că sunt un om mai chibzuit decât par. Lasă gândul acesta nesocotit, nu te însura. Mi se pare că logodnica ta nu prea ţine la tine. Şi câte nu se întâmplă pe lume? De pildă: desigur, eu nu sunt urât, dar s-a întâmplat totuşi să înşel pe nişte soţi care, zău, nu erau cu nimic mai urâţi ca mine. Iar tu ţi-aminteşti de prietenul nostru din Paris, contele D.? Nu te poţi bizui pe fidelitatea femeilor. Fericit cel care priveşte toate acestea cu indiferenţă! Dar tu?!… Cu firea ta înflăcărată, meditativă şi bănuitoare, cu nasul tău turtit, cu buzele tale groase, cu părul acesta creţ, să te

12 L-aş fi lăsat naibii (lb. franceză).

13 O sănătate şubredă (lb. franceză).

14 Afectată (lb. franceză).

arunci în toate primejdiile căsătoriei?!…

— Îţi mulţumesc pentru sfatul prietenesc, îl întrerupse Ibrahim rece, dar cunoşti proverbul: nu e treaba ta să legeni copiii altora…

— Ia seama, Ibrahim, răspunse Korsakov râzând, să nu ţi se întâmple să se adeverească acest proverb la propriu, cuvânt cu cuvânt.

În încăperea de-alături, vorba era tot mai aprinsă.

— Ai s-o omori!, spunea bătrâna. Nici n-are să se poată uita la el.

— Dar gândeşte-te şi tu, îi răspunse încăpăţânat fratele, sunt două săptămâni de când vine ca logodnic şi nu şi-a văzut până acum logodnica. Poate crede, la urma urmei, că boala ei e o născocire, că vrem să câştigăm timp ca să scăpăm de el. Ce va spune ţarul? De trei ori a trimis până acum să afle de sănătatea Nataliei. Poţi să spui ce vrei, dar n-am de gând să mă cert cu el.

— Doamne Dumnezeule, spuse Tatiana Afanasievna. Sărmana! Ce se va întâmpla cu ea? Lasă-mă cel puţin s-o pregătesc pentru o asemenea vizită.

Gavrila Afanasievici consimţi şi intră în salon.

— Slavă Domnului, îi spuse el lui Ibrahim, primejdia a trecut! Natalia se simte mult mai bine şi, dacă nu mi-ar fi ruşine să-l las singur pe scumpul meu oaspete, Ivan Evgrafovici, te-aş conduce sus să-ţi vezi logodnica.

Korsakov îl felicită pe Gavrila Afanasievici, îl rugă să nu se deranjeze, îl asigură că trebuie să plece imediat şi se îndreptă repede spre vestibul, nelăsându-l să-l petreacă.

Între timp, Tatiana Afanasievna se grăbea s-o pregătească sufleteşte pe bolnavă pentru vizita musafirului care o îngrozea. Intră în încăpere gâfâind, se aşeză lângă Nataşa, îi luă mâna, dar, înainte de a apuca să-i spună o vorbă, uşa se deschise… Nataşa întrebă:

— Cine a venit?

Bătrâna încremeni. Gavrila Afanasievici trase la o parte draperia, se uită rece la bolnavă şi-o întrebă cum se simte. Ea vru să zâmbească, dar nu izbuti. Privirea cruntă a tatălui ei o făcu să se cutremure şi o cuprinse neliniştea.

I se păru că cineva i se apropie de căpătâi. Ridică din greu capul şi-l văzu deodată pe arapul ţarului. Îşi reaminti atunci toate cele întâmplate şi se gândi cu groază la cele ce o aşteptau. Dar trupu-i istovit abia se cutremură. Îşi lăsă iar capul pe pernă şi închise ochii… inima îi zvâcnea până la durere. Tatiana Afanasievna îi arătă prin semne fratelui ei că bolnava vrea să doarmă şi toţi ieşiră încetişor; slujnica luă furcă şi se aşeză din nou la locul ei.

Biata fată, cum deschise ochii şi nu mai văzu lângă pat pe nimeni, spuse slujnicei s-o cheme pe pitică, dar nu mai era nevoie, căci bătrâna pitică, mică şi rotundă se rostogoli ca o minge la picioarele ei. Lastocika (rândunica – aşa i se spunea piticei) pornise cu toată iuţeala de care erau capabile picioruşele ei scurte, sus pe scară, în urma lui Gavrila Afanasievici şi a lui Ibrahim, şi se tupilase după uşă ca să nu dezmintă curiozitatea atât de firească pentru sexul frumos. Cum o văzu, Natalia spuse slujnicei să plece, iar pitica se aşeză pe un scăunel lângă pat.

Niciodată un trup atât de mic n-a ascuns atât de multă energie sufletească. Lastocika se amesteca în toate, ştia de toate, avea grijă de toate. Cu firea ei şireată şi linguşitoare ştiu să câştige dragostea stăpânilor şi ura servitorilor, pe care îi conducea despotic. Gavrila Afanasievici îi asculta pârele şi plângerile şi-i îndeplinea micile rugăminţi. Tatiana Afanasievna îi cerea mereu părerea şi-i urma sfaturile, iar Nataşa, nespus de legată de ea, îi încredinţa toate gândurile, toate simţămintele inimii ei de şaptesprezece ani.

— Ştii, Lastocika, tătuca vrea să mă mărite cu arapul!

Pitica oftă adânc şi faţa parcă i se zbârci şi mai mult.

— Oare nu-i nicio nădejde? continuă Nataşa. Oare, tătuca nu se va îndura de mine?

Pitica clătină din scufie.

— Nici bunicul şi nici mătuşa n-au să-mi ia apărarea?

— Nu, duducuţă! Cât ai fost bolnavă, arapul a izbutit să prăjească pe toată lumea. Boierul e nebun după el, prinţul numai despre el vorbeşte, iar Tatiana Afanasievna spune: „Păcat că e arap, că ginere mai bun nu puteam

dori“.

— Doamne! Doamne!, gemu sărmana Nataşa.

— Nu te mâhni, frumoasa mea, spuse pitica sărutându-i mâna slăbită. Chiar dacă ţi-e dat să te măriţi cu arapul, tot vei fi slobodă. Azi nu mai e ca înainte: soţii nu-şi mai închid nevestele; se spune că arapul e bogat; în casa voastră vor fi de toate, ai s-o duci de minune…

— Bietul Valerian!, spuse Nataşa atât de încet, încât pitica putu numai să-i ghicească vorbele.

— Asta e, domnişoară, spuse ea cu jumătate de glas; dacă te-ai gândit mai puţin la orfanul acesta, dacă nu i-ai fi strigat numele când ai aiurat, tătuca nu s-ar fi supărat.

— Cum?! întrebă Nataşa înspăimântată. Am strigat numele lui Valerian?! Când eram bolnavă?! Şi tătuca a auzit?! S-a mâniat pe mine?!

— Asta e nenorocirea, răspunse pitică. Acum, dacă o să-l rogi să nu te dea arapului, o să creadă că pricina e Valerian. Nu mai e nimic de făcut, supune-te voinţei părinteşti, şi fie ce-o fi!

Nataşa n-a mai spus nimic. Gândul că taina inimii îi era cunoscută de tatăl ei o zgudui puternic. Îi rămânea o singură nădejde: să moară înainte de odioasa căsătorie. Hotărârea asta o linişti. Se supuse sorţii cu sufletul trist şi obosit.

Capitolul 7

În casa lui Gavrila Afanasievici, în dreapta vestibulului, se afla o cămăruţă strâmtă cu o singură ferestruică. Înăuntru puteai vedea un pat simplu acoperit cu o pătură de barchet, iar lângă pat o măsuţă de brad pe care ardea o lumânare de seu, lângă nişte caiete cu note. Pe perete atârna o tunică albastră veche şi un tricorn tot atât de vechi; deasupra lor, prinsă în trei cuie, o gravură naivă îl înfăţişa pe Carol al XII-lea călare.

Sunetele unui flaut umpleau această umilă locuinţă. Maestrul de dans, prizonierul, singuraticul ei locuitor, în

scufie şi halat de nanghin, alunga tristeţea serii de iarnă cântând vechi marşuri suedeze, care-i aminteau de vremurile vesele ale tinereţii. După două ceasuri de asemenea îndeletnicire, suedezul desfăcu flautul, îl băgă în cutie şi începu să se dezbrace.

În timpul acesta, uşa odăii se deschise şi în cameră intră un tânăr frumos şi înalt, în uniformă militară.

Suedezul, uimit, se ridică speriat.

— Nu mă recunoşti, Gustav Adamîci? spuse tânărul oaspete tulburat. Nu-ţi aminteşti de băiatul pe care îl învăţai regulamentul militar suedez şi cu care erai cât pe ce să provoci un incendiu, chiar aici, în odăiţa asta, trăgând dintr-un tun de jucărie?

Gustav Adamîci se uită la el cu atenţie…

— He-e-e!, strigă în cele din urmă, îmbrăţişându-l. Să trăieşti! Te mult este tu pe aici? Stai stăm de forbă…

……

Povestirile răposatului Ivan Petrovici Belkin

Doamna Prostakova: Apăi, cât despre asta, încă de mic avea o mare tragere de inimă pentru istorii.

Skotinin: Mitrofan îmi seamănă leit…

Neisprăvitul[15]

Cuvântul editorului

Pornind să editäm povestirile lui Ivan Petrovici Belkin, pe care le prezentäm acum publicului, am vrut să adăugăm la ele măcar o scurtă descriere a vieţii răposatului autor şi aşa să satisfacem, cel puţin în parte,

15 Comedie de Denis Fonvizin (1745-1792).

dreapta curiozitate a amatorilor de literatură naţională. Iată pentru ce ne-am adresat Mariei Alexeevna Trafilina, ruda cea mai apropiată şi moştenitoarea lui Ivan Petrovici Belkin. Dar, din păcate, ea nu ne-a putut da niciun fel de indicaţii, deoarece nu-l cunoştea pe răposat deloc. Ne-a sfătuit însă să ne adresăm unui fost prieten al lui Ivan Petrovici – un bărbat respectabil. Am urmat acest sfat şi i-am scris: am primit răspunsul mult aşteptat, pe care-l redăm mai jos. ÎII publicăm fără schimbări sau adnotări, ca un monument preţios de nobleţe a cugetului şi de mişcătoare prietenie şi, totodată, ca o bogată însemnare biografică.

*
* *

*Stimate domnule * * *!*

Am avut cinstea să primesc onorata dumneavoastră scrisoare din 15 ale curentei, la 23 ale acestei luni, scrisoare în care vă exprimaţi dorinţa de a avea informaţii amănunţite asupra datei naşterii şi morţii, asupra slujbei, împrejurărilor familiale şi, de asemenea, asupra ocupaţiilor şi a firii lui Ivan Petrovici Belkin, fostul meu sincer amic şi vecin de moşie. Cu mare plăcere îndeplinesc această dorinţă a Domniei Voastre şi vă împărtăşesc, stimate domn, tot ce am reţinut din ce mi-a povestit şi, de asemenea, tot ce-am văzut eu însumi.

Ivan Petrovici Belkin s-a născut din părinţi onorabili şi de neam, în anul 1798, în satul Goriuhino. Răposatul său tată, maiorul secund Piotr Ivanovici Belkin, s-a căsătorit cu domnişoara Pelagheia Gavrilovna, din familia Trafilin. Nu era bogat, dar era cumpătat şi gospodar foarte priceput. Fiul lor a primit cea dintâi învăţătură de la dascălul satului. Se pare că acestui om respectabil îi datora el drăgostea pentru citit şi preocupările în legătură cu literatura rusă. În anul 1815 a intrat într-un regiment de vânători pedeştri (în ce regiment anume nu-mi mai amintesc), unde a rămas până în 1823. Murindu-i părinţii,

amândoi aproape în acelaşi timp, s-a văzut nevoit să demisioneze şi să revină la Goriuhino, la ocina sa.

Ivan Petrovici se apucă să-şi administreze moşia, dar, din pricina nepriceperii şi a firii lui prea blajine, îşi degradase gospodăria în scurt timp şi slăbi ordinea aspră statornicită de răposatul său părinte. ÎI înlocui pe vrednicul şi îndemânaticul staroste, de care ţăranii lui erau nemulţumiţi (ca de obicei), şi încredinţă administrarea satului bătrânei cămărăşiţe, care îi câştigase încrederea prin meşteşugul ei de a-i îndruga tot felul de poveşti. Bătrâna asta proastă nu putea deosebi o bumaşcă de douăzeci şi cinci de ruble, de una de cincizeci. Cununase toţi ţăranii, încât ei nu se temeau deloc de dânsa; starostele ales de ei le cânta atât de mult în strună şi făcea atâtea coţcării, încât Ivan Petrovici fu nevoit să renunţe la clacă şi să statornicească o dare foarte mică. Dar şi aici ţăranii se folosiră de slăbiciunea lui şi dobândiră, în primul an, înlesniri însemnate, iar în cei următori mai mult de două treimi din dare o plăteau în nuci, merişoare şi altele asemenea. Dar chiar şi aceste dări le plăteau greu.

Ca prieten al părintelui lui Ivan Petrovici, am crezut de datoria mea să-i dau şi fiului sfaturile mele şi de multe ori i-am propus să statornicesc din nou vechea rânduiala pe care o părăsise. Astfel, venind o dată la el, am cerut registrele cu socoteli ale moşiei, l-am chemat pe coţcarul de staroste şi am început să cercetez socotelile de faţă cu Ivan Petrovici. Tânărul gospodar m-a urmărit la început cu cea mai mare atenţie şi interes, dar, când a văzut, după socoteli, că în ultimii doi ani numărul ţăranilor se înmulţise, iar numărul păsărilor domestice şi al vitelor se micşorase simţitor, s-a mulţumit cu această primă constatare şi mai departe nu a mai ascultat; apoi, tocmai când îl strânsesem bine cu uşa pe coţcarul de staroste, printr-un interogatoriu aspru, şi el amuţise după o cumplită încurcală, spre marele meu necaz l-am auzit pe Ivan Petrovici sforăind zdravăn în jilţ. De atunci nu m-am mai amestecat în gospodăria lui şi am lăsat-o în plata

Celui-de-sus, cum o lăsa şi Ivan Petrovici, de altfel.

Însă asta nu ne-a împiedicat deloc să fim buni prieteni şi, cu toate că-mi părea rău că e slab şi păgubeşte atâta din pricina lipsei lui de tragere de inimă, ca toţi tinerii noştri boieri, îl iubeam sincer; nici nu s-ar fi putut să nu-l iubeşti pe un tânăr atât de blând şi de cinstit. Din parte-i, Ivan Petrovici îmi dădea respectul cuvenit anilor mei şi ţinea mult la mine. Ne-am văzut aproape zilnic până la moartea lui, şi îmi preţuia vorba simplă, deşi nu ne prea asemănăm nici în obiceiuri, nici prin felul de a gândi, nici prin fire.

Ivan Petrovici ducea o viaţă foarte cumpătată, ocolea orice excese: niciodată nu mi s-a întâmplat să-l văd cât de cât băut (lucru care în părţile noastre poate fi socotit o minune nemaipomenită). Se simţea foarte atras spre partea femeiască, însă timiditatea îi era cu adevărat feciorelnică[16]*.*

Afară de povestirile despre care aţi binevoit a aminti în scrisoarea dumneavoastră, Ivan Petrovici a mai lăsat multe manuscrise, care în parte se află la mine, iar parte au fost întrebuinţate de cămărăşiţa lui pentru felurite trebuinţe casnice. Astfel, iarna trecută, toate ferestrele aripii locuite de ea erau lipite cu prima parte a romanului pe care Ivan Petrovici n-a ajuns să-l termine.

Sus-amintitele povestiri au fost, pare-se, prima lui încercare. Acestea, spunea Ivan Petrovici, erau în mare parte adevărate şi auzite de la diferite persoane[17]

. Însă aproape toate numele sunt născocite de dânsul, iar numirile sunt luate din ţinutul nostru, din care

---

16 Urmează o anecdotă pe care n-o publicăm, socotind-o de prisos; dar îl încredinţăm pe cititor că nu conţine nimic dăunător memoriei lui Ivan Petrovici Belkin (n.a.).

17 Într-adevăr, în manuscrisul domnului Belkin, la începutul fiecărei povestiri era scris de mâna autorului: .Auzită de mine de la cutare persoană“ (gradul sau titlul şi iniţialele numelui). Extragem pentru cercetătorii curioşi: *Căpitanul de poştă* i-a fost povestită de către consilierul titular A.G.N.; *Împuşcătura,* de către locotenent-colonelul I.L.P.; *Dricarul,* de către vânzătorul B.V.; *Viscolul şi Domnişoara,* de către domnişoara K.I.T. (n.a.).

pricină într-un loc e pomenit şi satul meu. Nu l-a pomenit cu gând rău, ci cred că mai mult din lipsă de imaginaţie.

În toamna anului 1828, Ivan Petrovici a răcit, dar din răceală a dat în friguri puternice şi a murit, cu toate neobositele îngrijiri ale medicului nostru de judeţ, om foarte iscusit, mai ales în tratamentul bolilor cronice, ca bătăturile şi altele la fel. Şi-a dat sfârşitul în braţele mele, în vârstă de treizeci de ani, şi a fost înmormântat în biserica din Goriuhino, alături de răposaţii lui părinţi.

Era de statură mijlocie, avea ochii albaştri-cenuşii, părul castaniu, nasul drept; faţa îi era uscăţivă şi palidă.

Iată, stimatul meu domn, tot ce am putut să-mi amintesc despre felul de viaţă, ocupaţiile, firea şi înfăţişarea răposatului meu vecin şi prieten. Dacă aveţi de gând să folosiţi cumva cele ce v-am scris, vă rog respectuos să nu pomeniţi în niciun caz numele meu, deoarece, cu toate că am o mare stimă şi dragoste faţă de scriitori, socotesc de prisos să pătrund în această breaslă şi cu totul nepotrivit pentru anii mei. Cu sincer respect şi cele cuvenite...

1830, noiembre 16
Satul Nenaradovo

Crezând de datoria mea să respect dorinţa onorabilului prieten al autorului nostru, îi aducem adâncă mulţumire pentru informaţiile date şi nădăjduim că publicul o să preţuiască sinceritatea şi bunătatea arătate.

Împuşcătura

...şi am tras unul asupra celuilalt...

BARATÎNSKI

Am jurat să-l împuşc după legile duelului

(îi rămăsesem dator cu o împuşcătură).

Seara în tabără

1

Eram încartiruiţi în târguşorul ***. Cunoaşteţi viaţa ofiţerului: dimineaţa, instrucţie şi manej, apoi, masa la comandamentul regimentului sau la un birt ovreiesc; seara, punciul şi jocul de cărţi. În *** nu era nicio casă deschisă, nicio fată de măritat, ne adunam când la unul, când la altul, şi nu vedeam nimic altceva decât uniformele noastre.

Din societatea noastră, un singur om nu era militar. Avea aproape treizeci şi cinci de ani şi noi îl şi socoteam bătrân. Experienţa îi crea multe avantaje faţă de noi; apoi, felul lui de a fi mereu posomorât, firea lui aspră şi vorba sarcastică aveau o înrâurire puternică asupra minţilor noastre tinere. Viaţa îi era învăluită în taină. Părea rus, dar avea nume străin. Servise cândva într-un regiment de husari, şi o ducea chiar bine. Nimeni nu ştia de ce-şi dăduse demisia şi de ce se stabilise în târguşorul acela sărăcăcios, unde trăia şi modest, şi risipitor: mergea întotdeauna pe jos, cu un surtuc negru, ponosit, dar avea oricând masa pusă pentru toţi ofiţerii de la noi din regiment. E adevărat, n-avea pe masă decât două sau trei feluri, pregătite de un soldat liberat, dar şampania curgea gârlă. Nimeni nu-i cunoştea averea, nici veniturile, şi nimeni nu îndrăznea să-l întrebe. La el găseai cărţi militare, în cea mai mare parte, dar şi romane. Le împrumuta cu plăcere şi nu le cerea niciodată înapoi; în schimb, nici el nu înapoia niciodată cărţile împrumutate. Cea mai de seamă ocupaţie a lui era să tragă cu pistolul. Pereţii camerei lui erau găuriţi de gloanţe, sfredeliţi ca un fagure. Singura bogăţie a sărăcăcioasei lui locuinţe era o colecţie bogată de pistoale. Măiestria la care ajunsese era de neînchipuit şi, dacă el ar fi avut de gând să doboare cu un glonţ o pară de pe chipiul cuiva, nimeni în regimentul

nostru n-ar fi şovăit să-şi ofere capul. Discutam adesea între noi despre duel. Silvio (aşa îl vom numi) nu se amesteca niciodată în discuţiile acestea. Când îl întrebam dacă se bătuse vreodată, ne răspundea sec că s-a bătut, însă nu intra în amănunte şi se vedea că nu-i plăceau astfel de întrebări. Bănuiam că are pe conştiinţă vreo victimă nefericită a cumplitei lui arte. Dar nici prin minte nu ne-ar fi trecut să-l bănuim de ceva asemănător cu lipsa de curaj; sunt oameni pe care ţi-e de-ajuns să-i vezi o dată pentru a înlătura o asemenea bănuială. De aceea, întâmplarea neaşteptată pe care o voi povesti ne-a uimit pe toţi.

Odată, vreo zece ofiţeri de-ai noştri dejunau la Silvio. Am băut ca de obicei, adică foarte mult. După masă, ne-am ţinut de capul gazdei să facem un joc de cărţi şi el să ţină „banca“. El se împotrivi multă vreme, fiindcă nu juca aproape niciodată. În cele din urmă, ceru să i se aducă o pereche de cărţi, risipi pe masă vreo cincizeci de cervoneţi[18] şi se aşeză să dea cărţile. Am făcut cerc în jurul mesei şi jocul a început. Când juca, Silvio avea obiceiul să păstreze cea mai deplină muţenie; nu se certa niciodată şi nu comenta.

Dacă jucătorului care miza i se întâmpla să greşească la socoteli, atunci, el acoperea lipsa îndată, ori înscria surplusul. Noi ştiam asta şi-l lăsam cu obiceiurile lui. Dar printre noi se găsea un ofiţer mutat de curând. Cum atunci juca şi el, a marcat din nebăgare de seamă un punct în plus. Silvio luă creta şi îndreptă socoteala, după obicei. Ofiţerul se porni pe explicaţii, crezând că e o greşeală. Silvio împărţea mai departe cărţile în tăcere. Ofiţerul îşi pierdu răbdarea, luă periuţa şi şterse ceea ce i se părea înscris inutil. Silvio luă creta şi scrise din nou acelaşi lucru. Înfierbântat de vin, de joc şi de râsul camarazilor, ofiţerul se socoti foarte insultat, se întoarse, apucă sfeşnicul de aramă de pe masă şi-l azvârli spre Silvio, care abia avu timp să se ferească. Noi am rămas uluiţi. Silvio se sculă, alb de furie, şi spuse, aruncând fulgere din ochi:

— Stimate domn, binevoieşte a ieşi şi mulţumeşte-i

18 Cervoneţ - monedă veche de aur în valoarea de 5 sau 10 ruble.

lui Dumnezeu că asta s-a întâmplat la mine în casă.

Nu ne-am îndoit nicio clipă de urmări şi îl socoteam pe noul nostru camarad un om mort.

Ofiţerul spuse că pentru ofensă e gata să dea satisfacţie aşa cum îi va conveni „domnului bancher“ şi ieşi. Jocul mai continuă câteva minute, dar, simţind că gazdei nu-i arde defel să mai joace, ne retraserăm unul după altul şi ne risipirăm pe la casele noastre, vorbind despre locul ce va deveni curând vacant.

A doua zi, la manej, tocmai ne întrebam dacă sărmanul locotenent mai e în viaţă, când el se şi arătă. I-am pus şi lui aceeaşi întrebare. Ne-a răspuns că nu are încă nicio veste de la Silvio. Asta ne-a mirat. Ne-am dus la Silvio şi l-am găsit în curte, trăgând glonţ după glonţ într-un as lipit de poartă. Ne primi ca întotdeauna, fără să spună niciun cuvânt despre întâmplarea din ajun. Mai trecură trei zile; locotenentul tot mai trăia. Ne întrebam miraţi: „Oare Silvio n-o să se bată?“. Nu s-a bătut. S-a mulţumit cu o neînsemnată explicaţie şi s-au împăcat.

Asta i-a dăunat foarte mult în ochii tineretului. Tinerii iartă orice, afară de lipsa de curaj; pentru ei, curajul e cea mai înaltă calitate omenească, pentru care iartă orice vicii. Dar, încet-încet, totul fu dat uitării şi Silvio îşi recâştigă influenţa dinainte.

Numai eu mă simţeam înstrăinat de dânsul. Fiind înzestrat cu o imaginaţie romantică, fusesem mai legat de el ca oricine, viaţa lui era pentru mine o enigmă şi-l socoteam eroul unei întâmplări misterioase. El mă iubea. Numai când vorbea cu mine părăsea obişnuitul lui ton sarcastic, vorbea simplu şi într-un chip neobişnuit de plăcut. Dar, din seara aceea nenorocită, gândul că onoarea îi era mânjită şi nespălată, din propria lui vină, nu mă părăsea şi mă împiedica să mă port cu el că mai înainte; îmi era greu să-l privesc în ochi. Silvio era prea inteligent şi cunoştea prea bine oamenii ca să nu-şi dea seama de acest lucru şi să nu ghicească pricina. Părea că faptul îl întristează; am observat la el cel puţin de două ori dorinţa de a avea o explicaţie cu mine, dar eu ocoleam prilejul şi

Silvio se îndepărta de mine. De atunci mă întâlneam cu dânsul numai faţă de camarazi şi discuţiile sincere de odinioară încetară.

Locuitorii blazaţi ai capitalei habar n-au ce înseamnă multe evenimente atât de cunoscute pentru acei care trăiesc prin sate şi orăşele, ca de pildă zilele de marţi şi vineri, când vine poşta; atunci, cancelaria regimentului se umple de ofiţeri. Unii aşteaptă bani, alţii – scrisori, alţii – ziare. De obicei, acolo se desfăceau pachetele, acolo îşi împărtăşeau noutăţile şi toate acestea făceau ca încăperea să prezinte un tablou dintre cele mai însufleţite.

Silvio primea scrisori pe adresa regimentului nostru şi se găsea de obicei printre noi. Odată primi un plic pe care îl desigilă cu mare nerăbdare. Ochii îi scânteiau în timp ce parcurgea rândurile scrisorii. Ofiţerii n-au observat nimic, fiecare văzându-şi de scrisorile lui.

— Domnilor, le-a spus Silvio, împrejurările cer să plec imediat. Plec în noaptea asta. Sper că nu veţi refuza să cinaţi la mine pentru ultima dată. Te aştept şi pe dumneata, continuă el, adresându-mi-se. Să vii negreşit.

Cu vorbele astea ieşi grăbit, iar noi ne-am dus pe la treburile noastre, după ce-am hotărât să ne întâlnim la el.

Am ajuns la ora fixată şi am găsit acolo aproape tot regimentul.

Îşi împachetase avutul. Rămăseseră doar pereţii goi, găuriţi de gloanţe. Ne-am aşezat la masă; Silvio era foarte bine-dispus şi curând veselia ne-a cuprins pe toţi. Dopurile pocneau întruna, paharele spumegau şi gâlgâiau fără încetare, iar noi îi uram din tot sufletul călătorie bună şi succes deplin. Ne-am ridicat de la masă noaptea târziu. Pe când ne puneam chipiurile, Silvio îşi luă rămas-bun de la toţi, iar pe mine mă apucă de mână şi mă opri, tocmai când mă pregăteam să plec.

— Trebuie să stau de vorbă cu dumneata!, spuse încet.

Am rămas. Musafirii au ieşit. Eram numai noi doi. Ne-am aşezat faţă în faţă şi ne-am aprins pipele în tăcere. Silvio era îngândurat; nu-i mai rămăsese nici urmă din

veselia înfrigurată de mai înainte. Paloarea sumbră, ochii sticloşi şi fumul des ce-i ieşea din gură îl făceau să semene cu un adevărat diavol. Peste câteva minute, rupse tăcerea.

— Poate că nu ne vom mai vedea niciodată. Vreau să mă explic cu dumneata înainte de despărţire. Ai putut vedea că puţin îmi pasă de părerea altora; dumneata însă îmi eşti drag şi simt că mi-ar fi greu să-ţi las în minte o impresie greşită.

Se opri şi începu să-şi umple din nou pipa. Eu tăceam, cu ochii în pământ.

— Ţi s-a părut ciudat, continuă el, că nu am cerut satisfacţie lui R... beţivanul acela zăpăcit! Crede-mă că, după cum aveam dreptul să aleg arma, viaţa lui era în mâinile mele, iar viaţa mea – aproape neprimejduită; aş fi putut spune că m-am stăpânit din mărinimie, dar nu vreau să mint. Dacă l-aş fi putut pedepsi pe R... fără să-mi expun câtuşi de puţin viaţa, nu l-aş fi iertat pentru nimic în lume.

Mă uitai la el mirat. Mărturisirea asta mă zăpăcise cu totul. Silvio continuă:

— E aşa cum auzi: n-am dreptul să mă expun; acum şase ani am primit o palmă, şi duşmanul meu mai trăieşte.

Curiozitatea mea se aprinse la culme.

— Şi dumneata nu te-ai bătut cu el? V-au despărţit împrejurările, probabil.

— M-am bătut, răspunse Silvio. Şi iată amintirea acestui duel.

Se sculă, scoase dintr-o cutie un chipiu roşu cu ciucure de aur şi galon (ca acela căruia francezii îi spun *bonnet de police*[19]). Îl puse pe cap. Era găurit la două degete deasupra frunţii.

— Dumneata ştii, continuă Silvio, că eu am fost în regimentul de husari***. Îmi cunoşti firea: sunt deprins să fiu întotdeauna în frunte, dar în tinereţe lucrul ăsta constituia pentru mine o adevărată pasiune. La vremea aceea era la modă să fii scandalagiu. Eu eram cel mai mare scandalagiu din toată armata. Ne făleam cu beţia. L-am

19 Chipiu de poliţist (lb. franceză).

întrecut pe celebrul Burţov, cântat de Denis Davidov[20]

. Duelurile în regimentul nostru se ţineau lanţ; la toate, ori eram martor, ori mă duelam. Camarazii mă adorau, iar comandanţii regimentului, care se schimbau foarte des, mă priveau ca pe un rău necesar.

Mă bucuram liniştit (sau mai curând neliniştit) de reputaţia mea, până când în regimentul nostru a venit (nu vreau să-i spun numele) un tânăr dintr-o familie nobilă şi bogată.

În viaţa mea nu întâlnisem un om atât de norocos şi de strălucitor! Închipuie-ţi tinereţea, inteligenţa, frumuseţea, veselia cea mai nebună, curajul cel mai neînfricat, un nume răsunător, bani cărora nu le ştia niciodată socoteală şi care nu se terminau niciodată şi vei înţelege ce impresie trebuia să facă printre noi.

Prestigiul meu a început să se clatine. Atras de faima ce-o aveam, el încercă să se împrietenească cu mine, dar l-am primit rece şi el s-a îndepărtat fără nicio părere de rău. Mi-a devenit nesuferit. Succesele lui în regiment şi faţă de femei mă aduseră într-o stare de totală disperare. Îi căutam ceartă; îmi răspundea la epigrame cu altele, mai originale şi mai tăioase decât ale mele şi care, fără îndoială, erau incomparabil mai spirituale. El glumea, şi eu turbam. În fine, o dată, la un bal dat de-un moşier polonez, văzând că el este centrul atenţiei tuturor doamnelor şi mai ales a gazdei, cu care avusesem anumite legături, i-am şoptit la ureche o obrăznicie banală. El s-a aprins şi mi-a tras o palmă; într-o clipă am pus mâna pe săbii. Doamnele au leşinat, am fost despărţiţi şi, în aceeaşi noapte, ne-am dus să ne batem.

Era în zori. Stăteam pe locul hotărât, cu cei trei martori ai mei. Îmi aşteptam adversarul cu o nerăbdare de nedescris. Soarele de primăvară răsărise şi căldura creştea. L-am văzut de departe. Venea pe jos, cu tunica

20 Poet şi general rus (1784-1839); în anul 1812 a organizat un corp de partizani care a hărţuit armatele lui Napoleon. Burţov a fost un personaj real, husar, cunoscut pentru chefurile sale (mort în 1813) şi cântat de Davîdov în trei poezii.

atârnată de sabie, însoţit de un singur martor. Am pornit să-i ieşim înainte. S-a apropiat; în mână avea chipiul plin de cireşe. Martorii măsurară doisprezece paşi. Trebuia să trag primul, însă furia îmi era atât de puternică, încât n-aveam încredere în siguranţa mâinii şi i-am cedat lui prima împuşcătură, ca să am timp să mă liniştesc. Adversarul meu nu s-a învoit. Am hotărât să tragem la sorţi. Şi i-a căzut lui să tragă primul, lui, eternului favorit al norocului! A ochit şi mi-a străpuns chipiul. Mi-a venit rândul; viaţa lui era în mâinile mele! Mă uitam la el lacom, căutând să surprind o urmă de nelinişte… Dar, cu toate că se afla sub ameninţarea pistolului, alegea din chipiu cireşele coapte şi scuipa sâmburii până la mine. Liniştea lui m-a scos din sărite.

Gândeam: „Ce folos că o să-i iau viaţa, dacă nu pune preţ pe ea?“. Un gând răutăcios îmi străfulgera prin minte. Lăsai pistolul jos. I-am spus:

— Se vede că nu vă arde de moarte. Luaţi-vă mai departe micul dejun; nu vreau să vă deranjez.

— Nu mă deranjaţi deloc, protestă el; poftiţi, puteţi trage. De altfel, puteţi face uz de dreptul dumneavoastră când doriţi. Vă stau oricând la dispoziţie!

M-am întors spre martori, anunţându-i că nu-s dispus să trag, şi duelul s-a terminat aşa.

Mi-am dat demisia şi m-am retras în acest târguşor. De atunci, n-a trecut nicio zi fără să mă gândesc la răzbunare. Acum a sosit ceasul…

Silvio scoase din buzunar scrisoarea primită dimineaţa şi mi-o dădu s-o citesc. Cineva (poate omul lui de afaceri) îi scria din Moscova că *o anumită persoană* urma să se căsătorească în curând cu o fată tânără şi foarte frumoasă.

Cred că ghiceşti cine este această *anumită persoană.* Plec la Moscova, să vedem dacă înainte de nuntă va primi moartea tot atât de liniştit cum o aşteptase odinioară, mâncând cireşe!

Cu aceste cuvinte, Silvio se sculă, trânti chipiul pe podea şi începu să umble prin încăpere, încolo şi încoace,

ca un tigru în cuşcă. ÎI ascultam nemişcat; eram răscolit de sentimente ciudate, contradictorii.

Servitorul intră şi anunţă că sunt gata caii. Silvio îmi strânse mâna cu putere; ne-am sărutat. El se urcă în trăsură, unde se găseau două geamantane, unul cu pistoalele şi altul cu lucrurile lui. Ne luarăm rămas-bun încă o dată şi caii porniră.

2

Peste câţiva ani, împrejurările familiale m-au silit să mă stabilesc într-un sătuc sărac din judeţul N***.

Mă ocupam de gospodărie, dar tânjeam puţintel după viaţa zgomotoasă şi fără griji de odinioară. Cel mai greu lucru era să mă obişnuiesc a-mi petrece în deplină singurătate nopţile de toamnă şi de iarnă. Înainte de prânz îmi mai omoram vremea stând de vorbă cu starostele, umblând după treburi sau vizitând noile aşezăminte; dar îndată ce începea să se întunece nu mai ştiam încotro s-o apuc. Puţinele cărţi pe care le găsisem pe sub dulapuri şi în cămară le învăţasem pe de rost. Cămărăşiţa Kirilovna îmi povestise şi răspovestise toate poveştile pe care şi le mai amintea. Cântecele femeilor mă întristau. M-am apucat de băuturi spirtoase din fructe, neîndulcite, dar nu mă alegeam decât cu dureri de cap; mărturisesc chiar că m-am temut să nu cad în patima beţiei, de amărăciune, adică să devin un beţivan amarnic, aşa cum am văzut multe exemple în judeţul nostru. Vecini apropiaţi n-aveam decât vreo doi-trei beţivani, a căror conversaţie consta mai mult din sughiţuri şi oftaturi. Singurătatea era mai uşor de suportat.

La patru verste de mine se găsea moşia bogată a contesei B***. Era locuită însă numai de administrator; contesa o vizitase o singură dată, în primul an al căsniciei, stând şi atunci doar o lună. Dar iată că în primăvara a doua a sihăstriei mele se răspândi zvonul că peste vară vor veni în satul lor contesa şi soţul ei. Au sosit într-adevăr la

începutul lui iunie.

Venirea unui vecin bogat e un eveniment mare pentru cel care locuieşte la ţară; moşierii şi oamenii lor de curte vorbesc despre un astfel de lucru două luni înainte şi trei ani după aceea. În ce mă priveşte, mărturisesc că ştirea despre sosirea tinerei şi preafrumoasei vecine m-a tulburat adânc; ardeam de nerăbdare s-o văd, de aceea, în prima duminică după ce a sosit, m-am şi dus după masă în satul ***, să mă prezint Excelenţelor Lor, ca vecinul cel mai apropiat şi cel mai umil servitor.

Lacheul m-a introdus în cabinetul contelui şi s-a dus să mă anunţe. Era un cabinet încăpător, mobilat cât se poate de luxos; de-a lungul pereţilor erau rânduite dulapuri cu cărţi, iar pe fiecare trona câte un bust de bronz. Deasupra căminului de marmură era o oglindă mare. Duşumeaua era aşternută cu postav verde şi acoperită cu covoare.

Mă dezvăţasem de lux în colţul meu sărac şi, cum nu văzusem de multă vreme cât de îmbelşugat trăiau alţii, m-am intimidat şi-l aşteptam pe conte cu emoţie, ca un solicitant din provincie care este pregătit pentru ieşirea ministrului.

Uşa se deschise şi apăru un bărbat de vreo treizeci şi doi de ani, cu o înfăţişare desăvârşită. Se apropie de mine cu o mină deschisă şi prietenoasă. Căutam să mă îmbărbătez, să încep a mă prezenta, dar el mi-o luă înainte. Ne-am aşezat. Vorbirea lui liberă şi amabilă îmi alungă repede cumplita timiditate. Tocmai când să-mi revin, intră contesa, şi atunci m-am tulburat şi mai grozav. Era într-adevăr o frumuseţe. Contele mă prezentă. Am căutat să arăt că mă simt în largul meu, dar, cu cât mă străduiam, cu atât mă simţeam mai stânjenit. Spre a mă lăsa să-mi revin, contele şi contesa discutau între ei, purtându-se cu mine fără ceremonie, ca faţă de un bun vecin. Între timp mă plimbam încoace şi încolo, cercetând cărţile şi tablourile. Nu mă pricep la tablouri, dar unul dintre ele mi-a atras atenţia, înfăţişa un peisaj din Elveţia, şi ceea ce m-a impresionat n-a fost pictura, ci faptul că era

găurit de două gloanţe.

— Ce împuşcătură frumoasă, am spus eu contelui.

— Da, confirmă el, o împuşcătură minunată. Dumneata tragi bine?

— Binişor, am răspuns, bucurându-mă că discuţia atinsese în sfârşit un subiect mai familiar. La treizeci de paşi nimeresc o carte. Se înţelege, cu un pistol pe care îl cunosc.

— Adevărat?! rosti contesa, arătând deodată că acest lucru o interesează nespus. Dar tu, dragul meu, ai putea nimeri o carte la treizeci de paşi?

— Vom încerca, răspunse contele. Pe vremuri trăgeam destul de bine, dar sunt patru ani de când n-am mai luat pistolul în mâna.

— O, spusei eu, în cazul acesta mă prind că Excelenţa Voastră nu va nimeri cartea nici la douăzeci de paşi, căci pistolul cere exerciţiu zilnic. Asta o ştiu din experienţă. La noi în regiment eram socotit unul dintre cei mai buni ţintaşi. Odată s-a întâmplat să nu trag o lună, fiindcă pistoalele mele erau la armurier. Şi ce credeţi, Excelenţă? Când, după aceea, am pus iar mâna pe pistol, de patru ori la rând n-am nimerit o sticlă de la distanţa de douăzeci şi cinci de paşi. Aveam un *rotmistru*[21] ironic şi glumeţ; era de faţă şi mi-a spus: „Se vede, frate, că nu prea ţi se îndură mâna să sfarme o sticlă“. Nu, Excelenţă, nu trebuie să părăsiţi acest exerciţiu, căci altfel vă pierdeţi îndemânarea. Cel mai bun ţintaş care mi-a fost dat să întâlnesc făcea exerciţii zilnice de tir, cel puţin de trei ori înainte de masă. Asta era la el ca un pahar de votcă.

Şi contele, şi contesa erau bucuroşi că mi se dezlegase limba.

— Dar cum trăgea? m-a întrebat el.

— Iată cum, Excelenţă: vedea, de pildă, o muscă pe perete… Dumneavoastră râdeţi, contesă, dar zău că e adevărat… Vedea o muscă şi striga: „Kuzka, pistolul!“. Kuzka îi şi aducea pistolul încărcat. Trăgea şi strivea musca de perete!

21 Căpitan de cavalerie.

— Asta-i extraordinar! Şi cum îl chema?

— Silvio, Excelenţă.

— Silvio! strigă contele şi sări de la locul lui. Dumneata l-ai cunoscut pe Silvio?

— Cum să nu-l cunosc, Excelenţă?! Am fost prieteni. Era primit în regimentul nostru ca un frate; dar sunt cinci ani de când nu mai am nicio ştire despre dânsul. Aşadar, Excelenţa Voastră l-a cunoscut?

— L-am cunoscut, l-am cunoscut prea bine! Nu v-a povestit el… dar nu, nu cred; nu v-a povestit vreodată o întâmplare foarte ciudată?

— Nu cumva, Excelenţă, despre palma primită de dânsul la un bal, de la un filfizon?

— Dar numele acestui filfizon vi l-a spus?

— Nu, Excelenţă, nu mi l-a spus… Ah…, continuai eu, ghicind adevărul, scuzaţi-mă… nu ştiam… oare nu cumva sunteţi dumneavoastră?

— Chiar eu sunt, răspunse contele adânc tulburat. Iar tabloul găurit e amintirea ultimei noastre întâlniri.

— Vai, dragul meu, spuse contesa, pentru Dumnezeu, nu povesti; mi-e groază să aud!

— Ba am să povestesc totul. Dumnealui ştie cum i-am ofensat prietenul. Acum are să afle cum s-a răzbunat.

Contele trase fotoliul lângă mine şi am ascultat apoi cu o vie curiozitate povestirea:

— M-am însurat acum cinci ani. Prima lună, *the honey moon*[22] am petrecut-o aici în sat. Acestei case îi datorez cele mai frumoase clipe ale vieţii, dar şi una dintre cele mai groaznice amintiri.

Într-o seară am ieşit la plimbare, călare, eu şi soţia. Însă calul ei s-a speriat; ea, de asemenea. Mi-a dat mie frâul şi s-a dus acasă pe jos. Eu am pornit înainte. În curte am văzut o trăsură de piaţă. Mi s-a anunţat că în cabinet mă aşteaptă o persoană care n-a vrut să-şi dea numele în vileag, ci a spus doar că are treabă cu mine. Am intrat în această încăpere şi am văzut în întuneric un om prăfuit şi nebărbierit. Stătea aici, lângă cămin. M-am apropiat de

22 Luna de miere (lb. engleză).

dânsul, încercând să-mi amintesc dacă-l cunosc.

— Nu mă recunoşti, conte? mi-a spus el cu un glas plin de tremur.

— Silvio! am strigat eu şi mărturisesc că am simţit cum mi se ridică părul măciucă.

— Întocmai!, continuă el. E rândul meu să trag; am venit să-mi descarc pistolul. Eşti gata?

Pistolul i se zărea în buzunar. Eu am măsurat doisprezece paşi şi m-am aşezat acolo, în colţ, rugându-l să tragă mai repede, înainte de întoarcerea soţiei mele. El zăbovea. Ceru să se aprindă lumina; s-au adus lumânări. Am închis uşile, poruncind să nu intre nimeni, şi din nou l-am poftit să tragă; el a scos pistolul şi a ochit… Număram clipele şi mă gândeam că se va întoarce ea… S-a scurs un minut îngrozitor! Silvio şi-a lăsat mâna în jos.

— Îmi pare rău, mi-a spus el, că pistolul nu e încărcat cu sâmburi de cireşe. Glonţul e prea greu. Mi se pare că acesta nu mai e un duel, ci un omor; nu sunt obişnuit să trag într-un om dezarmat. S-o luăm de la început; să tragem la sorţi cine să fie primul.

Îmi vâjâia capul… După cât îmi aduc aminte, îmi venea greu să mă învoiesc… În cele din urmă am încărcat încă un pistol. Am făcut două bilete şi el le-a pus în chipiul acela găurit de glonţul meu. Am scos iarăşi numărul unu.

— Conte, eşti al dracului de norocos!, spuse el cu o ironie pe care n-o voi uita niciodată.

Nu înţeleg ce-a fost cu mine şi în ce fel a reuşit să mă forţeze… însă am tras şi am nimerit în tabloul acesta. (Contele arătă cu degetul tabloul găurit; faţa îi ardea ca focul, contesa era mai albă că batista. Eu nu mi-am putut stăpâni un strigăt.) Am tras, continuă contele şi, slavă Domnului, am greşit ţinta. Atunci, Silvio (în clipa aceea era în adevăr înspăimântător), Silvio ridică pistolul să mă ochească. Deodată, uşa se deschise. Maşa intră în fugă şi se aruncă de gâtul meu ţipând. Cum am văzut-o, mi-am recăpătat tot curajul.

— Nu vezi că glumim, draga mea? Cum te-ai speriat! Du-te, bea un pahar cu apă şi vino înapoi să ţi-l prezint pe

vechiul meu prieten şi camarad.

Însă Maşa nu credea ce-i spuneam.

— E adevărat?! întrebă ea, uitându-se la înfricoşătorul Silvio. Glumiţi, într-adevăr?!

— El glumeşte întotdeauna, contesă, răspunse Silvio. Pe vremuri, în glumă mi-a tras o palmă. În glumă mi-a găurit chipiul, în glumă a tras chiar adineauri pe lângă mine; acum am şi eu chef să glumesc…

Şi voi să ţintească în mine… de faţă cu ea! Maşa i se aruncă la picioare.

— Scoală-te, Maşa, e ruşinos ce faci!, am strigat eu turbat. Iar dumneata, domnule, ai să încetezi de a-ţi bate joc de o biată femeie? Tragi ori nu?

— N-am să trag, răspunse Silvio. Sunt satisfăcut. Ţi-am văzut tulburarea, spaima. Te-am forţat să tragi în mine, mi-e destul. Mă vei ţine minte. Te las pe seama conştiinţei tale.

Cu aceste vorbe ieşi, dar se opri în uşă, se răsuci spre tabloul găurit de mine, trase în el aproape fără să ţintească şi dispăru. Soţia căzuse leşinată, oamenii nu îndrăzneau să-l oprească şi-l priveau cu groază. El ieşi în pridvor, strigă birjarul şi plecă, înainte ca eu să mă dezmeticesc…

Contele tăcu. Astfel am aflat sfârşitul întâmplării al cărui început mă impresionase atât de mult odinioară. Nu m-am mai întâlnit cu eroul acestei întâmplări. Dar am auzit că în timpul revoltei lui Alexandru Ipsilanti conducea o trupă de eterişti şi că a fost ucis în lupta de lângă Sculeni.

Viscolul

Caii fug, zăpada bat.
Singură-n câmpie
Stă biserica pe hat
Tristă şi pustie.
……

Vântu-i mai şuierător,
Troieneşte clipa.
Alb, omătul.
Corbu-n zbor
Şuieră cu-aripa.
Gem tristeţele-ntre zări.
Caii fug. Cu teamă
Tot privesc în depărtări,
Scuturând din coamă.
JUKOVSKI

Către sfârşitul anului 1811, în epoca aceea de neuitat, trăia la moşia lui, Nenaradovo, bunul Gavrilovici R***. Era vestit în toată regiunea prin ospitalitatea şi cordialitatea lui; vecinii veneau la el des; unii ca să mănânce, să bea, să joace boston pe cinci copeici cu soţia lui, iar alţii ca măcar să-şi desfete privirile, uitându-se la fiica lui, Maria Gavrilovna, o fată de şaptesprezece ani, zveltă şi palidă. Era socotită o partidă şi mulţi o doreau pentru ei sau pentru feciorii lor.

Maria Gavrilovna era crescută cu romane franţuzeşti şi era deci îndrăgostită. Eroul ales de dânsa era un sublocotenent sărac, care se găsea în concediu în sat. Se înţelege de la sine că şi el ardea de aceeaşi patimă; văzând că se iubesc, părinţii i-au interzis Mariei să se mai gândească la el; în ce-l priveşte pe sublocotenent, îl primeau mai prost ca pe un asesor scos din funcţie.

Îndrăgostiţii noştri îşi scriau şi se vedeau zilnic pe ascuns, în păduricea de brad sau lângă vechiul paraclis. Acolo îşi jurau dragoste veşnică, îşi jeleau soarta şi făceau tot felul de planuri. Tot scriindu-şi şi tot stând de vorbă, au ajuns să gândească astfel: dacă unul fără altul nu puteau trăi, iar voinţa părinţilor neîndurători stă piedică fericirii noastre, n-am putea oare să ne lipsim de ea? Se înţelege că gândul acesta fericit s-a născut întâi în mintea tânărului şi a găsit un teren foarte prielnic în imaginaţia romantică a

Mariei Gavrilovna.

A venit iarna şi nu se mai puteau întâlni, dar îşi scriau mai des ca oricând. Vladimir Nikolaevici o implora în fiecare scrisoare să fugă cu dânsul, să se cunune în taină, să se ascundă câtva timp şi pe urmă să se arunce la picioarele părinţilor, căci de bună seamă, în cele din urmă, vor fi mişcaţi de nefericirea îndrăgostiţilor şi de eroica lor statornicie şi le vor spune negreşit: „Copii, veniţi în braţele noastre“.

Maria Gavrilovna stătu mult la îndoială. Respinse multe planuri de fugă. În sfârşit, consimţi: în ziua hotărâtă trebuia să nu cineze şi să se retragă în camera ei, pretextând că o doare capul. Slujnica îi ştia planul; urmau să iasă amândouă în grădină, prin uşa din dos; în spatele grădinii trebuiau să găsească sania pregătită, să se urce şi să se ducă la cinci verste de Nenaradovo, în satul Jadrino, de-a dreptul la biserică, unde Vladimir urma să le aştepte.

În ajunul zilei hotărâtoare, Maria Gavrilovna nu dormi toată noaptea. Se pregăti, împachetă rufăria şi rochiile, scrise o lungă scrisoare unei domnişoare sentimentale, prietena ei, şi altă scrisoare părinţilor. Îşi lua rămas-bun de la ei în cele mai mişcătoare cuvinte, arăta că fapta ei se datorează puterii nebiruite a pasiunii şi sfârşea spunând că cea mai fericită clipă a vieţii va fi aceea când i se va îngădui să se arunce la picioarele scumpilor ei părinţi.

După ce sigilă ambele scrisori cu o pecetă lucrată la Tuia, care înfăţişa două inimi învăpăiate, cu o inscripţie cuviincioasă, ea se trânti pe pat aproape în zori şi aţipi. Dar vise îngrozitoare o trezeau din clipă în clipă. Parcă tatăl ei o oprea tocmai când era să se urce în sanie ca să se ducă la cununie, o târa prin zăpadă înspăimântător de repede, o arunca într-o prăpastie neagră, fără fund… şi ea, ca o săgeată, cu o nespusă strângere de inimă se prăbuşea; ba îl vedea pe Vladimir zăcând în iarbă, palid şi plin de sânge, pe moarte, rugând-o cu glas sfâşietor să se cunune grabnic cu el. Alte vedenii monstruoase, fără sens, îi treceau prin faţă, una după alta. În sfârşit, se sculă, mai

palidă ca de obicei şi cu o durere de cap adevărată.

Tatăl şi mama ei văzură cât era de tulburată. Grija lor duioasă şi neîncetatele întrebări „Ce-i cu tine, Maşa? Oare nu eşti bolnavă, Maşa?“ îi rupeau inima. Ea căuta să-i liniştească, să pară veselă. Dar nu putea.

Se făcu seară. Gândul că se afla pentru ultima dată în mijlocul familiei îi frângea inima. Era mai mult moartă decât vie. Îşi luă rămas-bun în taină de la toate fiinţele, de la toate lucrurile. Se duse la cină. Inima începu să-i bată puternic. Îi tremura glasul când spuse părinţilor că nu are poftă de mâncare; îi sărută şi le ură noapte bună. Ei o sărutară şi o blagosloviră, ca de obicei. Aproape că au podidit-o lacrimile. Ajunsă în camera ei, se aruncă în fotoliu şi o înecă plânsul. Slujnica o îndemnă să se liniştească, să aibă mai mult curaj. Totul era gata. Peste o jumătate de ceas, Maşa trebuia să părăsească pentru totdeauna casa părintească, odaia ei, viaţa liniştită de fată… Afară viscolea. Vântul urla, obloanele se zguduiau şi se izbeau; totul i se părea ameninţător şi rău prevestitor. Curând, casa se linişti şi toţi adormiră. Maşa se înveli în şal, îmbrăcă o mantie călduroasă, luă caseta cu giuvaieruri şi ieşi pe uşa din dos. Slujnica ducea în urma ei două legături. Coborâră în grădină. Viscolul nu se potolea. Vântul sufla din faţă, vrând parcă s-o oprească pe tânăra nelegiuită. Au ajuns cu greu la capătul grădinii. În drum, sania le aştepta. Caii, răzbiţi de frig, nu-şi găseau loc. Vizitiul lui Vladimir umbla încoace şi încolo prin faţa hulubelor, ţinându-i cu greu în loc. Ajută domnişoarei şi slujnicei să se aşeze, puse boccelele şi caseta, luă hăţurile şi caii porniră în zbor.

S-o lăsăm acum pe fată în grija sorţii şi a măiestriei vizitiului Terioşka şi să ne întoarcem la tânărul nostru îndrăgostit.

El alergase toată ziua. Dimineaţa fusese la preotul din Jadrino şi-l convinsese cu mare greutate să-i cunune. Umblase să caute martori printre boierii vecini. Primul la care se opri fu Dravin, om de vreo patruzeci de ani, sublocotenent de rezervă, care primi cu plăcere.

Întâmplarea asta îi amintea vremurile de demult şi poznele husarilor. Îl convinsese pe Vladimir să dejuneze cu el şi-l încredinţă că pentru ceilalţi martori n-o să aibă bătaie de cap. Într-adevăr, îndată după masă veni inginerul hotarnic Şmit, un om mustăcios, cu pinteni, veni şi fiul ispravnicului, băiat de vreo şaisprezece ani, care intrase nu de mult într-un regiment de ulani. Nu numai că primiră propunerea lui Vladimir, dar chiar îi jurară că sunt gata să-şi dea şi viaţa pentru el. Vladimir îi îmbrăţişă cu entuziasm şi plecă acasă să se pregătească.

Se întunecase de mult. ÎI trimise pe credinciosul Terioşka la Nenaradovo cu troica, spunându-i în amănunt tot ce are de făcut. Porunci apoi să i se pregătească sania cu un cal, şi aşa, singur, se îndreptă spre Jadrino, unde trebuia să sosească peste două ore şi Maria Gavrilovna. Drumul îi era cunoscut. Avea de mers doar douăzeci de minute.

Dar abia trecu de hotar, în câmp, că vântul se înteţi şi se porni un viscol aşa de puternic că nu mai vedea nimic. Într-o clipă, drumul era troienit. Zărea dispăru în negura tulbure şi gălbuie unde zburau fulgi mari de zăpadă. Cerul se făcu una cu pământul. Vladimir se trezi în câmp şi degeaba voia să găsească drumul: calul păşea la întâmplare, când urcând pe troiene, când prăvălindu-se în goluri. Sania se răsturna întruna. Vladimir avea grijă să nu piardă direcţia, dar i se păru că trecuse mai bine de o jumătate de ceas şi încă nu ajunsese la păduricea din Jadrino. Trecură încă vreo zece minute şi păduricea tot nu se zărea. Vladimir mergea pe câmpul plin de şanţuri adânci şi viscolul nu se potolea. Cerul nu se însenina. Calul începea să ostenească. Lui Vladimir, sudoarea îi curgea şiroaie, cu toate că intra mereu în zăpadă.

}n sfârşit, îşi dădu seama că nu se afla pe drumul cel bun. Se opri: începu să chibzuiască, încercă să-şi aducă aminte, cumpăni şi în cele din urmă se hotărî s-o ia la dreapta. Coti. Calul abia păşea. Au mers aşa mai bine de un ceas. Jadrino trebuia să fie prin apropiere. Mergeau întruna, dar câmpia nu se mai sfârşea. Numai troiene şi

şanţuri. Sania se răsturna mereu şi Vladimir o tot ridica la loc. Timpul trecea şi el prinse să se neliniştească tot mai tare.

În sfârşit, zări într-o parte ceva întunecat. Coti într-acolo. Văzu îndată că era o pădurice. „Slavă Domnului, gândi Vladimir, m-am apropiat!“ O luă pe lângă pădurice, crezând că va nimeri îndată drumul cunoscut; de nu-l va nimeri, va ocoli pădurricea. Credea că Jadrino se află dincolo de arbori. Găsi repede drumul şi intră în întunericul copacilor desfrunziţi de iarnă. Acolo, vântul nu mai avea putere. Drumul era neted. Calul îşi recăpătă puterile şi Vladimir se linişti.

Mergea, mergea, însă de Jadrino nici pomeneală. Pădurricea n-avea sfârşit. Vladimir văzu cu groază că intrase într-o pădure necunoscută. ÎI cuprinse disperarea. Lovi calul. Bietul animal porni la trap, dar îşi încetini mersul curând şi, după un sfert de ceas, mergea la pas, cu toate străduinţele nefericitului tânăr. Încet-încet, copacii prinseră să se răărească şi Vladimir ieşi din pădure. Jadrino tot nu se zărea. Trebuie să fi fost aproape de miezul nopţii. ÎI podidiră lacrimile. Porni la întâmplare. Timpul se liniştise; norii se împrăştiaseră; în faţa lui, locul era neted, acoperit cu un covor alb, unduitor. Noaptea era destul de senină. Văzu, nu departe, un cătun cu patru sau cinci gospodării. Se îndreptă într-acolo, sări din sanie la prima căsuţă, alergă la fereastră şi începu să bată. Peste câteva minute, oblonul de lemn se ridică şi un bătrân îşi arătă barba albă.

— Ce vrei?

— Departe-i Jadrino?

— Jadrino?!

— Da, Jadrino! E departe?

— Nu-i departe, doar vreo zece verste.

La acest răspuns, Vladimir se apucă cu mâinile de cap şi rămase nemişcat, ca un osândit la moarte.

— Dar de unde eşti? stărui bătrânul.

Lui Vladimir nu-i ardea să răspundă.

— Îmi poţi găsi, moşule, nişte cai până la Jadrino?

— De unde cai, la noi?!

— Dar nici măcar o călăuză? Plătesc oricât!

— Stai, răspunse bătrânul şi lăsă oblonul în jos; ţi-l dau pe băiatul meu! O să te călăuzească el!

Vladimir aşteptă. Peste un minut începu iar să bată. Oblonul se ridică. Barba se ivi iar.

— Ce vrei?!

— Ce e cu băiatul tău?

— Iese îndată, se încalţă! Nu cumva ai îngheţat? Intră şi te încălzeşte.

— Mulţumesc, trimite mai repede băiatul!

Poarta scârţâi; flăcăul ieşi cu o bâtă şi o luă înainte, când arătând drumul, când căutându-l printre troiene.

— Cât e ceasul? îl întrebă Vladimir.

— Mai e puţin până se luminează de ziuă, îi răspunse bătrânul.

— Vladimir nu mai scoase o vorbă.

Cântau cocoşii, era lumină când au ajuns la Jadrino. Biserica era închisă. Vladimir plăti călăuzei şi plecă spre casa preotului. Troica lui nu era în curte. Ce veste îl aştepta?

Dar să ne întoarcem la bunii noştri moşieri din Nenaradovo şi să vedem ce se întâmplă la ei.

Nimic.

Bătrânii se treziseră şi ieşiseră în salon: Gavrila Gavrilovici, cu scufia pe cap şi cu haină de molton, Praskovia Petrovna, în capotul ei vătuit. Se aduse samovarul, şi Gavrila Gavrilovici trimise slujnica la Maria Gavrilovna să afle cum o duce cu sănătatea şi cum a dormit. Slujnica se întoarse spunând că domnişoara a dormit prost, dar că îi e mai bine şi o să vină în salon. Într-adevăr, uşa se deschise şi Maria Gavrilovna veni să dea mamei şi tatei bună dimineaţa.

— Te mai doare capul, Maşa? întrebă Gavrila Gavrilovici.

— Mai puţin, tăticule, răspunse ea.

— Se vede treaba că te-au bătut cărbunii la cap aseară, spuse Praskovia Petrovna.

— Se poate, mamă.

Ziua trecu cu bine, dar peste noapte Maşa se îmbolnăvi. Trimiseră după doctor în oraş. Acesta veni spre seară şi o găsi aiurând. Avea febră mare. Sărmana bolnavă se zbătu două săptămâni între viaţă şi moarte.

Nimeni din casă nu ştia despre încercarea ei de fugă. Scrisorile le arsese. Slujnica nu spusese nimănui nimic, temându-se de mânia stăpânilor. Preotul, sublocotenentul de rezervă, mustăciosul inginer hotarnic şi micul ulan tăcură şi ei, şi nu fără temei. Terioşka, vizitiul, nu spunea niciodată ce nu trebuie, nici chiar atunci când era beat. Astfel, taina fu păstrată de mai mult de o jumătate de duzină de complici. Dar Maria Gavrilovna îşi dădu singură taina la iveală, în aiurelile ei neîntrerupte. Vorbea fără nicio legătură, însă maică-sa, care nu se depărta de lângă patul ei, înţelese doar că era îndrăgostită nebuneşte de Vladimir Nikolaevici şi că, poate, dragostea îi era pricina bolii. Se sfătui cu bărbatul ei, cu unii vecini şi, în sfârşit, toţi fură de părere că asta îi era soarta Mariei Gavrilovna, că „de ce ţi-e scris nu scapi“, că „sărăcia nu e un viciu“, că „nu trăieşti cu bogăţia, ci cu omul“ şi aşa mai departe. Zicalele sănătoase sunt uimitor de folositoare atunci când nu putem născoci altceva mai bun.

Între timp, domnişoara începu să se însănătoşească. Vladimir nu se arătase de mult în casă la Gavrila Gavrilovici. Nu îndrăznea să vină din pricina primirii ce i se făcea de obicei. Trimiseră după el să vină, să i se spună neaşteptata fericire, consimţământul pentru căsătorie. Mare fu însă mirarea moşierilor din Nenaradovo, când, la invitaţia lor, au primit un răspuns ca de la un om ieşit din minţi. Îi anunţa că niciodată n-are să-i calce piciorul în casa lor şi îi rugă să-l uite pe nefericitul căruia nu-i rămânea altă nădejde decât moartea. Peste câteva zile au aflat că Vladimir plecase în armată. Asta era în 1812.

Mult timp nu îndrăzniră să i-o spună Maşei, care era în convalescenţă. Ea nu pomenea niciodată numele lui Vladimir. După câteva luni, găsi numele lui în rândul celor ce se distinseră şi fuseseră grav răniţi lângă Borodino.

Maşa leşină şi părinţii ei se temură de revenirea febrei. Dar, slavă Domnului, leşinul nu avu nicio urmare.

O mai încercă şi altă durere. Gavrila Gavrilovici muri, lăsând-o moştenitoarea întregii lui averi. Dar pentru dânsa moştenirea nu era o mângâiere; împărtăşea din inimă durerea sărmanei Praskovia Petrovna şi jură să nu se despartă de dânsa niciodată; părăsiră amândouă Nenaradovo, loc de triste amintiri, şi se mutară la moşia din ***.

Pretendenţii roiau şi aici în jurul tinerei simpatice şi bogate. Dar ea nu dădea nimănui nicio nădejde cât de mică. Mama ei o îndemna uneori să-şi aleagă un tovarăş de viaţă. Maria Gavrilovna clătina din cap şi cădea pe gânduri. Vladimir nu mai exista. Murise la Moscova, în ajunul intrării francezilor. Amintirea lui părea să-i fie sfântă; păstra tot ce putea să-i amintească de el: cărţile citite odinioară, desenele lui, notele şi poeziile transcrise pentru ea. Aflând de toate acestea, vecinii se mirau de statornicia ei şi-l aşteptau curioşi pe eroul care avea să înfrângă trista fidelitate a acestei virgine Artemise[23]

.

Între timp, războiul se termină cu glorie. Regimentele noastre se întorceau de peste graniţă. Poporul alerga să le întâmpine. Fanfara cânta arii învăţate în timpul campaniei: *Vive Henri-Quatre*[24]*,* valsuri tiroleze şi arii din *Gioconda.* Ofiţerii, plecaţi la luptă adolescenţi, se întorceau maturizaţi în focul bătăliei, plini de decoraţii. Soldaţii vorbeau veseli între ei, amestecând mereu în discuţie cuvinte nemţeşti şi franţuzeşti. Vremuri de neuitat! Vremuri de slavă şi de entuziasm! Ce tare bătea inimă rusă la cuvântul *patrie!* Ce plăcute erau lacrimile revederii! Cât de unanim se contopea în noi simţământul mândriei patriotice cu dragostea pentru ţar! Iar pentru

23 Artemisa, regină legendară a Halikarnasului, neconsolata văduvă a lui Mausol, în memoria căruia a ridicat un impozant cavou, una dintre cele şapte minuni ale lumii (de aici denumirea de „mausoleu“).

24 *Trăiască Henric al IV-lea* (lb. franceză), cântec francez, cântat îndeosebi după întoarcerea dinastiei Burbonilor la tronul Franţei.

acesta, ce clipe!

Femeile, femeile ruse au fost atunci neasemuite. Răceala lor obişnuită dispăruse. Entuziasmul lor era îmbătător când, întâmpinându-i pe învingători, strigau: *Ura!*

Şi-şi aruncau, bonetele-n aer![25]

Care dintre ofiţerii de atunci nu ar recunoaşte că femeii ruse îi datora răsplata cea mai bună şi mai de preţ…

În aceste vremuri strălucite, Maria Gavrilovna trăia cu mama ei în gubernia *** şi n-a văzut cum amândouă capitalele sărbătoreau întoarcerea armatelor. Dar în judeţe şi în sate, entuziasmul general era poate mai puternic. Ivirea vreunui ofiţer în acele locuri era un adevărat triumf şi un june curtezan în frac se simţea prost alături de el.

Am mai spus că Maria Gavrilovna era înconjurată de curtezani ca şi mai înainte, cu toată răceala ei. Toţi trebuiră să bată însă în retragere când în castelul ei apăru colonelul de husari Burmin, rănit, cu ordinul Sfântului Gheorghe la butonieră şi de o *paloare interesantă,* cum spuneau domnişoarele din partea locului. Avea douăzeci şi şase de ani şi venise în concediu pe pământurile lui, învecinate cu satul Mariei Gavrilovna. Ea îl remarcă îndeosebi. Când era el de faţă, chipul îngândurat i se însufleţea. Nu se putea spune că ar fi cochetat cu dânsul, însă, dacă poetul ar fi văzut-o cum se poartă, ar fi spus:

Se amor non e, che dunque?…[26]

Burmin era, într-adevăr, un tânăr foarte simpatic. Avea însuşirile care plac femeilor; era cuviincios, avea un spirit de observaţie ascuţit, era nepretenţios, nepăsător şi în acelaşi timp se pricepea să ironizeze. Se purta cu Maria Gavrilovna simplu, firesc. Dar inima şi privirea lui o

25 Din *Prea multă minte strică,* de Alexandr Griboedov, actul II, scena 5.

26 Dacă nu este dragoste, ce e? (Ib. italiană)

urmăreau în tot ce făcea, în tot ce spunea. Părea liniştit, modest, deşi se spunea că fusese un poznaş grozav cu mult înainte, şi asta nu-l scădea în ochii Mariei Gavrilovna, care (ca toate tinerele doamne) scuza cu plăcere năzbâtiile datorate curajului şi firii aprinse.

Dar mai mult decât firea lui delicată, mai mult decât vorba plăcută, paloarea interesantă şi braţul bandajat, tăcerea tânărului husar îi aţâţau curiozitatea şi imaginaţia. Nu putea să nu-şi dea seama că o plăcea foarte mult. Şi se prea poate că şi el, cu mintea şi experienţa lui, să-şi fi dat seama că ea îi acordă o atenţie deosebită; atunci cum se face că încă nu-l văzuse la picioarele ei şi încă nu-i ascultase mărturisirea? Ce-l oprea? Timiditatea nedespărţită de iubirea sinceră, mândria sau cochetăria curtezanului iscusit? Acest lucru era o enigmă pentru ea. Cumpănind bine, îşi dădu seama că timiditatea era singura explicaţie şi se gândi să-l încurajeze printr-o atenţie mai mare şi chiar prin drăgălăşenie, după împrejurări.

Pregătea astfel un deznodământ cu totul neprevăzut, aşteptând cu nerăbdare clipa romanticei mărturisiri.

Inima femeii nu rabdă taina, oricare ar fi ea. Planul ei de bătălie avu succesul dorit; cel puţin Burmin deveni atât de melancolic, ochii lui negri se pironeau asupra ei cu atâta foc, încât clipa hotărâtoare părea apropiată. Vecinii vorbeau despre nuntă ca despre un fapt ca şi împlinit şi Praskovia Petrovna se bucura că, în sfârşit, fata ei îşi găsise un mire demn.

Odată, pe când bătrânica sta singură în salon, făcând pasienţe, Burmin intră şi întrebă de Maria Gavrilovna.

— E în grădină, duceţi-vă la ea; eu am să aştept aici.

Când Burmin ieşi, bătrânica îşi făcu cruce şi gândi: „Poate că astăzi se va hotărî totul!“.

Burmin o găsi pe Maria Gavrilovna lângă lac, sub o salcie; era cu o carte în mână şi în rochie albă, ca o adevărată eroină de roman. După primele cuvinte, ea tăcu anume, mărind încurcătura în aşa fel încât nu aveau altă ieşire decât o explicaţie bruscă şi hotărâtoare. Aşa se şi întâmplă. Simţind toată greutatea momentului, Burmin

spuse că de mult căuta prilejul să-şi deschidă inima şi-i ceru o clipă de ascultare. Ea închise cartea şi-şi aplecă ochii, în semn că ascultă.

— Vă iubesc, rosti Burmin, vă iubesc cu patimă!… (Maria Gavrilovna roşi şi-şi plecă mai tare capul.) M-am purtat cum nu trebuia, lăsându-mă în fiecare zi pradă plăcerii de a vă vedea şi de a vă auzi… (Maria Gavrilovna îşi aduse aminte de prima scrisoare a lui Saint-Preux[27]

), dar acum, continuă Burmin, e prea târziu spre a mă mai putea împotrivi sorţii. Amintirea dumneavoastră, chipul dumneavoastră neasemuit de drag îmi vor fi de acum înainte chinul şi fericirea vieţii. Dar îmi rămâne să-mi îndeplinesc o datorie grea, să vă mărturisesc o taină groaznică şi să pun astfel între noi o piedică de netrecut…

— Piedica asta a existat întotdeauna, îl întrerupse Maria Gavrilovna. Niciodată n-aş putea fi soţia dumneavoastră…

— Ştiu, răspunse el încet. Ştiu că aţi iubit odinioară, dar moartea şi trei ani de restrişte… buna şi draga mea Maria Gavrilovna… nu căutaţi să mă lipsiţi de ultima mângâiere. Gândul că aţi fi consimţit să mă faceţi fericit, că… tăceţi, pentru Dumnezeu, tăceţi, mă chinuiţi!… Da, ştiu, simt că aţi fi putut fi soţia mea, dar vai, sunt cea mai nefericită creatură… sunt căsătorit!

Maria Gavrilovna se uită la el mirată.

— Sunt însurat, continuă Burmin, sunt însurat de patru ani şi nu ştiu cine e soţia mea, nici unde e şi nici dacă mi-e dat să mă întâlnesc cu ea vreodată.

— Cum asta?! strigă Maria Gavrilovna. Ce ciudat! Spuneţi mai departe! Eu vă povestesc pe urmă… dar, vă rog, continuaţi-vă cuvântul!

— Era la începutul anului 1812, mergeam în grabă spre Vilno, unde se afla atunci regimentul nostru. Sosind seara târziu într-o staţie, am poruncit să se înhame caii mai iute, când, deodată, s-a iscat un viscol grozav. Căpitanul şi vizitiii mă sfătuiau să aştept. I-am ascultat,

27 Eroul romanului epistolar *Iulia sau noua Eloiză* de Jean-Jacques Rousseau.

dar m-a cuprins o neliniște neînțeleasă; părea că ceva mă împinge înainte. Viscolul însă nu se liniștea; mi-am pierdut răbdarea. Am poruncit din nou să se înhame şi am plecat pe vijelie.

Vizitiul se gândi să meargă de-a lungul râului, să scurteze drumul cu trei verste. Malurile erau pline de troiene. Vizitiul nu mai găsi locul unde se ieşea la drum şi aşa ne-am pomenit pierduţi în necunoscut. Viscolul nu se potolea; am văzut o luminiţă şi am poruncit să mergem într-acolo; am intrat într-un sat; lumina se vedea în biserică de lemn care era deschisă. În dosul gardului aşteptau câteva sănii. În pridvor erau nişte oameni.

— Aici! Aici!, au strigat câteva glasuri.

Am poruncit vizitiului să tragă alături.

— Pentru Dumnezeu, unde ai întârziat? mă întrebă cineva. Mireasa a leşinat, preotul nu ştie ce să facă, noi era să ne întoarcem acasă. Hai, coboară mai repede!

Eu am sărit din sanie, fără nicio vorbă, şi am intrat în biserica slab luminată de două-trei lumânări. Într-un colţ întunecat, pe o bancă, sta o fată; altă fată îi freca tâmplele.

— Slavă Domnului, spuse fata a doua, în sfârşit aţi venit. Aproape că aţi omorât-o pe domnişoara.

Bătrânul preot se apropie de mine şi mă întrebă:

— Hotărâţi să încep?

— Începe, începe, părinte, am răspuns eu într-o doară.

Fata fu ridicată de pe bancă. Mi s-a părut că era destul de drăguţă… Uşurinţă neînţeleasă şi de neiertat… M-am aşezat alături de ea în faţa altarului. Preotul se grăbea; trei bărbaţi şi slujnica sprijineau mireasa şi aveau numai grija ei. Am fost cununaţi.

— Sărutaţi-vă, mi s-a spus.

Mireasa îşi întoarse faţa-i palidă spre mine. Am vrut s-o sărut… dar ea strigă:

— Vai, nu e el! Nu e el!

— Şi leşină.

Martorii se uitau la mine speriaţi. M-am întors, am ieşit din biserică, fără nicio piedică, m-am aruncat în sanie

şi am poruncit: „La drum!“.

— Dumnezeule, strigă Maria Gavrilovna, şi nu ştiţi ce s-a întâmplat cu sărmana dumneavoastră soţie?

— Nu ştiu, răspunse Burmin. Nu ştiu cum se numeşte satul unde m-am cununat, nu ţin minte din ce staţie am plecat, în vremea aceea dădeam atât de puţină importanţă vinovatei mele glume, încât îndată ce m-am depărtat de biserică am adormit şi m-am trezit abia a doua zi dimineaţă, la a treia staţie. Servitorul care era atunci cu mine a murit în război şi nu mai am nicio nădejde să găsesc fata de care mi-am bătut joc atât de crud şi care e acum atât de crunt răzbunată.

— Dumnezeule, Dumnezeule!, spuse Maria Gavrilovna apucându-i mâna. Atunci, dumneata ai fost! Şi nu mă recunoşti?

Burmin păli… şi se aruncă la picioarele ei…

Dricarul

Nu vezi mereu coşciugele,
Şi universu-mbătrânit?
DERJAVIN

Ultimele boarfe ale dricarului Adrian Prohorov fuseseră încărcate în dric şi cele două gloabe se târau pentru a patra oară de la Basmannaia până la Nikitskaia, unde dricarul se muta cu toată gospodăria. Închise prăvălia, bătu pe poartă un anunţ că vinde casa ori o închiriază şi se îndreptă spre noua locuinţă, pe jos. Apropiindu-se de căsuţa galbenă, care-l ispitise de mult şi pe care o cumpărase apoi cu o sumă destul de mare, bătrânul dricar simţea cu mirare că nu se bucură defel. Cum trecu pragul necunoscut şi găsi în nouă locuinţă o întreagă harababură, oftă după cocioaba veche, unde vreme de optsprezece ani totul fusese aşezat în cea mai straşnică rânduială. Începu să-şi certe cele două fiice şi

slujnica pentru încetineala lor şi se apucă şi el să le dea o mână de ajutor. În curând, rânduiala era gata, colţul cu icoane, blidarul, masa, divanul, patul erau aşezate în odaia din fund, după cum voia el. În bucătărie şi în salon erau rânduite lucrurile făcute de mâna lui: sicrie de toate culorile şi de toate mărimile, dulapurile cu pălării de doliu, mantiile şi făcliile. Deasupra porţii se înălţa firma cu un amoraş grăsuliu, cu o făclie răsturnată în mână şi cu inscripţia:

AICI SE VÂND ŞI SE TAPIŢEAZĂ SICRIE SIMPLE ŞI VOPSITE, DE ASEMENEA SE DAU CU CHIRIE ŞI SE REPARĂ CELE UZATE

Fetele s-au dus apoi în odaia lor. Adrian îşi privi locuinţa, se aşeză lângă fereastră şi porunci să se pregătească samovarul.

Cititorul cult ştie că Shakespeare şi Walter Scott şi-au prezentat groparii ca pe nişte oameni veseli şi glumeţi, pentru ca acest contrast să ne izbească şi mai puternic imaginaţia. Din respect pentru adevăr, noi nu le putem urma exemplul şi suntem nevoiţi să recunoaştem că firea dricarului nostru era întru totul ca şi meseria lui posomorâtă. Adrian Prohorov era de obicei încruntat şi îngândurat. Rupea tăcerea doar ca să-şi certe fetele când le găsea că stau degeaba, sau se zgâiesc pe fereastră la trecători, sau spre a cere sume prea mari celor care aveau nenorocirea (uneori şi plăcerea) de a apela la serviciile lui.

Şi aşa stătea el la fereastră şi bea a şaptea ceaşcă de ceai şi era cufundat în gânduri triste, ca de obicei. Se gândea la ploaia torenţială care, cu o săptămână în urmă, întâmpinase la barieră procesiunea înmormântării brigadierului rezervist. Din cauza ploii, multe mantii intraseră la apă şi multe pălării se pleoştiseră. Îşi dădea seama că va avea cheltuieli de neînlăturat, căci vechea rezervă de îmbrăcăminte pentru ciocli ajunsese într-o stare jalnică. Nădăjduia să-şi scoată pârleala pe seama bătrânei negustorese Triuhina, care de un an tot trăgea să moară.

Însă Triuhina murea în Piaţa Razguleai, şi Prohorov se temea că moştenitorii ei, cu toate promisiunile, n-au să trimită după el la o asemenea depărtare şi au să tocmească vreun antreprenor mai apropiat.

Aceste gânduri îi fură deodată întrerupte de trei lovituri francmasonice în uşă.

— Cine e acolo? întrebă el.

Uşa se deschise şi intră un om care se vedea cât de colo că era meseriaş neamţ; se apropie vesel de dricar.

— Iartă-mă, tragă vecine, spuse el, pronunţând cuvintele ruseşti cu accentul pe care până azi nu-l putem auzi fără să zâmbim. Scuză-mă că te-am deranjat… am venit să ne cunoaştem. Eu sunt cizmar. Mă cheamă Gottlieb Schultz şi locuiesc peste drum, în căsuţa din faţa ferestrelor dumitale. Mâine îmi serbez nunta de argint şi te rog să vii cu fetele la noi la masă, aşa, ca între prieteni.

Invitaţia fu primită cu bunăvoinţă. Dricarul îl rugă să ia loc, să bea o ceaşcă de ceai şi, peste puţin, datorită firii deschise a lui Gottlieb Schultz, vorbeau ca doi prieteni.

— Cum merge meseria, domnul meu? îl întrebă Adrian.

— Cum să meargă? Aşa şi aşa. N-am de ce mă plânge, cu toate că marfa mea nu e ca a dumitale. De bună seamă, viii se pot lipsi de cizme, dar morţii nu pot trăi fără sicriu.

— Adevărat, spuse Adrian, totuşi, dacă viii n-au cu ce-şi cumpăra cizme, umblă şi desculţi, fii sigur, iar morţii săraci îşi capătă sicriul şi pe degeaba.

Au mai vorbit aşa câtăva vreme. În cele din urmă, cizmarul se sculă, îşi luă rămas-bun şi-l pofti din nou.

A doua zi, taman la ceasurile douăsprezece, dricarul şi fetele lui ieşiră pe portiţă şi se îndreptară spre vecin. N-am să descriu nici caftanul rusesc al lui Adrian Prohorov, nici toaleta europenească a Akulinei şi a Dariei, abătându-mă astfel de la obiceiul romancierilor de azi. Totuşi, cred că nu e de prisos să arăt că amândouă domnişoarele îşi puseseră pălărioare galbene şi ghete roşii, lucru obişnuit doar în împrejurări deosebite.

Căsuţa strâmtă a cizmarului era plină de musafiri, mai toţi meseriaşi nemţi, cu nevestele lor şi ucenicii. Tagma slujbaşilor ruşi era reprezentată de un gardian, Iurko, originar din Finlanda, care ştiuse să-şi atragă o deosebită bunăvoinţă din partea gazdei, cu toată funcţia lui modestă. În această calitate slujise cu cinste şi credinţă vreo douăzeci şi cinci de ani, ca poştaşul lui Pogorelski[28]. Focul din anul 1812, distrugând vechea capitală a ţării, îi prăpădise ghereta galbenă, însă, îndată după izgonirea duşmanului, în locul ei fu pusă una nouă, cenuşie, cu coloane dorice albe, şi Iurko începu din nou să se învârtească pe lângă ea, *cu alebarda în mână şi în armură de dimie*[29].

Îl cunoşteau mulţi dintre nemţii care locuiau aproape de porţile Nikitskie; unii chiar îşi petreceau la Iurko noaptea de duminică spre luni. Adrian căuta să se apropie de el, gândind că odată şi odată i-ar putea fi de folos, de aceea, când musafirii fură poftiţi la masă, se aşezară alături.

Doamna, domnul Schultz şi fiica lor, Lottchen, de şaptesprezece ani, mâncau cu musafirii, îi îmbiau şi ajutau bucătăresei la servit. Berea curgea. Iurko mânca zdravăn. Adrian nu se da nici el bătut. Fiicele lui făceau fasoane; vorba, în limba nemţească, era din ce în ce mai zgomotoasă; deodată, gazda ceru să se facă tăcere, destupă o sticlă smolită şi spuse tare, pe ruseşte:

— În sănătatea bunei mele Luisa!

Vinul şampanizat spumega în pahare. Schultz sărută cu duioşie obrazul încă proaspăt, la patruzeci de primăveri, al tovarăşei sale de viaţă, şi musafirii băură veseli în sănătatea bunei Luisa.

— În sănătatea stimaţilor mei musafiri!, rosti Schultz destupând a doua sticlă, şi musafirii îi mulţumiră de urare,

---

28 Pogorelski, Antoni (pseudonimul lui Perovski *A.A.)* (1787-1836), scriitor rus; personajul pomenit figurează într-o nuvelă cuprinsă în ciclul *Geamănul*

29 Vers din basmul *Pahomovna cea proastă* de A.E. Izmailov.

golind din nou paharele.

Începură toasturile, unele după altele. Băură apoi în sănătatea fiecărui musafir, în sănătatea Moscovei şi pentru o duzină întreagă de oraşe nemţeşti, băură în sănătatea tuturor breslelor şi a fiecăreia în parte, apoi în sănătatea meşterilor şi a ucenicilor.

Adrian bău cu sârg şi era aşa de vesel încât ţinu şi el un toast glumeţ. Deodată, unul dintre musafiri, un brutar gras, ridică paharul şi strigă:

În sănătatea muşteriilor noştri, *unserer Kundleute*[30]

Urarea stârni bucuria tuturor. Musafirii începură să se ploconească unul la altul, croitorul la cizmar, cizmarul la croitor, brutarul la amândoi, apoi toţi se înclinară la brutar şi aşa mai departe. În timp ce toţi se ploconeau, Iurko strigă spre dricar:

— Bea, taică, în sănătatea morţilor tăi!

Toţi izbucniră în hohote de râs, dar dricarul socoti vorba ca o batjocură şi se posomorî. Nimeni nu băga de seamă însă; musafirii beau înainte; când s-au sculat de la masă, tocmai se auzea toaca de vecernie.

S-au despărţit târziu şi cei mai mulţi erau cherchelţi. Brutarul cel gras şi legătorul de cărţi, a cărui faţă părea o copertă de saftian roşu, l-au dus pe Iurko de subsuori în ghereta lui, cum spune proverbul rusesc: „Plata datoriei, podoaba datornicului“. Dricarul veni acasă beat şi supărat: „Cum aşa, adică? gândea el cu glas tare. Cu ce-i meseria mea mai prejos ca alta? Ce, dricarul e frate cu călăul? De ce râdeau păgânii aceia? Adică dricarul e paiaţă? Am vrut să-i chem la sfeştanie, să le dau petrecere la cataramă; dar n-am să-i chem! O să-i chem pe muşteriii mei: morţii pravoslavnici“.

— Ce-i, taică?! îl întrebă slujnică, descălţându-l. Ce tot vorbeşti? Fă-ţi cruce! Să chemi morţii la sfeştanie?! Uite ce gânduri îi trec prin minte!

— Ba zău că am să-i chem, şi chiar mâine. Poftiţi, vă rog, binefăcătorii mei, să petreceţi mâine-seară la mine. O să vă ospătez cu ce-o dă Dumnezeu.

30 A clienţilor noştri (lb. germană)

Spunând astfel, dricarul se sui în pat şi peste puţin începu să sforăie…

L-au trezit încă pe întuneric. Negustoreasa Triuhina murise în noaptea aceea şi trimisul administratorului ei venise călare, în galop, să-i dea de ştire. Dricarul îi dădu o grivnă pentru votcă, se îmbrăcă repede, luă o birjă şi porni spre Razguleai. La poarta răposatei se şi afla poliţia, iar negustorii roiau ca nişte corbi în vecinătatea stârvului. Moarta era întinsă pe masă, galbenă ca ceara, cu faţa încă neatinsă de descompunere. Rudele, vecinii şi oamenii de casă se înghesuiau în jurul ei. Toate ferestrele erau deschise; lumânările ardeau, preoţii citeau rugăciuni. Adrian se apropie de nepotul Triuhinei, un tânăr negustoraş cu surtuc la modă, şi-i făcu cunoscut că sicriul, lumânările, giulgiul şi celelalte lucruri de înmormântare îi vor fi aduse îndată, în perfectă stare. Moştenitorul îi mulţumi distrat, spunând că nu se tocmeşte la preţ şi că se bizuie întru totul pe conştiinţa lui. După obicei, dricarul jură că n-o să ia un ban mai mult, schimbă o privire cu administratorul şi plecă să pregătească totul. Şi astfel, toată ziua a umblat de la Razguleai la porţile Nikitskie şi înapoi; spre seară, totul era gata; dădu drumul birjarului şi o luă spre casă, pe jos.

Era o noapte cu lună. Dricarul ajunse cu bine la porţile Nikitskie. Lângă Biserica Voznesenie, recunoscându-l, cunoscutul nostru Iurko strigă după el şi-i ură noapte bună. Era târziu. Dricarul se apropiase de casă; deodată i se păru că vede pe cineva deschizând portiţa şi strecurându-se înăuntru. „Ce-o fi asta?! se întrebă el. Cine are nevoie de mine iar?! N-o fi vreun hoţ? Nu cumva vin ibovnici la proastele mele? Se prea poate!“ Şi dricarul se gândi să-l cheme în ajutor pe prietenul Iurko.

Chiar atunci se mai apropie cineva de portiţă şi vru să intre, însă, văzându-l pe dricar venind în fugă, se opri şi-şi scoase pălăria în trei colţuri. Dricarul parcă-l cunoştea la faţă, dar nu avu când să-l privească cum trebuie.

— Dumneavoastră aţi venit la mine? întrebă el gâfâind. Intraţi, vă rog.

— Fără mofturi, taică, răspunse străinul înăbuşit. Ia-o înainte şi arată musafirilor calea!

Adrian nici nu avu timp pentru mofturi; portiţa era deschisă; urcă scară cu musafirul după dânsul. În odăi parcă auzea oameni umblând.

„Ce dracu!“, se gândi el şi se grăbi să intre… Dar i se înmuiară picioarele. Încăperea era plină de morţi. Prin ferestre, luna le lumina feţele galbene şi vinete, ochii tulburi, pe jumătate închişi, şi nasurile subţiate… Adrian îi recunoscu îngrozit: erau oamenii înmormântaţi de el; ultimul, cu care intrase, era brigadierul înmormântat în timpul acelei ploi torenţiale. Femei şi bărbaţi îl înconjurau cu ploconeli şi urări; doar unul sărac, înmormântat de pomană, nu de mult, sta smerit într-un colţ, ruşinat din pricina zdrenţelor sale. Toţi ceilalţi erau îmbrăcaţi cuviincios. Moartele, în boneţele cu panglici, funcţionarii, în tunici şi cu bărbi, târgoveţii, în caftane de sărbătoare.

— Vezi, Prohorov, rosti brigadierul în numele întregii onorabile societăţi, ne-am ridicat toţi la invitaţia ta. Au rămas acasă numai neputincioşii, cei care s-au fărâmiţat de tot şi cei care sunt numai ciolane. Dar chiar şi dintre ei unul n-a putut răbda şi tot a venit!

Atunci, un schelet mic străbătu prin mulţime şi se apropie de Adrian. Craniul lui zâmbi gingaş spre dricar. Rămăşiţele de postav roşu şi verde-deschis şi alte rămăşiţe de pânză veche spânzurau pe el ca pe un băţ, iar oasele picioarelor băteau în cizmele largi ca nişte chiluguri în piuliţe.

— Nu mă mai cunoşti, Prohorov? Ţi-aduci aminte de sergentul rezervist din gardă Piotr Petrovici Kurilkin? Mie mi-ai vândut în 1799 primul sicriu; era de brad, cu toate că spuneai că-i de stejar.

Şi mortul îi oferi o ciolănoasă îmbrăţişare, însă Adrian îşi adună puterile, dădu un strigăt şi-l îmbrânci. Piotr Petrovici se clătină, căzu şi se risipi tot. Printre morţi se ridică un murmur de indignare. Toţi apărau onoarea tovarăşului lor: se repeziră la Adrian cu ocări şi ameninţări, aşa încât, asurzit de ţipete şi aproape strivit, el

îşi pierdu cumpătul, căzu peste oasele sergentului rezervist din gardă şi leşină.

Soarele lumina de mult patul unde era culcat dricarul. În cele din urmă, el deschise ochii şi o văzu în faţa lui pe slujnică suflând în samovar.

Îşi aminti cu groază de toate întâmplările de peste noapte; Triuhina, brigadierul şi sergentul Kurilkin îi stăruiau încă nedesluşit în minte. Aştepta în tăcere să vorbească întâi slujnica despre urmările acelor întâmplări.

— Ce mult ai dormit, taică, rosti Axinia dându-i halatul. Te-a căutat vecinul croitor; a dat pe aici şi gardianul ca să anunţe că azi e onomastica poliţaiului, dar tu binevoiai să dormi şi n-am vrut să te trezim.

— Dar de la răposata Triuhina n-a venit nimeni?

— Răposata?! Da' ce, a murit?!

— Uite, ce proastă! Drace, nu mi-ai ajutat tu aseară la pregătirea înmormântării?

— Ce-i cu tine, taică?! Ţi-ai pierdut minţile?! Sau poate încă nu ţi-a trecut mahmureala! A fost ieri vreo înmormântare? Ai chefuit toată ziua la neamţ, te-ai întors beat, te-ai prăvălit în aşternut şi ai dormit până s-a auzit toaca la biserică.

— Oare…, spuse bucuros dricarul.

— Aşa cum îţi spun.

— Ei, dacă e aşa, pregăteşte repede ceaiul şi cheamă fetele!

Căpitanul de poştă

Într-un colegiu – mic registrator,
La staţia de poştă – dictator.
PRINŢUL VIAZEMSKI

Cine n-a blestemat căpitanii de poştă, cine nu s-a certat cu ei? Cine nu le-a cerut, în clipele de furie, fatalul registru de reclamaţii să-şi scrie plângerea inutilă

împotriva şicanelor, mojiciei şi neglijenţei? Cine nu i-a socotit drept pleavă a neamului omenesc, vrednici să fie puşi alături de conţopiştii de odinioară sau măcar de tâlharii ţinutului Muromsk? Să fim totuşi drepţi, să ne punem în situaţia lor şi poate că o să-i judecăm cu mai multă îngăduinţă. Ce înseamnă a fi căpitan de poştă? Adevărat mucenic al clasei a paisprezecea[31], apărat de grad numai împotriva bătăii, şi nici asta întotdeauna. (Apelez la conştiinţa cititorilor mei.) Care e funcţia acestui „dictator“, cum îl numeşte în glumă prinţul Viazemski? Oare nu e o adevărată muncă silnică? N-are linişte nici ziua, nici noaptea.

Călătorul îşi revarsă asupra lui toată ciuda adunată în lungul drumului plictisitor. Dacă e rea vremea, dacă e prost drumul, dacă e încăpăţânat surugiul, dacă nu trag caii – căpitanul e vinovat. În locuinţa lui sărăcăcioasă, călătorul se uită la el ca la un vrăjmaş; dacă reuşeşte să scape repede de musafirul nepoftit, e bine; dar dacă nu se găsesc cai?… Atunci, Dumnezeule! Ce înjurături, ce ameninţări se revarsă asupra lui! E silit să alerge prin ogrăzi, prin ploaie şi prin glod; pe furtună şi pe gerul Bobotezei iese în tindă, să scape măcar o clipă de ţipetele şi bufniturile călătorilor înfuriaţi. Soseşte generalul; căpitanul îi dă, tremurând, ultimele două troici, chiar dacă una e a curierului. Generalul pleacă, fără să-i mulţumească măcar. Peste cinci minute, clopoţelul!… şi *Feldjäger*[32]

—ul îşi aruncă foaia de drum pe masă!… Să ne dăm bine seama de toate acestea şi, în loc să ne indignăm, inima noastră se va umple de sinceră compătimire. Câteva cuvinte încă: am străbătut Rusia în toate părţile, timp de douăzeci de ani la rând, ştiu aproape toate drumurile de poştă, cunosc câteva generaţii de surugii. Rar se află căpitan de poştă a cărui faţă să n-o cunosc, greu se află vreunul cu care să nu fi avut de-a face; nădăjduiesc să-mi

31 În Rusia ţaristă, funcţionarii administraţiei civile erau împărţiţi pe baza unei tabel de ranguri, promulgat de Petru I încă din anul 1722, în 14 clase.

32 Curier militar sau guvernamental.

public cât mai repede bagajul interesant al însemnărilor de călătorie; până una-alta, voi spune doar că tagma căpitanilor de poştă e înfăţişată opiniei generale sub cel mai fals aspect. Aceşti căpitani atât de bârfiţi sunt în general oameni paşnici, serviabili din fire, gata oricând să te găzduiască, modeşti în ce priveşte onoarea ce li se cuvine şi nu prea lacomi de arginţi. Din vorbele lor (pe care domnii călători pe nedrept nu le iau în seamă) se pot culege multe lucruri însemnate şi cu tâlc. În ce mă priveşte, mărturisesc că prefer vorba cu ei discursurilor vreunui funcţionar de clasa şasea, care călătoreşte în interes de serviciu.

E uşor de ghicit că am prieteni în onorabila tagmă a căpitanilor de poştă. Într-adevăr, amintirea unuia mi-e scumpă. Ne-au apropiat pe timpuri împrejurările, şi despre el am de gând să stau acum de vorbă cu stimaţii mei cititori.

În anul 1816, prin luna mai mi s-a întâmplat să trec prin gubernia***, pe un traseu acum desfiinţat. Aveam un grad mic, mergeam cu o trăsură de poştă şi plăteam taxa pentru doi cai. Din pricina asta, căpitanii de poştă nu se prea purtau ceremonios cu mine şi adesea luam cu forţa ceea ce mi se părea că mi se cuvine. Eram tânăr, iute şi mă supăram pe josnicia şi laşitatea căpitanilor când dădeau troica pregătită pentru mine vreunui boier, funcţionar de rang înalt. Tot aşa nu m-am putut obişnui multă vreme ca servitorul stilat să mă ocolească cu tava, la masa guvernatorului. Acum, şi una, şi alta îmi par fireşti. Într-adevăr, ce s-ar fi întâmplat cu noi dacă, în locul regulei comode, îndeobşte respectată, că gradul superior are întâietate, s-ar fi folosit de exemplu regula ca să aibă întâietate mintea superioară? Câte certuri s-ar fi iscat! Dacă ar fi fost aşa, de la cine ar fi început servitorii să servească mâncarea?

Dar să mă întorc la povestea mea.

Era o zi călduroasă. La trei verste de staţia *** începu să picure şi, peste câteva minute, o ploaie torenţială mă udă până la piele. Cum am sosit la staţie,

prima mea grijă a fost să mă schimb cât mai repede şi a doua, să întreb de ceai.

— Ei, Dunia!, strigă căpitanul de poştă. Pune samovarul şi du-te după frişcă.

La aceste vorbe, de după paravan ieşi o fetişcană de vreo paisprezece ani, care fugi în tindă. M-a uimit frumuseţea ei.

— E fiica ta? l-am întrebat pe căpitan.

— Fiica mea, răspunse el mândru. Şi e atât de deşteaptă şi de harnică, leit răposata maică-sa!

După aceste vorbe, căpitanul se aşează să-mi înregistreze foaia de drum, în timp ce eu mă uitam la pozele din locuinţa lui modestă, dar curată. Toate înfăţişau parabola *Fiului risipitor.* În cea dintâi, un bătrân venerabil, cu scufie şi halat, îşi lua rămas-bun de la un tânăr nerăbdător, care-i primea repede binecuvântarea şi un sac cu bani. În culorile vii din poza a doua se arăta purtarea destrăbălată a tânărului. Sta la masă înconjurat de prieteni falşi şi de femei neruşinate. Mai departe, tânărul risipitor era arătat în zdrenţe, cu un tricorn pe cap, păscând porcii şi mâncând din mâncarea lor. Pe faţă îi erau întipărite tristeţea adâncă şi căinţa. În cele din urmă se arăta cum se întoarce la tatăl său; tot în scufie şi halat, bunul bătrân îi ieşea cu grabă înainte. Fiul risipitor sta în genunchi; în perspectivă, bucătarul tăia viţelul cel gras, iar fratele mai mare întreba slugile despre pricina acestei bucurii. Sub fiecare tablou erau scrise înţelepte stihuri nemţeşti. Toate mi-au rămas în amintire, aşa cum mi-au rămas ghivecele cu flori, patul cu perdele pestriţe şi alte lucruri pe care le vedeam în jurul meu. Parcă văd şi acum chipul căpitanului, om de vreo cincizeci de ani, încă proaspăt şi vioi, şi parcă-i văd şi acum surtucul lung, verde, cu trei medalii prinse pe panglici decolorate.

Încă nu apucasem a plăti bătrânului meu surugiu, că Dunia se şi întoarse cu samovarul. Mica şţrengăriţă ghici repede ce impresie făcuse asupră-mi şi-şi lăsă în jos ochii mari, albaştri. Am intrat în vorbă cu ea; îmi răspundea fără sfială, ca o fată care văzuse lumea. Am oferit căpitanului

un pahar cu punci, iar Duniei o ceaşcă de ceai şi am început a grăi tustrei, ca şi cum ne-am fi ştiut de un veac.

Caii erau gata de mult, dar nu-mi venea deloc să mă despart de căpitan şi de fata lui. După o vreme, mi-am luat rămas-bun şi tatăl îmi ură călătorie uşoară, iar fata mă petrecu până la trăsură. M-am oprit în tindă şi i-am cerut voie s-o sărut. Dunia s-a lăsat sărutată… De multe sărutări îmi amintesc,

De când cu asta mă-ndeletnicesc,

dar niciuna nu mi-a lăsat o amintire atât de trainică, atât de plăcută…

Peste câţiva ani, împrejurările m-au dus pe acelaşi traseu, în aceleaşi locuri. Mi-am amintit de fata bătrânului căpitan de poştă şi mă bucuram la gândul s-o văd iar. Mi-am închipuit însă că bătrânul o fi fost înlocuit şi că Dunia se va fi măritat. M-am mai gândit că poate unul dintre ei murise şi mă apropiam de staţia *** cu o presimţire tristă. Caii s-au oprit în faţa căsuţei poştei. Cum am intrat, am recunoscut tablourile cu parabola *Fiului risipitor*; masa şi patul erau la locurile lor, dar pe fereastră nu mai erau flori; totul era lăsat în paragină, neîngrijit. Căpitanul de poştă dormea sub un cojoc. Sosirea mea îl trezi; se ridică… Era acelaşi Samson Vîrin, dar cum îmbătrânise! Până să-mi înregistreze foaia de drum mă uitam la părul lui cărunt, la zbârciturile adânci de pe obrazul neras de multă vreme, la spinarea lui încovoiată. Tare mă minunam cum de s-a putut schimba în trei-patru ani un bărbat zdravăn într-un moşneag prăpădit!

— Mă recunoşti? l-am întrebat. Ne cunoaştem de mult.

— Se poate, a răspuns el mohorât; stau doar la drumul mare şi mulţi călători au trecut pe la mine.

— Dar Dunia e sănătoasă?

Bătrânul se încruntă.

— Dumnezeu ştie!…

— S-o fi măritat poate…

Bătrânul se prefăcu că nu mi-a auzit întrebarea şi-mi citea mai departe, în şoaptă, foaia de drum. Nu l-am mai întrebat nimic şi am poruncit să se pună samovarul. Curiozitatea începea să mă neliniştească şi nădăjduiam că punciul îi va dezlega limba.

Nu m-am înşelat. Bătrânul nu refuză paharul, romul îi descreţi fruntea. Al doilea pahar îi dădu gust de vorbă; şi-a amintit de mine, ori s-a prefăcut că-şi aminteşte, şi am aflat de la dânsul o poveste care m-a interesat şi m-a mişcat puternic.

— Aşadar, aţi cunoscut-o pe Dunia?, începu el. Cine n-o ştia?! Ah, Dunia, Dunia! Ce fată era! Toţi călătorii o lăudau, nimeni n-o certa. Cucoanele îi făceau cadouri, una o năframă, alta cercei, bărbaţii se opreau, chipurile ca să prânzească ori să cineze, dar de fapt se opreau ca să se mai uite la Dunia… Dacă vreun boier se supăra pe mine, cum o vedea pe fată se liniştea, şi după aceea vorbea blând. N-o să mă credeţi, domnule: curierii, *Feldjäger*-ii stăteau cu ea de vorbă câte o jumătate de ceas. Ea ţinea casa. Curăţa, gătea, făcea totul. Şi eu, prost bătrân, mă bucuram şi nu mă mai săturam privind-o; n-o iubeam oare pe Dunia mea? Nu-mi alintam copilul? Nu trăia bine oare? Dar de nenorocire nu poţi fugi. Ce ţi-e scris în frunte ţi-i pus.

Apoi, căpitanul începu să-şi povestească nenorocirea în amănunt. Cu trei ani în urmă, într-o seară de iarnă, pe când el linia un registru nou, iar fata îşi cosea o rochie după paravan, sosi o troică. Intră un călător cu o cuşmă cercheză, cu manta militară şi învelit într-un tartan: ceru cai. Toţi caii erau la drum. La vestea asta, călătorul ridică glasul şi cravaşa, însă Dunia, obişnuită cu asemenea întâmplări, ieşi de după paravan şi-l întrebă amabil dacă n-ar vrea să mănânce ceva. Ivirea Duniei avu efectul obişnuit. Mânia călătorului se potoli. Consimţi să aştepte caii şi comandă cina. După ce-şi scoase căciula miţoasă şi udă, după ce-şi dezlegă tartanul şi-şi lepădă mantaua, ieşi la iveală un husar tânăr, zvelt, cu mustăcioară neagră. Şi curând, iată-l ca la el acasă, grăind vesel cu căpitanul de

poştă şi cu faţa lui. Se aduse cina. Între timp sosiră caii şi căpitanul porunci să fie înhămaţi îndată la chibitca drumeţului, fără să li se mai dea hrană. Însă cum s-a întors de-afară căpitanul, îl află pe tânăr culcat pe laviţă, aproape fără cunoştinţă. I se făcuse rău, începuse să-l doară capul, nu mai putea pleca… Nu era nimic de făcut. Căpitanul de poştă îi cedă patul lui, hotărând între ei că, dacă a doua zi dimineaţa o să-i fie tot aşa de rău, vor trimite pe cineva la S*** după doctor.

A doua zi îi era şi mai rău. După ce omul lui plecă la oraş, călare, s-aducă doctorul, Dunia legă capul bolnavului cu o batistă înmuiată în oţet şi se aşeză cu lucrul lângă patul lui.

Când era de faţă căpitanul de poştă, bolnavul gemea şi nu scotea aproape nicio vorbă; bău cu toate astea două ceşti de cafea şi comandă masa, gemând. Dunia nu se clintea de lângă dânsul. El spunea întruna că-i e sete şi Dunia îi aducea cana cu limonadă pregătită de dânsa. Bolnavul îşi înmuie buzele şi, de câte ori îi înapoia cana, îi strângea mâna, drept mulţumire. Doctorul sosi pe la prânz. Pipăi pulsul bolnavului, vorbi cu dânsul nemţeşte şi ruseşte, îi spuse că-i trebuie numai linişte şi că, peste vreo două zile, o să poată porni la drum. Husarul îi plăti douăzeci şi cinci de ruble pentru vizită şi-l invită la masă. Doctorul consimţi; mâncară amândoi cu mare poftă, băură o sticlă de vin şi se despărţiră foarte mulţumiţi unul de altul.

După o zi, husarul se înzdrăveni cu totul. Era foarte vesel, glumea necontenit, ba cu Dunia, ba cu căpitanul de poştă; fluiera câte un cântec, vorbea cu călătorii, înregistra foile în registrul poştei şi bunul căpitan îl îndrăgi atât de mult, încât în dimineaţa a treia îi păru rău să se despartă de un atât de simpatic oaspete. Era duminică. Dunia se pregătea să se ducă la biserică. Husarului i se aduse chibitca. Îşi luă rămas-bun de la căpitan, îl răsplăti larg pentru găzduire şi ospătare; îşi luă rămas-bun şi de la Dunia şi-i propuse s-o ducă la biserica aflată tocmai la capătul satului. Dunia era nehotărâtă…

— De ce te temi? îi spuse tatăl ei. Excelenţa Să nu-i lup ca să te mănânce. Fă o plimbare până la biserică.

Dunia se aşeză în chibitcă, lângă husar, servitorul sări pe capră, surugiul chiui, caii porniră…

Sărmanul căpitan de poştă nu înţelegea nici azi cum de-a putut-o lăsa pe Dunia să plece, cum de fusese atât de orbit şi ce s-a petrecut atunci cu judecata lui. N-a trecut nici jumătate de oră, când a simţit cum i se strânge inima; îl cuprinse o nelinişte atât de mare, încât nu mai putu răbda şi se duse şi el la biserică. Dar cum se apropie, văzu că norodul se şi împrăştia. N-o zări pe Dunia; nu era nici în ogradă, nici în pridvor. Intră repede în biserică, îl văzu pe preot părăsind altarul, iar pe dascăl stingând lumânările; într-un colţ se mai rugau două babe. Dunia nu se afla în biserică. Bietul tată se hotărî cu greu să-l întrebe pe dascăl dacă o văzuse la slujbă. Îi răspunse că n-a văzut-o. Căpitanul de poştă se întoarse acasă mai mult mort decât viu. O singură nădejde îi mai rămânea: poate că tânăra şi zvăpăiata Dunia se dusese până la staţia următoare, la naşă-sa. Aşteptă înapoierea troicii, într-o chinuitoare frământare, însă troica nu se mai arăta. Spre seară, surugiul veni pe jos şi băut, cu o veste ucigătoare; de la staţia cealaltă, Dunia plecase mai departe cu husarul.

Bătrânul nu putu răbda nenorocirea; căzu la pat, în acelaşi pat unde stătuse culcat tânărul mincinos. Gândind la cele petrecute, îşi dădea seama că tânărul se prefăcuse bolnav. Nenorocitul căpitan de poştă se îmbolnăvi; avea febră mare. Îl transportară la S*** şi în locul lui fu numit, provizoriu, un altul. Doctorul care venise la husar îl îngrijea şi pe dânsul. Îl încredinţă că tânărul fusese pe deplin sănătos şi că, încă de atunci, îi bănuise gândul rău, dar tăcuse de teama cravaşei. Fie că neamţul spunea adevărul, fie că voia numai să se laude, asta nu-l linişti cu nimic pe bietul bolnav.

Îndată ce se întremă, ceru şefului său din S*** concediu pe două luni şi plecă, pe jos, după fiica sa, fără a spune nimănui nimic. Din foaia de drum ştia că rotmistrul Minski călătorea de la Smolensk la Petersburg. Vizitiul

care-l ducea îi povesti cum Dunia a plâns tot drumul, cu toate că părea a merge de bunăvoie. „Poate o să-mi aduc acasă oiţa rătăcită“, gândea căpitanul de poştă. Cu gândul acesta sosi la Petersburg, se opri la regimentul Izmailovski, în casa unui subofiţer de rezervă, vechi camarad de arme, şi-şi începu cercetările. Află curând că rotmistrul Minski e în Petersburg şi locuieşte la hotelul Demutov. Căpitanul de poştă se hotărî să se ducă la dânsul. Încă dis-de-dimineaţă se afla în anticameră şi ceru să i se anunţe Excelenţei Sale că un vechi soldat roagă să fie primit. Ordonanţa, care tocmai curăţa o cizmă pe calapod, îi răspunse că boierul doarme şi nu primeşte pe nimeni mai devreme de ceasul unsprezece. Căpitanul de poştă plecă şi se înapoie la ora fixată. Însuşi Minski îl întâmpină, în halat i şi scufie roşie.

— Ce e, frate, ce doreşti? îl întrebă el.

Inima bătrânului începu să bată repede, în ochi i se iviră lacrimile şi spuse cu glas tremurător:

— Excelenţă!… faceţi-vă o dumnezeiască milă!…

Minski se uită la el repede, se aprinse la faţă, îl luă de mână, îl duse în birou şi închise uşa.

— Excelenţă, continuă bătrânul, ce-a fost a fost, ce-a căzut din car e pierdut; cel puţin daţi-mi-o pe biata mea Dunia înapoi! Doar v-aţi săturat de dânsa, n-o prăpădiţi degeaba!…

— Ce s-a făcut nu se mai desface, răspunse tânărul cu tulburare adâncă. Sunt vinovat faţă de tine şi sunt gata să-ţi cer iertare. Dar să nu crezi că aş putea s-o părăsesc pe Dunia. Ea o să fie fericită. Îţi dau cuvântul de onoare! Ce vrei să faci cu dânsa? Mă iubeşte, s-a dezvăţat de vechea ei stare. Nici tu şi nici ea nu aţi putea uita ce s-a întâmplat!

După aceea, bătrânul simţi că i se bagă ceva în manşetă, îl auzi pe Minski deschizând uşa şi se pomeni în stradă, fără să-şi dea seama.

Stătu nemişcat mult timp; în sfârşit, văzu în manşeta mânecii un sul de hârtii. Îl scoase şi despături câteva bancnote mototolite, de câte cinci şi zece ruble. În ochi i se

iviră iar lacrimi, dar de data asta lacrimi de indignare. Strânse ghem hârtiile, le aruncă jos, le călcă în picioare şi plecă… După câţiva paşi, se opri, se gândi… se întoarse… dar banii nu mai erau; văzu cum un tânăr bine îmbrăcat fuge spre o birjă, cum sare repede în ea şi-i strigă birjarului să mâie… Bătrânul nu alergă după dânsul. Se hotărî să se întoarcă acasă, la staţia lui, dar înainte de asta voia s-o mai vadă pe biata lui Dunia măcar o dată.

De aceea, peste vreo două zile, se întoarse la Minski, dar ordonanţa îi spuse aspru că boierul nu primeşte pe nimeni. Îl repezi, îl scoase din vestibul şi-i trânti uşa în nas. Căpitanul de poştă mai stătu cât mai stătu şi plecă.

Seara, cum se întorcea de la Biserica Maicii Domnului, nădejdea tuturor celor în suferinţă, şi cum mergea spre Liteinaia, văzu trecând repede o trăsură luxoasă; căpitanul zări în ea pe Minski. Trăsura se opri la scara unei case cu trei caturi şi husarul urcă repede scările. Un gând fericit trecu prin mintea căpitanului de poştă. Se întoarse, se apropie de vizitiu şi-l întrebă:

— Frate, al cui e calul? Nu cumva e al lui Minski?

— Ba da, răspunse vizitiul. Dar de ce întrebi?

— Pentru că boierul tău mi-a poruncit să-i duc Duniei lui scrisorică, dar eu am şi uitat unde stă Dunia aia.

— Stă chiar aici, la catul al doilea, dar ai întârziat, frate, cu scrisorică; acum, Minski e chiar la dânsa!

— Nu-i nimic, răspunse bătrânul şi simţi cum îi bate inima; mulţumesc că m-ai desluşit, că mi-oi duce eu treaba la capăt!

Şi cu vorba asta urcă scara. Uşa era închisă. Sună. Trecură câteva minute într-o aşteptare grea. Deodată, cheia scârţâi. I se deschise.

— Aici locuieşte Avdotia Samsonovna?

— Aici, răspunse o tânără slujnică. Dar ce doreşti? Căpitanul de poştă, fără să răspundă, intră în sală.

— Nu se poate, nu se poate!, striga slujnica în urma lui. Avdotia Samsonovna are musafiri!

Dar căpitanul de poştă, fără s-o asculte, merse înainte. În primele două încăperi era întuneric. În a treia

era lumină. El se apropie de uşa deschisă şi se opri. În încăperea aceea minunat mobilată îl văzu pe Minski stând pe gânduri. Dunia, îmbrăcată în toată splendoarea modei, sta pe braţul fotoliului, ca o amazoană pe şaua englezească. Îl privea pe Minski cu duioşie, îi răsucea cârlionţii negri cu degetele ei strălucitoare. Sărmanul bătrân! Niciodată nu i se păruse atât de frumoasă fata lui; se minuna fără să vrea.

— Cine e acolo? întrebă ea fără să ridice capul.

El tăcea mereu. Neprimind răspuns, ea îşi ridică privirea. Scoase un ţipăt şi căzu pe covor. Speriat, Minski se repezi s-o ridice, dar văzându-l în uşă pe bătrânul căpitan de poştă, o lăsă şi se apropie de dânsul tremurând de furie.

— Ce mai vrei? îl întrebă scrâşnind. Ce te furişezi după mine pretutindeni, ca un tâlhar? Poate vrei să mă ucizi? Pleacă de aici!

Îl apucă de guler cu o mână puternică şi-l zvârli pe scară.

Bătrânul se întoarse la gazdă. Prietenul îl sfătui să facă o jalbă, dar căpitanul, după o vreme de gândire, se hotărî să se lase păgubaş. Peste două zile plecă din Petersburg înapoi la staţie şi se apucă din nou de slujbă.

— Acum e al treilea an, încheie dânsul, de când trăiesc fără Dunia şi de când n-am mai aflat nimic despre ea. Dumnezeu ştie dacă mai trăieşte. Se întâmplă atâtea pe lume! Nu e prima, nici ultima fată pe care o momeşte un trecător fluşturatic; o ţine un timp şi pe urmă o aruncă. Multe tinere proaste sunt în Petersburg, azi în atlaz şi catifea, iar mâine le vezi măturând strada, la un loc cu golănimea din crâşme. Când mă gândesc adesea că poate şi Dunia mea se prăpădeşte tot aşa, cad fără voie în păcat şi-i doresc moartea…

Asta a fost povestirea prietenului meu, bătrânul căpitan de poştă, poveste de multe ori întreruptă de lacrimi, pe care şi le ştergea în felul lui, cu pulpana, ca sârguinciosul Terentici din splendida baladă a lui Dmitriev. Lacrimile erau stârnite în parte de punci, din care sorbise

în timpul povestirii cinci pahare, dar, oricum ar fi fost ele, mi-au mişcat inima puternic. M-am despărţit de el, dar mult timp nu l-am putut uita pe bătrânul căpitan de poştă, mult timp m-am gândit la biata Dunia…

Nu de mult, trecând prin târguşorul *** mi-am adus aminte de prietenul meu; am aflat că staţia unde slujise fusese desfiinţată. La întrebarea mea dacă bătrânul căpitan de poştă mai trăieşte, nimeni nu mi-a putut da un răspuns mulţumitor. M-am hotărât să vizitez locurile cunoscute, am luat nişte căi de la un particular şi am plecat în satul N***.

Era toamnă. Nori cenuşii acopereau cerul. Un vânt rece sufla peste câmpurile goale, măturând frunzele galbene şi roşii ale arborilor. Am sosit în sat la asfinţitul soarelui şi m-am oprit la căsuţa poştei. În tindă (unde mă sărutase odinioară biata Dunia) ieşi o babă grasă şi, la întrebările mele, răspunse că bătrânul căpitan de poştă murise de un an, că în casa lui se mutase berarul şi că ea era nevasta berarului. Mi-a părut rău de drumul zadarnic şi de cele şapte ruble cheltuite degeaba.

— Şi de ce a murit? am întrebat-o pe berăriţă.

— Din pricina băuturii, taică!

— Dar unde l-au îngropat?

— La marginea satului, lângă nevastă-sa.

— N-ar putea să mă ducă cineva la mormântul lui?

— De ce nu? Hai, Vanka! Destul te-ai jucat cu mâţa! Du-l pe boier la cimitir şi arată-i unde-i mormântul căpitanului de poştă.

La vorbele acestea, un băiat zdrenţăros, roşcovan şi saşiu veni spre mine şi îmi arătă drumul spre cimitir.

— ÎI cunoşteai pe bătrân? l-am întrebat pe drum.

— Cum să nu-l cunosc? El m-a învăţat să fac fluiere. Uneori, fie-i ţărâna uşoară, când ieşea din crâşmă, ne luam după el: „Bunicule, bunicule, dă-ne nuci!“. Şi el ne dădea nuci, se îngrijea mereu de noi.

— Dar călătorii şi-aduc aminte de dânsul?

— Acum sunt puţini călători. Mai vine doar asesorul, dar lui nu-i arde de morţi. Numai astă-vară a venit o

cucoană şi a întrebat de căpitanul de poştă cel bătrân şi s-a dus la mormântul lui.

— Ce cucoană?

— Straşnică! răspunse băiatul. Umbla în trăsură cu şase cai, cu trei domnişori mici, cu o dădacă şi cu un căţel negru, şi când i s-a spus că bătrânul a murit, a început să plângă şi a spus copiilor: „Staţi cuminţi, eu mă duc la cimitir!“. I-am spus c-o duc eu, dar cucoana a spus că ştie singură drumul şi mi-a dat un pitac de argint; bună cucoană!...

Am ajuns la cimitir; era un loc pustiu, neîngrădit, semănat cu cruci de lemn neumbrite de niciun arbore. De când sunt n-am văzut cimitir mai trist.

— Asta-i mormântul bătrânului căpitan, îmi spuse băiatul şi sări pe o movilă de nisip străjuită de o cruce cu iconiţă de aramă.

— Şi cucoana a fost aici?

— A fost, răspunse Vanka. M-am uitat la dânsa de departe. S-a trântit la pământ şi a stat aşa multă vreme. Pe urmă s-a dus în sat, l-a chemat pe popă, i-a dat nişte bani şi a plecat; şi mie mi-a dat un pitac de argint; bună cucoană!

Şi eu i-am dat băiatului un pităcel şi nu mi-a părut rău nici de călătorie, nici de cele şapte ruble cheltuite.

Domnişoara-ţărăncuţă

Orice pui pe tine,
Dragă,-ţi şade bine.
BOGDANOVICI

Într-una dintre depărtatele noastre gubernii se află moşia lui Ivan Petrovici Berestov. În tinereţe, acesta slujise în gardă, pe la începutul anului 1797 trecuse în rezervă şi plecase în satul său, pe care de atunci nu l-a mai părăsit niciodată. Fusese însurat cu o nobilă scăpătată care a

murit din facere, pe când el se afla departe de casă, la o vânătoare, însă treburile gospodăriei l-au consolat repede, şi-a clădit casă după placul său, a înjghebat o fabrică de postav, întreindu-şi astfel veniturile, şi a început să se socotească drept omul cel mai deştept din regiune, fapt necontestat de vecini, care veneau la dânsul în vizită cu toată familia şi cu câinii de vânătoare. În zilele de lucru se îmbrăca într-o haină de pluş, de sărbători îşi punea o redingotă de postav din fabrica lui, îşi ţinea singur socotelile şi nu citea nimic afară de *Senatskie vedomosti*[33]. Mai toţi oamenii îl iubeau, deşi îl socoteau mândru. Numai Grigori Ivanovici Muromski, vecinul lui cel mai apropiat, nu se împăca bine cu el. Acesta era un adevărat boier rus. După ce-şi risipi la Moscova o mare parte din avere şi după ce rămase văduv, plecă în ultimul sat ce-i mai rămăsese şi îşi continuă acolo năzbâtiile, numai că într-altfel: făcu un parc englezesc, cheltuind pentru asta aproape toate veniturile rămase; vizitiii lui erau îmbrăcaţi ca jocheii englezi, fiică-sa avea o guvernantă englezoaică, iar câmpurile îi erau lucrate după metode englezeşti.

Numai că pâinea rusească
Cu metode străine nu poate să rodească,

şi, cu toate că-şi micşorase cheltuielile, veniturile nu-i creşteau; găsea şi la ţară prilej să intre în noi datorii; cu toate acestea, era socotit om deştept, fiindcă fusese primul dintre moşierii guberniei cărora le dăduse în minte să-şi ipotecheze moşia la consiliul de tutelă, operaţie socotită pe atunci extrem de complicată şi de îndrăzneaţă.

Judecătorul lui cel mai aspru era Berestov, pornit din fire împotriva inovaţiilor. Nu putea grăi liniştit despre anglomania vecinului şi-l judeca cu orice prilej. Când îşi arăta proprietăţile vreunui musafir şi era lăudat pentru spiritul lui de gospodar, Berestov răspundea zâmbind ironic:

— De bună seamă! La mine nu e ca la vecinul Grigori

33 Buletinul senatului (lb.rusă)

Ivanovici! Cum să ne dea mâna să ne ruinăm englezeşte? De-am fi sătui măcar ruseşte!

Vecinii lui Grigori Ivanovici aveau grijă să-i aducă la ureche gluma asta şi altele asemănătoare, mai adăugând şi de la ei. „Anglomanul“ răbda critica aşa cum o rabdă ziariştii noştri, adică turba; îl porecli, la rându-i, pe răutăciosul critic: „urs“ şi „provincial“.

Acestea erau relaţiile dintre ei când sosi în sat fiul lui Berestov. Îşi făcuse educaţia la Universitatea din *** şi acum avea de gând să intre în armată, însă tatăl său nu era de aceeaşi părere. Tânărul se simţea cu desăvârşire nepotrivit pentru o slujbă civilă. Niciunul nu cedă; deocamdată, Alexei începu să trăiască „boiereşte“, lăsându-şi până una-alta mustăţi, aşa, ca să le aibă.

Era un băiat frumos. Păcat ar fi fost, într-adevăr, ca în loc să-şi strângă silueta zveltă în tunică militară şi să se fălească pe cal, să-şi fi petrecut tinereţea gârbov asupra hârţoagelor din vreo cancelarie. De altfel, oricine-l vedea galopând înaintea tuturor la o vânătoare, fără să-i pese pe unde trece, spunea îndată că din el n-ar fi putut ieşi un bun şef de cancelarie. Domnişoarele îl priveau pe furiş, iar ochii multora rămâneau aţintiţi la el. Dar Alexei le acorda prea puţină atenţie şi ca pricină a nepăsării lui îl bănuiră de o legătură sentimentală.

Într-adevăr, din mână în mână trecea o adresă copiată de pe-o scrisoare a lui:

Akulinei Petrovna Kurocikina, la Moscova, peste drum de Mănăstirea Alexeevski, în casa căldărarului Saveliev, iar pe dumneavoastră vă rog foarte mult să duceţi scrisoarea aceasta la A.N.R.

Cititorii care n-au trăit la ţară nu-şi pot închipui cât sunt de fermecătoare aceste domnişoare de provincie! Crescute în aer curat, la umbra merilor din grădină, ele învaţă a cunoaşte lumea şi viaţa din cărţi. Izolarea, libertatea şi cititul dezvoltă de cu vreme sentimentele şi pasiunile necunoscute „frumoaselor“ noastre de la oraş.

Pentru domnişoara de provincie, sunetul clopoţelului de la uşă e o aventură, o călătorie în oraşul apropiat e o „epocă“ din viaţă, iar vizita unui musafir lasă o amintire trainică, uneori veşnică. De bună seamă, fiecare e liber să râdă de unele ciudăţenii ale acestor domnişoare; însă glumele unui observator superficial nu le pot distruge adevăratele calităţi: *personalitatea şi originalitatea caracterului (l'individualité),* calităţi de seamă, fără de care nu poate exista nici demnitate, după cum spune Jean-Paul[34]. Femeile din capitală poate că primesc o educaţie mai bună, însă viaţa mondenă le nivelează repede caracterele, le uniformizează sufletele ca nişte coafuri asemănătoare una cu alta – nu spun asta pentru ca să le judec ori să clevetesc, totuşi, *nota nostra manet*[35]

, cum scrie unul dintre vechii comentatori.

Ne putem închipui uşor ce simţăminte a stârnit Alexei în cercul domnişoarelor noastre. El, cel dintâi, li s-a arătat posomorât şi dezamăgit; le-a vorbit întâi de bucuriile pierdute şi de tinereţea lui ofilită. Iar pe deasupra mai purta şi un inel negru cu cap de mort. Toate erau grozav de noi în gubernia aceea. Fetele înnebuneau după dânsul.

Dar cel mai tare se gândea la el fata anglomanului nostru, Liza (sau Betsy, cum îi spunea Grigori Ivanovici de obicei). Familiile lor nu-şi făceau vizite, Liza încă nu-l văzuse pe Alexei, în timp ce toate vecinele tinere vorbeau numai despre el. Fata avea şaptesprezece ani. Ochii negri îi însufleţeau faţa smeadă şi foarte plăcută. Era singură la părinţi şi din pricina asta foarte alintată. Vioiciunea şi ghiduşiile ce le făcea îl încântau pe tatăl ei şi o înnebuneau pe miss Jackson, guvernanta, domnişoară manierată, de patruzeci de ani, care-şi sulemenea faţa şi-şi vopsea sprâncenele, citea *Pamela*[36] de două ori pe an, primea pentru asta două mii de ruble şi murea de plictiseală *în*

34 Pseudonimul scriitorului german Jean Paul Friedrich Richter (1763—1825), autor de romane şi articole cu subiecte politice şi filosofice.

35 Observaţia noastră rămâne valabilă (lb. latină).

36 Roman de Samuel Richardson (1689-1761).

această Rusie barbară.

Pe Liza o slujea o fată Nastia, ceva mai mare ca ea, însă tot aşa de zburdalnică. Liza o iubea foarte mult, îi spunea toate secretele şi împreună cu ea îşi chibzuia planurile; într-un cuvânt, în satul Prilucino, Nastia era o fiinţă mai de seamă decât orice confidentă din tragediile franceze.

— Îngăduiţi-mi să mă duc astăzi undeva…, spuse odată Nastia către stăpână-sa, pe când o îmbrăca.

— Bine, dar unde?

— La Tughilovo, la Berestovi. E ziua nevestei bucătarului şi a venit ieri să mă poftească la masă.

— I-auzi! Boierii sfădiţi, iar servitorii se cinstesc unii pe alţii!

— Dar ce-avem noi cu boierii? Şi-apoi, eu sunt a dumneavoastră, nu a tatălui dumneavoastră. Şi dumneavoastră încă nu v-aţi certat cu Berestov cel tânăr; bătrânii n-au decât să se şi bată, dacă le place.

— Nastia, încearcă să-l vezi pe Alexei Berestov şi să-mi povesteşti amănunţit cum arată şi ce fel de om e!

Nastia făgădui şi Liza îi aşteptă toată ziua întoarcerea, cu nerăbdare. S-a întors seara.

— Lisaveta Grigorievna, spuse ea intrând în odaie, l-am văzut pe tânărul Berestov; m-am uitat la el bine de tot; am fost împreună toată ziua.

— Cum aşa?! Spune, spune totul pe rând.

— Iac-aşa… ne-am dus: eu, Anisia Egorovna, Nenila, Dunka…

— Bine, bine, ştiu! Şi pe urmă?!

— Daţi-mi voie să vă povestesc cum trebuie! Cum vă spuneam, am ajuns tocmai la vremea mesei. Încăperea era plină de lume. Erau oameni din Kolbino, din Zaharievo, nevasta vătafului cu fetele, oameni din Hlupino…

— Bine, dar Berestov?!

— Aşteptaţi… Şi ne-am aşezat la masă; la locul de cinste sta nevasta vătafului, eu lângă ea… fetele s-au îmbufnat, dar parcă mie-mi păsa…

— Ah, Nastia, ce plicticoasă eşti cu veşnicele tale

amănunte…

— Da’ nerăbdătoare mai sunteţi! Bine, iacă… Ne-am sculat de la masă… dar am stat trei ceasuri şi mâncarea a fost grozavă: prăjitură „blancmangé“ – albastră, roşie şi vărgată… Şi, cum spun, ne-am sculat de la masă şi ne-am dus în grădină, să ne jucăm de-a prinselea şi numai iacă deodată vine şi boierul cel tânăr…

— Ei?! E adevărat că e aşa de chipeş?

— Straşnic, aş putea spune o frumuseţe! Subţire, înalt, rumen…

— Adevărat?! Eu credeam că e palid. Ei, cum ţi s-a părut? Trist, gânditor?

— Da’ de unde!… De când sunt n-am văzut unul mai turbat. A început să se joace cu noi de-a prinselea.

— Cu voi, de-a prinselea?! Asta nu se poate!

— Ba bine că nu! Şi ştii ce-a mai scornit? Pe care cum o prindea, o şi săruta!

— Nastia, minţi…

— Zău nu mint! În ce mă priveşte, cu greu am scăpat de el! Toată ziua şi-a petrecut-o aşa cu noi!

— Dar cum asta?! Se spune că e îndrăgostit şi că nu se uită la nimeni…

— Nu ştiu, dar la mine s-a uitat cam prea mult! Ba s-a uitat şi la Tania, fiica vătafului, şi chiar şi la Paşa de la Kolbino. Aş păcătui dacă n-aş spune că n-a nedreptăţit pe nimeni! Straşnic îi place să petreacă!

— Ciudat! Dar ce se spune despre el în casă?

— Toţi spun că e un om minunat, bun, vesel… însă ceea ce nu-i bine e că prea se ţine după fuste, dar, după capul meu, asta nu-i nicio nenorocire, cu vremea o să se astâmpere.

— Cum aş vrea să-l văd şi eu! oftă Liza.

— Dar ce, e aşa de greu?! De la noi la Tughilovo sunt doar trei verste. Duceţi-vă în partea ceea la plimbare, ori plecaţi călare şi de bună seamă că o să-l întâlniţi. El se duce zilnic, dis-de-dimineaţă, cu puşca la vânătoare.

— Nu, nu-i frumos! Să nu creadă cumva că alerg după el! Afară de asta, părinţii noştri sunt certaţi, aşa că

nu se cuvine să fac cunoştinţă cu el. Ah, Nastasia, ştii ce? O să mă îmbrac ca o ţărancă!

— Adevărat, puneţi-vă o cămaşă groasă, un sarafan şi duceţi-vă la Tughilovo fără teamă. Îmi pun capul că Berestov o să vă ia numaidecât în seamă.

— Ştiu foarte bine graiul locului… Ah, Nastia dragă, ce idee minunată!

Şi Liza se culcă, hotărâtă să aducă acest nostim plan la îndeplinire.

A doua zi începu să-l pună în aplicare: trimise să i se cumpere din târg pânză groasă, nanghin albastru şi nasturi de alamă: îşi croi cu ajutorul Nastiei o cămaşă şi un sarafan, puse toate fetele la lucru şi spre seară totul era gata. Încercă hainele cele noi şi-şi mărturisi în faţa oglinzii că niciodată nu i s-a părut a fi atât de drăguţă. Îşi repetă rolul, se înclină adânc, clătină în timpul mersului de câteva ori din cap, ca pisicuţele de porţelan, vorbi în grai ţărănesc, râse acoperindu-şi gura cu mâneca şi primi din partea Nastiei o aprobare deplină. Un singur lucru nu era cum trebuie: încercă să umble desculţă prin curte, dar iarba îi înţepă picioarele fine, iar nisipul şi pietricelele i se părură de nesuportat. Dar tot Nastia o ajută şi-n treaba asta: îi luă măsura piciorului, se duse repede la câmp, la Trofim ciobanul, şi-i porunci să facă o pereche de opinci. A doua zi, Liza se trezi încă înainte de răsăritul soarelui. Toată casa dormea. Nastia aşteptă ciobanul la poartă. Cireada satului trecu pe lângă casa boierească în sunetul cornului. Cum trecu pe lângă Nastia, Trofim îi dădu mica şi pestriţa pereche de opinci în schimbul unei băncuţe. Liza se împodobi încet cu straiele de ţărancă, îi spuse Nastiei în şoaptă câteva lucruri în legătură cu miss Jackson, ieşi pe portiţa din dos, trecu prin grădina de legume şi o luă repede peste câmp.

La răsărit, cerul ardea purpuriu; norii tiviţi cu aur parcă aşteptau soarele, cum aşteaptă curtenii sosirea împăratului. Cerul limpede, aerul proaspăt al dimineţii, roua, zefirul şi cântecul păsărelelor umpleau inima Lizei de o bucurie copilărească; parcă nu mergea, ci zbura, de

teamă să nu întâlnească vreun cunoscut. Îşi încetini pasul abia în apropierea păduricii de la marginea moşiei; acolo trebuia să-l aştepte pe Alexei. Nu ştia de ce îi bate inima aşa de straşnic. Dar teama e farmecul cel mai de seamă al nebuniilor din tinereţe. Liza intră în umbra pădurii. Veselia i se potoli abia când auzi foşnetul înăbuşit al arborilor. Visări dulci o cuprinseră încet, încet. Se gândea… dar poţi şti oare la ce se gândeşte o domnişoară de şaptesprezece ani când e singură într-o pădurice, într-o dimineaţă de primăvară, la ceasul şase? Cum mergea aşa, gânditoare, pe drumul umbrit de arbori înalţi, se arătă deodată un splendid câine de vânătoare şi prinse a lătra la dânsa. Liza se sperie şi dădu un ţipăt. Tot atunci auzi un glas: *„Tout beau, Sbogar, ici...“*[37] şi de după tufişuri se ivi un tânăr vânător.

— Nu te speria, drăguţă, spuse el către Liza. Câinele meu nu muşcă.

Liza avusese timp să-şi vină în fire din sperietură şi ştiu ce trebuie să facă.

— Ba bine că nu, boierule!, spuse ea, jumătate speriată, jumătate sfioasă. Mi-e frică; nu vezi ce rău e câinele? O să se repeadă iar…

Alexei (cititorul de bună seamă că l-a recunoscut) o cerceta în vremea asta pe ţărăncuţă.

— Te conduc eu, dacă te temi. Mă laşi să merg cu tine?

— Da’ cine nu te lasă? îi răspunse Liza. Fiecare face ce vrea, drumul e al tuturor!

— De unde eşti?

— De la Prilucino, sunt fata lui Vasili fierarul, merg după ciuperci. (Liza ţinea de-o sforicică un coşuleţ.) Dar tu, eşti boier? Din Tughilovo cumva?

— Întocmai, răspunse Alexei. Sunt valetul boierului celui tânăr.

Alexei voia să egalizeze raporturile dintre ei, dar Liza se uită la el şi râse:

— Da’ de unde… minţi, nu-s aşa de proastă! Parcă nu

37 Cuminte, Sbogar, aici...(lb. franceză)

văd că eşti boier?

— Ce te face s-o crezi?

— Se vede.

— Totuşi…

— Dar cum să nu deosebesc boierul de o slugă? Eşti îmbrăcat altfel, altfel ţi-e vorba, iar câinele îl chemi altfel de cum îl chemăm noi.

Liza îi plăcea lui Alexei din ce în ce mai mult.

Vru să o îmbrăţişeze, obişnuit fiind să nu se jeneze cu ţărăncile drăguţe de prin partea locului, dar Liza sări la o parte, îi aruncă deodată o privire atât de rece şi de aspră, încât, cu tot râsul, Alexei nu îndrăzni să mai încerce.

— Vă rog să vă astâmpăraţi, dacă vreţi să fim prieteni, spuse ea cu gravitate.

— Cine te-a învăţat astfel de înţelepciuni? întrebă Alexei râzând cu hohote. Nu cumva cunoscuta mea, Nastenka, fata în casă a domnişoarei voastre? Uite pe ce căi se propagă cultura!

Liza simţi că şi-a ieşit din rol şi îşi reveni îndată.

— Da’ ce, crezi că eu nu umblu pe la curtea boierească? N-ai grijă, am auzit şi am văzut multe. Dar, urmă ea, cât stau de vorbă cu tine, ciupercile nu se adună singure. Du-te în drumul tău, boierule, şi eu în drumul meu… S-avem iertare…

Liza vru să plece, însă Alexei o apucă de mână.

— Cum te cheamă, sufleţele?

— Akulina, răspunse Liza, încercând să-şi tragă degetele din mâna lui. Dar lasă-mă, boierule, că trebuie să mai ajung şi acasă!

— Uite ce e, draga mea Akulina, am să vin neapărat pe la Vasili fierarul, tatăl tău.

— Ba să nu vii!, răspunse repede Liza. Pentru Dumnezeu, nu cumva să vii! E rău dacă află cei de acasă că am vorbit în pădure, singură cu boierul… Mă bate tata, de mă omoară…

— Dar eu vreau neapărat să te mai văd.

— Ei, mai vin eu la ciuperci…

— Când?

— Chiar mâine.

— Dragă Akulina, te-aş săruta, dar nu îndrăznesc. Atunci, mâine, pe vremea asta, nu?

— Da, da!

— Şi n-o să mă amăgeşti?

— N-o să te amăgesc.

— Jură!

— Ei, uite… îţi jur pe sfânta Vineri că am să vin.

Şi astfel s-au despărţit. Liza ieşi din pădure, trecu câmpul, se furişă în grădină şi alergă într-un suflet la conac, unde o aştepta Nastia. Se schimbă repede. Răspundea distrată la întrebările nerăbdătoare ale confidentei şi se arătă în salon. Masa era pusă, dejunul era gata, iar miss Jackson, pudrată şi strânsă în corset, tăia felioare subţiri pentru tartine. Tatăl o felicită pentru plimbarea matinală. „Nimic nu e mai sănătos decât să te trezeşti în zori.“ Dădu câteva exemple despre longevitatea oamenilor, culese din reviste englezeşti, subliniind că toţi acei care au trăit peste o sută de ani n-au băut votcă şi s-au sculat şi vara, şi iarna în zori.

Liza nu-l asculta. Îşi perinda prin minte toate întâmplările întâlnirii de dimineaţă, toată discuţia Akulinei cu tânărul vânător, şi conştiinţa începu s-o mustre. Degeaba îşi spunea că nu ieşiseră cu vorbă din graniţele bunei-cuviinţe, degeaba îşi spunea că gluma asta nu putea avea nicio urmare, căci conştiinţa ei era mai tare decât judecata. Cel mai mult o chinuia făgăduiala dată pentru ziua următoare. Era gata să-şi calce solemnul jurământ, dar îşi dădu seama că Alexei, după ce ar aştepta-o degeaba, s-ar duce în sat s-o caute pe fata lui Vasili fierarul, Akulina cea adevărată, grasă şi ciupită de vărsat; şi astfel gluma ei uşuratică ar ieşi la iveală… Acest gând o îngrozi şi ea se hotărî să se ducă în pădure şi în dimineaţa următoare.

În ce-l priveşte pe Alexei, se înflăcărase de-a binelea. Se gândi toată ziua la noua-i cunoştinţă, iar noaptea, chipul frumoasei brune îl urmări şi-n somn. Era gata îmbrăcat, pe când abia se lumina de ziuă. N-avu răbdare

nici măcar să-şi încarce puşca; ieşi la câmp cu credinciosul Sbogar şi se duse în fugă la locul hotărât. Abia de putu răbda să aştepte jumătate de ceas. Zări, în sfârşit, printre tufişuri sarafanul albastru al drăgălaşei Akulina şi-i ieşi repede înainte. Ea zâmbi când îl văzu aprins şi aşa de mulţumit că o întâlnea. Dar Alexei citi îndată pe faţa ei urme de tristeţe şi îngrijorare. O întrebă ce are. Liza îi mărturisi că fapta ei i se pare foarte uşuratică şi o regretă, că de data asta a venit numai spre a-şi ţine cuvântul, însă această întâlnire va fi ultima şi îl roagă să rupă o prietenie care nu o să-i ducă la nimic bun. Bineînţeles că toate acestea fură rostite ţărăneşte, însă pe Alexei îl mirară aceste gânduri şi sentimente neobişnuite la o fată simplă. Întrebuinţă toată puterea de convingere spre a o întoarce de la hotărârea ei, o încredinţă că n-are gânduri vinovate faţă de ea, îi făgădui că n-o va face să-i pară rău, că i se va supune în toate, o imploră să nu-l lipsească de unica bucurie de a se întâlni cu ea măcar la două zile, sau fie şi de două ori pe săptămână. Vorbea cu patimă şi în clipa aceea era îndrăgostit cu adevărat. Liza îl ascultă în tăcere.

În sfârşit, ea răspunse:

— Făgăduieşte-mi că n-ai să mă cauţi niciodată în sat şi că n-ai să întrebi de mine niciodată. Dă-mi cuvântul că n-ai să încerci să mă întâlneşti decât atunci când am să hotărăsc eu.

Alexei începu să jure pe sfânta Vineri, dar ea îl opri, zâmbind:

— N-am nevoie de jurăminte, făgăduinţa mi-e de-ajuns.

După aceea începură să stea de vorbă, plimbându-se prin pădure, până când Liza îi spuse că e vremea să plece: s-au despărţit. Rămas singur, Alexei nu se dumirea cum de putuse să capete asupra lui atâta putere o fată simplă, abia după două întâlniri. Legăturile cu Akulina aveau farmecul noutăţii şi, cu toate că hotărârile ciudatei ţărăncuţe păreau greu de ţinut, nici nu-i trecea prin minte să nu le respecte. Cu tot inelul lui fatal, cu toată corespondenţa tainică şi cu toată sumbra lui dezamăgire, Alexei era un băiat bun,

înflăcărat, avea o inimă curată, în stare să simtă bucuriile nevinovăţiei.

Dacă m-aş lua numai după ce vreau eu, aş descrie amănunţit întâlnirile tinerilor, simpatia şi încrederea lor crescândă, aş arăta ce făceau, ce vorbeau, dar ştiu că cei mai mulţi dintre cititori nu mi-ar împărtăşi dorinţa. Amănuntele acestea ar părea mult prea siropoase. Aşadar, o să sar peste ele, spunând pe scurt că n-au trecut nici două luni şi Alexei al meu era îndrăgostit nebuneşte, dar că nici Liza nu era mai rece, cu toate că nu-şi prea dă frâu liber inimii, ca el. Erau amândoi fericiţi cu prezentul şi nu se gândeau deloc la viitor.

Gândul unei legături veşnice le trecea destul de des prin minte, dar nu aduceau vorba despre asta niciodată. Pricina era limpede: cu toate că era foarte legat de draga lui Akulina, Alexei îşi dădea seama de distanţa dintre el şi sărmana ţărancă; Liza cunoştea ura dintre părinţii lor şi nu avea vreo nădejde că se vor împăca. Afară de asta, mândria ei era aţâţată în taină de o vagă nădejde romantică de a-l vedea într-o bună zi pe moşierul din Tughilovo la picioarele fetei fierarului din Prilucino. Însă, pe neaşteptate, o întâmplare era cât pe ce să schimbe relaţiile dintre ei.

Într-o dimineaţă senină şi rece (cum sunt atâtea dimineţi în toamnele noastre ruseşti), Ivan Petrovici Berestov ieşi la plimbare călare şi luă cu el, pentru orice întâmplare, trei perechi de câini de vânătoare, un servitor şi câţiva argaţi de curte ca hăitaşi. În acelaşi timp, ispitit de vremea frumoasă, Grigori Ivanovici Muromski dădu poruncă să se pună şaua pe iapa lui cu coada retezată şi porni în trap iute de-a lungul proprietăţilor lui „englezite“. Cum se apropie de pădure, îşi văzu vecinul stând mândru în şa, într-o haină de vânătoare căptuşită cu blană de vulpe; aştepta iepurii pe care îi stârneau hăitaşii cu ţipete şi larmă din tufişuri.

Dacă s-ar fi gândit la întâlnirea asta, Grigori Ivanovici s-ar fi îndreptat în altă parte, dar ajunse lângă Berestov cu totul pe neaşteptate, încât se pomeni deodată la o bătaie

de pistol de dânsul. Nu mai avea încotro. Ca un european civilizat, Muromski se apropie de potrivnic şi-l salută politicos. Berestov îi răspunse cu osârdia cu care ursul din lanţ se închină boierilor la porunca stăpânului. Între timp, un iepure ţâşni din pădure şi o luă la fugă peste câmp. Berestov şi servitorul lui începură să chiuie din răsputeri, dădură drumul câinilor şi o luară pe urma lor. Neînvăţată cu vânătoarea, iapa lui Muromski se sperie şi o luă la goană. Ca un călăreţ excelent ce se credea, Muromski o lăsă în voie, bucuros că a scăpat de un schimb de vorbe neplăcute. Dar iapa alergă până la o râpă, pe care n-o observase, se aruncă deodată într-o parte şi Muromski nu mai avu timp să se înţepenească în şa. Se izbi destul de tare de pământul îngheţat, rămase întins, blestemându-şi iapa cu coada retezată, care parcă-şi venise în fire şi se opri îndată ce se simţi fără călăreţ. Ivan Petrovici veni în fuga calului până la Muromski, să vadă dacă nu s-a lovit cumva. În vremea asta, rândaşul aducea de frâu calul vinovat. Îl ajută pe Muromski să se urce în şa, iar Berestov îl pofti la dânsul. Cum se simţea îndatorat, Muromski nu putea să nu primească, aşa încât Berestov se întoarse acasă glorios cu iepurele prins şi cu potrivnicul rănit şi aproape prizonier de război.

Stătură de vorbă la dejun, destul de prieteneşte. Muromski îi ceru lui Berestov trăsura, mărturisind că nu era în stare să ajungă acasă călare, din cauza loviturii. Berestov îl conduse până la ieşire, dar Muromski nu vru să plece până ce Berestov nu-şi dădu cuvântul de onoare că va veni a doua zi la masă la Prilucino, împreună cu Alexei Ivanovici. Astfel, adânc înrădăcinata duşmănie părea gata să se şteargă, datorită unei iepe sperioase, cu coada retezată.

Liza alergă în întâmpinarea lui Grigori Ivanovici.

— Ce s-a întâmplat, papa? se miră ea. De ce şchiopătezi? Unde ţi-e calul? A cui e trăsura asta?

— Mă prind că n-ai să ghiceşti, *my dear*[38], răspunse Grigori Ivanovici, şi-i povesti toată întâmplarea.

38 Draga mea (lb. engleză)

Liza nu-şi credea urechilor, dar Grigori Ivanovici nu-i dădu vreme să-şi vină în fire şi-i spuse că mâine vor pofti la ei la masă amândoi Berestovii.

— Ce spui?! întrebă ea pălind. Berestovii, tatăl şi fiul, o să dejuneze mâine la noi? Nu, papa, n-am să mă arăt pentru nimic în lume.

— Ce, ai înnebunit? De când eşti aşa de sfioasă? Sau simţi o ură ereditară faţă de ei, ca o eroină de roman? Lasă copilăriile!

— Nu, papa, pentru nimic în lume nu mă arăt în faţa Berestovilor, nici de mi-ai da o comoară.

Grigori Ivanovici dădu din umeri şi nu mai vorbi cu ea, căci ştia că n-o să obţină de la dânsa nimic prin sfadă, şi se duse să se odihnească după o plimbare atât de neobişnuită.

Lisaveta Grigorievna se retrase în camera ei şi o chemă pe Nastia. Au vorbit mult timp despre vizita de a doua zi. Ce-o să creadă Alexei când o va recunoaşte pe Akulina într-o domnişoară bine-crescută? Ce părere o să-şi facă despre purtarea ei, despre buna-cuviinţă şi despre judecata ei? Pe de altă parte, Liza voia grozav să vadă ce-ar spune el despre o întâlnire atât de neaşteptată. Apoi îi veni o idee. Când i-o împărtăşi Nastiei, amândouă se bucurară ca de o mare descoperire şi se hotărâră s-o aducă neapărat la îndeplinire.

A doua zi, la micul dejun, Grigori Ivanovici o întrebă pe Liza dacă se mai gândea să se ascundă de Berestovi.

— Papa, răspunse ea, am să-i primesc, dacă vrei, însă numai cu o condiţie. Oricum m-aş prezenta în faţa lor şi orice aş face, să nu mă certi şi să nu arăţi niciun semn de mirare sau nemulţumire.

— Iar vreo năzbâtie, spuse râzând Grigori Ivanovici. Bine, bine, hai, fie, ştrengăriţa mea cu ochi negri!

O sărută pe frunte şi Liza fugi să se pregătească.

Taman la ora două, caleaşca Berestovilor, trasă de şase cai, intră în curte şi trecu pe lângă rondul de iarbă verde şi deasă din faţa casei. Bătrânul Berestov urcă peronul, ajutat de doi lachei în livrea ai lui Muromski. ÎI

urmă fiul, care venise după el, călare, şi amândoi intrară în sufrageria cu masa pusă. Muromski îi primi cât se poate de călduros, le propuse să viziteze înainte de masă parcul şi ţarcul animalelor şi-i duse pe aleile bine măturate şi presărate cu nisip. Bătrânul Berestov îşi spunea că-i păcat de atâta muncă şi vreme irosită de pomană pentru atâtea mofturi fără rost; tăcea însă, din politeţe. Fiul său nu împărtăşea nici nemulţumirea chibzuitului moşier, nici înflăcărarea trufaşului angloman. El aştepta cu nerăbdare s-o vadă pe fata gazdei, despre care auzise multe; în inima lui, după cum ştim, era alta, însă nimeni nu-l împiedica să se gândească oricând la o fată tânără şi frumoasă.

Se înapoiară în salon. Tustrei se aşezară. Bătrânii îşi amintiră de vremurile de demult, de anecdotele de pe timpul când erau în armată, iar Alexei se gândea cum să se arate în faţa Lizei. Se hotărî să pară distrat şi rece. Uşa se deschise; el întoarse capul cu atâta mândră nepăsare, încât ar fi trebuit să zdruncine până şi inima celei mai zvăpăiate cochete. Din nenorocire, în loc de Liza o văzu pe bătrâna miss Jackson, pudrată, încorsetată, cu privirea plecată, într-o mică reverenţă: minunata mişcare tactică a lui Alexei se irosi degeaba. Nici nu avu timpul să-şi tragă sufletul, când uşa se deschise iar şi intră Liza. Cu toţii se ridicară; tatăl ei începu să facă prezentările, dar se opri deodată şi-şi muşcă buzele. Bruna lui Liza era pudrată până la urechi şi sulemenită mai straşnic decât miss Jackson; avea bucle false, cu mult mai deschise decât părul ei natural, aranjate ca perucile din vremea lui Ludovic al XIV-lea, mânecile „à *l'imbécile*“[39], mai umflate decât crinolinele doamnei de Pompadour, talia îi era strânsă ca un X, şi toate briliantele mamei ei, rămase încă neamanetate, îi luceau pe degete, la gât şi la urechi. Alexei n-o putea recunoaşte pe Akulina în domnişoara asta atât de caraghios înzorzonată. Bătrânul Berestov îi sărută mânuţa; Alexei i-o sărută şi el, cuprins de ciudă. Când se atinse de degetele ei albe, simţi un tremur. Între timp, avu vreme să-i vadă picioruşul repezit anume înainte şi încălţat

39 Model de mâneci strâmte cu umeri bufanţi (lb. franceză)

cu cea mai mare cochetărie. Asta îl făcu să-i privească mai îngăduitor îmbrăcămintea. Cât despre pudră şi sulimanuri, în simplitatea inimii lui, nici nu le observă, nici nu se gândi la ele. Grigori Ivanovici îşi ascunse mirarea amintindu-şi de făgăduiala dată. Dar gluma fiicei lui i se păru aşa de amuzantă, încât abia se putu stăpâni. Însă înţepatei englezoaice nu-i venea deloc să râdă. Bănuia că fardurile, pudra erau şterpelite din scrinul ei şi atât de tare o cuprinsese ciuda, încât o roşeaţă aprinsă îi răzbătea prin albeaţa artificială a obrazului. Aruncă ştrengăriţei priviri de foc, dar aceasta se prefăcea că nu vede nimic, amânând explicaţia pentru altă dată.

Se aşeză la masă. Alexei făcea mai departe pe omul distrat şi dus pe gânduri. Liza se fandosea, vorbea printre dinţi, cântat, şi numai franţuzeşte. Tatăl ei se uita mereu la ea, nu înţelegea ce urmăreşte, însă găsi că avea haz. Englezoaica tăcea şi turba. Numai Ivan Petrovici se simţea ca la el acasă, mânca grozav, cât doi, bea zdravăn, râdea cu poftă, vorbea din ce în ce mai prieteneşte şi uneori râdea în hohote.

În sfârşit, după ce se ridicară de la masă şi după ce musafirii plecară în drumul lor, Grigori Ivanovici nu-şi mai stăvili râsul şi ploaia de întrebări:

— Ce ţi-a venit să faci festa asta musafirilor? Dar ştii ce?! Zău că-ţi stăteau bine sulimanurile; nu intru în tainele toaletelor femeieşti, dar în locul tău eu m-aş farda! Nu prea mult, dar aşa, puţin, n-ar strica!

Liza era încântată de reuşita ghiduşiei. Îşi îmbrăţişă părintele, făgădui că o să se mai gândească la sfatul lui şi alergă s-o împace pe furioasa miss Jackson, care abia vru să-i deschidă uşa şi să-i asculte dezvinovăţirile. Îi spuse că i-a fost ruşine să se arate în faţa necunoscuţilor aşa de negricioasă, că n-a îndrăznit să ceară… dar era încredinţată că buna şi draga miss Jackson o s-o ierte… Cum văzu că Liza nici nu s-a gândit să-şi bată joc de ea, *miss* Jackson se linişti, o sărută şi-i dădu în semn de împăcare un borcănel cu suliman englezesc, pentru care Liza îi mulţumi din inimă.

Cititorul va ghici că a doua zi dimineaţă Liza s-a şi dus la întâlnirea din pădurice.

— Ai fost ieri la stăpânii noştri, boierule? Cum ţi-a plăcut domnişoara?

Alexei răspunse că nici nu s-a uitat la ea.

— Păcat!

— De ce?

— Pentru că aş fi vrut să te întreb dacă e adevărat ce se spune…

— Dar ce se spune?

— Cum că eu aş semăna cu domnişoara…

— Ce prostii! E muma pădurii pe lângă tine…

— O, boierule, e păcat să vorbeşti aşa! Domnişoara noastră e aşa de albă, aşa de gătită! Cum să mă asemăn eu cu ea, măcar pe departe…

Alexei jură că ea e mult mai drăguţă decât toate domnişoarele palide şi, ca s-o liniştească, începu s-o descrie pe stăpâna ei cu nişte trăsături atât de comice, încât Liza râdea în hohote, din tot sufletul.

— Chiar de-ar fi aşa…, oftă ea după aceea. O fi domnişoara caraghioasă, dar pe lângă ea eu sunt o proastă fără carte.

— Dar de unde! Chiar şi ai de ce să-ţi pară rău! Dacă vrei, te învăţ eu carte, foarte repede…

— Aşa-i, ai multă dreptate. Ce-ar fi să-ncercăm de-adevăratelea?!

— Bine, dragă, să începem chiar acum.

Se aşezară jos. Alexei scoase din buzunar un creion şi un carneţel. Akulina învăţă alfabetul grozav de repede. Alexei rămase de-a dreptul uimit. A doua zi dimineaţă, ea vru să încerce să şi scrie. Creionul nu o asculta la început, dar peste câteva clipe începu să deseneze literele destul de bine.

— Ce minune!, rosti Alexei. Mai straşnic decât metoda Lancaster!

Într-adevăr, la a treia lecţie, Akulina silabisea *Natalia, fiică de boier*[40], se întrerupea câteodată făcând

40 Povestire de Nikolai Karamzin (1766-1826).

reflecţii asupra celor citite, fapt care-l uimea sincer pe Alexei, şi mâzgăli o foaie întreagă cu aforismele scoase din aceeaşi povestire.

Peste o săptămână începu între ei schimbul de scrisori. Cancelaria poştei era în scorbura unui stejar bătrân. Nastia făcea pe poştaşul, în taină. Acolo îşi aducea Alexei epistolele, scrise cu o caligrafie mare, şi tot acolo găsea scălâmbăiatele litere ale iubitei sale, pe o hârtie albastră, simplă. Akulina scria din ce în ce mai desluşit, mintea ei se dezvolta şi se forma văzând cu ochii.

În vremea asta, cunoştinţa legată de curând între Ivan Petrovici Berestov şi Grigori Ivanovici Muromski se întărea din ce în ce, până deveni prietenie, şi iată cum: Muromski se gândea destul de des că după moartea lui Ivan Petrovici toată moşia o să treacă în mâinile lui Alexei, care va deveni unul dintre cei mai bogaţi moşieri din gubernie şi că n-ar avea nicio pricină să nu se însoare cu Liza. Din partea lui, bătrânul Berestov, cu toate că spunea că Grigori Ivanovici are unele ciudăţenii (prosteală englezească, cum o numea el), nu-i putea nega şi unele calităţi, dintre care cea mai de seamă era o rară pricepere în afaceri; afară de asta, Grigori Ivanovici era neam cu contele Pronski, om de viţă şi influent. Acest conte îi putea fi de folos lui Alexei; în ce-l privea pe Muromski, de bună seamă că s-ar fi bucurat să-şi mărite fata aşa de bine. La început, bătrânii gândeau la toate astea fără să şi-o spună, dar într-o bună zi îşi dădură gândurile pe faţă. După ce s-au îmbrăţişat şi şi-au făgăduit unul altuia să pună treburile bine la cale, se şi apucară de lucru. Muromski mai avea o greutate de învins; s-o convingă pe Betsy a lui să facă cunoştinţă mai de-aproape cu Alexei, pe care nu-l văzuse de la dejunul de pomină. După cât vedea el, nu se prea plăceau; cel puţin Alexei n-a mai venit la Prilucino, iar Liza se ducea îndată în odaia ei ori de câte ori îi onora Ivan Petrovici cu vizita. Grigori Ivanovici gândea: „Dacă Alexei va veni la mine în fiecare zi, Betsy va trebui să se îndrăgostească de el. Aşa e firea omenească. Pe toate o să le împace timpul“.

Ivan Petrovici se îngrijora mai puţin de izbânda planurilor. În aceeaşi seară îşi chemă fiul în cabinet, îşi aprinse luleaua şi spuse după o scurtă tăcere:

— De mult nu-mi mai pomeneşti nimic despre armată, Alioşa. Sau nu te mai atrage tunica de husar?

— Nu, tată, răspunse Alexei cu respect. Văd că nu-ţi place să mă fac husar. Sunt dator să te ascult.

— Bine, văd că eşti un fiu ascultător, asta mă mângâie. Nici eu nu vreau să te silesc, nu te silesc să intri… îndată într-o slujbă civilă; deocamdată, vreau să te însor.

— Cu cine, tată?! întrebă Alexei uimit.

— Cu Lisaveta Grigorievna Muromskaia, o fată straşnică, nu-i aşa?

— Nu mă gândesc încă la însurătoare, tată.

— Nu te gândeşti tu, dar m-am gândit eu destul şi pentru tine.

— Cum vrei, dar Lisaveta Muromskaia nu-mi place deloc.

— O să-ţi placă mai târziu. Dragostea vine cu obişnuinţa.

— Nu mă simt în stare s-o fac fericită.

— N-avea tu grijă de fericirea ei. Cum?! Vasăzică, aşa respecţi voinţa tatălui tău? Bine!

— Cum vrei, dar eu nu doresc să mă însor şi nici n-o să mă însor!

— Ai să te însori, sau am să te blestem! Şi pe Dumnezeul meu dacă n-am să vând moşia şi am să cheltuiesc tot, fără să-ţi las niciun sfert de copeică. Îţi dau trei zile de gândire, iar până atunci să nu îndrăzneşti să mi te arăţi în faţa ochilor.

Alexei ştia că, dacă tatăl său o să decidă aşa, atunci n-o să-i scoţi hotărârea nici cu cleştele, după vorba lui Taraş Skotinin[41], dar Alexei semăna cu tatăl său şi era tot aşa de greu să-şi schimbe hotărârile. Se duse în camera lui şi începu să se gândească la graniţele autorităţii părinteşti, la Lisaveta Grigorievna, la făgăduinţa solemnă a tatălui

41 Personaj din comedia *Neisprăvitul.*

său de a-l dezmoşteni şi, în sfârşit, la Akulina. Vedea acum limpede, pentru prima oară, că e îndrăgostit nebuneşte. Îi trecu prin minte gândul romantic de a se căsători cu o ţărancă şi de a trăi din munca lui. Cu cât se gândea mai mult la fapta asta hotărâtoare, cu atât o găsea mai dreaptă.

De la o vreme, întâlnirile lor din pădurice erau întrerupte de timpul ploios. Scrise Akulinei a scrisoare, cu cea mai clară caligrafie şi cu cele mai înflăcărate cuvinte, spunându-i groaznica nenorocire ce-l pândea şi îi oferi mâna; duse îndată scrisoarea la „poştă“, în scorbură, şi se culcă foarte mulţumit.

A doua zi se duse la Muromski hotărât să vorbească cu el deschis. ÎI ştia generos şi voia să-l atragă de partea lui.

— Grigori Ivanovici e acasă? întrebă oprind calul la intrarea castelului din Prilucino.

— Nu-i acasă, răspunse servitorul. Grigori Ivanovici a plecat de dimineaţă.

„Ce ghinion!“, gândi Alexei.

— Dar măcar Lisaveta Grigorievna e acasă?

— Acasă.

Sărind de pe cal, el aruncă frâul în mâinile lacheului şi intră fără să se anunţe.

„Totul se va hotărî, gândea el apropiindu-se de salon; o să mă explic chiar cu dânsa.“

Intră… şi înlemni! Liza… nu, Akulina, drăguţa, bruna Akulina – în faţa ferestrei, dar nu în sarafan, ci într-o rochiţă albă, de dimineaţă, sta şi-i citea scrisoarea. Era aşa de absorbită în citit, încât nu-l auzi intrând. Alexei nu-şi putu reţine un strigăt de bucurie. Liza tresări, ridică ochii, dădu un ţipăt şi voi să fugă. El se repezi s-o oprească:

— Akulina! Akulina!…

Liza căută să scape de el.

— *Mais, laissez-moi, donc, monsieur, mais êtes-vous fou?*[42]

— Akulina, scumpa mea Akulina, spunea el întruna,

42 Dar lăsaţi-mă domnule, ce, sunteţi nebun? (lb. franceză)

sărutându-i mâinile.

Miss Jackson, martoră la această scenă, nu ştia ce să creadă. În clipa aceea, uşa se deschise şi intră Grigori Ivanovici.

— Aha, rosti el, după câte văd, între voi lucrurile au şi fost lămurite.

Cititorii mă vor scuti de datoria fără folos de a mai povesti deznodământul.

Sfârşitul povestirilor lui I. P. Belkin

Dubrovski

CARTEA ÎNTÂI

Capitolul 1

Trăia acu’ câtăva vreme pe una dintre moşiile lui un boier de viţă veche, anume Kirila Petrovici Troekurov.

Datorită avuţiei şi obârşiei lui, datorită trecerii de care se bucura, era socotit om cu vază prin toate guberniile pe unde avea moşii. Vecinii îi împlineau până şi dorinţele cele mai mărunte, străduindu-se să-i intre în voie. Slujbaşii guberniei tremurau cum îi auzeau numele. Kirila Petrovici socotea că toate aceste dovezi de supunere i se cuvin. Casa îi era întotdeauna plină de oaspeţi, gata să-i desfete boiereasca trândăvie şi să-i ţină isonul la petrecerile zgomotoase, care se sfârşeau uneori cu mare tărăboi.

Nimeni nu îndrăznea să nu vină când era poftit, nimeni nu lipsea când era vorba să-i aducă boierului cuvenita cinstire, în satul lui, Pokrovskoe. În viaţa de toate zilele, Kirila Petrovici dădea frâu liber tuturor apucăturilor lui de om lipsit de învăţătură. Răsfăţat de tot ce-l înconjura, se lăsa în voia pornirilor firii sale iuţi şi a

tuturor capriciilor minţii lui destul de mărginite. Cu toate că era voinic şi sănătos tun, se îmbolnăvea cam de două ori pe săptămână din pricina lăcomiei, şi se cherchelea mai în fiecare seară. Într-o aripă a conacului ţinea vreo şaisprezece slujnice, care se îndeletniceau cu lucrul de mână, după rostul lor de femei. Ferestrele încăperilor lor aveau zăbrele de lemn, iar uşile erau ferecate cu lacăte, ale căror chei le păstra Kirila Petrovici însuşi. Fetele acelea n-aveau voie să iasă în grădină decât la anumite ceasuri, şi atunci păzite de două babe. Din când în când, Kirila Petrovici o mărita pe vreuna dintre ele, şi atunci aducea degrabă alta-n loc.

Cu slugile şi cu ţăranii se purta aspru şi după bunul lui plac; totuşi, şi slugile, şi ţăranii îi erau credincioşi, fălindu-se cu averea şi cu faima lui şi îngăduindu-şi, la rândul lor, cam multişor faţă de vecini, căci se bizuiau pe atotputernicia stăpânului.

Troekurov n-avea altă treabă decât să-şi cutreiere întinsele moşii, să facă chefuri prelungite şi să scornească în fiecare zi alte şotii, ale căror victime erau de obicei prietenii cei noi, deşi nici cei vechi nu scăpau, afară de Andrei Gavrilovici Dubrovski. Acesta, un fost locotenent de gardă, care-i era vecinul cel mai apropiat, stăpânea şaptezeci de suflete. Dacă îndeobşte faţă de oamenii cu vază Troekurov era fudul, pe acest Dubrovski îl preţuia, cu toată puţintica lui avere. Slujiseră împreună în armată şi Troekurov îl ştia cât e de iute la mânie şi de hotărât. Nu s-au văzut vreme îndelungată, despărţiţi fiind de împrejurări. După ce-şi tocase averea, Dubrovski fusese nevoit să-şi dea demisia din armată şi să se retragă la ţară, în singurul sat care-i mai rămăsese. Kirila Petrovici se arătă îndată gata să-l ajute, însă Dubrovski îi mulţumi şi rămase sărac cum era şi independent. După câţiva ani, generalul în retragere Troekurov se stabili la ţară, unde se întâlni cu Dubrovski, bucurându-se de asta amândoi. De atunci, erau nedespărţiţi; Kirila Petrovici, care nu făcuse nimănui, de când se ştia, cinstea de a-i călca pragul, putea fi văzut intrând în căsuţa modestă a vechiului său tovarăş,

la orice ceas al zilei. Se potriveau la vârstă, la obârşie, la creştere şi chiar la fire şi apucături. În unele privinţe, până şi soarta li se asemăna, căci şi unul, şi altul se însuraseră din dragoste şi rămăseseră destul de repede văduvi, cu câte un copil. Băiatul lui Dubrovski era la Petersburg, la învăţătură, fata lui Troekurov creştea acasă, sub ochii tatălui său.

Troekurov spunea adesea:

— Ştii ce, frate Andrei Gavrilovici? Dacă iese ceva bun din Volodka al tău, i-o dau pe Maşa, nu mă uit că e sărac...

Dar Andrei Gavrilovici clătina de obicei din cap şi răspundea:

— Nu, Kirila Petrovici. Volodka al meu nu-i potrivit pentru Maria Kirilovna. Un boier sărac ca el se cuvine să ia o fată de boier fără avere, ca el să fie stăpân în casa lui, nu vechil la vreo femeiuşcă răsfăţată.

Toţi se uitau cu pizmă la înţelegerea ce domnea între fudulul Troekurov şi mai puţin îndestulatul lui vecin şi se minunau de îndrăzneala cu care Dubrovski îi spunea lui Troekurov pe faţă părerea sa, chiar la masa lui, fără să ţină seamă de părerile gazdei. Unii încercaseră să-i urmeze pilda şi să depăşească marginile cuvenite supunerii, dar Kirila Petrovici le tăiase pentru totdeauna râvna spre astfel de îndrăzneli, încât singur Dubrovski rămăsese în afara regulii stabilite. Totul se zdruncină şi se schimbă însă printr-o întâmplare neprevăzută.

Odată, într-un început de toamnă, Kirila Petrovici se pregătea pentru o vânătoare mai îndelungată. Poruncise în ajun rândaşilor la câini şi grăjdărilor să fie gata la cinci dimineaţa. Cortul şi bucătăria fuseseră trimise mai înainte la locul unde el urma să prânzească. Gazda porni cu oaspeţii spre ograda câinilor, unde peste cinci sute de copoi şi ogari se lăfăiau, în belşug şi căldură, preaslăvind în limba lor câinească dărnicia stăpânului. Felcerul-şef Timoşka avea în seamă bolniţa câinilor, în care se afla şi o încăpere anumită, unde fătau şi-şi alăptau puii căţelele cele de soi. Kirila Petrovici era mândru de această aşezare

minunată şi nu pierdea niciun prilej de a se făli cu ea faţă de oaspeţii săi, fiecare dintre ei vizitând-o acum cel puţin pentru a douăzecea oară. Umbla prin ogradă înconjurat de oaspeţi şi însoţit de Timoşka şi de vătaful peste rândaşii de aici; se oprea în faţa unor cuşti, întrebând de sănătatea câinilor, făcând unele observaţii mai mult sau mai puţin aspre şi drepte, chemând lângă el câinii cunoscuţi şi vorbind cu ei cu blândeţe. Oaspeţii se simţeau datori să-i laude ograda. Numai Dubrovski tăcea încruntat. Era vânător pătimaş. Averea însă nu-i îngăduia să ţină mai mult de doi copoi şi o haită de ogari şi, de câte ori vedea această frumoasă aşezare, nu-şi putea stăpâni o pornire de pizmă.

— Ce te încrunţi, frate? îl întrebă Kirila Petrovici. Oare nu-ţi place ograda mea?

— Dimpotrivă, răspunse mohorât Dubrovski. E minunată. Dar mă îndoiesc dacă şi oamenii tăi trăiesc tot aşa de bine ca şi câinii!

— Nu ne plângem de trai!, se înciudă unul dintre rândaşi. Asta din mila lui Dumnezeu şi a stăpânului! Dar, pe legea mea, cred că se află şi boieri care ar vrea să-şi schimbe conacul cu o cuşcă de-asta, unde ar fi mai sătui şi mai la căldură.

Kirila Petrovici râse cu poftă de obrăznicia argatului; râseră şi oaspeţii, cu toate că simţeau că gluma acestuia putea să-i privească şi pe ei. Dubrovski păli, dar nu scoase niciun cuvânt.

Tocmai atunci i se aduse lui Kirila Petrovici un paneraş cu nişte căţei nou-născuţi; el alese doi şi porunci ca restul să fie înecaţi.

Între timp, Dubrovski dispăru, fără să prindă cineva de veste.

Kirila Petrovici observă lipsa lui şi întrebă de el abia după ce se întoarseră din ograda câinilor şi se aşezară la cină. Slugile răspunseră că Dubrovski plecase. Troekurov porunci să fie ajuns din urmă şi întors neapărat din drum. De când se ştia, nu plecase la vânătoare fără Dubrovski, căci nimeni ca el nu se pricepea să preţuiască însuşirile

câinilor şi nimeni nu găsea mai bine ca el dezlegare la orice discuţie vânătorească.

Sluga care plecase după el în fuga calului se întoarse tocmai pe când lumea mai era la masă, spunând că Andrei Gavrilovici nu voise să asculte şi să se întoarcă. Înfierbântat de băutură, după obicei, Kirila Petrovici se supără şi trimise din nou slugă, călare, cu vorba că, dacă Dubrovski nu vine să petreacă noaptea la Pokrovskoe, se mânie pe el pe toată viaţa.

Sluga porni din nou, iar Kirila Petrovici se ridică de la masă, dădu drumul musafirilor şi se duse la culcare.

— Andrei Gavrilovici este aici? întrebă dimineaţa cum se trezi.

Drept răspuns i se înmână un răvaş îndoit în chip de triunghi; Kirila Petrovici îl trecu grămăticului, să i-l citească cu glas tare, şi ascultă cele ce urmează:

Preamilostivul meu domn, nu vreau să mai vin la Pokrovskoe până nu-l vei trimite la mine cu vorbe de iertare pe rândaşul Paramoşka şi va fi la voia mea să iert ori să osândesc. Căci nu mi-i vrerea să îndur şotiile argaţilor Domniei Tale şi nici pe ale Domniei Tale nu le voi îndura; doar nu-s măscărici, ci boier de viţă veche. Drept care mă închin cu plecăciune, al Domniei Tale,

Andrei Dubrovski

Faţă de cerinţele bunei-cuviinţe din vremea noastră, acest răvaş ar putea să pară destul de cutezător. Dar pe Kirila Petrovici nu felul cum era scris l-a supărat, ci cuprinsul. Sări desculţ din pat şi prinse a răcni:

— Cum?! Eu să-i trimit slugile cu vorbe de iertare şi să le las la bunăvoinţa lui spre îndurare sau osândă?! Dar ce crede?! A uitat cu cine are de-a face?! Am să-i arăt eu lui! O să se căiască amarnic… o să afle ce înseamnă să-l înfrunţi pe Troekurov!

Se îmbrăcă şi porni la vânătoare, cu alaiul obişnuit. Dar ziua se dovedi fără noroc. Nu se ivi niciun vânat şi copoii scăpară şi singurul iepure ieşit în cale. Prânzul

câmpenesc, servit în cort, nu se dovedi izbutit, sau, cel puţin, nu-i fu pe plac; de aceea bruftului bucătarul, sudui oaspeţii, iar la înapoiere trecu anume cu tot alaiul vânătoresc prin ogoarele lui Dubrovski.

Se scurseră câteva zile, dar vrajba dintre cei doi vecini tot nu se potoli.

Andrei Gavrilovici nu mai dădea pe la Pokrovskoe, iar Kirila Petrovici tânjea după el, şi necazul i se revărsă în vorbe dintre cele mai jignitoare, care, prin bunăvoinţa boierilor megieşi, ajungeau la urechile lui Dubrovski, scălâmbăiate şi înflorite.

O nouă întâmplare veni să risipească şi cea din urmă nădejde de împăciuire.

Într-o zi, pe când Dubrovski cutreiera prin mica sa moşie, auzi în dumbravă de mesteceni lovituri de topor şi apoi bufnitura unui arbore. Grăbi caii şi, intrând în dumbravă, dădu peste nişte ţărani din Prokrovskoe care furau lemne, nestingheriţi. Când îl văzură, o luară la goană. Ajutat de vizitiu, Dubrovski izbuti să prindă doi dintre ei şi să-i aducă la conac, legaţi. Trei cai de-ai vrăjmaşului căzură şi ei în mâna învingătorului. Dubrovski se supără foc. Ştiindu-l bun prieten cu stăpânul lor, niciodată până atunci oamenii lui Troekurov, tâlhari vestiţi prin partea locului, nu se încumetaseră să-i calce moşia. Dându-şi seama că acum se foloseau de vrajba iscată între ei, Dubrovski se hotărî, în ciuda legilor războiului, să-i pedepsească pe prizonieri chiar cu nuielele culese de ei din dumbravă; caii îi opri la muncă, trecându-i printre vitele boiereşti.

Kirila Petrovici află chiar în aceeaşi zi despre întâmplare. În prima clipă îşi ieşi din fire aşa de straşnic, încât se gândi să dea năvală, cu toate slugile din curte, peste satul Kisteniovka (aşa se chema satul vecinului), să-l distrugă până în temelii, ba chiar să-l împresoare pe boier la conac. Mai săvârşise el asemenea isprăvi. Dar gândurile i se îndreptară, curând, în altă parte.

Cum măsura salonul cu paşi grei, se uită din întâmplare pe fereastră şi zări o troică oprită în poartă; un

om scund cu şapcă de piele şi manta de dimie coborî din ea şi se îndreptă spre locuinţa epistiatului. Troekurov îl recunoscu pe Şabaşkin, asesorul; trimise să-l cheme. Peste câteva clipe, acesta se şi află în faţa lui, făcându-i temenele după temenele şi aşteptând smerit porunca.

— Bună ziua… cum naiba te cheamă?! Ce te aduce pe la noi?

— Mergeam la oraş, înălţimea Ta, răspunse Şabaşkin. M-am abătut pe la Ivan Demianov să aflu dacă n-are cumva porunci din partea înălţimii Tale.

— Ai nimerit-o bine… cum naiba te cheamă?! Tocmai am nevoie de tine. Ia un pahar cu votcă şi ascultă-mă.

Asesorul refuză votca şi-l ascultă cu luare-aminte, mirat şi măgulit de această primire binevoitoare.

— Am un vecin, un bădăran cu un petic de pământ. Şi aş vrea să-i iau moşia. Ce părere ai?

— Ce să spun, înălţimea Ta… Dacă aveţi zapise, sau…

— Lasă, frate, ce-atâtea zapise?! De ce avem ucazuri? În asta stă puterea, să-i iei moşia fără niciun drept! Da' stai puţin, pe vremuri, pământul acela a fost al nostru, cumpărat de la un oarecare Spiţîn şi vândut apoi tatălui lui Dubrovski. Nu ne-am putea lega de asta?

— Greu, înălţimea Ta. De bună seamă, vânzarea s-a făcut potrivit legii.

— Ia mai gândeşte-te, frate! Cercetează bine!

— Dacă, de pildă, înălţimea Ta ar putea, într-un fel oarecare, să ia de la vecin zapisul sau actul de vânzare-cumpărare, în puterea căruia stăpâneşte moşia, atunci, fireşte…

— Înţeleg. Dar, din păcate, toate zapisele lui s-au prăpădit la un pârjol.

Cum, înălţimea Ta, zapisele au ars?! Ce poate fi mai bun?! În asemenea caz, binevoiţi să acţionaţi după lege şi nu e nicio îndoială că veţi izbuti pe deplin.

— Crezi? Ia să te văd! Mă bizui pe străduinţa ta, iar de răsplată poţi să fii sigur.

Şabaşkin se ploconi până la pământ, se retrase şi începu să alerge chiar din ziua aceea pentru treaba pusă

astfel la cale.

Nu trecură nici două săptămâni şi, datorită străduinţei asesorului, Dubrovski se trezi poftit să dea fără zăbavă lămuriri în privinţa dreptului de stăpânire asupra sătucului Kisteniovka. Surprins de chemarea neaşteptată, el trimise îndată un răspuns destul de aspru, arătând că stăpâneşte sătucul Kisteniovka de la moartea tatălui său, pe temeiul dreptului de moştenire; că pe Troekurov nu-l privesc toate acestea; că oricine s-ar ridica împotrivă-i, spunând că ar avea drepturi asupra acestei moşteniri, nu poate fi decât potlogar şi mincinos.

Răspunsul îl încântă pe Şabaşkin. Îşi dădu seama că, în primul rând, Dubrovski era nepriceput la treburi şi că, în al doilea rând, un om iute din fire şi nesăbuit poate fi pus foarte uşor într-o situaţie neprielnică.

Când se mai potoli însă, Dubrovski chibzui pe îndelete şi văzu că se cuvenea să dea asesorului un răspuns mai amănunţit; de aceea alcătui o întâmpinare destul de iscusită, dar care mai târziu s-a dovedit şi ea neîndestulătoare.

Judecata se tărăgăna. Sigur de dreptate, Dubrovski nu se arăta prea îngrijorat. Nu avea dorinţa şi nici posibilitatea să-şi risipească banii şi, deşi de obicei era primul care făcea glume pe socoteala venalităţii breslei conţopiştilor, nici prin gând nu-i trecea că ar putea ajunge victima unei pâre! Troekurov se sinchisea şi el prea puţin de izbânda uneltirilor; îl avea pe Şabaşkin, care se trudea pentru dânsul, stăruind, înfricoşând sau cumpărând judecătorii şi răstălmăcind înţelesul legilor aşa cum îi convenea.

Şi astfel, în anul 18**, în luna lui făurar, ziua a noua, Dubrovski primi, prin poliţia oraşului, înştiinţare să se înfăţişeze la judecătoria rurală***, să asculte hotărârea în pricina iscată între el, locotenentul Dubrovski, şi generalul *en-chef* Troekurov; trebuia să semneze dacă e mulţumit sau nu de hotărârea dată în privinţa moşiei.

Dubrovski porni îndată spre oraş. Troekurov îl întrecu pe drum; îşi aruncară priviri trufaşe şi Dubrovski

desluşi pe faţa potrivnicului său un zâmbet răutăcios.

Capitolul 2

Cum ajunse în oraş, Andrei Gavrilovici trase la un neguţător cunoscut, unde-şi petrecu noaptea; a doua zi se înfăţişă la judecătorie.

Nimeni nu-l luă în seamă. În urma lui se înfăţişă şi Kirila Petrovici. Cum îl văzură, conţopiştii se ridicară în picioare, punându-şi penele după urechi, iar juraţii îl primiră cu temenele de adâncă slugărnicie; îi traseră în faţă un jilţ, în semn de respect pentru rangul, vârsta şi corpolenţa sa; el se aşeză în dreptul uşii deschise; Dubrovski rămase rezemat de un perete.

Se făcu tăcere; grefierul începu a citi hotărârea cu glas răsunător.

O redăm mai jos, întocmai, ştiind că oricui îi va fi plăcut să afle cum se poate pierde o moşie în Rusia, chiar când asupră-i e statornicit un drept de netăgăduit.

*Astăzi, anul 18**, luna octombrie, ziua 27, judecătoria judeţului***, luând în cercetare pricina cu moşia pe care fără temei o foloseşte locotenentul de gardă Andrei, fiul lui Gavril Dubrovski, şi care aparţine generalului en-chef Kirila, fiul lui Piotr Troekurov, moşie alcătuită din satul Kisteniovka, din gubernia***, având*** suflete de bărbaţi, ogoare, păşuni şi alte bunuri, însumând*** deseatine.*

*Din legiuitele cercetări se vădeşte că: numitul general en-chef Troekurov, în ziua a 9-a din luna iunie a trecutului an 18**, a dat jalbă în faţa acestei judecăţi, arătând că răposatul său părinte, asesor de colegiu şi cavaler Piotr, fiul lui Efim Troekurov, care îndeplinea pe atunci slujba de secretar de provincie în administraţia guberniei, a cumpărat în anul 17**, luna august, ziua a 14-a, de la nobilul cancelarist Fadei, fiul lui Egor Spiţîn, moşia aflată în districtul***, în hotarele pomenitului sătuc*

*Kisteniovka (înscris atunci la recensământul*** drept cătunul Kisteniovka) care la al patrulea recensământ era trecut cu*** suflete bărbăteşti, dimpreună cu toate gospodăriile ţărăneşti, conacul, pământul arabil şi nearabil, pădurile, fâneţele, dreptul de pescuit în pârâul pe nume Kisteniovka, precum şi celelalte bunuri atârnând de această moşie, cât şi casa boierească din lemn şi tot ce a mai rămas de pe urma răposatului său părinte, uriadnicul[43] provenit din nobili, Egor, fiul lui Terenti Spiţîn, pe temeiul dreptului de moştenire, fiindu-i în stăpânire, neoprind din oameni niciun suflet şi din pământ niciun petic, ci toate vânzându-le pe preţul de 2.500 de ruble, pentru care s-a întocmit în aceeaşi zi zapisul de vânzare-cumpărare, la judecătoria din***, şi în aceeaşi lună, august, în a 26-a zi, părintelui său i s-au dat în stăpânire de către judecătoria rurală, pentru care s-a întocmit cuvenitul zapis. În sfârşit, în anul 17**, în a 6-a zi a lunii septembrie, părintele său a răposat întru Domnul, iară el, jălbaşul, generalul en-chef Troekurov, încă din anul 17**, adică aproape încă din copilărie aflându-se în slujba armelor, şi fiind mereu plecat în campanii peste hotare, n-a fost în măsură să afle de moartea părintelui său şi nici de averea rămasă de pe urma acestuia. Acum, după ce a trecut în retragere şi s-a înapoiat la moşiile tatălui său din guberniile ***, ***, judeţele ***, ***, ***, cuprinzând mai multe sate, cu aproape 3.000 de suflete, a aflat că dintre numitele moşii, un număr de*** suflete (care după recensământul *** actual au ajuns la *** suflete în acest sat), precum şi pământul de care-s legate, împreună cu toate celelalte bunuri, stăpânite sunt fără temei de sus-arătatul locotenent de gardă Andrei Dubrovski.*

Drept care, alăturând jalbei de faţă zapisul întărit cu pecete, prin care se statorniceşte vânzarea-cumpărarea, zapis dat părintelui său de către vânzătorul Spiţîn, el, Troekurov, cere să se ia sus-arătata moşie din stăpânirea neîntemeiată a lui Dubrovski şi să-i fie înapoiată lui, ca unuia ce-i aparţine, în deplină folosinţă. Iară pentru

43 Uriadnic - subofiţer în armatele căzăceşti din Rusia ţaristă.

nedreapta însuşire a moşiei, de ale cărei venituri folositu-s-a, silit să mai fie Dubrovski, după cuvenita preţuire, să i le înapoieze lui Troekurov, potrivit legii.

*În temeiul acestei jalbe, făcându-se legiuitele cercetări de către judecătoria rurală ***, s-a dovedit că sus-numitul locotenent de gardă Dubrovski, în folosinţa căruia se află în clipa de faţă moşia în pricină, a dat lămuriri asesorului din partea nobilimii cum că această moşie, stăpânită de el, alcătuită din sus-arătatul sătuc Kisteniovka, având *** suflete, pământ şi alte bunuri, i-a rămas lui ca moştenire la moartea tatălui său, sublocotenentul de artilerie Gavrila, fiul lui Evgraf Dubrovski, care a dobândit-o prin cumpărare de la părintele jălbaşului, fostul secretar de provincie şi mai târziu asesor de colegiu Troekurov, prin împuternicirea dată consilierului titular Grigori Vasiliev, fiul lui Sobolev, în anul 17 **, luna august, ziua 30, şi adeverită la judecătoria judeţeană din***, prin care se dovedeşte că urma a se întocmi un zapis de vânzare-cumpărare pentru tatăl său, prin acest împuternicit, pentru că tocmai în această împuternicire se spune că dumnealui, Troekurov, a vândut toată moşia ce dobândise prin cumpărare de la cancelaristul Spiţîn, cu*** suflete şi pământ, tatălui său Gavrila Dubrovski şi se învoise la această vânzare pentru preţul de 3.200 de ruble, pe care l-a şi primit în întregime de la al său părinte, iară prepusul Sobolev a fost poftit să dea şi zapisul de vânzare-cumpărare confirmat prin lege. Iară tatăl lui Dubrovski, în temeiul acestei împuterniciri şi a preţului pe deplin vărsat, urma să stăpânească moşia cumpărată, să fie privit până la întocmirea zapiselor drept adevăratul stăpân, vânzătorul Troekurov nemaiavând niciun amestec la moşie. Dar când anume şi în care loc întocmitu-s-au aceste zapise şi au fost încredinţate părintelui său de către prepusul Sobolev el, Andrei Dubrovski, nu poate şti, fiind copil încă pe acea vreme, iar după ce a răposat tatăl său n-a putut găsi aceste zapise, socotind că vor fi ars dimpreună cu alte zapise şi lucruri, care au pierit în pârjolul casei din anul 17**, pârjol*

*cunoscut de toţi locuitorii satului. Ei, Dubrovski, au stăpânit fără tăgadă din ziua vânzării de către Troekurov, sau de când Sobolev a primit împuternicirea, adicăte încă din anul 17**, iar apoi, după ce a răposat părintele său, în anul 17**, şi până în ziua de azi; despre aceasta dau mărturie toţi locuitorii megieşi, în număr de 52, care sub jurământ au mărturisit că, de când îşi aduc ei aminte, dumnealor, pomeniţii Dubrovski, au stăpânit moşia împricinată, adicăte de mai bine de 70 de ani, fără nicio împotrivire, dar pe temeiul cărui zapis, ei nu ştiu. Dacă sus-numitul cumpărător de odinioară al moşiei, fostul secretar de provincie Piotr Troekurov, a stăpânit vreodată această moşie, ei nu ţin minte. Conacul boierilor Dubrovski a ars într-o noapte, cu vreo 30 de ani în urmă, când a fost pârjol mare pe moşia lor. Venitul mijlociu al moşiei împricinate se ridică, după spusele unor martori, la nu mai puţin de 2.000 de ruble pe an.*

Împotriva celor de mai sus, generalul en-chef Kirila, fiul lui Piotr Troekurov, a supus judecăţii o nouă jalbă, pe ziua de trei ale lunii ghenarie din anul de faţă, arătând că, deşi sus-numitul locotenent de gardă Andrei Dubrovski a înfăţişat în timpul cercetărilor cu privire la pricină de mai sus o împuternicire dată de răposatul său părinte, Gavrila Dubrovski, prepusului consilier titular Sobolev, pentru moşia ce i-a fost vândută, totuşi cu ajutorul ei nu numai că nu dovedise întocmirea unui zapis de vânzare-cumpărare, adeverit şi pecetluit, dar nici vreo altă dovadă neîndoielnică de întocmire a unui asemenea zapis nu a adus, potrivit părţii a 19-a din regulamentul general şi ucazului din 19 noiembrie 1752.

*Ca urmare, însăşi împuternicirea, prin moartea celui care a dat-o, adicăte a părintelui său, nu mai are fiinţă, potrivit ucazului din anul 1818, luna mai, ziua***.*

Iară pe de altă parte, legea spune că moşiile asupra cărora e în fiinţă vreo pricină se dau în stăpânire cele cu zapis în regulă, după zapise, iar cele fără, după hotărârea judecătorească.

Pentru care moşie, ce fusese în stăpânirea părintelui

său, s-a înfăţişat de el drept dovadă zapisul de vânzare-cumpărare, din care se vădeşte că, potrivit legiuirilor mai sus-pomenite, se cuvine a fi luată din stăpânirea sus-numitului Dubrovski, trecându-i-o lui, pe temeiul dreptului de moştenire.

Iară întrucât moşierii pomeniţi, având în folosinţă un bun ce nu le aparţine şi fără zapise temeinice, s-au bucurat fără drept de veniturile ce nu li se cuveneau, după preţuirea ce se va face şi după putinţa moşierului Dubrovski, va fi îndestulat el, Troekurov.

*După cercetarea pricinii, a zapiselor şi a legiuirilor, judecătoria judeţului*** constată:*

*Generalul en-chef Kirila, fiul lui Piotr Troekurov, a adus zapis de vânzare-cumpărare adeverit şi pecetluit pentru moşia împricinată, aflată acum în folosinţa locotenentului de gardă Andrei, fiul lui Gavril Dubrovski, din sătucul Kisteniovka, după cel din urmă recensământ cu un număr de*** suflete bărbăteşti, pământ şi celelalte bunuri, moşie vândută răposatului său părinte, secretar de provincie şi apoi asesor de colegiu, în anul 17**, de către cancelaristul de viţă nobilă Fadei Spiţîn, de asemenea după mărturia acestui zapis, cumpărătorul a fost pus în folosinţă, în acelaşi an***, de către judecătoria rurală, care moşie îi şi intrase în stăpânire şi, cu toate că împotriva acestora s-a înfăţişat de către locotenentul de gardă Andrei Dubrovski împuternicirea dată de răposatul cumpărător Troekurov consilierului titular Sobolev, pentru întocmirea zapiselor de vânzare- cumpărare pe numele tatălui său Dubrovski, având în vedere că sunt oprite prin ucazul*** nu numai trecerile în stăpânire pentru averi nemişcătoare, pe temeiul unor asemenea împuterniciri, ci şi folosinţa vremelnică a acestor averi, iară chiar împuternicirea nu mai are fiinţă prin moartea celui care a dat-o; pe lângă acestea, din anul 18** şi până în clipa de faţă nu s-a adus nicio dovadă neîndoielnică de către Dubrovski din care să se vadă că s-a întocmit pe temeiul zisei împuterniciri vreun zapis de vânzare-cumpărare a moşiei în pricină.*

Drept care judecata hotărăşte:

*Averea pomenită, în*** suflete, pământ şi celelalte bunuri, în starea în care se află, se trece pe seama generalului en- chef Troekurov, pe temeiul zapisului de vânzare-cumpărare înfăţişat.*

Scoaterea din folosinţa locotenentului de gardă Andrei Dubrovski a sus-arătatei averi şi trecerea ei în cuvenita stăpânire a generalului en-chef Troekurov, precum şi înscrierea ei asupră-i, ca moştenire, se vor încredinţa judecătoriei rurale.

Cu toate că sus-numitul mai cere de la locotenentul de gardă Dubrovski şi înapoierea veniturilor de care acesta s-a folosit prin nedreapta stăpânire a moşiei, ce i se cuvenea lui ca moştenire; dar având în vedere mărturia băştinaşilor că moşia a stat în netăgăduită stăpânire a boierilor Dubrovski ani îndelungaţi, şi din cele de faţă văzându-se că Troekurov nu a supus până acum vreo jalbă împotriva acestei nedrepte folosinţe, iar pravila glăsuieşte:

„Dacă cineva însămânţează ogoarele altuia, sau îngrădeşte clădirea altuia să facă jalbă împotriva nedreptei folosiri, şi atunci celui cu dreptate i se va înapoia ogorul cu bucăţele însămânţate, dimpreună cu acareturile şi clădirile“;

Jalba generalului en-chef Troekurov împotriva locotenentului de gardă Dubrovski cată a fi respinsă, căci moşia ce i se cuvine i se trece în deplină stăpânire, fără nicio ştirbire.

Iară la punerea în folosinţă să i se treacă totul, fără nicio lipsă, cu drept pentru generalul en-chef Troekurov să mai facă o altă jalbă, dacă în sprijinul acestei plângeri va avea neîndoielnice şi legiuite dovezi.

Această hotărâre se va aduce la cunoştinţa împricinaţilor, potrivit legii, cu drept de apel, poftindu-i în faţa judecăţii prin poliţie, spre ascultarea acestei hotărâri şi spre a da sau nu mulţumire asupra-i prin semnătură.

Care hotărâre a fost iscălită de toţi cei de faţă care au alcătuit judecata.

Grefierul tăcu; asesorul se ridică şi se plecă adânc spre Troekurov, poftindu-l să iscălească hotărârea judecăţii; acesta, cu un aer de biruinţă, luă pana şi scrise, jos, sub hotărârea judecătorească, că e pe deplin mulţumit.

Era acum rândul lui Dubrovski. Grefierul îi întinse hârtia. Dar el rămase locului, cu capul plecat. Grefierul îl pofti din nou să iscălească, să arate dacă e mulţumit de judecată, sau dacă e nemulţumit şi socoate că dreptatea e de partea lui; în acest caz, poate vrea să facă apel în sorocul dat de lege…

Dubrovski însă tăcea… Deodată, îşi ridică fruntea şi ochii îi scăpărară, bătu din picior şi îl îmbrânci pe grefier aşa de tare încât acesta căzu; apoi luă călimara şi o zvârli în capul asesorului. Toată lumea rămase încremenită.

— Cum?! Nu cinstiţi sfânta biserică?! Afară! Neam de slugoi! Apoi se întoarse spre Kirila Petrovici: S-a mai pomenit oare, preacinstite, ca vătafii să-şi adune câinii în lăcaşul Domnului? Am ajuns să văd cum aleargă câinii prin biserică! O să-ţi arăt eu!

Aprozii se repeziră şi-l stăpâniră cu mare greutate; îl scoaseră afară şi-l suiră în sanie. Troekurov ieşi după el, urmat de toţi oamenii legii. Neaşteptata ieşire din minţi a lui Dubrovski îl tulbură adânc, otrăvindu-i bucuria izbânzii. Judecătorii, care aşteptau un semn de mulţumire, nu primiră nici măcar o vorbă bună. În aceeaşi zi, Troekurov se înapoie la Pokrovskoe.

Între timp, Dubrovski zăcea bolnav. Medicul judeţului, care din fericire se mai pricepea de bine, de rău la boli, îi luă sânge şi-i puse lipitori şi cataplasme. Către seară, bolnavul se simţi mai bine şi îşi veni în fire. A doua zi fu dus la Kisteniovka, moşia care aproape nu mai era a lui.

Capitolul 3

Se mai scurse o bucată de vreme, dar starea bietului Dubrovski era din ce în ce mai rea. Răbufnirile de nebunie

conteniseră, dar puterile îi slăbeau văzând cu ochii. Îşi părăsise îndeletnicirile de odinioară, ieşea rar din odaie, sta zile întregi pierdut în gânduri.

Egorovna, o bătrânică blajină, care-i crescuse fiul, îl îngrijea ca o dădacă, îi amintea de vremea meselor şi a somnului, îi dădea să mănânce şi-l culca.

Dubrovski se supunea fără cârtire, dar, în afară de ea, nu mai voia să vadă pe nimeni. Nu mai era în stare să se gândească la treburi, la orânduielile gospodăreşti, şi Egorovna se văzu nevoită să-i dea de ştire tânărului Dubrovski, care slujea pe atunci într-un regiment de infanterie de gardă la Petersburg.

Rupse aşadar o filă din catastiful de socoteli şi-i dictă bucătarului Hariton, singurul ştiutor de carte din Kisteniovka, răvaşul pe care-l trimise chiar în aceeaşi zi la poştă, în oraş.

Aici, socotim că a sosit clipa să i-l înfăţişăm cititorului pe adevăratul erou al povestirii noastre.

Vladimir Dubrovski învăţase la şcoala de cădeţi şi ieşise sublocotenent de gardă. Tatăl său nu precupeţise nimic ca să-i asigure bunăstarea şi tânărul primea de acasă mai mult decât ar fi putut să se aştepte. Ambiţios şi cheltuitor, îşi îngăduia capricii costisitoare; se dedase jocului de cărţi şi se înglodase în datorii, fără să se gândească la ziua de mâine, în nădejdea că, mai devreme sau mai târziu, se va însura cu o fată bogată – visul obişnuit al tinerilor fără avere.

Într-o seară, pe când se aflau la el câţiva ofiţeri, tolăniţi pe divane şi trăgând din lulele de chihlimbar, Grişa, valetul, îi înmână un răvaş, care îl surprinse prin pecete şi prin scris. Îl desfăcu repede şi citi cele ce urmează:

Stăpâne al nostru, Vladimir Andreevici, eu, bătrâna ta dădacă, m-am hotărât să-ţi dau de ştire de sănătatea tătucului tău. Tare rău îi merge, uneori vorbeşte fără şir şi ziulica toată stă ca un copil făr'de minte – dar numai Domnul e stăpân peste viaţă şi peste moarte! Înapoiază-te la noi, mândrul meu şoim, îţi trimitem caii la Pesocinoe. Se

zvoneşte că vine judecata la noi, să ne dea sub stăpânirea lui Kirila Petrovici Troekurov, pentru că noi cică am fi ai dumnealor, dar noi, de când lumea, ai dumneavoastră suntem şi de când ne ştim n-am pomenit una ca asta. Ai putea, aflându-te la Petersburg, să spui toate astea tătucului ţar, căci el nu ne va lăsa obijduiţi. Rămân roaba ta credincioasă, dădaca

Orina Egorovna Buzîreva.

Îi trimit binecuvântarea mea de mamă lui Grişa; te slujeşte bine, oare? La noi plouă, iaca, a doua săptămână şi ciobanul Rodea a răposat în preajma zilei de Sf. Nicolae.

Vladimir Dubrovski reciti de câteva ori, cu nestăpânită emoţie, aceste rânduri fără şir. Îşi pierduse mama din frageda-i copilărie; de tatăl său îşi amintea cu greu, fiind trimis la Petersburg de la vârsta de opt ani; cu toate acestea, se simţea legat de el în chip romantic şi îi plăcea viaţa de familie, cu atât mai mult cu cât nu apucase să guste tihnitele ei bucurii.

Gândul că-l va pierde pe tată-său îi sfâşia inima şi starea bietului bolnav, pe care o bănuia din răvaşul dădacei, îl îngrozea. Îl vedea părăsit într-un fund de ţară, lăsat în seama unei bătrâne nepricepute şi a slugilor, ameninţat de năpastă, stingându-se fără ajutor, în cumplite chinuri trupeşti şi sufleteşti.

Vladimir îşi făcea mustrări pentru vinovata lui nepăsare. De multă vreme nu primise veşti de la tatăl său şi nu se străduise să afle pricina acestei tăceri, socotindu-l sau plecat sau prea prins de treburile gospodăriei.

Se hotărî să pornească numaidecât şi chiar să se retragă din armată dacă starea bătrânului îl va sili să locuiască la ţară.

Văzându-i tulburarea, prietenii plecară. Rămas singur, Vladimir îşi scrise raportul de concediu, îşi aprinse luleaua şi căzu pe gânduri.

Chiar în aceeaşi seară începu stăruinţele pentru concediu, iar a treia zi se afla în drum spre casă.

Se apropia de staţia de poştă, unde drumul cotea spre sătucul Kisteniovka. Sufletul îi era greu de triste presimţiri. Se temea că nu-l va mai afla pe bătrân în viaţă, îşi închipuia traiul searbăd ce-l aştepta la ţară: pustiul, lipsa de cunoştinţe, sărăcia, grijile gospodăriei, pentru care nu avea nicio pricepere.

Intră în staţie şi ceru cai de schimb. Şeful de poştă îl întrebă încotro voia să meargă; îi spuse că de patru zile îl aşteptau caii trimişi din Kisteniovka. Veni îndată şi Anton, bătrânul vizitiu, care-l ducea pe vremuri prin grajduri şi-i îngrijea căluţul.

Cum îl văzu, Anton, înduioşat până la lacrimi, i se ploconi până la pământ, îl vesti că boierul bătrân se mai afla în viaţă, apoi se grăbi să înhame caii.

Vladimir Andreevici refuză gustarea oferită, vrând să plece cât mai repede. Anton mâna pe un drum de ţară şi, după un timp, se porniră pe vorbă.

— Spune-mi, te rog, Anton, ce are tata cu Troekurov?

— Dumnezeu ştie, taică! Se spune că boierul s-a sfădit cu Kirila Petrovici; acesta l-a dat în judecată, cu toate că, de obicei, îşi făcea dreptate singur. Nu e treaba noastră, a prostimii, să ne amestecăm în voia boierilor, dar zău că zadarnic şi-a pus mintea părintele dumitale cu Kirila Petrovici, căci doar nu poţi frânge părul cu nuiaua.

— După câte înţeleg, acest Kirila Petrovici taie şi spânzură pe aici.

— De bună seamă, boierule. Pe asesor nu dă o para chioară, ispravnicul stă şi îi aşteaptă porunca, iar domnii se îndeasă la el cu temeneli. Vorba ceea: „Lac să fie, că broaşte-s destule“.

— E adevărat că ne ia moşia?

— Vai de noi, boierule, aşa s-a zvonit. Mai deunăzi, la un botez la starostele nostru, ţârcovnicul din Pokrovskoe a spus: „Ehei, aţi petrecut destul; de acum înainte are să vă strunească Kirila Petrovici cum ştie el!“. Fierarul Mikita i-a răspuns atunci: „Lasă, Savelici, nu-ţi mai amărî cumătrul, nu mai necăji musafirii. Kirila Petrovici cu ale sale, Andrei Gavrilovici cu ale sale şi cu toţii suntem ai lui Dumnezeu şi

ai ţarului.“ Dar gura lumii e slobodă…

— Vasăzică, nu prea vreţi să treceţi sub stăpânirea lui Troekurov?

— Sub stăpânirea lui Kirila Petrovici?! Fereşte-ne, Doamne, şi ne izbăveşte! După cât se spune, şi oamenii lui o duc greu, dar când va pune mâna pe străini! E în stare să scoată nu numai pielea de pe ei, ci şi carnea! Dumnezeu să-i dea viaţă lungă lui Andrei Gavrilovici; dar, dacă o fi să-l ia Domnul, pe nimeni altul nu-l vrem decât pe tine, ocrotitorul nostru. Să nu ne laşi; iar noi toţi vom sta alături de tine.

După aceea, Anton plesni din bici, smuci hăţurile şi caii porniră în trap întins. Mişcat de credinţa bătrânului vizitiu, Dubrovski tăcu şi căzu pe gânduri.

— Iată Pokrovskoe!, strigă vizitiul peste vreun ceas.

Dubrovski îşi ridică privirea. Treceau pe malul unui lac întins, din care pornea un pârâiaş, şerpuind în depărtare, printre dealuri.

Pe o creastă, deasupra dumbrăvii, se vedea acoperişul verde şi foişorul unei case mari de piatră. Pe altă creastă se înălţau cele cinci turle ale bisericii şi vechea clopotniţă; în jurul lor se zăreau, risipite, izbele satului, grădinile de zarzavaturi şi fântânile.

Dubrovski recunoscu meleagurile natale, îşi aminti cum se jucase pe vremuri pe dealurile acelea cu micuţa Maşa Troekurova; era cu vreo doi ani mai tânără ca el şi făgăduia încă de pe atunci să devină nespus de frumoasă. Simţi nevoia să-l iscodească pe Anton despre ea, dar o ciudată sfială îl opri. În timp ce se apropia de conac, zări o rochie albă care se ivea şi dispărea printre copacii parcului. Anton dădu bice cailor şi, mândru ca orice vizitiu de ţară şi ca orice birjar, trecu în goană peste pod şi prin sat. Cum urcară dealul, Vladimir văzu dumbrava de mesteceni, iar la stânga, într-un luminiş, căsuţa cenuşie cu acoperiş roşu; inima îi bătu mai tare, căci avea în faţă Kisteniovka şi locuinţa sărăcăcioasă a tatălui său.

Peste zece minute era în curtea boierească. Privi în jur, adânc mişcat. De doisprezece ani nu-şi mai văzuse

locul de naştere. Mestecenii sădiţi pe vremea lui, de-a lungul gardului, crescuseră înalţi şi stufoşi. Curtea, unde odinioară erau trei răzoare de flori, cu o cărare lată şi bine îngrijită printre ele, era acum o pajişte necosită, unde păştea un cal cu picioarele împiedicate. Dulăii prinseră a lătra, dar, recunoscându-l pe Anton, tăcură şi se apropiară, fluturându-şi cozile flocoase. Slugile, ieşite de prin izbe, îl înconjurară pe tânărul boier cu zgomotoase semne de bucurie. Tânărul Dubrovski îşi croi cu greu drum prin mulţimea lor şi urcă în fugă în pridvorul învechit al casei. În tindă, Egorovna îl întâmpină şi-l îmbrăţişă plângând.

— Bună ziua, bună ziua, dădacă!, spunea el întruna, strângând la piept pe bună bătrână. Ce-i cu tătuca? Unde e? Cum îi merge?

În clipa aceea intră în salon şi bătrânul; îşi târa cu greu picioarele, era palid şi slăbit; purta halat şi scufie.

— Bună ziua, Volodka, rosti el cu glas stins.

Vladimir îl îmbrăţişă cu foc.

Dar bucuria îl zdruncină prea tare pe bolnav. Puterile îl părăsiră, picioarele i se înmuiară şi desigur ar fi căzut jos dacă fiul său nu l-ar fi sprijinit.

— De ce te-ai sculat din pat? îl dojeni Egorovna. Nu te mai ţin picioarele şi faci pe voinicul!

Îl duseră pe braţe în iatac. El se strădui să vorbească, dar gândurile i se încâlceau şi nu izbutea să lege nici două vorbe. Tăcu şi aţipi. Vladimir fu uimit de starea lui. Rămase în iatac lângă el şi porunci să fie lăsaţi singuri. Cei din casă îi făcură pe plac. Se îndreptară toţi spre Grişa, îl poftiră în odaia slugilor, îl ospătară din belşug, cu multă voie bună, cum e obiceiul la ţară, şi îl ameţiră cu tot felul de întrebări şi urări de bun venit.

Capitolul 4

Unde-a stat masa plină, acuma stă sicriul.

După câteva zile, tânărul Dubrovski se hotărî să vadă

şi de pricina moşiei, dar tatăl său nu fu în stare să-i dea nicio lămurire. Nu avea nici măcar apărător la judecată.

Tânărul se apucă să cerceteze hârtiile, dar nu găsi decât cea dintâi scrisoare a asesorului şi ciorna răspunsului; nici una, nici alta nu-l luminară în privinţa pricinii, aşa că se hotărî să aştepte urmările, în nădejdea că li se va face dreptate.

Sănătatea lui Andrei Gavrilovici se înrăutăţea din ce în ce mai mult. Vladimir se aştepta la un deznodământ grabnic şi nu-l mai părăsea pe bătrân, care căzuse cu totul în mintea copiilor.

Se împlinise sorocul şi apelul nu fusese făcut. Kisteniovka trecu astfel în stăpânirea lui Troekurov. Şabaşkin i se înfăţişă cu urări şi ploconeli, rugându-l să-şi aleagă ziua când va binevoi să primească el însuşi sau printr-un împuternicit moşia dobândită. Kirila Petrovici se tulbură. Nu era lacom de avuţii şi-l mustra conştiinţa, căci dorul de răzbunare îl mânase prea departe. Ştia în ce stare i se afla potrivnicul, vechiul prieten din tinereţe, şi inima nu i se putea bucura de izbândă. Îl privi mânios pe Şabaşkin şi-i căută gâlceavă, ca să-l poată ocărî; negăsind pricină de sfadă, îi spuse supărat:

— Şterge-o, nu-mi arde de tine acum!

Când îl văzu îmbufnat, Şabaşkin se ploconi şi se grăbi să plece. Rămas singur, Kirila Petrovici se plimba, măsurând salonul în lung şi în lat; fluiera cântecul:

Răsuna-vă tunetul victoriei,

ceea ce arăta că era grozav de neliniştit.

În cele din urmă, porunci să se înhame calul la docar, îşi puse o haină mai călduroasă, căci era pe la sfârşitul lui septembrie, şi ieşi din curte, mânând singur.

Cum zări căsuţa lui Dubrovski, simţăminte potrivnice îi copleşiră sufletul. Răzbunarea şi pofta de stăpânire îi orbiseră o clipă sentimentele nobile, dar, până la urmă, acestea fură mai tari. Se gândi să se împace cu bătrânul său vecin, să curme urmele gâlcevii dintre ei şi să-i

înapoieze moşia; aceste gânduri bune îi uşurară inima; porni cu calul la trap spre conacul vecinului şi intră direct în curte.

Între timp, bolnavul şedea la fereastră, în iatac. Îl recunoscu şi fu cuprins de o mare tulburare. Faţa, de obicei palidă, i se aprinse, se înroşi, ochii îi scăpărară şi începu să rostească vorbe nedesluşite. Fiul său ridică ochii din catastifele gospodăriei şi rămase uluit de înfăţişarea lui. Bolnavul îi făcu semn cu degetul spre curte, mânios şi îngrozit. Voi să se ridice din jilţ, îşi trase grăbit poalele halatului, se sculă şi deodată se prăbuşi. Vladimir se repezi spre el, dar bătrânul zăcea fără simţire şi fără suflare; îl lovise damblaua.

— Repede, repede, la oraş, după doctor!, strigă Vladimir.

— Vă caută Kirila Petrovici, spuse sluga care tocmai intră în odaie.

Vladimir îi aruncă o privire înfricoşătoare.

— Spune-i lui Kirila Petrovici s-o şteargă cât mai repede, pân’ ce nu poruncesc să fie gonit din curte. Hai, pleacă!

Sluga alergă, bucuroasă să-i îndeplinească porunca. Egorovna îşi frământa mâinile, spunând cu glas plângăreţ:

— O să-ţi frângi gâtul, tătucule! Kirila Petrovici o să ne mănânce!

— Taci, dădacă! îi răspunse Vladimir. Trimite-l numaidecât pe Anton după doctor, la oraş.

Egorovna ieşi. În tindă nu mai rămăsese nimeni: toţi oamenii se grămădiseră în curte să-l vadă pe Kirila Petrovici. Trecând în pridvor, Egorovna auzi cum sluga îi dădea răspuns din partea boierului celui tânăr. Kirila Petrovici îl asculta din docar. Faţa i se făcu mai neagră ca noaptea. Zâmbi cu dispreţ, aruncă slugilor o privire ameninţătoare şi ieşi din curte, cu calul la pas. Privi spre fereastră unde îl zărise cu o clipă înainte pe Dubrovski, dar nu-l mai văzu acolo. Dădaca rămase pironită locului în pridvor, uitând de porunca boierului. Slugile vorbeau tare despre cele întâmplate. Deodată, în mijlocul lor se ivi

Vladimir şi le spuse cu glas frânt:

— Nu mai e nevoie de doctor, tata a murit!

Urmă o învălmăşeală, oamenii năvăliră în iatacul bătrânului boier. ÎI găsiră zăcând în jilţul unde-l aşezase Vladimir; mâna dreaptă îi atârna până în podea, capul îi era căzut pe piept. Trupul lipsit de viaţă, dar cald încă era desfigurat de suflarea morţii.

Egorovna prinse a boci. Slugile înconjurară trupul lăsat în grija lor, îl spălară, îl îmbrăcară în uniforma cusută încă din anul 1797, apoi îl întinseră pe aceeaşi masă la care-l slujiseră ani de-a rândul.

Capitolul 5

Înmormântarea avu loc a treia zi. Trupul bietului bătrân sta întins pe masă între lumânări, sub giulgiu. Slugile se înghesuiau în sufragerie, pregătindu-se să-l scoată. Vladimir ridică sicriul, ajutat de trei slugi. Preotul porni apoi, însoţit de dascăl şi cântând prohodul. Stăpânul din Kisteniovka trecu pentru cea din urmă oară pragul casei sale. O luară apoi prin dumbravă. Biserica se afla dincolo de ea. Ziua era rece şi senină. Toamna scutura frunzele arborilor.

Cum ieşiră din dumbravă, văzură biserica de lemn a satului, cu cimitirul umbrit de tei bătrâni. Acolo odihnea mama lui Vladimir şi tot acolo, lângă mormântul ei, se săpase în ajun o groapă proaspătă.

Biserica era plină de ţărani din Kisteniovka, veniţi să-şi cinstească stăpânul pentru cea din urmă oară. Tânărul Dubrovski sta lângă strană; nu plângea, nu se ruga, dar faţa îi era înfricoşătoare.

Trista ceremonie se sfârşi. Vladimir se apropie cel dintâi să-şi ia ultimul rămas-bun de la tatăl său; îl urmară apoi toate slugile, pe rând. După aceea puseră capacul peste sicriu şi-l ţintuiră. Femeile începură să bocească mai tare: bărbaţii îşi ştergeau din când în când lacrimile cu pumnii.

Şi aşa, purtat de Vladimir şi de cele trei slugi şi urmat de tot satul, sicriul fu dus în cimitir. Apoi, după ce-l coborâră în mormânt, toţi cei de faţă aruncară câte un pumn de ţărână; când groapa fu astupată, toţi se închinară în faţa ei şi-şi văzură de drum. Vladimir o luă repede înainte şi se pierdu în dumbrava Kisteniovkăi.

Egorovna pofti în numele lui la praznic pe preot şi celelalte feţe bisericeşti, spunând că tânărul boier nu poate veni şi el. Şi aşa, părintele Anton, preoteasa Fedotovna şi dascălul se îndreptară pe jos către curtea boierească, vorbind cu Egorovna despre virtuţile mortului şi despre soarta moştenitorului. (Sosirea lui Troekurov şi primirea care i se făcuse erau cunoscute tuturor din împrejurimi şi politicienii din partea locului prevedeau urmări importante.)

— Fie ce-o fi, spunea preoteasa. Dar e păcat să-l pierdem de stăpân pe Vladimir Andreevici. Ce mândreţe de voinic!

— Şi cine să ne fie stăpân dacă nu el?! o întrerupse Egorovna. Degeaba se străduieşte Kirila Petrovici, că n-are de-a face cu un molâu. Şoimul meu o să se ştie apăra, Dumnezeu o să-l ajute, şi nici oamenii de bine n-au să-l lase! Kirila Petrovici e grozav de ţanţoş, dar tot a fost silit să iasă cu coada între picioare când i-a strigat Grişa al meu: „Afară, câine bătrân! Piei din curte!“.

— Vai, Egorovna, grăi dascălul, cum de nu i s-a răsucit limba în gură lui Grigori?! Mai degrabă m-aş încumeta să latru la vlădică, decât să mă uit chiorâş la Kirila Petrovici! Cum îl vezi, te şi apucă spaimă şi tremuriciul, te trec sudorile, iar spinarea ţi se îndoaie, şi se tot îndoaie…

— Deşertăciunea deşertăciunilor, glăsui popa. O să i se cânte şi lui veşnica pomenire, cum i-am cântat noi azi lui Andrei Gavrilovici. O să aibă înmormântare mai bogată, cu lume mai multă, dar parcă lui Dumnezeu nu-i e totuna!

— Ah, părinte, şi noi am fi vrut să-i chemăm pe toţi vecinii, dar Vladimir Andreevici s-a împotrivit, deşi aveam de toate, din belşug! N-am avut încotro! Şi cel puţin dacă

n-a venit lume multă, să vă ospătez din plin pe Domniile Voastre, dragi oaspeţi!

Ispititoarea făgăduială, precum şi nădejdea unor gustoase plăcinte îi îndemnară să grăbească pasul. Ajunseră fără zăbavă la conac, unde-i aşteptau masa pusă şi votca pregătită.

În vremea aceasta, Vladimir pătrunsese adânc în desişul arborilor, căutând să-şi înăbuşe durerea în mers şi în oboseală. Păşea fără să-şi dea seama pe unde trece, crengile îl loveau mereu şi-l zgâriau, picioarele i se înfundau în noroi, dar el nu simţea nimic. În cele din urmă, ajunse într-o vâlcea mărginită din toate părţile de pădure. Un pârâu şerpuia în tăcere printre arborii aproape goliţi de toamnă. Vladimir se opri, se aşeză pe iarba rece şi gânduri negre îi năpădiră sufletul… îşi simţea adânc singurătatea. Viitorul i se arăta învăluit în ameninţătoare neguri. Vrajba cu Troekurov prevestea noi nenorociri. Puţina sa avere putea trece în mâinile altuia şi atunci îl pândea sărăcia. Multă vreme rămase pironit locului; se uita la pârâul care curgea lin, ducând frunze veştede, şi care părea o întruchipare a vieţii, întruchipare atât de obişnuită.

Într-un târziu îşi dădu seama că se înserase. Se ridică şi începu să caute drumul spre casă. Dar rătăci mult prin pădurea necunoscută până când găsi cărarea spre poarta conacului. Pe drum îi ieşi înainte preotul cu ai săi. Se gândi că asta poate fi semn rău. Se feri fără voie din calea lor, ascunzându-se după un copac. Trecură pe lângă el fără să-l vadă, vorbind mai departe înflăcărat.

— Fereşte-te de rău şi făptuieşte bine, spunea popa către preoteasă. De rămas, n-avea rost să mai rămânem. Nu-i treaba ta, oricum s-ar sfârşi lucrurile…

Preoteasa îi răspunse ceva, dar Vladimir nu-i desluşi cuvintele.

Apropiindu-se, văzu cum sătenii şi slugile se înghesuiau în curtea boierească. Se auzea încă de departe larmă neobişnuită şi un murmur nedesluşit de glasuri. Lângă hambare erau trase două troici. În pridvor vorbeau

între ei nişte necunoscuţi în uniforme.

— Ce-i asta? întrebă Vladimir pe Anton, care-i ieşise înainte, în fugă. Cine-s ăştia? Ce caută?

— Vai, taică Vladimir Andreevici!, îi răspunse bătrânul răsuflând greu. Au venit cu judecată! Ne dau pe mâna Ivii Troekurov! Ne despart de milostivirea ta!

Vladimir îşi lăsă capul în jos şi oamenii îl înconjurară pe nefericitul lor stăpân.

— Părintele nostru, strigau ei, sărutându-i mâinile, nu vrem alt stăpân în afară de tine! Dă poruncă, boierule, şi le venim noi de hac oamenilor stăpânirii! Mai bine murim, dar nu te lăsăm; să ştim că pierim cu toţii!

Vladimir se uita la ei şi se simţea cuprins de simţăminte ciudate.

— Staţi liniştiţi! Vorbesc eu cu slujbaşii ocârmuirii.

— Vorbeşte, taică!, s-auziră glasurile mulţimii. Pune-i la locul lor pe blestemaţi!

Vladimir se îndreptă spre oamenii stăpânirii. Cu şapca pe cap, cu mâinile în şolduri, Şabaşkin se uita ţanţoş împrejur. Ispravnicul, un bărbat înalt şi gras, de vreo cincizeci de ani, roşcovan la faţă, cu mustăţi, cum îl văzu pe Vladimir îşi drese glasul răguşit şi rosti:

— Şi astfel, vă mai spun o dată: potrivit hotărârii judecătoreşti, de azi înainte treceţi sub stăpânirea lui Kirila Petrovici Troekurov, înfăţişat prin persoana domnului Şabaşkin. Daţi-i ascultare în toate poruncile sale, iar voi, muierilor, iubiţi-l şi cinstiţi-l căci şi el se pricepe să vă iubească.

Ispravnicul prinse a râde de glumă piperată. Şi Şabaşkin râdea, şi oamenii lui.

Vladimir fierbea de mânie.

— Permiteţi-mi să aflu ce înseamnă toate acestea? îl întrebă el, abia stăpânindu-se, pe veselul ispravnic.

Un hâtru slujbaş îi răspunse:

— Asta înseamnă că am venit să-l înscăunăm pe Kirila Petrovici în stăpânirea moşiei şi să-i poftim *pe ceilalţi* să-şi ia tălpăşiţa sănătoşi şi cu binişorul.

— Ar fi fost mai nimerit să-mi vorbeşti mie, nu

ţăranilor mei; pe stăpân să-l fi înştiinţat de scoaterea din stăpânire!

— Dar cine eşti tu? se amestecă Şabaşkin, privindu-l obraznic. Fostul stăpân şi moşier, Andrei, fiul lui Gavrila Dubrovski, a răposat întru Domnul, iar pe tine nu te ştim şi nici nu vrem să te cunoaştem!

— Vladimir Andreevici e stăpânul nostru cel tânăr!, se auzi un glas din mulţime.

— Cine a îndrăznit să deschidă gura? se răsti ispravnicul. Care stăpân?! Care Vladimir Andreevici?! Stăpânul vostru e Kirila Petrovici Troekurov, m-aţi auzit, neghiobilor?!

— Ba nu-i tocmai aşa…, se auzi iar glasul.

— Dar asta-i curată răscoală!, strigă ispravnicul. Aici, staroste, ia vino-ncoace!

Starostele ieşi în faţă.

— Să mi-l umfli numaidecât pe cel care a cutezat să ridice glasul, să-i arăt eu!

Starostele se îndreptă către mulţime, întrebând cine a vorbit. Dar nimeni nu răspunse şi, curând, din ultimele rânduri ale mulţimii porni un vuiet care crescu într-o clipă, prefăcându-se într-o larmă asurzitoare. Ispravnicul o lăsă mai moale încercând să-i potolească…

— Nu ţineţi seama de ei!, strigară slugile. Să-i dăm afară, băieţi!

Mulţimea se urni.

Cuprinşi de spaimă, Şabaşkin şi ceilalţi se traseră repede în tindă şi încuiară uşa.

— Să-i legăm cobză, băieţi!, se auzi acelaşi glas, şi mulţimea se îmbulzi…

— Opriţi-vă!, strigă Dubrovski. Ce vreţi să faceţi, nenorociţilor?! Vă pierdeţi şi pe voi, şi pe mine! Duceţi-vă la casele voastre şi lăsaţi-mă în pace. Nu vă fie teamă! Ţarul nostru e milostiv şi către el îmi voi îndrepta ruga. N-o să ne lase obijduiţi, căci suntem copiii săi cu toţii. Dar cum să vă ocrotească, dacă vă ridicaţi şi vă porniţi pe răzmeriţe şi tâlhării?!

Vorbele lui, glasul puternic şi înfăţişarea lui mândră

îşi atinseră ţinta. Norodul se potoli şi se împrăştie, curtea se goli. Slujbaşii ocârmuirii mai întârziau în tindă.

Într-un târziu, Şabaşkin deschise uşa încet, ieşi în pridvor şi începu cu smerită plecăciune să-i mulţumească lui Dubrovski pentru milostivul ajutor.

Acesta îl ascultă cu dispreţ şi nu-i răspunse.

— Cu voia Domniei Voastre, am vrea să rămânem peste noapte aici, urmă asesorul. S-a lăsat întunericul şi s-ar putea să ne atace ţăranii pe drum. Fiţi bun şi porunciţi să ne aştearnă cel puţin ceva paie în salon. Vom pleca în zori.

— Faceţi ce poftiţi, îi răspunse tăios Dubrovski. Eu nu mai sunt stăpân aici!

Spunând acestea, se retrase în biroul părintelui său şi închise uşa.

Capitolul 6

„**A**şadar, totul s-a sfârşit, îşi spuse el. Azi-dimineaţă mai aveam o bucată de pâine şi un adăpost. Mâine va trebui să las casa în care m-am născut şi în care a murit tatăl meu celui care e vinovat de moartea lui şi de sărăcirea mea.“

Îşi îndreptă ochii spre portretul mamei sale. Pictorul o înfăţişase stând rezemată de un parapet, în rochie albă de dimineaţă, cu un trandafir roşu în păr. „Şi acest portret va cădea în mâinile vrăjmaşului. Va fi aruncat într-o cămară, alături de scaunele stricate sau va fi atârnat în tindă, obiect de ironii şi observaţii pentru îngrijitorii de câini, iar în iatacul mamei, acolo unde a murit tata, va sta epistatul lui Troekurov, sau îşi va aşeza haremul. Nu, nu! Nici el n-o să aibă parte de casa asta amărâtă din care mă izgoneşte!“

Vladimir îşi încleştă dinţii; prin minte îi trecură gânduri înfiorătoare. Glasurile slujbaşilor, care se gospodăreau cerând când una, când alta, ajungeau până la el destrămându-i neplăcut şirul gândurilor triste. Într-un

târziu, totul se linişti.

Vladimir deschise scrinurile, trase sertarele şi începu să răsfoiască hârtiile răposatului. Cele mai multe erau socoteli gospodăreşti sau scrisori pentru felurite treburi. Vladimir le rupse fără să le citească. Printre hârtii dădu şi peste un pacheţel pe care sta însemnat: „Scrisorile soţiei mele“. începu să le citească, adânc tulburat; erau din timpul războiului cu turcii, trimise pe front, din satul Kisteniovka. În acele rânduri, mama îşi povestea singurătatea, îndeletnicirile gospodăreşti, se plângea cu duioşie de lunga despărţire şi îşi chema soţul să revină acasă, în braţele ei iubitoare. Într-una dintre scrisori îşi mărturisea îngrijorarea faţă de sănătatea lui Vladimir, pe atunci copil mic; în alta, se bucura de timpuria lui isteţime, prevestindu-i un viitor fericit şi strălucitor. Citind, Vladimir uită cu totul de lume, cufundat în povestea unui cămin fericit; nici nu simţi cum se scurge vremea. Orologiul bătu unsprezece. Vladimir îşi puse scrisorile în buzunar, luă o lumânare şi ieşi din birou. în salon, slujbaşii dormeau pe jos. Pe masă se mai aflau paharele golite şi o duhoare puternică de rom îmbâcsise încăperea. Vladimir trecu scârbit printre ei şi ieşi în tindă. Uşa era încuiată. Se întoarse în salon şi găsi cheia pe masă. Cum deschise uşa, văzu un om ascuns într-un ungher. În mâini îi lucea toporul. Îndreptând lumânarea spre el, îl recunoscu pe Arhip, potcovarul.

— Ce cauţi aici?

— Vai, Vladimir Andreevici, Domnia Ta erai!, spuse Arhip în şoaptă. Doamne, iartă-ne şi ne păzeşte! Bine că erai cu lumânarea!

Vladimir îl privi uimit.

— Dar de ce te-ai ascuns aici?

— Voiam… am venit… să aflu dacă toate-s la locul lor, mormăi Arhip încet şi încurcat.

— Şi de ce ţi-ai luat şi toporul?

— Toporul?! De ce?! Dar cum să mai umbli azi fără topor?! Cu slujbaşii ăştia… Cu nemernicii… nu poţi şti niciodată!

— Eşti beat, Arhip! Lasă toporul şi du-te la culcare!

— Eu beat?! Taică Vladimir Andreevici, Dumnezeu mi-e martor că n-am pus nicio picătură în gură… cum aş putea să mă gândesc la băutură?… S-a mai pomenit una ca asta? Nişte conţopişti şi-au pus în gând să ne gonească boierul de la curte şi să ne fie ei stăpâni! Auzi-i cum sforăie, blestemaţii!… S-ar cuveni… pe toţi deodată… nici urmă să nu li se mai afle!

Dubrovski se încruntă.

— Ascultă, Arhip!, spuse el după o scurtă tăcere. Nu-i bine ce vrei să faci! Nu-s ei de vină! Aprinde felinarul şi hai cu mine!

Arhip luă lumânarea din mâna boierului, căută felinarul după sobă, îl aprinse şi amândoi coborâră tăcuţi în curte. Paznicul bătu toaca într-o placă de tuci; câinii prinseră să latre..

— Cine-i de pază? întrebă Dubrovski.

— Noi, tătucă, Vasilisa şi Lukeria, răspunse un glas subţire.

— Duceţi-vă acasă, nu mai e nevoie de voi.

— S-a terminat! adăugă Arhip.

— Mulţumim, stăpâne! spuseră femeile şi plecară îndată spre izbele lor.

Dubrovski porni mai departe. Doi oameni, apropiindu-se, strigară. Dubrovski recunoscu glasurile lui Anton şi al lui Grişa.

— De ce nu v-aţi culcat?

— Cum să dormim, răspunse Anton. Doamne, ce ne-a mai fost dat să trăim! Cine-ar fi putut crede una ca asta!

— Mai încet, îl întrerupse Dubrovski. Unde e Egorovna?

La conac, în odăiţa ei, spuse Grişa.

— Adu-o îndată aici şi cheamă-i pe toţi oamenii noştri. Să nu rămână nimeni în casă, în afară de slujbaşi! Iar tu, Antoane, înhamă caii la căruţă!

Grişa plecă şi, peste câteva clipe, se înapoie cu maică-sa. Bătrâna nici nu se dezbrăcase în noaptea aceea. De altfel, nimeni din casă nu închisese ochii, în afară de

slujbaşi.

— Sunteţi toţi aici? întrebă Dubrovski. N-a mai rămas nimeni în casă?

— Nimeni, în afară de conţopişti, răspunse Grişa.

— Aduceţi-mi o pală de fân sau de paie, porunci Dubrovski.

Oamenii se repeziră în grajd şi se întoarseră cu braţele pline de paie.

— Aşezaţi-le sub pridvor! Şi acum, băieţi, foc!

Arhip deschise felinarul. Dubrovski aprinse o surcică.

— Stai, spuse către Arhip, mi se pare că în graba noastră am uitat uşa de la tindă încuiată! Du-te repede şi deschide-o!

Arhip se repezi în tindă, găsi uşa descuiată. O închise cu cheia, mormăind cu jumătate glas: „Vezi să n-o deschid!“ şi se înapoie lângă Dubrovski.

Acesta apropie surcica; paiele luară foc şi pălălaia se înălţă, luminând toată ograda.

— Vai, vai, vai!, se tângui Egorovna. Vladimir Andreevici, ce faci?

— Taci!, o opri Dubrovski. Şi acum, copii, rămâneţi cu bine! Mă duc încotro mă va îndrepta Domnul! Vă doresc să fiţi fericiţi sub noul vostru stăpân!

— Părintele şi ocrotitorul nostru, strigară oamenii, mai bine murim, dar nu te lăsăm! Venim cu tine!

Caii erau înhămaţi. Dubrovski, însoţit de Grişa, se urcă în căruţă şi le spuse că locul de întâlnire e în dumbrava Kisteniovka. Anton dădu bici cailor şi astfel ieşiră din curte.

Porni vântul. Într-o clipă, văpaia cuprinse întreaga casă. Un fum roşu se înălţa deasupra acoperişului. Geamurile trosneau spărgându-se, bârnele aprinse începură să se prăbuşească. Se auziră ţipete. Cineva strigă:

— Ardem de vii! Ajutor! Ajutor!

— Vezi să nu!, spuse Arhip cu un rânjet, privind pârjolul.

— Arhipuşka, îl rugă Egorovna, scapă-i pe blestemaţi

şi Domnul te va răsplăti!

— Vezi să nu!, răspunse potcovarul.

În clipa aceea, slujbaşii se arătară la ferestre chinuindu-se să desfacă cele două rânduri de cercevele. Dar acoperişul se prăbuşi cu un trosnet cumplit şi strigătele nu se mai auziră.

Curând, toată lumea năvăli în curte. Femeile ţipau, se grăbeau să-şi scape boarfele, copiii alergau în jurul focului. Ca o ninsoare deasă începură să cadă scânteile. Luară foc şi izbele.

— Acum, totul e cum trebuie!, spuse Arhip. Bun pârjol, minunată privelişte pentru cei din Pokrovskoe!

Deodată, văzu o mâţă alergând pe acoperişul hambarului aprins şi neştiind cum să sară din mijlocul flăcărilor. Bietul animal cerea ajutor cu un mieunat jalnic. Băieţii se prăpădeau de râs, văzându-i deznădejdea.

— Ce râdeţi, diavolilor? le strigă supărat potcovarul. Nu vă e frică de Dumnezeu? Piere făptura Domnului şi voi vă bucuraţi, neghiobilor!

Şi Arhip propti scara de acoperişul arzând, urcându-se să scape mâţa de foc. Cum îl văzu, înţelegându-i intenţia, ea i se agăţă de mânecă, repede, recunoscătoare.

Potocovarul coborî cu ea, pe jumătate pârjolit.

— Ei, băieţi, vă părăsesc!, spuse el oamenilor uluiţi de cele întâmplate. Nu mai am ce căuta aci. Rămâneţi cu bine şi nu mă pomeniţi de rău!

Potcovarul plecă. Pârjolul mai bântui un timp, apoi se potoli, lăsând mormane de tăciuni aprinşi, care luminau întunericul adânc. În jurul lor rătăceau fără rost victimele pârjolului din Kisteniovka.

Capitolul 7

Vestea despre pârjol se răspândi prin împrejurimi chiar de a doua zi. Lumea vorbea, născocind diferite presupuneri şi bănuieli. Unii ziceau că oamenii lui Dubrovski, îmbătându-se după înmormântare, dăduseră foc casei din nebăgare de seamă; alţii îi învinuiau pe slujbaşii ocârmuirii care chefuiseră după înscăunare; Dubrovski în persoană pierise în flăcări împreună cu slujbaşii judecătoriei şi cu toţi oamenii de la curte; câţiva bănuiau adevărul, socotindu-l vinovat de groaznica năpastă chiar pe Dubrovski, orbit de furie şi de deznădejde.

Troekurov veni a doua zi la faţa locului şi făcu singur cercetările. Se dovedi că ispravnicul, asesorul de la judecătorie, substitutul de procuror şi notarul, precum şi Vladimir Dubrovski, dădaca Egorovna, feciorul de curte Grigori, vizitiul Anton şi potcovarul Arhip dispăruseră fără urme. Toţi oamenii din curte dădură mărturie că slujbaşii pieriseră în flăcări în clipa când se prăbuşise acoperişul; li se descoperiseră şi osemintele. Femeile Vasilisa şi Lukeria arătară că îl văzuseră pe Dubrovski împreună cu potcovarul câteva minute înainte de izbucnirea focului. După cum spuneau toţi, potcovarul Arhip rămăsese în viaţă şi era principalul, dacă nu singurul vinovat. Bănuieli grele cădeau şi asupra lui Dubrovski. Kirila Petrovici trimise guvernatorului o descriere amănunţită asupra celor întâmplate şi un nou proces se deschise.

Veşti proaspete stârniră curând alte vorbe şi clevetiri. În *** se ivi o ceată de tâlhari, care răspândea spaima în împrejurimi. Măsurile luate de ocârmuire împotriva lor se dovediră neputincioase. Jafurile, unul mai îndrăzneţ decât altul, se ţineau lanţ. Nimeni nu se mai simţea la adăpost, nici pe drumuri, nici în sate. Câteva troici pline cu tâlhari cutreierau gubernia ziua-n amiaza mare, opreau călătorii şi poşta, intrau în sate, jefuiau conacele boiereşti şi le dădeau foc. Se dusese vestea despre mintea, vitejia şi

mărinimia căpeteniei lor. Se povesteau minuni despre el.

Numele lui Dubrovski era pe buzele tuturor. Toţi erau încredinţaţi că el, şi nu altul, se afla în fruntea cetei de viteji răufăcători. Un singur lucru minuna lumea: moşiile lui Troekurov erau cruţate, nu i se prădase niciun hambar, nu i se oprise nicio căruţă.

Cu obişnuita-i trufie, Troekurov socotea că scăpase pentru că băgase frica în toată gubernia şi pentru că-şi pusese pază puternică în toate satele. La început, vecinii râdeau între ei de îngâmfarea lui şi în fiecare zi se aşteptau că musafirii nepoftiţi să încalce Pokrovskoe, unde aveau din ce să se înfrupte, dar, până în cele din urmă, se văzură nevoiţi să-i dea dreptate şi să recunoască şi ei că tâlharii îi păstrau o stimă de neînţeles…

De câte ori se auzea de o nouă lovitură a lui Dubrovski, Troekurov se bucura şi nu mai contenea cu glumele pe socoteala guvernatorului, a ispravnicilor şi a căpeteniilor de potere, cărora Dubrovski le scăpa întotdeauna.

Şi astfel se apropia ziua de 1 octombrie, când în satul lui Troekurov se prăznuia hramul. Însă înainte de a trece la descrierea acestei sărbători şi a întâmplărilor de după aceea, se cuvine să înfăţişăm cititorului şi câteva chipuri noi, despre care n-am pomenit decât în treacăt la începutul povestirii noastre.

Capitolul 8

Cititorul va fi ghicit de bună seamă că eroina povestirii noastre este fata lui Kirila Petrovici, pomenită până acum prea puţin.

Pe vremea aceea, ea avea numai şaptesprezece ani şi frumuseţea îi era în plină floare. Tatăl său o iubea nespus de mult, dar se purta nesăbuit, când împlinindu-i orice dorinţă, când înfricoşând-o cu asprimea şi chiar cu cruzimea lui. Nu se îndoia de dragostea ei, însă nu izbutise deloc să-i câştige încrederea. Fata se obişnuise să-şi

ascundă gândurile şi sentimentele faţă de el, neştiind niciodată cum or să fie primite.

Crescuse în singurătate şi nu avea nicio prietenă. Soţiile şi fiicele vecinilor nu prea veneau pe la Kirila Petrovici pentru că discuţiile şi distracţiile lui obişnuite cereau tovărăşia bărbaţilor, nu prezenţa femeilor. Rar se arăta frumoasa noastră în faţa chefliilor oaspeţi ai lui Kirila Petrovici.

Avea la îndemână o bibliotecă bogată, alcătuită în cea mai mare parte din operele scriitorilor francezi din veacul al XVIII-lea. Tatăl ei, care nu citise nimic în afară de *Bucătăreasa desăvârşită,* nu era în stare s-o călăuzească în alegerea cărţilor şi, aşa cum era firesc, după ce răsfoise tot felul de scrieri, Maşa se oprise asupra romanelor. Aşa îşi săvârşise educaţia, începută, într-o vreme, sub privegherea „domnişoarei Mimi“, căreia Kirila Petrovici îi arătase o deosebită încredere şi bunăvoinţă, dar pe care, până la urmă, a fost nevoit s-o trimită în grabă şi pe ascuns la altă moşie, când semnele acestei prietenii începuseră să bată prea tare la ochi. *Mademoiselle* Mimi lăsase o amintire destul de plăcută. Fusese o fată bună şi nu se folosise de trecerea vădită pe care o avea pe lângă Kiril Petrovici; prin asta se deosebea de celelalte femei de încredere, mereu schimbate de stăpân.

Se vede că stăpânul o îndrăgise mai mult ca pe celelalte, căci înfiase şi creştea un ştrengar de nouă ani, cu ochi negri şi trăsături meridionale, ca ale domnişoarei Mimi; şi alţi copii semănau leit cu Kirila Petrovici, dar i se jucau pe sub ferestre, desculţi, şi erau socotiţi slugi. Pentru acel băieţaş, numit Saşa, Kirila Petrovici adusese un preceptor franţuz de la Moscova, care sosise la Pokrovskoe tocmai pe vremea povestirii noastre.

I-au plăcut boierului şi înfăţişarea, şi purtarea preceptorului. Acesta îi înmână hârtiile şi un răvaş de la o rudă a lui Troekurov, la care slujise mai înainte timp de patru ani. Kirila Petrovici le cercetă pe toate, însă rămase nemulţumit de tinereţea franţuzului, nu pentru că acest plăcut cusur ar fi arătat că e lipsit de răbdarea şi

priceperea atât de trebuitoare în nenorocita meserie de preceptor, ci pentru că nutrea anumite bănuieli; de aceea hotărî să le lămurească pe loc.

Porunci aşadar să fie chemată Maşa. Cum Kirila Petrovici nu ştia franţuzeşte, ea trebuia să-i slujească de tălmaci.

— Vino încoace, Maşa! Spune-i acestui „musie“ că fie, îl primesc, dar să nu care cumva, fecior de lele, să cuteze să-şi pună ochii pe fetele mele, că îl...! Tălmăceşte-i ce-ţi spun, Maşa!

Fata se înroşi toată, dar se întoarse spre franţuz şi-i spuse pe limba lui că tatăl avea încredere în bună lui purtare şi cuviinţă.

Franţuzul se înclină şi răspunse că nădăjduieşte să-i câştige preţuirea, chiar de n-ar fi primit cu bunăvoinţă. Maşa tălmăci răspunsul vorbă cu vorbă.

— Bine, bine!, rosti Kirila Petrovici. N-are nevoie nici de bunăvoinţă şi nici de preţuire. Treaba lui e să vadă de Saşa, să-l înveţe gramatică şi geografia. Tălmăceşte-i ce-ţi spun!

Maria Kirilovna îndulci vorbele grosolane; apoi, Kirila Petrovici îngădui franţuzului să se retragă în odaia ce-i fusese rânduită în clădirea din curte.

Pentru Maşa, care crescuse în prejudecăţile boiereşti, franţuzul nu era socotit bărbat, ci un fel de slugă sau meseriaş. Ea nu remarcă nici impresia puternică pe care o produsese asupra lui Desforges, nici cum acesta se tulburase, tresărise şi îşi schimbase glasul.

După aceea, îl întâlni câteva zile la rând. însă nu-i dădu nicio atenţie. Dar o întâmplare neaşteptată o făcu să-l privească altfel.

Kirila Petrovici creştea la curţile lui câţiva pui de urs, care alcătuiau pentru el una dintre petrecerile cele mai de seamă.

Când erau mici, Kirila Petrovici îi aducea în salon, unde petrecea cu ei ceasuri întregi, asmuţindu-i asupra pisicilor şi căţeilor. Cum se făceau mai mari, erau puşi în lanţuri, spre a fi hăituiţi. Câteodată erau mânaţi spre

ferestrele boiereşti, în faţa unui butoi gol, acoperit cu ţinte. Ursul mirosea butoiul, îl atingea uşurel, îşi înţepa labele şi mâniat îl împingea cu atât mai tare, cu cât îl durea mai rău. Atunci se repezea plin de turbare mormăind asupra butoiului şi nu se potolea până nu se smulgea din labe obiectul furiei sale zadarnice.

Mai avea boierul năravde a înhăma câte doi urşi la o căruţă, urca în ea musafirii cu de-a sila şi le dădea drumul în voia Domnului.

Kirila Petrovici chitea însă că cea mai izbutită şotie era să închidă într-o încăpere goală un urs flămând pe care-l lega cu funia de o verigă bătută în perete. Funia aceasta era lungă cât încăperea, şi numai într-un ungher nu putea să ajungă fiara cumplită. De obicei, musafirul nou-venit era adus până în faţa acelei încăperi şi îmbrâncit înăuntru pe neaşteptate. Se ferecau uşile şi biata victimă se trezea singură în faţa pustnicului păros. Zgâriat, cu veşmintele sfâşiate, plin de sânge, sărmanul musafir se trăgea repede în ungherul ferit de primejdie, unde era nevoit să rămână uneori trei ceasuri la rând, lipit de perete, uitându-se cum ursul mormăie furios, sare în faţa lui, se ridică în două labe şi se smuceşte să-l ajungă.

Acestea erau nobilele distracţii ale boierului rus!

La câteva zile după sosirea franţuzului, Troekurov îşi aminti de el şi se gândi să-l pună la încercare în odaia ursului. Îl chemă într-o dimineaţă şi-l purtă prin câteva coridoare întunecoase; deodată, o uşă se deschise, două slugi îl îmbrânciră înăuntru şi răsuciră cheia în broască. Cum îşi veni în fire, preceptorul văzu ursul în legătoare; îl auzi mormăind şi adulmecându-l de la distanţă, apoi ridicându-se în două labe. Franţuzul nu-şi pierdu cumpătul, nu o rupse la fugă, ci aşteptă atacul liniştit. Când fiara flămândă se apropie, Desforges scoase din buzunar un mic pistol, i-l lipi de ureche şi trase. Ursul se prăbuşi grămadă. Cei de afară alergaseră cu toţii. Se deschiseră uşile şi Kirila Petrovici intră, uluit de deznodământul neaşteptat al şotiei. Vru să afle cine-i spusese franţuzului despre urşi şi de ce purta în buzunar un pistol încărcat. Trimise după

Maşa, ea veni în fugă şi-i tălmăci franţuzului ceea ce-l întreba tatăl ei.

— N-am auzit nimic despre urs, răspunse Desforges. Cât despre pistol, îl port întotdeauna la mine, fiindcă nu vreau să sufăr vreo jignire pentru care n-aş putea cere satisfacţie din pricina titlului meu.

Maşa îi privi uimită şi tălmăci tatălui ei cele auzite. Kirila Petrovici nu mai adăugă nimic şi porunci ca ursul să fie ridicat şi jupuit. Apoi se întoarse către slugi şi rosti:

— Straşnic voinic! Nu s-a temut, zău că nu s-a temut!

Din clipa aceea îl îndrăgi pe Desforges şi nu-l mai puse la alte încercări.

Întâmplarea aceasta produse o impresie şi mai mare asupra Mariei Kirilovna: vedea aievea ursul ucis şi îl vedea pe Desforges stând calm lângă leş şi vorbind liniştit cu ea.

Îşi dădu seama că mândria şi vitejia nu sunt daruri ce aparţin numai celor de neam ales şi de atunci începu să-i acorde tânărului preceptor un respect care creştea din ce în ce. Între ei se stabiliră unele relaţii. Maşa avea un glas minunat şi frumoase însuşiri pentru muzică. Desforges îi propuse să-i dea lecţii. Şi nu-i va fi greu cititorului să ghicească mai departe: fără să-şi dea seama, Maşa se îndrăgosti de el.

CARTEA A DOUA

Capitolul 9

În ajunul hramului începură să sosească musafirii; unii trăgeau la conac, alţii la epistat, la preot sau pe la ţăranii mai înstăriţi. Caii se grămădeau în grajduri, caleştile umpleau şoproanele şi curtea.

Când au prins să tragă clopotele de liturghie, pe la nouă dimineaţa, toţi se îndreptară spre biserica de piatră, zidită de Kirila Petrovici şi înzestrată an de an cu danii. Se adunase în biserică atâta lume simandicoasă, încât

prostimea nu mai încăpea şi stă în pridvor şi în ogradă. Slujba întârzia, în aşteptarea lui Kirila Petrovici. În sfârşit, el sosi în caleaşca trasă de şase cai şi se îndreptă semeţ către locul lui, însoţit de Maria Kirilovna. Toate privirile se aţintiră asupra ei; bărbaţii preţuindu-i frumuseţea, iar femeile cercetându-i din ochi veşmintele.

Când începu slujba, corul, alcătuit din oamenii de casă ai boierului, prinse a cânta în strană, iar Kirila Petrovici îi ţinea isonul şi se ruga fără să-şi arunce privirea nici în dreapta, nici în stânga; iar când diaconul pomeni cu glas tare de ctitorul acestui sfânt lăcaş, el se închină până la pământ, smerit, dar mândru.

Apoi, slujba se sfârşi. Kirila Petrovici sărută cel dintâi crucea, ceilalţi îl urmară. După aceea se apropiară vecinii să-i dea cuvenită cinstire. Cucoanele o înconjurară pe Maşa. Cum ieşi din biserică, Kirila Petrovici îi pofti pe toţi la masă, se sui în caleaşcă şi porni spre conac. Ceilalţi veneau în urmă.

Odăile se umplură curând de musafiri. Soseau mereu şi cu greu puteau răzbi până la gazdă. Cucoanele, îmbrăcate după moda veche, cu rochii scumpe, dar purtate, împodobite cu mărgăritare şi nestemate, se adunară într-un cerc, iar bărbaţii se înghesuiră la votcă şi la icre, vorbind tare. În sala mare se aşternea o masă de optzeci de tacâmuri. Slugile forfoteau, aşezau pahare şi carafe, netezeau feţele de masă.

— Masa e servită! vesti în cele din urmă majordomul, şi Kirila Petrovici intră cel dintâi în sală.

Cucoanele se aşezară şi ele, potrivit unei anumite rânduieli, iar fetele se înghesuiră una lângă alta, ca o turmă sfioasă de căprioare. În faţa lor luau loc bărbaţii. Tacâmul preceptorului se afla la capul mesei, lângă cel al micului Saşa.

Slugile începură să servească, potrivit rangurilor, şi, când aveau vreo îndoială, se călăuzeau după principiile lui Lavater[44] şi rar dacă greşeau.

44 Lavater, Johann Kaspar (1741-1801), scriitor şi teolog elveţian, fondatorul fiziognomoniei.

Sunetele farfuriilor şi ale tacâmurilor se contopeau în larma glasurilor puternice ale musafirilor. Kirila Petrovici se desfăta uitându-se la praznic; gusta din plin plăcerea unei gazde bucuroase de oaspeţi.

O caleaşcă trasă de şase căi intră în curte.

— Cine-i? întrebă gazda.

— Anton Pafnutici, răspunseră câteva glasuri.

Uşile se deschiseră şi Anton Pafnutici Spiţîn, un bărbat gras, de vreo cincizeci de ani, cu faţa rotundă, ciupită de vărsat şi îngreuiată de vreo trei guşi, intră în sufragerie şi salută cu un zâmbet, gata să-şi ceară iertare.

— Un tacâm!, strigă Kirila Petrovici. Poftim, poftim, Anton Pafnutici, ia loc şi spune-ne ce s-a întâmplat: la biserică n-ai fost, la masă ai întârziat! Asta nu-ţi prea seamănă, căci te ştiu şi bisericos, şi lacom.

— Iartă-mă, răspunse Anton Pafnutici, prinzându-şi şervetul în butoniera surtucului de culoarea mazării; sunt vinovat, tătucă Kirila Petrovici! Am plecat de-acasă devreme. Dar n-am apucat să fac nici zece verste şi mi s-a rupt şina de la roata din faţă. Ce era de făcut? Bine că nu mă aflam prea departe de sat, aşa că, până să ajung, până să găsesc fierarul ca s-o dreagă, au mai trecut vreo trei ceasuri. N-aveam încotro! Şi-apoi nu m-am încumetat să scurtez drumul prin Pădurea Kisteniovka, aşa că am mai făcut şi un ocol…

— Ehei, îl întrerupse Kirila Petrovici, după cum se vede, nu prea eşti viteaz! De ce ţi-e frică?

— Cum de ce mi-e frică, taică Kirila Petrovici?! De Dubrovski! Cazi în palma lui când nici nu te aştepţi. Nu dă greş, nu cruţă pe nimeni, iar de pe mine are să scoată două rânduri de piei, nu una!

— Şi de ce, frate, să-ţi dea asemenea întâietate?

— Cum de ce, taică Kirila Petrovici?! Pentru pricina cu răposatul Andrei Gavrilovici! N-am jurat, spre a-ţi fi pe plac, adică după dreptate şi după cuget, că Dubrovski stăpânea Kisteniovka fără temei şi numai din mila Domniei Tale? Şi răposatul – Domnul să-l odihnească! — mi-a făgăduit că se va răfui cu mine pe legea lui, iar fecioru-său

n-o să uite, de bună seamă, vorba părintelui. Până acum m-a miluit Domnul şi nu mi-a prădat decât un hambar, dar mă tem să nu vină şi rândul conacului.

— O să aibă în ce să se lăfăie, spuse Kirila Petrovici. Mi se pare că lădiţa aceea roşie e plină până-n vârf…

— Da’ de unde, taică! Plină a fost, dar s-a golit!

— Ce tot spui minciuni, Anton Pafnutici? Te ştim noi cine eşti! Unde să-ţi cheltuieşti banii? Trăieşti ca un porc, nu primeşti pe nimeni în casă, îţi jupoi ţăranii şi tot strângi la parale.

— Îţi arde de glumă, taică, mormăi zâmbind Anton Pafnutici, dar, zău, am sărăcit!

Şi Anton Pafnutici înghiţi gluma gazdei, odată cu o bucată grasă de plăcintă.

Kirila Petrovici îl lăsă în pace şi se întoarse către noul ispravnic, care-i venise pentru întâia dată în casă şi care stă la capătul mesei, alături de preceptor.

— Hei, domnule ispravnic, ia spune, o să-l prinzi pe Dubrovski?

Ispravnicul se fâstâci, se plecă, zâmbi, se bâlbâi şi în cele din urmă rosti:

— Ne vom da silinţa, Luminăţia Ta!

— Hm, ne vom da silinţa! De când vă tot daţi silinţa şi tot nimic nu iese! Şi, la drept vorbind, de ce să-l prinzi?! Prădăciunile lui Dubrovski sunt o pleaşcă pentru ispravnic! Călătorii, cercetări, căruţe, şi banii rămân în buzunar! De ce să prăpădeşti un asemenea binefăcător?! Nu-i aşa, domnule ispravnic?

— Adevărul curat, Luminăţia Ta!, răspunse tare încurcat ispravnicul.

Oaspeţii pufniră în râs.

— Îmi place voinicul ăsta, pentru că nu-i făţarnic, continuă Kirila Petrovici. Rău îmi pare de răposatul ispravnic Târâş Alexeevici; de n-ar fi pierit în foc, am fi avut prin împrejurimi mai multă linişte! Dar ce se mai aude cu Dubrovski? Pe unde a mai fost văzut ultima oară?

— La mine, Kirila Petrovici, se repezi un glas gros de cucoană. Marţea trecută a luat masa la mine…

Toate privirile se îndreptară către Ana Savişna Globova, o văduvă destul de naivă, îndrăgită de toţi pentru firea ei veselă şi bună. Se pregătiră, curioşi, să-i asculte povestirea.

— Trebuie să ştii că acum vreo trei săptămâni îl trimisesem pe epistat la poştă, cu bani pentru Vaniuşa al meu. Nu-l prea răsfăţ şi nici n-aş fi în stare, chiar dacă aş vrea, dar, precum ştiţi, un ofiţer de gardă trebuie să facă faţă şi atunci împart cum pot veniturile cu el. Îi trimisesem 2.000 de ruble, deşi mă gândisem de mai multe ori la Dubrovski. Dar mi-am zis că oraşul e aproape, la şapte verste numai, şi poate dă Dumnezeu şi scapă. Ce să vezi? Seara mi se întoarce epistatul galben la faţă, rupt, şi pe jos.

Ţip îngrozită:

— Ce-i? Ce ţi s-a întâmplat?!

Şi el îmi răspunde:

— Măiculiţă Ana Savişna, m-au prădat tâlharii, numai că nu m-au ucis! Era chiar Dubrovski, voia să mă spânzure, abia s-a îndurat şi mi-a dat drumul. Dar m-a jefuit şi mi-a luat şi calul, şi căruţa.

Mie, să-mi vină rău, nu alta! „Doamne milostive, ce s-o face Vaniuşa al meu?“ N-am avut încotro şi i-am trimis răvaş, povestindu-i totul, i-am trimis blagoslovenia mea, dar nicio lăscaie.

Peste o săptămână-două, iată că intră în curte o caleaşcă. Un general ceru să mă vadă. Îl poftesc. Intră un bărbat cam de vreo treizeci şi cinci de ani, oacheş, cu păr negru, cu barbă şi mustăţi; semăna leit cu Kulnev[45]

şi zicea că a fost prieten şi tovarăş de slujbă cu răposatul bărbatu-meu; că trecea pe la noi şi nu l-a lăsat inima, ştiind că locuiesc aci, să nu se abată pe la mine, văduva lui Ivan Andreevici. L-am ospătat cu ce-a dat Domnul; apoi ne-am pus pe vorbă, până când am ajuns, din una în alta, la Dubrovski. I-am povestit şi lui durerea mea.

45 General rus, ucis în iulie 1812, în lupta de la Kleastiţî. Portretul lui, gravat post-mortem, a cunoscut o largă răspândire în Rusia în acea vreme.

Generalul s-a încruntat.

— Ciudat!, mi-a zis. După câte am auzit, Dubrovski nu pradă decât pe cei cunoscuţi ca bogaţi, şi chiar nici pe ei nu-i jefuieşte până la piele, ci împarte în două, şi nimeni nu-l învinuieşte de vreun omor. Să nu fie la mijloc vreo înşelăciune. Porunciţi să vină epistatul!

Am trimis după epistat şi a venit. Când l-a văzut pe general, a împietrit.

— Să-mi spui, frate, cum te-a jefuit Dubrovski şi cum a vrut să te spânzure.

Epistatul începu să tremure şi căzu la picioarele generalului.

— Taică, sunt vinovat!… Am păcătuit… am minţit…

— Dacă-i aşa, grăi generalul, fă bine şi povesteşte-i cucoanei cum s-au petrecut lucrurile şi am să te ascult şi eu.

Epistatul nu-şi venea în fire.

— Hai, povesteşte, îl îndemnă generalul, unde l-ai întâlnit pe Dubrovski?

— La Doi brazi, taică, la Doi brazi!

— Şi ce ţi-a spus? Şi ce ţi-a spus?

M-a întrebat al cui sunt, unde mă duc şi pentru ce…

— Şi mai departe?

Apoi mi-a cerut scrisoarea şi banii.

— Ei, şi?!

— I-am dat scrisoarea şi banii.

— Iar el?!

— Taică, sunt vinovat!

— Şi el ce-a făcut?

— Mi-a înapoiat banii şi scrisoarea şi mi-a zis: „Du-te cu Dumnezeu şi du asta la poştă“.

— Iar tu ce-ai făcut?

— Taică, sunt vinovat!

— O să mă socotesc eu cu tine, drăguţule!, i-a spus cumplitul general. Iar dumneavoastră, doamnă, porunciţi să se caute în cufărul pungaşului acestuia; în ce-l priveşte pe el, daţi-l pe seama mea, am să-l învăţ minte! Să ştiţi că şi Dubrovski a fost ofiţer de gardă şi niciodată n-o să facă

vreun rău unui camarad.

Am ghicit îndată cine era înălţimea Sa. N-aveam ce face! L-au legat pe epistat de capra caleştii. Banii s-au găsit. Generalul a luat masa cu mine şi apoi a plecat, cu epistat cu tot. A doua zi a fost găsit în pădure, legat de un stejar şi gol-puşcă.

Ascultaseră cu toţii, în tăcere, povestea Anei Savişna, mai cu seamă fetele. Multe îl simpatizau în taină pe Dubrovski, văzând în el întruchiparea eroului romantic; îl îndrăgi mai ales Maria Kirilovna, visătoare înflăcărată, nutrită cu romanele de groază şi mister ale lui Ann Radcliffe[46].

— Şi crezi, Ana Savişna, că a fost la tine chiar Dubrovski? o întrebă Kirila Petrovici. Te înşeli. Cine o fi fost nu ştiu, dar n-a fost Dubrovski.

— De ce să nu fi fost Dubrovski, taică? Cine altul să iasă la drumul mare, să oprească şi să cerceteze călătorii?

— Habar n-am. Dar nu era Dubrovski. Îl ştiu de copil. I s-o fi înnegrit părul, pe atunci îl avea bălai şi cârlionţat. Însă nu-i decât cu cinci ani mai mare ca Maşa mea, aşa că nu poate fi de treizeci şi cinci de ani. Să tot aibă vreo douăzeci şi trei.

— Întocmai, Luminăţia Ta!, se amestecă în vorbă ispravnicul. Am la mine semnalmentele lui Dubrovski şi acolo scrie lămurit: douăzeci şi trei de ani.

— Aha, semnalmentele!, spuse Kirila Petrovici. Ia citeşte-le, să le auzim şi noi! N-o să ne strice dacă o să le ştim. Altfel, dacă ne-ar cădea cumva în mână, l-am putea scăpa.

Ispravnicul scoase din buzunar o hârtie de-ajuns de murdară, o despături şi începu să citească ţanţoş, lungind cuvintele:

— *Semnalmentele lui Vladimir Dubrovski, întocmite după spusele fostelor sale slugi.* Ani: *23.* Înălţimea: *mijlocie.* Faţa: *curată.* Barba: *rade.* Ochii: *căprui.* Părul: *castaniu.* Nasul: *drept.* Semne particulare: *n-are*.

— Asta-i tot?! întrebă Kirila Petrovici.

46 Ann Radcliffe (1764 – 1823) scriitoare engleză

— Tot!, răspunse ispravnicul, împăturindu-şi hârtia.

— Felicitări, domnule ispravnic! Bună hârtie! N-o să-ţi vină greu să-l găseşti pe Dubrovski după semnalmentele astea! Dar câţi nu-s de înălţime mijlocie? Câţi n-au părul castaniu, ochii căprui şi nasul drept?! Pun rămăşag că eşti în stare să stai trei ceasuri de vorbă cu Dubrovski fără să ştii că-i el. Nimic de zis, luminate capete mai au slujbaşii ocârmuirii!

Ispravnicul îşi puse smerit hârtia în buzunar şi se apucă să îmbuce din gâsca pe varză, fără să mai scoată o vorbă. Între timp, slugile trecuseră de mai multe ori în jurul mesei, umplând potirele. În loc de şampanie, se desfundaseră câteva sticle de vin de Ţimleanski şi de Caucaz, care fu băut cu tot atâta poftă ca şi şampania; feţele începură să se înroşească, iar larma glasurilor vesele şi fără şir se înteţi.

— Nu, urmă Kirila Petrovici, n-o să mai avem parte de un ispravnic că răposatul Taraş Alexeevici! Niciodată nu dă greş, nu era gură-cască! Păcat că s-a prăpădit în flăcări voinicul, că niciunul nu scăpa din toată ceata! I-ar fi prins pe toţi, până la unul, şi nici Dubrovski nu s-ar fi putut strecura, şi nici răscumpăra. Taraş Alexeevici i-ar fi luat banii, dar nu i-ar fi dat drumul! Aşa era obiceiul răposatului! Văd că tot eu o să fiu nevoit să pornesc cu slugile împotriva tâlharilor. Mai întâi o să trimit vreo douăzeci de oameni să cureţe dumbrava de ei. Nu-s fricoşi băieţii, fiecare dintre ei înfruntă singur ursul şi n-au să dea bir cu fugiţii nici în faţa tâlharilor!

— Dar ursul Domniei Tale ce mai face, taică Kirila Petrovici? întrebă Anton Pafnutici, amintindu-şi de ursul cel păros şi de şotia pe care gazda i-o făcuse cândva.

— Mişa a trecut pe lumea cealaltă. A murit de moarte falnică, răpus de mâna vrăjmaşului. Iată biruitorul! Şi Kirila Petrovici arătă către Desforges. Fă-ţi icoană din franţuz, că te-a răzbunat pentru… îţi aminteşti, fie-mi îngăduit s-o spun…

— Cum să nu!, răspunse Anton Pafnutici scărpinându-se, îmi amintesc prea bine. Aşadar, Mişa s-a

prăpădit! Păcat, zău că-i păcat! Tare hazliu mai era, şi deştept! Un astfel de urs nu se mai află! Dar de ce l-a ucis „musie“?

Cu vădită plăcere, Kirila Petrovici începu să povestească isprava franţuzului. Avea obiceiul să se fălească cu tot ce-l înconjura. Musafirii ascultau cu luare-aminte cum se prăpădise Mişa şi se uitau cu uimire la Desforges, care sta nepăsător la locul lui, dojenindu-şi zburdalnicul cirac, fără să bănuiască măcar că era vorba despre vitejia lui.

Ospăţul, care durase mai bine de trei ceasuri, luă sfârşit. Gazda puse şervetul pe masă şi cu toţii se ridicară, trecând în salon, unde-i aşteptau jocul de cărţi, cafeaua şi alte băuturi, tot atât de bune ca şi cele servite la masă.

Capitolul 10

Seara, pe la ora şapte, unii musafiri se pregătiră să plece, dar gazda, înveselită de punci, porunci să se închidă porţile şi să se dea de ştire că nimeni nu va putea ieşi din curte până a doua zi în zori.

Muzica se porni să cânte, uşile salonului celui mare fură deschise şi balul începu. Gazda şi prietenii cei mai apropiaţi se aşezară într-un colţ, golind pahar după pahar şi privind cu plăcere la petrecerea tineretului. Cucoanele mai bătrâne jucau cărţi. Toţi bărbaţii care ştiau să danseze aveau deosebită căutare, fiind mai puţini la număr decât femeile, ceea ce se întâmpla de obicei pretutindeni unde nu se afla încartiruită vreo brigadă de ulani. Franţuzul se arăta foarte iscusit, dansa mai mult decât ceilalţi şi toate fetele îl alegeau găsind că valsează foarte bine. O pofti de câteva ori şi pe Maria Kirilovna, urmărit fiind de surâsul ironic al domnişoarelor. În cele din urmă, către miezul nopţii, gazda, obosită, opri dansul, porunci să se servească cina şi se duse să se culce.

Plecarea lui Kirila Petrovici învioră adunarea. Bărbaţii îndrăzniră să ia loc lângă cucoane. Fetele râdeau

şi şopteau cu vecinii lor, cucoanele vorbeau cu glas tare, peste masă, bărbaţii beau, se ciorovăiau şi râdeau – într-un cuvânt, cina fu nespus de veselă şi lăsă multe amintiri plăcute.

Un singur musafir nu lua parte la obştească veselie. Anton Pafnutici sta posomorât şi tăcut la locul său, îmbuca distrat şi părea nespus de neliniştit. Poveştile cu tâlharii îi tulburaseră gândurile. Şi curând vom vedea că avea de ce să-i fie teamă.

Anton Pafnutici nu intrase în păcat atunci când îl luase de martor pe Domnul, zicând că lădiţa roşie e goală. Rămăsese într-adevăr goală. Dar galbenii păstraţi acolo trecuseră într-o punguţă de piele, pe care o purta la piept, sub cămaşă. Numai astfel îşi mai potolise neîncrederea faţă de cei din jur, ca şi necurmata-i frică. Silit să înnopteze în casă străină, se temea să nu fie trimis în vreo odaie lăturalnică, unde ar fi putut pătrunde uşor hoţii; îşi căuta din ochi un tovarăş de încredere, şi în cele din urmă se opri la Desforges.

Hotărî la asta înfăţişarea franţuzului, care întruchipa forţa, şi mai ales vitejia de care dăduse dovadă înfruntând ursul, a cărui amintire nu mai îl făcea pe bietul Anton Pafnutici să se mai cutremure şi acum.

Cum se ridică lumea de la masă, el începu să-i dea târcoale tânărului franţuz, tuşi, îşi drese glasul şi, în sfârşit, se adresă, iscodindu-l:

— Hm, hm, nu s-ar putea, „musie“, să petrec noaptea asta în odaia dumitale, căci, să vezi…

— *Que désire monsieur?*[47] îl întrebă Desforges înclinându-se respectuos.

— Ce nenorocire că tu, „musie“, încă n-ai învăţat ruseşte! *Je ve moa şe vu cuşe*[48]

, mă înţelegi?

— *Monsieur, très volontiers*!, răspunse Desforges. *Veuillez donner des ordres en conséquence*.[49]

47 Ce doreşte domnul? (lb. franceză)

48 Vreau eu la dumneavoastră culcat (lb. franceză incorect).

49 Domnule, cu plăcere! Binevoiţi a da ordinele cuvenite (lb. franceză).

Încântat de priceperea sa în limba franţuzească, Anton Pafnutici se grăbi să dea poruncile cuvenite.

Musafirii începuseră să se despartă, îndreptându-se fiecare către odaia destinată. Anton Pafnutici îl urmă pe preceptor spre clădirea unde se afla odaia lui. Noaptea era întunecoasă. Desforges lumina drumul cu un felinar, iar Anton Pafnutici mergea destul de vioi după el, pipăindu-şi, din când în când, punguţa, ca să se încredinţeze că-i la locul ei.

Cum au ajuns, preceptorul aprinse lumânarea şi amândoi începură să se dezbrace; Anton Pafnutici se plimbă prin odaie, încercă zăvoarele la uşi şi la ferestre şi clătină din cap după o cercetare prea puţin liniştitoare. Uşile se închideau cu un mic zăvor, ferestrele nu aveau cercevele duble. Se gândi să i se plângă lui Desforges, dar cunoştinţele lui mărginite de limbă franceză nu-l ajutară în desluşiri atât de lungi. Franţuzul nu pricepu nimic şi Anton Pafnutici se văzu nevoit să-şi înceteze văicărelile. Paturile erau aşezate faţă în faţă. Se culcară amândoi, şi preceptorul stinse lumânarea.

— *Purcoa vu tuşe? Purcoa vu tuşe?*[50] strigă Anton Pafnutici, conjugând cum se pricepea verbul *tuşiţi* pe franţuzeşte. Nu pot *dormir* pe întuneric.

Desforges nu înţelese nimic şi îi ură noapte bună.

„Venetic afurisit!, mormăi Spiţîn, învelindu-se cu plapumă. N-avea altă treabă decât să stingă lumânarea. O să-i pară rău.“

— Nu pot dormi fără lumină, „musie“, „musie“!, urmă el. *Je ve avec vu parle!*[51]

Franţuzul nu-i răspunse şi începu curând să sforăie.

„Bestia de franţuz sforăie, gândi Anton Pafnutici, şi eu nu pot închide ochii. Te pomeneşti că intră hoţii pe uşile astea descuiate sau pe fereastră, iar pe afurisitul de franţuz nu-l poţi trezi nici cu tunul!“

— „Musie“, „musie“, hei, lua-te-ar dracu’!

---

50 În intenţia vorbitorului, cu sensul: De ce stingeţi (de la rusescul *tuşiţi* - stinge)

51 Vreau cu dumneavoastră vorbi! (lb. franceză incorect)

Apoi, Anton Pafnutici tăcu. Oboseala şi abureala vinului îi biruiră cu încetul teama şi el aţipi, apoi căzu într-un somn adânc.

Se pregătea o ciudată deşteptare. Prin somn simţi că-l trage cineva de gulerul cămăşii. Anton Pafnutici deschise ochii şi, în lumina palidă a dimineţii de toamnă, îl văzu în faţă pe Desforges. Într-o mână ţinea un pistol, iar cu cealaltă îi desfăcea punga cu galbeni. Anton Pafnutici încremeni.

— *Ches che se, musie, ches che se?*[52] bâlbâi el cu glas întretăiat.

— Încet... Tăcere!, rosti preceptorul în cea mai curată limbă rusă. Taci, sau eşti pierdut! Sunt... Dubrovski!

Capitolul 11

Iar acum să ne fie îngăduit să lămurim cititorului cele din urmă întâmplări ale povestirii noastre, multe dintre ele petrecute mai înainte, dar neistorisite încă, din lipsă de timp. La staţia din ***, în locuinţa căpitanului de poştă despre care am mai vorbit, aştepta, într-un colţ, un călător umil la înfăţişare, plin de răbdare, fără îndoială un *raznocineţ*[53] sau un străin, adică un om cu prea puţină trecere la o staţie de poştă.

Trăsura îi rămăsese în curte, spre a-i fi unsă. Un geamantan mic, în interiorul ei, trăda sărăcia călătorului.

Nu ceruse nici ceai, nici cafea, ci se uita pe fereastră şi fluiera, spre marea ciudă a nevestei căpitanului de poştă, aflată în odaia de alături.

— Ne-a trimis Dumnezeu pe unul căruia îi place să fluiere, spuse ea cu jumătate de glas. Auzi-l cum fluieră, trăsni-l-ar Domnul să-l trăsnească, păgân afurisit!

— Şi ce-i dacă fluieră, n-are decât!, glăsui căpitanul de poştă.

---

52 Ce este, ce este? (lb. franceză)

53 În Rusia sec. XIII-XIX, persoană cu ocupaţii intelectuale, provenind din medii nenobiliare.

— Aşa?! se răţoi nevasta. Ca şi cum n-ai şti că fluieratul e semn rău!

— Ce semn rău?! Că fluieratul scoate banii din casa omului? Lasă, Pahomovna, că la noi, ori se fluieră, ori nu, totuna-i, că şi-aşa n-avem o para chioară.

— Fă-i vânt, Sidorîci! De ce-l mai ţii? Dă-i caii, să se ducă dracului!

— Lasă-l să mai aştepte, Pahomovna; n-avem în grajd decât trei troici, a patra se odihneşte. Te pomeneşti că ne sosesc musafiri mai simandicoşi şi eu să-mi pun capul în joc pentru franţuz?! Vezi?! Am avut dreptate! Uite-i că vin! Şi ce mai mână! Să fie oare un general?

Caleaşca se opri la scară.

Servitorul sări de pe capră, deschise uşa şi, peste puţin, în casă intră un tânăr în manta militară, cu chipiu alb; sluga care-l urma puse pe fereastră o lădiţă.

— Cai! porunci ofiţerul.

— Numaidecât! se grăbi să răspundă căpitanul de poştă. Hârtii de drum aveţi?

— N-avem nicio hârtie! Mergem pe drum lăturalnic. Dar ce, nu mă mai cunoşti?

Căpitanul se fâstâci şi dădu fuga să-i zorească pe surugii. Tânărul măsură odaia în lung şi-n lat, trecu alături şi o întrebă pe căpităniţă cine era călătorul care aştepta.

— Dumnezeu să-l ştie, îi răspunse ea, un franţuz oarecare. De cinci ceasuri aşteaptă caii şi tot fluieră! Mi-a împuiat capul, blestematul!

Tânărul intră în vorbă, pe franţuzeşte, cu celălalt călător:

— Încotro?

— În oraşul vecin, îi răspunse franţuzul, şi de acolo mă duc la un moşier care m-a tocmit preceptor, aşa, fără să mă fi cunoscut mai înainte. Socoteam că-mi sfârşesc călătoria chiar azi, dar, după cum văd, căpitanul de poştă a hotărât altfel. E greu să găseşti cai în ţara asta, domnule ofiţer!

Şi care moşier de prin aste meleaguri v-a luat în slujbă?

— Domnul Troekurov.

— Troekurov? Cine e acest Troekurov?

— *Mafoi, monofficier*[54], n-am auzit lucruri prea bune despre el. Se spune că ar fi un boier semeţ, care nu ţine seamă de ceilalţi, se poartă aspru cu ai casei şi nimeni nu poate sta la el prea mult, că toată lumea tremură când îi aude numele şi că nu se prea jenează cu preceptorii *(avec les outchitels),* că a şi smintit în bătaie până acum vreo doi.

— Se poate una ca asta? Şi vreţi să intraţi în slujba unui astfel de monstru?!

— Ce să fac, domnule ofiţer? Îmi dă leafă bună, trei mii de ruble pe an şi toată întreţinerea. Poate că voi fi mai norocos decât ceilalţi. Am o mamă bătrână; jumătate din leafă o să i-o trimit ei şi, din ce-mi va rămâne, voi strânge, în cinci ani, destui bani ca să-mi pot vedea singur de treabă şi atunci, *bonsoir!* Mă-ntorc la Paris şi m-apuc de negoţ.

— Vă cunoaşte cineva în casa lui Troekurov? îl iscodi ofiţerul.

— Nimeni, îl încredinţă preceptorul. M-a adus de la Moscova, printr-un prieten. M-a recomandat bucătarul acestuia, un compatriot de-al meu. De altfel, nici nu mă gândeam să fiu preceptor, ci cofetar. Dar mi s-a spus că în ţara dumneavoastră se câştigă mult mai bine cu meseria asta…

Ofiţerul căzu pe gânduri.

— Ce-ar fi, spuse el în sfârşit, dacă vi s-ar propune, în locul acestei slujbe, zece mii de ruble bani peşin, ca să vă înapoiaţi numaidecât la Paris?

Franţuzul îl privi mirat, dădu din cap şi surâse.

— Caii sunt gata, vesti căpitanul de poştă, intrând în odaie.

Servitorul aduse şi el aceeaşi ştire.

— Îndată, spuse ofiţerul. Lăsaţi-ne o clipă singuri!

Căpitanul de poştă şi servitorul ieşiră.

— Nu glumesc, urmă ofiţerul pe franţuzeşte. Sunt gata să vă dau zece mii de ruble în schimbul renunţării şi a

54 Să vă spun drept, domnule ofiţer (lb. franceză)

actelor pe care le aveţi.

Spunând astfel, deschise lădiţa şi scoase câteva teancuri de bancnote.

Franţuzul holbă ochii. Nu ştia ce să mai creadă.

— Renunţarea mea… actele mele…, tot spunea el uluit. Iată actele, dar nu e cu putinţă… glumiţi… De ce vă trebuie actele mele?

— Asta nu vă priveşte! Vă întreb dacă primiţi sau nu!

Franţuzului tot nu-i venea să-şi creadă urechilor. Îi înmână tânărului ofiţer actele, şi acesta le cercetă în grabă.

— Actul de identitate – bun! Scrisoarea de recomandare… S-o vedem! Actul de naştere… minunat! Iată şi banii şi acum întoarceţi-vă. Drum bun!…

Franţuzul încremenise.

Ofiţerul dădu să iasă, dar se opri.

— Am uitat ceea ce era mai însemnat: daţi-mi cuvântul de onoare că totul va rămâne între noi doi; cuvântul de onoare!

— Vă dau cuvântul de onoare, răspunse franţuzul. Dar ce mă fac eu fără acte?

— Cum ajungeţi în oraşul cel mai apropiat, daţi de ştire că aţi fost jefuit de Dubrovski. Toată lumea o să vă creadă şi o să vi se facă alte hârtii. Rămas-bun! Să vă ajute Domnul să ajungeţi cu bine la Paris şi să vă găsiţi mama sănătoasă!

Dubrovski ieşi, se urcă în caleaşcă şi-şi văzu de drum.

Căpitanul de poştă se uită lung pe fereastră şi, după ce caleaşca nu se mai văzu, se întoarse către nevastă-sa.

— Ştii ceva, Pahomovna? Ăsta era Dubrovski!

Femeia sări la fereastră, dar era prea târziu; Dubrovski era departe. Pahomovna începu a-şi ocărî bărbatul:

— Nu ţi-e frică de Dumnezeu, Sidorici! De ce n-ai spus-o mai devreme? Să nu-l văd eu pe Dubrovski!… Acum stai şi aşteaptă până o mai pică pe la noi, cine ştie când! Nu ţi-e ruşine, zău, nu ţi-e ruşine!

Franţuzul nu-şi putea veni în fire. Învoiala cu ofiţerul,

banii, totul i se părea un vis. Dar teancurile de bancnote erau acolo, în buzunar, mărturie că toate cele petrecute fuseseră aievea.

Se hotărî să tocmească îndată cai pentru oraş. Surugiul îl duse la pas şi, pe înnoptat, ajunseră la marginea oraşului, înainte de barieră, unde, în loc de strajă, se afla o gheretă dărăpănată. Franţuzul porunci să oprească, apoi coborî şi o luă pe jos, arătând surugiului prin semne că-i lasă bacşiş brişca şi geamantanul. Surugiul era tot atât de uluit de nemaipomenită dărnicie, pe cât fusese franţuzul de propunerea lui Dubrovski.

Spunându-şi în sinea lui că de bună seamă „neamţul“ înnebunise, îi mulţumi cu multe plecăciuni şi, cum socotea că era de prisos să mai intre în oraş, se abătu la o cârciumă cunoscută, unde jupânul îi era prieten. Şi petrecu acolo toată noaptea; iar în zori luă drumul spre casă, cu caii, fără geamantan şi fără brişcă, însă cu obrajii buhăiţi şi cu ochii roşii.

După cum am văzut, Dubrovski cuteză să i se înfăţişeze lui Troekurov cu hârtiile franţuzului şi să i se aciueze în casă. Îi vom afla mai târziu gândurile tainice, însă purtarea lui fu desăvârşită. E drept că nu prea se îngrijea de educaţia micului Saşa, pe care-l lăsa să zburde în voie, şi nici prea aspru nu-l dojenea când nu-şi învăţa lecţiile date mai mult ca să poată spune că-şi face datoria.

În schimb, urmărea îndeaproape propăşirea ucenicei lui întru ale muzicii şi adesea petrecea ceasuri întregi la pian cu ea.

Toţi îl îndrăgiseră pe tânărul preceptor: Kirila Petrovici, pentru îndrăzneala şi destoinicia lui la vânătoare, Maria Kirilovna, pentru râvna neobosită şi purtarea sfioasă, Saşa, pentru îngăduinţa faţă de toate ştrengăriile, cei din casă, pentru blândeţea şi dărnicia nepotrivită cu starea lui. Iar el părea legat de toată familia, socotind că face parte din ea.

Trecuse aproape o lună de când intrase preceptor şi până în ziua de pomină a hramului, fără ca nimeni să fi bănuit că sub chipul smeritului franţuz se ascundea

fiorosul tâlhar al cărui nume înfricoşase pe toţi moşierii din partea locului.

În tot acest răstimp, Dubrovski nu părăsise nicio singură dată Pokrovskoe. Totuşi, zvonurile despre jafuri dăinuiau, fie că erau născocite de închipuirea localnicilor, fie că tovarăşii lui prădau mai departe în lipsa căpeteniei.

Dubrovski nu izbutise să-şi biruiască ispita, atunci când petrecuse o noapte întreagă cu omul pe care-1 putea socoti vrăjmaş şi unul dintre principalii vinovaţi ai nenorocirii lui. Ştia de galbeni şi se hotărî să pună mâna pe ei. Am văzut cât de uluit a rămas bietul Anton Pafnutici de neaşteptata schimbare la faţă a preceptorului.

Pe la nouă dimineaţa, musafirii care îşi petrecuseră noaptea la Pokrovskoe se adunară unul câte unul în salon; Maria Kirilovna, în rochie de dimineaţă, sta în faţa samovarului în clocot; în surtuc de barchet şi în papuci, Kirila Petrovici îşi sorbea ceaiul dintr-o ceaşcă lătăreaţă ce aducea mai mult a castron.

Cel din urmă se arătă Anton Pafnutici; era galben şi atât de buimăcit încât toată lumea se miră; Kirila Petrovici îl întrebă îndată cum se simte. Spiţîn mormăi câteva vorbe fără şir şi se uita îngrozit la preceptorul care sta la locul lui, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Peste puţin, o slugă îl vesti pe Spiţîn că i s-a tras caleaşca la scară. Anton Pafnutici se grăbi să-şi ia rămas-bun şi, cu toate că gazda încerca să-l mai reţină, el părăsi de îndată salonul şi apoi casa.

Nimeni nu pricepu ce i s-a întâmplat, iar Kirila Petrovici îşi dădu cu părerea că i s-o fi aplecat de prea multă mâncare.

După ceaiul şi gustarea de plecare, musafirii îşi văziură de drum, şi curând Pokrovskoe se goli, totul intrând în rânduiala obişnuită.

Capitolul 12

Trecură câteva zile şi nu se întâmplă nimic deosebit.

Viaţa locuitorilor din Pokrovskoe se depăna ca şi înainte.

Kirila Petrovici se ducea în fiecare zi la vânătoare, iar gândurile Mariei Kirilovna erau prinse cu cititul, preumblările şi mai ales cu lecţiile de muzică.

Începuse să-şi înţeleagă chemarea inimii şi îşi mărturisea cu nestăpânită ciudă că nu era în stare să rămână nepăsătoare faţă de însuşirile tânărului franţuz. Cât despre el, nu depăşea marginile celei mai stricte bunecuviinţe şi ale respectului, liniştindu-i astfel mândria şi îndoielile sfioase. Cu o încredere din ce în ce mai mare, ea se lăsa în voia obişnuinţei, care îi devenise atrăgătoare. Fără Desforges se plictisea, iar când era el de faţă îi cerea părerea în toate şi întotdeauna găsea că are dreptate. Poate că nu era încă îndrăgostită, dar la cea dintâi oprelişte neaşteptată sau lovitură a sorţii, flacăra dragostei avea să i se aprindă în inimă.

Într-o zi, intrând în salonul unde o aştepta preceptorul, Maria Kirilovna zări cu uimire pe chipul lui palid o tulburare neobişnuită. Ea deschise pianul, cântă câteva măsuri, dar Dubrovski, sub pretext că-l doare capul, se scuză, întrerupse lecţia şi, după ce închise caietul de note, îi strecură un bilet. Neavând când să-şi vină în fire, Maria Kirilovna îl primi şi se căi îndată, dar Dubrovski nu mai era în salon. Ea se retrase în iatac, deschise biletul şi-l citi.

Diseară, la ora şapte, te aştept în chioşcul de lângă pârâu. Trebuie să-ţi vorbesc!

Curiozitatea îi era stârnită. Aştepta de mult o mărturisire, o dorea chiar şi se temea de ea. I-ar fi plăcut să-i fie întemeiate bănuielile, dar îşi dă seama că nu se cuvine să asculte destăinuirile unui om care, din pricina stării lui, nu putea năzui la mâna ei. Se hotărî să se ducă la întâlnire, dar nu ştia cum să-i primească mărturisirile – cu supărare boierească, cu povaţă prietenească, în glumă, sau cu tăcută încuviinţare.

Se uita mereu la ceas. Se înseră curând, lumânările

fură aduse, iar Kirila Petrovici se aşează la joc de cărţi cu câţiva vecini.

Orologiul din sufragerie bătu ora şapte fără un sfert. Maria Kirilovna se strecură pe furiş în pridvor, se uită în jur şi fugi în grădină.

Noaptea era întunecoasă, cerul acoperit de nori; nu se vedea la doi paşi, dar Maria Kirilovna mergea prin beznă pe cărările cunoscute şi, peste câteva clipe, se trezi în faţa chioşcului. Se opri puţin să răsufle, ca să apară în faţa lui Desforges liniştită şi nepăsătoare, dar acesta o aştepta.

— Îţi mulţumesc, rosti el cu glas înăbuşit şi trist, îţi mulţumesc că nu mi-ai nesocotit rugămintea! Aş fi fost deznădăjduit dacă nu veneai.

Maria Kirilovna îi răspunse cu vorbe dinainte pregătite:

— Nădăjduiesc că nu mă vei face să mă căiesc de îngăduinţa mea.

El tăcu, adunându-şi gândurile.

— Împrejurările mă silesc… trebuie să te părăsesc, grăi el într-un târziu. Poate vei afla curând… Dar, înainte de a ne despărţi, trebuie să lămuresc totul…

Maria Kirilovna nu-i răspunse. Vedea în aceste cuvinte începutul destăinuirii aşteptate.

— Nu sunt ceea ce crezi, urmă el cu fruntea plecată, nu sunt francezul Desforges… ci… Dubrovski.

Maria Kirilovna scoase un ţipăt.

— Nu te speria, n-ai de ce să te temi de numele meu! Da, eu sunt nefericitul pe care tatăl dumitale l-a izgonit din casa părintească, i-a luat cea din urmă bucată de pâine şi l-a silit să prade la drumul mare! Nu te teme nici pentru el, nici pentru dumneata! Acum, totul s-a sfârşit. L-am iertat! Numai dumneata l-ai scăpat. Asupra lui aveam de gând să săvârşesc cea dintâi faptă sângeroasă. Dam târcoale conacului să văd de unde era mai nimerit să izbucnească focul, pe unde să intru mai uşor la el în iatac, cum să-i tai orice cale de scăpare, dar, când mi-ai ieşit dumneata înainte, asemenea unei arătări cereşti, inima mi s-a

înmuiat. Am simţit că e sfânt lăcaşul în care trăieşti, că nicio făptură ce ţi-e legată prin sânge nu poate să cadă pradă blestemului meu. M-am lepădat de răzbunare, ca de o nebunie. Zile întregi rătăceam în preajma grădinilor din Pokrovskoe, în nădejdea de a-ţi zări de departe rochia albă. Te urmăream în plimbările-ţi nechibzuite, strecurându-mă din tufiş în tufiş, fericit la gândul că te pot ocroti, că nimic rău nu ţi se poate întâmpla, cât eram eu de faţă, în taină. Apoi s-a ivit prilejul pe care-l aşteptam. Am intrat în casa dumitale! Cele trei săptămâni petrecute aici au fost pentru mine zile de neasemuită fericire! Amintirea lor va rămâne singura mângâiere a obiditei mele vieţi… De curând am primit o veste după care nu mai pot rămâne aici. Mă despart de dumneata chiar în clipa asta. Înainte de a pleca voiam să mă spovedesc, ca să nu mă blestemi, să nu mă dispreţuieşti! Opreşte-ţi câteodată gândurile asupra lui Dubrovski şi fii încredinţată că alta i-a fost menirea în viaţă… că sufletul lui a ştiut să te iubească şi că niciodată…

Un şuierat uşor îl întrerupse şi el tăcu. Îi luă mâna şi o duse la buzele-i fierbinţi. Fluieratul se auzi din nou.

— Rămâi cu bine!, şopti el. Mă cheamă, orice clipă mă poate pierde!

Făcu vreo câţiva paşi; Maria Kirilovna stătea nemişcată. Dubrovski se întoarse şi îi luă din nou mâna.

— Dacă vreodată, îi zise cu glas duios şi mişcător, dacă vreodată te vei afla în nevoie şi nu vei găsi la nimeni nici ajutor, nici ocrotire, făgăduieşte-mi că te vei gândi la mine; să-mi ceri orice ca să te scap. Îmi făgăduieşti că n-ai să-mi respingi devotamentul?

Maria Kirilovna plângea şi nu mai putea rosti nicio vorbă. Fluieratul răsună a treia oară.

— Dacă mai zăbovesc, sunt pierdut!, strigă Dubrovski. Dar nu mă mişc de aici până nu primesc un răspuns. Îmi făgăduieşti sau nu?

— Îţi făgăduiesc, şopti sărmana fată.

Se înapoie din grădină, adânc tulburată de întâlnirea cu Dubrovski. I se păru că toată slujitorimea aleargă care

încotro, casa era în mişcare, în curte era multă lume, o troică trăsese lângă pridvor, iar de departe se auzea glasul lui Kirila Petrovici. Maria Kirilovna se furişă în casă, temându-se să nu-i fi fost luată în seamă lipsa. Se întâlni cu Kirila Petrovici în salon. Musafirii îl înconjurau pe ispravnic – vechea noastră cunoştinţă – şi-l copleşeau cu întrebările.

În haine de drum, înarmat până-n dinţi, ispravnicul le răspundea cu un aer misterios şi neliniştit.

— Unde ai fost, Maşa? o întrebă Kirila Petrovici. Nu cumva l-ai văzut pe *monsieur* Desforges?

Maşa abia putu să-i răspundă că nu-l văzuse.

— Închipuie-ţi, urmă Kirila Petrovici, că a venit ispravnicul să-l prindă şi mă asigură că ar fi însuşi Dubrovski.

— Luminăţia Ta, spuse respectuos ispravnicul, după toate semnalmentele, aşa e!

— Ei, frate, îl întrerupse Kirila Petrovici, du-te… ştii tu unde, cu toate semnalmentele tale! Nu-ţi dau franţuzul până nu lămuresc eu totul, singur! Cum te poţi încrede în vorbele unui fricos, ale unui mincinos ca Anton Pafnutici? A visat că preceptorul a voit să-l jefuiască. De ce nu mi-a spus niciun cuvânt chiar în dimineaţa aceea?

— Franţuzul l-a băgat în sperieţi, Luminăţia Ta, şi l-a şi pus să jure că nu va destăinui nimic.

— Minciuni!, spuse Kirila Petrovici. Scot eu îndată totul la lumină. Dar unde-i preceptorul? întrebă el o slugă care tocmai intra.

— Nu-i de găsit nicăieri, i se răspunse.

— Căutaţi-l! strigă Troekurov cu un început de îndoială. Ia arată-mi semnalmentele mult lăudate, se îndreptă el către ispravnic, şi acesta îi înmână, repede, hârtia.

— Hm, hm, „douăzeci şi trei de ani“… aşa-i… dar asta nu dovedeşte încă nimic. Ei, ce se aude cu preceptorul?!

— Nu-i de găsit, i se răspunse din nou.

Kirila Petrovici începu să se alarmeze. Maria Kirilovna era mai mult moartă decât vie.

— Ce palidă eşti, Maşa!, îi spuse tatăl ei. Te-ai speriat?

— Nu, tăticule, mă doare capul.

— Du-te la tine în odaie, Maşa, şi nu fi îngrijorată.

Ea îi sărută mâna şi se retrase degrabă în iatac, unde se aruncă pe pat şi izbucni în hohote de plâns.

Veniră în grabă slujnicele, o dezbrăcară şi cu greu o potoliră cu apă rece şi cu tot felul de săruri, apoi o culcară; curând după aceea, ea căzu într-un somn adânc.

Între timp, franţuzul nu era de găsit nicăieri. Kirila Petrovici se plimba prin salon, fluierând mânios: *Răsuna-va tunetul victoriei,* musafirii şopteau între ei; ispravnicul rămăsese de ruşine, căci franţuzul izbutise să fugă, înştiinţat pesemne din vreme. Dar cum? Şi de cine? Totul era învăluit în taină.

Se făcuseră ceasurile unsprezece şi nimeni nu se gândea la somn. În cele din urmă, Kirila Petrovici se îndreptă supărat către ispravnic:

— Ei, ce mai stai? Nu cumva ai de gând să rămâi aici până în zori? Casa mea nu-i han! Şi nu cu dibăcia ta poate fi prins un Dubrovski, dacă o fi chiar Dubrovski… Du-te acasă, şi altă dată să fii mai isteţ. Dar şi pentru voi e timpul să plecaţi, le spuse el musafirilor. Porunciţi să înhame, iar eu mă duc la culcare!

În felul acesta puţin cuviincios se despărţi Troekurov de oaspeţi!

Capitolul 13

Se mai scurse câtăva vreme fără întâmplări deosebite. Dar la începutul verii următoare se iviră multe schimbări în sânul familiei lui Kirila Petrovici.

La o depărtare de treizeci de verste se afla bogata moşie a prinţului Vereiski. Multă vreme, acesta hălăduise prin ţări străine, lăsându-şi toate avuţiile în grija unui maior în retragere, şi între Pokrovskoe şi Arbatovo nu se înfiripase nicio legătură. Către sfârşitul lunii mai, prinţul

se înapoie din străinătate şi se opri la moşia pe care n-o văzuse niciodată până atunci. Obişnuit cu petrecerile, nu suferea singurătatea, şi a treia zi se şi pofti la masă la Troekurov, pe care-l cunoscuse mai de mult.

Prinţul avea aproape cincizeci de ani, dar părea mult mai bătrân. Necumpătarea îi zdruncinase sănătatea, punând asupră-i o pecete neîndurată. Avea totuşi o înfăţişare plăcută şi purtări atrăgătoare de om de lume, mai ales faţă de femei. Simţea o poftă nesăţioasă de petreceri şi mereu se plictisea. Kirila Petrovici fu nespus de încântat de venirea lui, socotind-o drept cinste din partea unui om umblat prin lume. Potrivit obiceiului, îl pofti să-i vadă aşezările şi-l duse în ograda câinilor. Prinţul aproape că se înăbuşi de duhoarea copoilor şi se grăbi să iasă, ţinându-şi la nas batista parfumată. Nu-i plăcu nici străvechea grădină cu tei tunşi, nici iazul pătrat, nici aleile drepte – îl încântau mai degrabă parcurile englezeşti şi aşa-numita „natură“- totuşi spuse cuvinte de laudă şi preţuire. O slugă vesti că masa era gata. Se îndreptară spre casă. Prinţul şchiopăta, ostenit de plimbare, şi începea să-i pară rău că venise.

Maria Kirilovna îi întâmpină în salon, şi bătrânul curtezan fu uimit de frumuseţea ei. Troekurov îşi aşeză oaspetele lângă ea. Însufleţit de vecinătatea ei, prinţul se înveseli şi izbuti de câteva ori să-i atragă luarea-aminte prin povestiri pline de vioiciune. După masă, Kirila Petrovici îl pofti la o plimbare călare, dar prinţul ceru iertare, arătând cizmele de catifea şi glumind pe seama podagrei; primi cu plăcere o plimbare cu trăsura, ca să nu se despartă de drăgălaşa vecină. Se înhămară caii. Urcară în trăsură tustrei: Troekurov, prinţul şi frumoasă fată. Porniră. Convorbirea nu încetă o clipă. Maria Kirilovna asculta cu plăcere cuvintele măgulitoare şi vesele ale omului de lume, când, deodată, acesta văzu o clădire arsă; se-ntoarse către Kirila Petrovici şi-l întrebă dacă era tot a lui. Kirila Petrovici se încruntă; amintirile legate de conacul dat pârjolului îi erau neplăcute. Răspunse că pământul era acum al lui, dar că mai înainte fusese al lui

Dubrovski.

— Al lui Dubrovski?! întrebă Vereiski. Cum e cu putinţă? Al tâlharului acestuia vestit?!

— Al tatălui său, răspunse Troekurov, al tatălui său, care de altfel era şi el un tâlhar în felul lui.

— Şi unde se află acum Rinaldo[55]

al nostru? Mai trăieşte? A fost prins?

— Trăieşte, e slobod şi, atâta vreme cât ispravnicii noştri vor fi mână în mână cu tâlharii, nici n-au să-l prindă. Dar pentru că veni vorba, mi se pare, prinţule, că Dubrovski a fost şi pe la tine, la Arbatovo?

— Da, anul trecut, pe cât se pare, a dat foc sau a prădat; ceva… Nu crezi, Maria Kirilovna, că ar fi foarte interesant să cunoşti mai îndeaproape un erou atât de romantic?

— Ce să mai creadă, se amestecă Troekurov, îl şi cunoaşte!! Trei săptămâni de-a rândul i-a dat lecţii de muzică, dar, slavă Domnului, n-a luat nimic în schimb.

Şi Kirila Petrovici începu să povestească păţania cu preceptorul franţuz. Maria Kirilovna sta ca pe ghimpi. Vereiski ascultă cu o deosebită luare-aminte, găsi totul foarte ciudat şi schimbă vorba.

La înapoiere porunci să i se tragă caleaşca la scară şi plecă îndată după ceai, fără a mai ţine seama de stăruinţele lui Kirila Petrovici de a rămâne peste noapte. Dar, înainte de a-şi lua rămas-bun, îl pofti pe Kirila Petrovici să vină la el cu Maria Kirilovna şi mândrul Troekurov primi, căci îl socotea oarecum egal, dacă ţinea seama de titlul lui de prinţ, de cele două decoraţii înalte şi de cele trei mii de suflete de pe moşia strămoşească.

Peste două zile, Kirila Petrovici se duse cu fata la prinţul Vereiski. Cum se apropie de Arbatovo, nu putu să nu admire izbele vesele şi curate ale ţăranilor şi conacul din piatră, clădit în chip de castel englezesc. În faţa casei se aşternea o pajişte verde, pe care păşteau vaci elveţiene, în sunet de tălăngi. Un parc întins înconjura casa din toate

55 Eroul romanului *Rinaldo Rinaldini, căpetenie de haiduci,* al scriitorului german Christian-August Vulpius (1762-1827).

părţile.

Gazda îl întâmpină la intrare şi oferi braţul preafrumoasei fete. Păşiră într-o sală minunată, unde îi aştepta masa pusă cu trei tacâmuri.

Prinţul îşi duse musafirii la fereastra de unde se deschidea o privelişte fermecătoare. Pe sub ferestre, Volga curgea purtând bărci încărcate, cu pânzele desfăcute, şi pe alocuri pluteau luntri de pescari, poreclite atât de expresiv „pierzătoarele de suflete“. Dincolo de fluviu se desfăşurau dealuri şi câmpii şi câteva sate care înviorau priveliştea.

Privirăapoi galeria de tablouri cumpărate de prin ţări străine. Prinţul îi lămurea Mariei Kirilovna cuprinsul lor diferit şi îi vorbea despre pictori, arătându-le însuşirile şi cusururile. Vorbea despre tablouri nu în cuvinte ticluite ca un cunoscător pedant, ci cu dragoste şi avânt. Maria Kirilovna îl asculta cu plăcere.

Se aşezară la masă. Troekurov cinsti vinurile amfitrionului şi iscusinţa bucătarului, iar Maria Kirilovna se simţea în largul ei şi vorbea fără nicio sfială cu acest om pe care-l vedea atunci pentru a doua oară în viaţă.

După masă, gazda îşi pofti musafirii în grădină. Luară cafeaua în chioşc, la marginea unui lac întins, presărat cu ostroave.

Deodată se auzi o muzică de fanfară şi o luntre cu şase vâsle trase la mal, în faţa chioşcului. Porniră pe lac, în jurul ostroavelor, coborând pe unele dintre ele; într-unul găsiră o statuie de marmură, într-altul o peşteră singuratică, în al treilea *o* piatră cu o ciudată însemnare, care stârni curiozitatea copilărească a Mariei Kirilovna, nemulţumită de răspunsurile cuviincioase, dar ocolite ale prinţului.

Vremea trecu pe nesimţite, începu să se însereze. Sub cuvânt că se lăsase răcoarea şi umezeala, prinţul grăbi întoarcerea acasă, unde îi aştepta samovarul. O rugă pe Maria Kirilovna să facă pe gazda, în casa unui holtei bătrân. Ea turnă ceaiul, ascultând istorisirile fără de sfârşit ale îndatoritorului povestitor. Deodată se auzi o detunătură, şi o rachetă lumină văzduhul.

Prinţul aduse Mariei Kirilovna un şal, poftind-o pe balcon, împreună cu Troekurov. În faţa casei, prin întuneric, văpăi colorate se aprinseră, se înălţară, rotindu-se în spice, în mănunchiuri, în jocuri de apă, şi căzură ca o ploaie de stele, stingându-se şi aprinzându-se mereu.

Maria Kirilovna se bucura ca un copil. Prinţul Vereiski era fericit de încântarea ei, iar Troekurov se simţea foarte mulţumit, socotind că *tous les frais*[56] erau doar dovezi de cinstire şi semne ale dorinţei de a-i fi pe plac.

Cina nu se arătă mai prejos decât prânzul. Musafirii se retraseră apoi în odăile pregătite, iar a doua zi de dimineaţă îşi luară rămas-bun de la îndatoritoarea gazdă, făgăduindu-şi să se revadă cât de curând.

Capitolul 14

Maria Kirilovna lucra la gherghef în iatacul ei, lângă fereastra deschisă. Nu încâlcea firele ca iubita lui Konrad[57], care, în zăpăceala dragostei, brodase floarea de trandafir cu verde. Sub ac, canavaua refăcea modelul fără greş, deşi gândurile ei nu urmăreau lucrul, ci zburau departe.

Deodată, o mână se întinse încet prin fereastră, lăsă un răvaş pe gherghef şi dispăru, înainte ca Maria Kirilovna să-şi fi putut veni în fire. În aceeaşi clipă, o slugă intră, poftind-o la Kirila Petrovici. Ascunse înfiorată răvaşul în sân şi se grăbi să se ducă la tatăl ei în birou.

Kirila Petrovici nu era singur. Mai era de faţă şi prinţul Vereiski. Când intră Maria Kirilovna, acesta se ridică fără o vorbă şi o salută cu o neobişnuită tulburare.

— Apropie-te, Maşa!, spuse Kirila Petrovici. Am să-ţi dau o veste, care, după cât nădăjduiesc, o să te bucure. Iată-ţi logodnicul! Prinţul ţi-a cerut mâna!

---

56 Toată osteneala (lb. franceză)

57 Eroul principal al poemului romantic *Konrad Wallenrod,* de Adam Mickiewicz (1798-1855).

Maşa înmărmuri şi o paloare de moarte i se aşternu pe faţă. Nu spuse nimic. Prinţul se apropie, îi luă mâna şi o întrebă, mişcat, dacă primeşte să-l facă fericit.

Maşa nu răspunse.

— Primeşte, fără îndoială că primeşte!, se amestecă Troekurov. Dar ştii, aşa-s fetele, le vine greu să rostească vorba cea mare. Hai, sărutaţi-vă, copii, şi fiţi fericiţi!

Maşa rămase nemişcată. Bătrânul prinţ îi sărută mâna şi, deodată, lacrimile înrourară ochii fetei, prelingându-se apoi pe obrajii-i palizi. Prinţul se încruntă uşor.

— Du-te, du-te, şterge-ţi lacrimile şi întoarce-te veselă, spuse Kirila Petrovici. Toate fetele plâng la logodnă, urmă el către Vereiski, aşa e datina! Şi acum, să trecem la treabă şi să vorbim despre zestre.

Maria Kirilovna se grăbi să folosească îngăduinţa de a se retrage. Dădu fugă în iatac, se încuie şi plânse amarnic, închipuindu-se soţia bătrânului prinţ, care-i păru dintr-odată respingător şi nesuferit… Căsătoria o înspăimânta ca un eşafod… ca un mormânt!

— Nu, nu! spunea întruna, cu deznădejde. Mai bine mor, mai bine mă duc la mănăstire sau mă mărit cu Dubrovski!

Îşi aminti de răvaş şi se repezi cu nesaţ să-l citească, presimţind că venea de la el. Într-adevăr, era scrisul lui şi nu cuprindea decât următoarele cuvinte:

Astă-seară la orele zece, în acelaşi loc.

Capitolul 15

Era o noapte liniştită de iulie; strălucea luna, o adiere se ridica din când în când, un freamăt înfiora grădina. Ca o nălucă uşoară se strecura preafrumoasa către locul întâlnirii. Nu se zărea nimic. Deodată, de după chioşc, îi ieşi înainte Dubrovski.

— Ştiu tot, şopti el cu glas înăbuşit şi trist.

Aminteşte-ţi de ceea ce mi-ai făgăduit.

— Dumneata vrei să-mi acorzi ocrotire, îi spuse Maşa. Nu te supăra, însă mi-e frică. În ce fel vrei să mă ajuţi?

— Aş putea să te scap de omul pe care-l urăşti.

— Pentru numele lui Dumnezeu! Nu te atinge de el, nu cuteza să-i faci vreun rău dacă mă iubeşti! Nu vreau să fiu pricina unei nenorociri.

— N-o să-i fac nimic. Voinţa dumitale e sfântă pentru mine! Îţi datorează viaţa. În numele dumitale nu se va săvârşi nicio nelegiuire. Chiar în mijlocul fărădelegilor mele, trebuie să rămâi neprihănită. Dar să te scap de neînduratul tău părinte?

— Mai am o nădejde. Voi încerca să-l înduplec prin lacrimile şi disperarea mea. E îndărătnic, dar mă iubeşte cu adevărat.

— În zadar nădăjduieşti. Nu va vedea în lacrimi decât obişnuita sfiiciune şi dezgustul fetelor care nu se mărită din dragoste, ci din interes. Să nu te mire dacă şi-a pus în gând să te fericească, în ciuda voinţei dumitale, şi te va duce cu sila în faţa altarului, încredinţându-ţi pe veci ursita unui soţ bătrân!

— Dacă va fi aşa, atunci vino şi mă ia! Îţi voi fi soţie!

Dubrovski tresări. Pe faţa lui palidă se aşternu o roşeaţă, apoi păli din nou. Tăcu îndelung, cu fruntea plecată.

— Adună-ţi toate puterile sufletului, roagă-l pe tatăl dumitale, aruncă-i-te la picioare, înfăţişează-i toată grozăvia ce te aşteaptă, toată tinereţea veştejită în preajma unui bătrân ofilit şi desfrânat! Hotărăşte-te la o cumplită înfruntare şi spune-i că, dacă nu se înduplecă, vei găsi o înfricoşătoare ocrotire, arată-i că bogăţia nu-ţi poate da nicio clipă de fericire, că doar sărăcia se poate mângâia cu belşugul şi numai pentru scurt timp! Nu-i da pace, nu te speria de mânia lui, de ameninţări, cât mai e o licărire de nădejde. Şi dacă nu se va găsi altă cale…

Dubrovski îşi ascunse faţa în mâini; părea că se înăbuşă. Maşa plângea.

— Sărmana, sărmana mea ursită!, oftă el amar. Mi-aş da toată viaţa pentru dumneata; era o încântare pentru mine să te zăresc doar din depărtare, să-ţi ating numai mâna. Şi când aş putea să te strâng la pieptu-mi clocotind şi să-ţi spun: „Îngerul meu, să murim împreună!“, sunt silit, sărmanul de mine, să fug de fericire, s-o îndepărtez de mine din toate puterile! Nu îndrăznesc să-ţi cad la picioare, să mulţumesc cerului pentru atâta nemeritată şi neînţeleasă răsplată! O! Cum ar trebui să-l urăsc pe acela… Dar simt că acum în mintea mea nu mai e loc pentru ură!

Îi prinse mijlocul mlădios şi o atrase la pieptul lui. Ea îşi rezemă încrezătoare capul de umărul tânărului tâlhar. Şi amândoi rămaseră aşa, tăcuţi.

Vremea zbura.

— E târziu, spuse în cele din urmă Maşa.

Dubrovski se trezi că din vis. Îi luă mâna şi îi puse în deget un inel.

— Dacă te hotărăşti să mă chemi, pune inelul în scorbura acestui stejar. Voi şti ce am de făcut.

Îi sărută mâna şi dispăru printre arbori.

Capitolul 16

Cererea în căsătorie a prinţului Vereiski nu mai era o taină pentru vecini; Kirila Petrovici primea felicitări, se făceau pregătiri de nuntă. Maşa nu se grăbea să-şi dea hotărârea în vileag. Între timp, era neîndatoritoare şi rece cu vârstnicul logodnic. Însă prinţul nu se sinchisea. Nu-i cerea dragostea, se mulţumea cu învoirea ei tăcută.

Dar vremea trecea. Maşa se hotărî, în sfârşit, să întreprindă ceva şi scrise un răvaş prinţului, încercând să-i trezească mărinimia. Îi mărturisi fără ţiş că nu avea nicio afecţiune pentru el şi îl rugă fierbinte să renunţe la mâna ei şi s-o ocrotească împotriva asupririi părinteşti. Strecură, pe furiş, răvaşul prinţului Vereiski, care-l citi de îndată ce rămase singur şi nu fu câtuşi de puţin mişcat de

sinceritatea logodnicei. Dimpotrivă, îşi dădu seama că nunta trebuia neapărat grăbită şi se văzu nevoit să arate răvaşul şi viitorului socru.

Kirila Petrovici se mânie grozav şi prinţul abia-l putu opri să nu arate Maşei că ştie de scrisoare. Kirila Petrovici făgădui să nu-i vorbească nimic. Dar, nevrând să piardă vremea, hotărî nunta pentru a doua zi. Prinţul găsi măsura foarte cuminte, se duse la fată şi-i spuse că răvaşul îl mâniase adânc, dar că nădăjduia să-i câştige cu timpul dragostea, că nu putea suferi gândul s-o piardă, ceea ce ar fi însemnat osândă la moarte pentru el. Îi sărută apoi mâna, cuviincios, şi plecă fără să-i spună o vorbă despre hotărârea lui Kirila Petrovici.

Dar n-apucă să iasă bine prinţul pe poartă, că Troekurov se şi duse la Maria Kirilovna şi-i porunci să fie gata pentru a doua zi. Tulburată încă de întrevederea cu prinţul Vereiski, ea izbucni în plâns şi se aruncă la picioarele tatălui.

— Tăticule, strigă cu glas jalnic, tăticule, nu mă da pierzării! Nu-l iubesc! Nu vreau să-i fiu soţie!

— Ce înseamnă asta?! se răsti mânios Kirila Petrovici. Până azi ai tăcut şi te-ai învoit şi acum, când totul e hotărât, ţi se năzare să faci mofturi şi să te împotriveşti?! Nu te copilări, că de la mine n-ai să obţii nimic!

— Nu mă da pierzării!, spunea sărmana Maşa. De ce mă goneşti de lângă dumneata şi mă arunci în braţele unui bărbat pe care nu-l iubesc? Oare ţi s-a urât cu mine? Vreau să rămân mai departe lângă dumneata. Tăticule, o să-ţi vină greu fără mine, cu atât mai greu cu cât o să mă ştii nefericită; tăticule, nu mă sili, nu vreau să mă mărit…

Kirila Petrovici fu mişcat, dar îşi ascunse tulburarea şi răspunse cu asprime:

— Toate-s prostii, mă auzi?! Ştiu eu mai bine decât tine ce-ţi trebuie pentru a fi fericită! Lacrimile nu-ţi ajută la nimic, poimâine e nunta.

— Poimâine!, strigă Maşa. Doamne, Dumnezeule! Nu, nu se poate, asta nu se va întâmpla! Ascultă, tăticule, dacă eşti hotărât să mă dai pierzării, atunci îmi voi găsi un

ocrotitor la care nici nu te gândeşti, vei vedea şi te vei îngrozi la ce m-ai împins…

— Ce?!… Cum! Ameninţări?! se răsti Troekurov. Mă ameninţi?! Ce obrăznicie! Îţi dai oare seama că te pot pedepsi cum nici nu-ţi trece prin minte? Cutezi să mă sperii cu ocrotitorul tău? Ia să vedem, cine ţi-e ocrotitorul? …

— Vladimir Dubrovski, răspunse Maşa deznădăjduită.

Kirila Petrovici gândi că fata şi-a pierdut minţile şi o privi uluit.

— Bine, îi spuse după o clipă de tăcere, n-ai decât să aştepţi pe cine vrei să te izbăvească. Deocamdată vei rămâne în iatac, n-ai să ieşi de-aici până la nuntă!

Cu aceste cuvinte ieşi încuind uşa.

Mult a mai plâns sărmana fată, gândindu-se la tot ce o aştepta; îşi uşurase însă sufletul, după vijelioasa înfruntare şi era acum în stare să cugete mai liniştit la soarta ei şi la ce urma să facă. Trebuia, mai presus de toate, să scape de nesuferita căsătorie. Pe lângă trista ursită ce-i fusese hărăzită, a fi nevasta unui tâlhar i se părea un rai! Se uită la inelul lui Dubrovski. O cuprinse o dorinţă arzătoare de a-l mai întâlni o dată, ca să sfătuiască îndelung cu el, înainte de clipa hotărâtoare.

Inima îi spunea că-l va găsi pe Dubrovski în grădină după chioşc; plănui să-l aştepte acolo, cum se va lăsa întunericul.

Cobora amurgul. Maşa era gata, dar găsi uşa încuiată. Slujnica îi răspunse de după uşă că tatăl ei poruncise să nu i se dea drumul. Aşadar, era ţinută sub zăvor.

Jignită adânc, se aşeză la fereastră, unde rămase până târziu în noapte, fără să se dezbrace, cu privirile aţintite asupra cerului întunecat. Aţipi în zori; somnul îi fu chinuit de vedenii triste, dar razele răsăritului o treziră.

Capitolul 17

Cum se deşteptă, văzu toată grozăvia stării ei. Când sună, veni slujnica şi-i spuse că tatăl ei plecase la Arbatovo şi se înapoiase noaptea târziu, dând aspre porunci să nu se dea drumul din iatac, să fie păzită, pentru ca să nu-i poată vorbi nimeni; îi mai spuse că nu prea se vedeau pregătiri de nuntă; doar popa primise poruncă să nu părăsească satul sub niciun cuvânt. După ce-i dădu aceste ştiri, slujnica o părăsi şi încuie uşa din nou.

Aceste veşti o scoaseră din sărite pe tânăra prizonieră. Îi ardea fruntea, îi clocotea sângele. Se hotărî să-i dea de ştire lui Dubrovski şi se gândea cum ar putea pune inelul în scorbura stejarului.

În clipa aceea, o pietricică lovi fereastra şi geamul zăngăni. Maria Kirilovna se uită afară şi-l zări pe micul Saşa făcându-i semne pe ascuns. Se bucură, ştiind cât o iubea. Deschise fereastra.

— Bună ziua, Saşa! De ce m-ai chemat?

— Surioară, am venit să văd ce faci, poate că îţi trebuie ceva. Tăticul e supărat şi a poruncit slugilor să nu-ţi dea ascultare, dar mie poţi să-mi ceri ce vrei, eu fac pentru tine orice.

— Îţi mulţumesc, dragul meu Saşenka! Ascultă, ştii stejarul cel bătrân cu scorbură de lângă chioşc?

— Îl ştiu, surioară!

— Atunci, dacă mă iubeşti, dă fugă până acolo şi pune inelul ăsta în scorbură, dar ia seama să nu te vadă nimeni.

Spunând astfel, îi aruncă inelul şi închise fereastra. Băiatul îl ridică, alergă într-un suflet şi, în câteva clipe, ajunse la stejar. Se opri gâfâind, se uită în toate părţile şi vârî inelul în scorbură. Tocmai voia să se ducă s-o înştiinţeze pe Maria Kirilovna că-şi îndeplinise treaba bine, când deodată văzu că de după chioşc iese un băiat roşcat, în zdrenţe, şi se repede la stejar să bage mâna în scorbură. Saşa sări asupra lui, mai sprinten ca veveriţa, şi-l apucă cu amândouă mâinile.

— Ce cauţi aci?

— Nu-i treaba ta, îi răspunse băiatul, încercând să

scape de strânsoare.

— Lasă inelul, iepure roşcat, sau îţi arăt eu ţie!, strigă Saşa.

În loc de răspuns, celălalt îl lovi cu pumnul în obraz, dar Saşa nu-i dădu drumul şi începu să zbiere cât îl ţinea gura:

— Hoţii, hoţii! Săriţi, ajutor!

Băieţandrul se străduia să scape. Părea cu vreo doi ani mai în vârstă şi era mai voinic. Dar Saşa era mai sprinten. Se luptară un timp şi roşcovanul birui. Îl doborî pe Saşa la pământ şi-l apucă de grumaz. Dar, în clipa aceea, o mână vânjoasă îl prinse de chica roşie şi ţepoasă; Stepan, grădinarul, îl ridică în aer, la o jumătate de arşin.

— Hei, fiară roşcată, cum de te încumeţi să-l baţi pe micul nostru boier?

Saşa izbuti să se ridice şi să-şi vină în fire.

— M-ai apucat de subsuori, de aceea m-ai doborât. Dă-mi înapoi inelul şi cară-te!

— Vezi să nu ţi-l dau!, îi răspunse roşcovanul.

Se răsuci în loc, îşi desprinse chica din mâna lui Stepan şi o rupse la fugă, dar Saşa îl ajunse, îl îmbrânci şi acela căzu cât era de lung. Grădinarul îl prinse din nou şi-l legă cu brâul.

— Dă-mi inelul!, strigă Saşa.

— Stai puţin, boierule, grăi Stepan; trebuie să-l ducem la epistat să-l cerceteze.

Şi astfel, grădinarul îl împinse pe prizonier în curtea boierească.

Saşa îl însoţea, privindu-şi cu îngrijorare pantalonii rupţi şi înverziţi de iarbă.

Deodată, tustrei se pomeniră în faţa lui Kirila Petrovici, care tocmai era în drum spre grajduri.

— Ce-i cu băiatul ăsta? îl întrebă pe Stepan.

Grădinarul îi istorisi cele petrecute, în câteva cuvinte.

Kirila Petrovici îl ascultă cu luare-aminte.

— De ce te-ai hârjonit cu el, mă, ştrengarule? îl dojeni pe Saşa.

— A furat inelul din scorbură, tăticule! Porunceşte-i să mi-l dea înapoi.

— Ce inel şi din ce scorbură?

— Maria Kirilovna mi-a… inelul cela…

Saşa se încurcă, se fâstâci. Kirila Petrovici se încruntă şi spuse, clătinând din cap:

— E amestecată aici şi Maria Kirilovna! Să spui tot sau te bat cu nuiaua, te snopesc!

— Zău, tăticule… eu, tăticule!… Maria Kirilovna nu mi-a cerut nimic.

— Ia du-te, Stepan, şi taie-mi o nuia proaspătă de mesteacăn!

— Stai, tăticule, îţi spun tot! Cum alergam azi prin curte, Maria Kirilovna a deschis fereastra şi eu m-am apropiat…

Surioara a scăpat fără să vrea inelul, iar eu l-am ascuns în scorbură… şi… şi… acest roşcat a vrut să-l fure!

— L-a scăpat fără să vrea şi tu te-ai dus să-l ascunzi. Adu-mi nuiaua, Stepane!

— Tăticule, stai că spun tot! Surioara Maria Kirilovna m-a rugat să dau fugă până la stejar şi să pun inelul în scorbură; eu am alergat şi l-am pus… şi băiatul acesta rău,..

Kirila Petrovici se întoarse ameninţător către băiatul cel rău şi-l întrebă:

— Al cui eşti?

— Sunt din curtea boierilor Dubrovski.

Kirila Petrovici se întunecă la faţă.

— Prea bine, văd că nu mă recunoşti drept stăpân. Dar ce căutai în grădina mea?

— Furam zmeură, mărturisi băiatul, liniştit, cu nepăsare.

— Aha, aşa stăpân, aşa slugă! Cum e popa, aşa şi enoriaşii! Dar ce, la mine zmeura creşte pe stejar?

Băiatul nu răspunse nimic.

— Tăticule, porunceşte-i să-mi dea inelul!

— Taci, Alexandre! Nu uita că mai am o socoteală cu tine. Du-te în odaia ta! Iar tu, şirengarule, pari destul de

isteţ! Dă inelul şi şterge-o acasă!

Băiatul deschise pumnii, arătând că nu are în ei nimic.

— Dacă mărturiseşti totul, scapi de bătaie şi-ţi mai dau şi un ban pentru nuci. Dacă nu, o păţeşti! Hai!

Băiatul nu scoase nicio vorbă, îşi ţinea capul plecat, luând un aer de prostănac.

— Bine! rosti Kirila Petrovici. Zăvorâţi-l undeva şi fiţi cu ochii pe el, să nu scape, că vă jupoi pe toţi.

Stepan îl duse în hulubărie, unde-l încuie, dându-l în paza bătrânei găinărese Agafia.

— Trimiteţi îndată la oraş după ispravnic, porunci Kirila Petrovici, urmărindu-l pe băiat cu privirea; dar cât se poate de repede!

„Nu încape nicio îndoială, gândea el după aceea, plimbându-se prin odaie şi fluierând *Tunetul victoriei;* a păstrat legătura cu blestematul de Dubrovski! Oare să-l fi chemat în ajutor? Se prea poate să-i fi dat în sfârşit de urmă şi acum nu va mai scăpa! Trebuie neapărat să folosim întâmplarea asta! Se aud zurgălăii! Slavă Domnului, vine ispravnicul!“

— Hai, aduceţi-mi-l aici pe băieţandrul prins!

Între timp, teleaga era în curte şi cunoscutul nostru, ispravnicul, intră în casă plin de praf.

— Veşti bune! îi spuse Kirila Petrovici. L-am prins pe Dubrovski!

— Slavă Domnului, Luminăţia Ta! răspunse ispravnicul cu vădită bucurie. Dar unde e?

— Adică nu chiar pe Dubrovski, ci pe unul din ceata lui. Îl aduc îndată. Ne va ajuta să prindem căpetenia. Iată, l-au şi adus.

Ispravnicul, care aştepta să dea ochi cu un tâlhar fioros, fu uimit când văzu un băieţandru de vreo treisprezece ani, destul de firav la înfăţişare. Se uită nedumerit la Kirila Petrovici, aşteptând lămuriri. Acesta începu să-i povestească cele întâmplate de dimineaţă, fără însă a pomeni de Maria Kirilovna.

Ispravnicul îl ascultă cu luare-aminte, aruncându-şi

mereu privirea asupra micului derbedeu, care făcea pe prostul şi sta nepăsător la tot ce se întâmpla.

— Îngăduiţi-mi să vă vorbesc între patru ochi, spuse ispravnicul în cele din urmă.

Kirila Petrovici îl duse în altă odaie şi închise uşa în urma lor. După o jumătate de oră se întoarseră în sală, unde prizonierul aştepta să i se hotărască soarta.

— Boierul voia să te trimită la închisoare, la oraş, să te biciuiască şi să te deporteze, dar am stăruit eu pentru tine şi l-am rugat să te ierte. Dezlegaţi-l!

Băiatul fu dezlegat.

— Mulţumeşte boierului!

Băiatul se apropie de Kirila Petrovici şi îi sărută mâna.

— Du-te acasă, spuse Kirila Petrovici, şi să nu te mai prind că furi zmeură prin scorburi.

Băieţandrul o zbughi afară, sări vesel de pe pridvor şi, fără. să se mai uite înapoi, o luă la goană, prin mirişti, către Kisteniovka. Îndată ce ajunse în sat, se opri lângă prima izbă dărăpănată şi bătu în geam. Fereastra se deschise şi se arătă o bătrână.

— Pâine, bunicuţo! şopti băiatul. De azi-dimineaţă n-am îmbucat nimic! Mor de foame!

— Tu eşti, Mitea?! Pe unde mi te-ai plimbat, drăcuşorule?

— Las’ că ţi-oi spune eu mai târziu, bunicuţo, acum dă-mi o bucăţică de pâine, pentru numele lui Dumnezeu!

— Hai, intră în casă!

N-am timp, bunicuţo, trebuie să mă mai reped până într-un loc! Pâine, pentru numele lui Dumnezeu, pâine!

— Ce haimana! mormăi bătrâna. Hai, na-ţi o bucată!

Şi întinse prin fereastră o bucată de pâine neagră.

Băiatul îmbucă lacom şi porni mai departe, mestecând din fugă.

Se însera. Mitea se furişă printre şuri şi grădinile de zarzavaturi către dumbrava Kisteniovka. De cum ajunse în faţa celor doi brazi de la marginea pădurii, se opri, se uită în toate părţile şi scoase un şuier puternic şi întretăiat. Un

şuierat uşor, prelung îi răspunse, cineva ieşi dintre arbori şi se apropie de el.

Capitolul 18

Kirila Petrovici măsura salonul în lung şi-n lat, fluierându-şi marşul mai tare ca oricând. Toată casa era în fierbere, slugile alergau, fetele se învârteau, în grajduri, vizitiii pregăteau careta. Norodul se înghesuia în curte. În faţa oglinzii din iatac, o cucoană înconjurată de slujnice o îmbrăca pe Maria Kirilovna, care sta palidă şi nemişcată. Capul i se pleca îngreunat de nestemate; tresărea uşor de câte ori o înţepa o mână neîndemânatică, dar tăcea, uitându-se buimacă în oglindă.

— Mai aveţi mult? se auzi glasul lui Kirila Petrovici în uşă.

— Numai o clipă, răspunse cucoana. Maria Kirilovna, ridicaţi-vă, priviţi-vă, e totul bine?

Maria Kirilovna se sculă şi nu răspunse nimic.

Se deschise uşa.

— Mireasa e gata, spuse cucoana către Kirila Petrovici. Porunciţi să tragă careta!

— Doamne ajută! Vino aici, Maşa, să te binecuvântez! urmă el cu glas mişcat.

Biata fată i se aruncă la picioare, plângând.

— Tăticule, tăticule!..., îngână ea printre lacrimi, apoi glasul i se stinse.

Kirila Petrovici se grăbi s-o blagoslovească. O ridicară apoi şi o duseră în caretă aproape pe sus. Alături de ea se aşeză naşa, cu una dintre slujnice. Porniră spre biserică. Mirele aştepta. Ieşi s-o întâmpine pe Maria Kirilovna şi fu uimit de paloarea şi de faţa ei ciudată. Intrară împreună în biserica rece şi pustie; în urma lor, uşile se încuiară.

Preotul ieşi din altar şi slujba începu îndată. Maria Kirilovna nu vedea nimic, nu auzea nimic; o muncea un singur gând: îl aştepta pe Dubrovski încă din zori. N-o

părăsise nădejdea nicio clipă, iar când preotul îi puse întrebarea obişnuită, ea se înfioră şi îi veni rău, dar tot mai tărăgăna, tot mai aştepta. Preotul rosti cuvintele hotărâtoare, fără să-i mai aştepte răspunsul.

Slujba se sfârşi. Ea simţi sărutul rece al soţului pe care nu-l iubea, auzi urările vesele ale celor de faţă şi tot nu-i venea să creadă că viaţa îi era încătuşată pe vecie şi că Dubrovski nu-i sărise într-ajutor.

Prinţul îi vorbi cu duioşie, dar ea nu pricepu nimic. Ieşiră din biserică. În pridvor se înghesuiau ţăranii din Pokrovskoe. Ea îşi roti privirea asupra lor, apoi căzu din nou în aceeaşi toropeală.

Se urcară în caretă şi porniră spre Arbatovo. Kirila Petrovici o luase înainte, ca să-i întâmpine. Cum se văzu singur cu tânăra lui soţie, prinţul nu fu deloc stingherit de înfăţişarea ei rece. N-o plictisi însă cu întrebări mieroase sau cu mărturisiri caraghioase. Cuvintele îi erau simple şi nu cereau răspuns.

Făcură astfel vreo zece verste. Caii mergeau pe hârtoapele drumului de ţară şi careta cu arcuri englezeşti nu-i hurduca.

Deodată se auziră în urma lor tropote de cai şi strigăte. Careta se opri. Fu înconjurată de o ceată înarmată şi un om mascat deschise uşa din partea unde se afla tânăra prinţesă; el glăsui:

— Coboară! Eşti liberă!

— Ce înseamnă asta? strigă prinţul Vereiski. Cine eşti?

— E Dubrovski, spuse prinţesa.

Prinţul nu-şi pierdu cumpătul; scoase un pistol din buzunar şi trase asupra haiducului mascat. Prinţesa dădu un ţipăt şi îşi ascunse faţa în mâini. Dubrovski fu rănit la umăr, îi curgea sânge. Fără să piardă o clipă, prinţul scoase al doilea pistol, dar nu mai avu timp să tragă, căci portiera se deschise şi câteva braţe vânjoase îl smuciră afară din caretă şi îi smulseră pistolul din mâini. Mai multe cuţite îi luciră deasupra capului.

— Nu-l atingeţi!, strigă Dubrovski, şi înfricoşătorii lui

tovarăşi se dădură la o parte. Eşti liberă!, urmă Dubrovski către palida prinţesă.

— Nu, răspunse ea. E prea târziu! Sunt măritată, sunt soţia prinţului Vereiski.

— Cum?! strigă deznădăjduit Dubrovski. Nu se poate să fii soţia lui, ai fost silită, altfel n-ai fi primit niciodată…

— Am primit, am jurat, rosti ea cu tărie. Prinţul este soţul meu! Porunceşte să-i dea drumul şi lasă-mă cu el! Nu te-am înşelat! Te-am aşteptat până în cea din urmă clipă… dar acum îţi spun că este prea târziu! Lasă-ne să ne vedem de drum!

Dubrovski nu mai auzea nimic. Durerea pricinuită de rană şi puternicele frământări sufleteşti îl istoviră. Se prăbuşi lângă roţi. Haiducii îl înconjurară. Mai avu timp să le spună câteva vorbe. Îl aşezară pe cal; doi îl susţineau, iar al treilea luă căpăstrul.

Astfel plecară cu toţii, părăsind careta în drum, lăsând oamenii legaţi şi caii deshămaţi, dar fără să fi jefuit, fără să fi vărsat o singură picătură de sânge, spre a răzbuna sângele căpeteniei.

Capitolul 19

Într-un luminiş îngust, dintr-un fund de codru, se ridica o mică cetăţuie, alcătuită dintr-un val şi împrejmuită cu şanţ; înăuntru se aflau mai multe colibe şi bordeie.

O ceată de oameni, pe care după veşmintele pestriţe şi după arme îi puteai recunoaşte uşor că sunt haiduci, şedea cu capul gol în jurul unui ceaun şi mânca.

Pe metereze, alături de un tun mic, un străjer veghea; stă cu picioarele încrucişate şi-şi peticea o anumită parte a hainelor. Mânuia acul cu dibăcie, ca un meşter croitor, şi se uita mereu în toate părţile.

Deşi urciorul trecuse de mai multe ori din mână în mână, printre ei domnea o linişte ciudată. După ce haiducii prânziră, se ridicară unul câte unul, se închinară şi se răspândiră care prin pădure, care prin colibe, ori se

culcară să tragă un pui de somn, după obiceiul rusesc.

Străjerul îşi sfârşi treaba, îşi scutură zdreanţa, privi cu mulţumire peticul, înfipse acul în mânecă, se aşeză călare pe tun şi începu să cânte, cât îl ţinea gura, un cântec străvechi şi trist:

Nu fremăta, dumbravă verde, mamă,
Lasă să-mi depăn gândul greu şi-amar…

Uşa unei colibe se deschise şi în prag ieşi o bătrână dichisită cu scufiţă albă şi curat îmbrăcată.

— Ia mai taci Stiopka! îi strigă ea supărată. Boierul se odihneşte şi tu răcneşti cât te ţine gura. N-aveţi milă, nici ruşine.

— Iartă-mă, Egorovna! o rugă Stiopka. N-am să mai cânt, ca să se poată odihni boierul nostru şi să se lecuiască.

Bătrâna dispăru şi Stiopka porni să se plimbe pe val.

În coliba de unde ieşise bătrânica zăcea Dubrovski rănit, pe un pat de campanie, după un paravan. În faţă, pe o măsuţă, se aflau pistoalele, iar sabia îi atârna de căpătâi. Încăperea era împodobită cu covoare preţioase, iar într-un colţ se găsea o toaletă de argint cu oglindă. Dubrovski avea în mână o carte deschisă, dar îşi ţinea pleoapele lăsate, şi bătrâna, care-l privea din când în când de după paravan, nu putea şti dacă dormea sau era numai dus pe gânduri.

Deodată, Dubrovski tresări… se dădea alarma prin cetăţuie. Stiopka îşi vârî capul pe fereastră:

— Taică Vladimir Andreevici, strigă el, ai noştri vestesc că ni s-a dat de urmă!

Dubrovski sări din pat, îşi luă armele şi ieşi din colibă. Haiducii se adunau în curte, cu zgomot. Când îl văzură pe Dubrovski, amuţiră.

— Sunteţi toţi aici?

— Toţi, afară de străjeri!

— Gata, la locurile voastre! porunci Dubrovski, şi toţi fugiră spre locurile rânduite.

Atunci, trei străjeri se apropiară de poartă în grabă. Dubrovski le ieşi în întâmpinare.

— Ce-i?

— În pădure sunt soldaţi, ne împresoară.

Dubrovski porunci să se închidă porţile şi se duse să cerceteze tunul. Din pădure se auzi apropiindu-se zvon de glasuri. Haiducii aşteptau tăcuţi.

Deodată se iviră vreo trei-patru soldaţi, dar se retraseră numaidecât, vestindu-şi tovarăşii prin focuri de armă.

— Pregătiţi-vă de luptă!, porunci Dubrovski.

Freamătul iscat în rândurile haiducilor se potoli.

Curând se desluşi zgomotul oştirii, printre arbori luciră puşti şi se arătară vreo sută cincizeci de soldaţi, care se năpustiră răcnind asupra cetăţii.

Dubrovski aprinse fitilul tunului. Lovitura nimeri în plin, zdrobind capul unui soldat şi rănindu-i pe alţi doi. Printre năvălitori se iscă învălmăşeală, dar ofiţerul se năpusti înainte şi pătrunse în şanţ, urmat de soldaţi. Haiducii trăgeau asupra lor cu puşti, cu pistoale şi se apărau cu topoarele împotriva celor care încercau, întărâtaţi, să se caţere pe val. Vreo douăzeci de soldaţi căzură răniţi în şanţ. Se porni lupta piept la piept. Năvălitorii ajunseră pe val şi haiducii începură să dea înapoi. Dar Dubrovski se apropie de ofiţer, îi puse pistolul în piept şi trase. Acesta se prăbuşi cu faţa în jos. Câţiva soldaţi îl ridicară pe braţe şi îl duseră în pădure. Ceilalţi, lipsiţi de căpetenie, se opriră. Haiducii, îmbărbătaţi, folosiră clipa de nehotărâre şi se năpustiră asupra lor, împingându-i în şanţ. Soldaţii o luară la fugă, iar haiducii se repeziră cu răcnete în urmărirea lor. Izbânda era deplină.

Bizuindu-se pe risipirea vrăjmaşilor, Dubrovski îşi opri oamenii, închise cetăţuia, porunci să fie adunaţi răniţii şi întări paza, neîngăduind nimănui să iasă.

Ultimele întâmplări puseră serios pe gânduri ocârmuirea asupra îndrăzneţelor isprăvi ale lui Dubrovski. Iscodiră locul ascunzătorii şi trimiseră împotriva lui o

poteră întărită, cu porunca de a-l aduce viu sau mort.

Fură prinşi câţiva din ceata lui şi de la ei se află că Dubrovski nu se mai găsea printre haiduci.

La câteva zile după bătălie, îşi strânsese tovarăşii, făcându-le cunoscută hotărârea de a-i părăsi pentru totdeauna, sfătuindu-i să-şi schimbe şi ei felul de viaţă.

— V-aţi îmbogăţit toţi pe lângă mine, fiecare dintre voi are zapise care îi îngăduie să ajungă, fără nicio teamă, în vreo gubernie îndepărtată, unde să-şi petreacă restul vieţii în tihnă, belşug şi muncă cinstită. Dar voi sunteţi nişte pungaşi şi mă tem că nu vă veţi lăsa de meserie.

După această cuvântare îi părăsise, luându-l cu sine numai pe unul dintre ei. Nimeni nu ştia încotro s-a dus.

La început, mărturiile fură puse la îndoială, deoarece se ştia câtă credinţă îi purtau haiducii şi se bănuia că, spunând aşa, ei încercau să-i înlesnească fuga.

Dar spusele au fost adeverite de urmări: vizitele groaznice, pârjolurile şi jafurile încetară. Drumurile deveniră iar sigure şi se află şi pe alte căi că Dubrovski fugise peste hotare.

Dama de pică

Dama de pică înseamnă duşmănie ascunsă.

Cea mai nouă carte pentru ghicit.

I

Iar pe vreme urâtă
Deseori
S-adunau;
Tot mizau
— Fie-le cu iertare!... –
De la cincizeci la o sută,

Lucru mare!
Berechet câştigau
Şi întruna cu creta notau.
Şi aşa, pe vreme urâtă,
Ispravă mare făceau.

Într-o seară, la ofiţerul Narumov din garda călare era joc de cărţi. Noaptea lungă de iarnă se scursese pe nesimţite; la cinci dimineaţa, jucătorii se aşezară să mănânce. Cei care câştigaseră mâncau cu poftă; ceilalţi şedeau cu gândul aiurea, în faţa farfuriilor goale. Dar se servi şampanie, convorbirea se învioră şi toţi luară parte la ea.

— Tu ce-ai făcut, Surin? întrebă gazda.

— Am pierdut, ca de obicei. Trebuie să mărturisesc că n-am noroc… Joc mirandole, nu mă înfierbânt, nimic nu mă face să-mi pierd capul, şi totuşi nu reuşesc să câştig!

— Şi nu te-a ispitit niciodată? N-ai pontat niciodată pe cartea câştigătoare?… Ai o voinţă uimitoare.

— Ce să mai spun de Hermann! vorbi unul dintre oaspeţi, arătând spre un tânăr genist. N-a luat cărţile în mână de când e, n-a tras niciodată vreun parol, şi cu toate astea stă cu noi până la ora cinci dimineaţa şi se uită cum jucăm!

— Jocul mă atrage grozav, răspunse Hermann, dar nu-s în stare să sacrific strictul necesar numai cu nădejdea de a dobândi un prisos.

— Hermann e neamţ şi e chibzuit, asta e! observă Tomski. Dar dacă pentru mine există un om de neînţeles, apoi e bunica mea, contesa Anna Fedotovna.

— Cum?! Ce?! strigară oaspeţii.

Tomski urmă:

— Nu pot pricepe cum se face că bunica mea nu pontează niciodată!

— Dar, spuse Narumov, de ce vă miră că o bătrână de optzeci de ani nu pontează?

— Vasăzică, dumneavoastră nu ştiţi nimic despre ea?

— Nu, într-adevăr, nu ştim nimic!

— O, atunci ascultaţi!... Trebuie să ştiţi că acum vreo şaizeci de ani, bunica mea a fost la Paris şi se bucura de mare succes. Lumea alerga să vadă *la Vénus moscovite!* Richeliu îi făcea curte şi bunica susţine că el era gata-gata să se împuşte din pricina neînduplecării ei.

Pe vremea aceea, doamnele jucau faraon. Jucând o dată la curte cu ducele de Orléans, bunica a pierdut o sumă foarte importantă pe cuvânt de onoare. Cum ajunse acasă, în timp ce-şi dezlipea aluniţele şi-şi desfăcea crinolina, îl anunţă pe bunic că a pierdut la cărţi şi-i porunci să achite datoria.

După câte mi-aduc aminte, răposatul meu bunic era un fel de administrator al bunicii. Se temea de ea ca de foc; totuşi, când auzi de pierderea aceea îngrozitoare, îşi ieşi din fire, aduse catastifele cu socoteli şi-i dovedi că în şase luni cheltuiseră o jumătate de milion, că la Paris nu au nici satul de lângă Moscova, nici pe cel de lângă Saratov; şi refuză categoric să plătească datoria. Bunica îi trase o palmă şi se culcă singură, în semn că se supărase pe el.

În ziua următoare porunci să fie chemat soţul, nădăjduind că pedeapsa conjugală aplicată îşi va fi făcut efectul; dar îl găsi la fel de neînduplecat. Pentru prima oară în viaţă ajunsese să aibă cu el discuţii şi explicaţii; voia să-l ruşineze, catadicsind să-l lămurească că o datorie nu se amestecă cu alta, şi că un prinţ nu-i totuna cu un căruţaş. Degeaba însă, bunicul nu-i mai dădea ascultare. Nu, şi gata! Şi bunica nu ştia ce să mai facă.

Cunoştea îndeaproape un om remarcabil. De bună seamă că aţi auzit despre contele de Saint-Germain[58]

, despre care se povestesc atâtea lucruri uimitoare. Ştiţi, cred, că el se dădea drept jidovul rătăcitor, drept cel care găsise elixirul vieţii, piatra filosofală şi altele. Lumea râdea de el ca de un şarlatan, iar Casanova, în *Memoriile* lui, spunea că e spion. Cu tot misterul care-l înconjura, Saint-Germain avea o înfăţişare onorabilă şi era foarte

58 Aventurier, apărut in înalta societate pariziană în perioada anilor 1750- 1760, a cutreierat mai multe capitale europene; a murit în 1784.

simpatic în societate. Bunică-mea îl mai iubeşte şi astăzi şi se supără dacă i se vorbeşte de el nerespectuos. Ea ştia că Saint-Germain dispune de sume mari de bani. Se hotărî să recurgă la el. Îi scrise un bileţel, rugându-l să vină la ea numaidecât.

Ciudatul bătrân veni îndată şi o găsi foarte nenorocită. Ea îi descrise în cele mai negre culori barbaria soţului şi îi spuse că-şi pune întreaga speranţă în amabilitatea şi prietenia lui.

Saint-Germain rămase pe gânduri.

— Aş putea să vă pun la dispoziţie această sumă, însă ştiu că nu vă veţi găsi liniştea până când nu mi-o veţi înapoia, iar eu n-aş vrea să vă fac alte griji. Există un mijloc: vă puteţi recâştiga banii.

— Dar, dragul meu conte, zise bunica, vă spun doar că nu mai avem bani deloc.

— Pentru asta nu e nevoie de bani, îi răspunse Saint-Germain. Binevoiţi să-mi daţi ascultare.

Apoi îi dezvălui o taină pentru care oricare dintre noi ar da foarte mult...

Tinerii jucători deveniră şi mai atenţi. Tomski îşi aprinse pipa, trase un fum şi urmă:

— În aceeaşi seară, bunica se înfăţişă la Versailles, *au jeu de la reine*[59]. Ducele de Orléans ţinea banca; bunica se scuză că nu a adus datoria, invocând drept justificare o mică istorioară, şi începu să ponteze contra lui. Alese trei cărţi şi le puse una după alta; toate trei câştigară de la primul tur şi bunica scăpă de toată datoria.

— O întâmplare! spuse unul dintre oaspeţi.

— Basme! adăugă Hermann.

— Poate că au fost cărţile măsluite? interveni un al treilea.

— Nu cred, răspunse grav Tomski.

— Cum se poate?! răspunse Narumov. Bunica ta ghiceşte trei cărţi la rând şi tu încă n-ai învăţat de la ea cabalistica asta?

— Pe dracu', răspunse Tomski. A avut patru fii,

59 La jocul de cărţi al reginei (lb. franceză).

printre care şi tatăl meu. Toţi patru erau jucători pătimaşi şi ea nu şi-a dezvăluit taina niciunuia, deşi nu le-ar fi stricat, după cum nu mi-ar fi stricat nici mie! Dar iată ce mi-a povestit unchiul meu, contele Ivan Ilici, dându-şi cuvântul de onoare că e adevărat. Răposatul Ceapliţki, care a murit în mizerie după ce şi-a tocat milioanele, pierduse odată, în tinereţe, vreo trei sute de mii, jucând cu Zorici, după câte mi-aduc aminte. Era disperat. Bunicii mele, care de altfel judeca foarte aspru poznele tinerilor, i se făcu milă de Ceapliţki. Îi dădu trei cărţi, spunându-i să le pună una după alta, şi-i ceru cuvântul de onoare că după aceea nu va mai juca niciodată. Ceapliţki se duse la învingătorul său şi se aşează la joc. Mizează pe prima carte cincizeci de mii şi câştigă; dublă miza în joc, mai repetă o dată şi se achită de datorie, ba mai rămase şi în câştig… Ei, dar e timpul să ne culcăm; e şase fără un sfert.

Într-adevăr, se lumina de ziuă. Tinerii îşi goliră paharele şi plecară pe la casele lor.

II

Il paraît que monsieur est décidément pour les suivantes.

Que voulez-vous, madame?

Elles sont plus fraîches![60]

Conversaţie de salon

Bătrâna contesă *** stătea în camera de toaletă, în faţa oglinzii. Era înconjurată de trei fete. Una dintre ele ţinea un borcănel cu farduri, alta o cutie cu ace de cap, a treia o scufie înaltă, cu panglici roşii ca focul. Contesa nu mai avea nicio veleitate de frumuseţe, care de altfel se ofilise de mult, însă îşi păstrase toate obiceiurile din

60 - Se pare că domnul preferă cameristele.
- Ce să-i faci, coniţă? Sunt mai proaspete! (lb. franceză)

tinereţe, respectând cu stricteţe moda celui de-al optulea deceniu şi îmbrăcându-se tot atât de încet şi de tacticos ca şi cu şaizeci de ani în urmă. La fereastră, lângă gherghef, stătea o domnişoară, pupila contesei.

— Bună ziua, *grand'maman*[61], spuse intrând un tânăr ofiţer. *Bonjour, mademoiselle Lise*[62]. *Grand'maman,* vin la dumneata cu o rugăminte.

— Despre ce e vorba, *Paul*?

— Îngăduie-mi să-ţi prezint pe unul dintre prietenii mei şi să-l aduc vineri la balul pe care-l dai.

— Adu-mi-l de-a dreptul la bal. Cu ocazia asta, mi-l şi prezinţi. Ai fost ieri la ***?

— Bineînţeles! A fost foarte plăcut; am dansat până la cinci dimineaţa. Eleţkaia era încântătoare!

— O, dragul meu! Ce-ai găsit la ea? S-o fi văzut pe bunica ei, prinţesa Daria Petrovna!… Fiindcă veni vorba, o fi îmbătrânit mult?

— Dacă a îmbătrânit? răspunse Tomski distrat. A murit acum vreo şapte ani…

Domnişoara îşi ridică privirea şi-i făcu un semn. Tomski îşi aminti că bătrânei contese i se ascundea moartea celor de-o vârstă cu ea şi îşi muşcă buzele. Dar contesa primi vestea cu multă indiferenţă, deşi pentru ea era ceva nou.

— A murit şi eu nici n-am ştiut. Am fost făcute în acelaşi timp doamne de onoare; când ne-am prezentat, împărăteasa…

Şi contesa îi povesti nepotului pentru a suta oară întâmplarea.

— Ei, *Paul*, spuse ea apoi. Acum ajută-mi să mă ridic. Lizanka, unde mi-e tabachera?

Şi contesa trecu împreună cu fetele după paravan, pentru a-şi termina toaleta. Tomski rămase cu domnişoara.

— Pe cine voiţi să prezentaţi? întrebă încet Lizaveta Ivanovna.

— Pe Narumov. Îl cunoaşteţi?

61 Bunică (lb. franceză).

62 Bună ziua, domnişoară Liza (lb. franceză).

— Nu. E militar sau civil?

— Militar.

— Genist?

— Nu, cavalerist. Dar de ce-aţi crezut că e genist?

Domnişoara râse şi nu răspunse nimic.

— *Paul,* strigă contesa de după paravan. Trimite-mi un roman nou, însă te rog să nu fie din cele moderne.

— Cum asta, *grand'maman?!*

— Vreau să spun, un roman în care eroul să nu-şi sugrume nici tatăl, nici mama, şi în care să nu fie vorba de cadavre de înecaţi. Mi-e grozav de frică de înecaţi.

— Astfel de române nu există în ziua de azi. Vrei poate unul rusesc?

— Există romane ruseşti?... Trimite-mi, dragă, trimite-mi!

— Iartă-mă, *grand'maman,* mă grăbesc... Iertaţi-mă, Lizaveta Ivanovna! Dar de ce-aţi crezut că Narumov este genist?

Şi Tomski ieşi din camera de toaletă.

Lizaveta Ivanovna rămase singură. Lăsă deoparte broderia şi începu să se uite pe fereastră. Îndată, pe cealaltă parte a străzii, de după colţ se ivi un tânăr ofiţer. Obrajii fetei se îmbujorară.

Se apucă din nou de lucru, plecându-şi capul până aproape de canava. În timpul acesta intră contesa, care sfârşise cu îmbrăcatul.

— Lizanka, porunceşte să pună caii la trăsură. Mergem să ne plimbăm.

Lizanka se ridică de la gherghef şi începu să-şi strângă lucrul.

— Ce e, măicuţă?! Ori eşti surdă?! strigă contesa. Spune să pună mai repede caii la trăsură.

— Îndată! răspunse încet domnişoara.

Şi dădu fugă în antreu.

În cameră intră un servitor, aducând cărţile trimise contesei de prinţul Pavel Alexandrovici.

— Bine! Mulţumeşte-i, spuse contesa. Lizanka, Lizanka! Unde fugi?!

— Să mă îmbrac.

— Ai timp, măicuţă! Stai aici! Deschide primul volum. Citeşte tare…

Fata luă o carte şi-i citi câteva rânduri.

— Mai tare! Ce-i cu tine, fată dragă?! Ţi-ai pierdut glasul?!… Aşteaptă! Adu-mi scăunelul; mai aproape… Aşa!

Lizaveta Ivanovna îi mai citi două pagini. Contesa căscă.

— Lasă cartea! Ce prostii! Trimite-o înapoi prinţului Pavel şi spune-i că-i mulţumesc… Dar cu trăsura ce s-aude?

— Trăsura e gata, răspunse Lizaveta Ivanovna, aruncând o privire în stradă.

— Cum, şi nu eşti încă îmbrăcată? Întotdeauna trebuie să te aştept! E enervant, drăguţo!

Liza dădu fugă în camera ei.

Nu trecură nici două minute şi contesa începu să sune cât o ţineau puterile. Pe una dintre uşi intrară, în goană, cele trei fete, iar pe cealaltă, lacheul.

— De ce nu veniţi când vă chem? rosti supărată contesa. Spuneţi-i Lizavetei Ivanovna că o aştept.

Lizaveta Ivanovna intră îmbrăcată cu pardesiu şi cu pălărioară pe cap.

— În sfârşit! spuse contesa. Cum te-ai gătit! Pentru ce?… Pe cine vrei să cucereşti?… Cum e vremea? Mi se pare că e vânt.

— Nicidecum, Luminăţia Voastră! Vremea e liniştită, răspunse lacheul.

— Întotdeauna vorbiţi aiurea! Deschideţi fereastra! N-am spus eu? E vânt! Şi încă ce vânt rece! Să deshame! Lizanka, nu mai mergem. N-aveai de ce să te găteşti.

„Asta mi-i viaţa“, gândi Lizaveta Ivanovna.

Într-adevăr, Lizaveta Ivanovna era o fiinţă foarte nenorocită. Amară e pâinea la străin şi grele sunt treptele scării altuia[63]

---

63 Vedea-vei tu cerşită pe cărări
ce pâine-aduni, şi cât de-amară cale
să urci şi să cobori străine scări!

, a spus Dante, şi cine, dacă nu sărmana pupilă a bătrânei contese, putea cunoaşte mai bine amărăciunea de a fi la cheremul altuia? De bună seamă, contesa*** nu era rea la suflet, dar, ca orice femeie răsfăţată, era despotică, era zgârcită şi de un egoism rece, ca toţi oamenii bătrâni care au iubit în zilele lor şi sunt străini de cele de azi. Lua parte la toate zaiafeturile înaltei societăţi, se târa pe la baluri, unde se aşeza într-un colţ, sulemenită şi îmbrăcată după moda veche, ca un ornament grotesc şi nelipsit al sălii de bal; parcă supunându-se unui ritual, oaspeţii se apropiau cu plecăciuni adânci, iar după aceea nimeni nu se mai ocupa de ea. Primea la ea acasă tot oraşul, respecta o etichetă strictă şi nu recunoştea la chip pe nimeni. Numeroasa servitorime, îmbuibată şi încărunţită în antreuri şi în camerele slujnicelor, făcea ce o tăia capul şi o fura care mai de care pe această bătrână cu un picior în groapă.

Lizaveta Ivanovna era martira casei. Ea turna ceaiul şi primea observaţii pentru zahărul consumat în plus; citea romane cu glas tare şi era vinovată de toate greşelile autorului; însoţea pe contesă la plimbare şi era răspunzătoare de starea timpului şi a caldarâmului. Avea fixată o leafă, care nu i se plătea niciodată în întregime; asta n-o împiedica pe contesă să-i pretindă să fie îmbrăcată la fel cu toată lumea, mai bine zis ca foarte puţini. În lume, juca rolul cel mai şters. Toţi o cunoşteau, dar nimeni nu o observa; la baluri nu dansa decât atunci când nu era cine să facă *vis-à-vis*-ul, iar doamnele o luau de braţ ori de câte ori trebuiau să se ducă la toaletă să-şi aranjeze câte ceva la găteli. Era mândră, suferea mult din cauza situaţiei ei şi se uita împrejur, aşteptându-l plină de nerăbdare pe acela care avea s-o izbăvească; dar tinerii, calculaţi în înfumurarea lor fluşturatică, nu o socoteau demnă de atenţia lor, cu toate că era de o sută de ori mai drăguţă decât candidatele la măritiş îngâmfate şi reci, în jurul cărora roiau. De câte ori nu părăsea încetişor salonul luxos şi plictisitor şi se ducea să plângă în cămăruţa-i

(DANTE, *Divina comedie,* Paradisul, XVII, 58-60)

sărăcăcioasă, unde se aflau nişte paravane tapetate, un scrin, o oglinjoară şi un pat vopsit şi unde ardea slab o lumânare de seu într-un sfeşnic de aramă!

Odată – asta s-a întâmplat la două zile după seara descrisă la începutul acestei povestiri şi cu o săptămână înaintea scenei la care ne-am oprit – odată, Lizaveta Ivanovna, aşezată la fereastră cu ghergheful şi privind din întâmplare pe stradă, zări un tânăr genist stând nemişcat, cu ochii ţintă la fereastra ei. Ea lăsă capul în jos şi-şi văzu mai departe de lucru; când se uită iar în stradă, peste cinci minute, tânărul ofiţer se găsea în acelaşi loc.

Neavând obiceiul să cocheteze cu ofiţerii care treceau pe stradă, ea nu se mai uită pe fereastră şi cusu aproape două ore, fără să-şi ridice capul. Se servi prânzul. Ea se ridică, începu să-şi strângă ghergheful şi, uitându-se iar pe stradă, din întâmplare, îl văzu din nou pe ofiţer. Lucrul i se păru destul de ciudat. După masă veni iar la fereastră, stăpânită de nelinişte, dar ofiţerul nu mai era acolo – şi ea îl uită…

Cam la două zile după aceea, când ieşi cu contesa să se plimbe cu trăsura, îl văzu din nou. Era chiar lângă intrare şi-şi ascundea faţa în gulerul de biber. Pe sub chipiu nu i se vedeau decât ochii negri, scânteietori. Lizaveta Ivanovna se sperie, fără să ştie de ce, şi cuprinsă de o tulburare nelămurită se urcă în trăsură.

Cum se înapoie acasă, alergă la fereastră şi văzu că ofiţerul se afla în acelaşi loc, cu ochii aţintiţi asupra ei; ea se îndepărtă, chinuită de curiozitate şi tulburată de un sentiment cu totul nou.

De atunci n-a trecut nicio zi fără ca tânărul să nu apară la o anumită oră sub ferestrele casei lor. Între el şi ea se stabiliră un fel de raporturi fără grai. Cum se aşeza la locul ei, la lucru, îi simţea apropierea; îşi ridica ochii şi se uita la el tot mai lung şi mai lung în fiece zi. Tânărul părea a-i fi recunoscător pentru asta. Ori de câte ori li se întâlneau privirile, ochii ei ageri, tinereşti, deosebeau o roşeaţă vie care-i acopereau obrajii palizi. Peste o săptămână, ea îi zâmbi…

Când Tomski îi ceruse permisiunea contesei de a i-l prezenta pe prietenul său, inima bietei fete prinse să bată cu putere. Dar aflând că Narumov nu era genist, ci din garda călare, îi păru rău că, prin întrebarea-i îndrăzneaţă, îşi trădase taina faţă de uşuraticul Tomski.

Hermann era fiul unui neamţ rusificat, care îi lăsase un mic capital. Fiind ferm convins de necesitatea de a-şi consolida independenţa, el nu se atingea nici măcar de dobânzi şi trăia numai din soldă, nepermiţându-şi nici cea mai mică distracţie. În general, era ascuns şi ambiţios şi camarazii lui aveau rar prilejul să-şi bată joc de exageratul lui spirit de economie. Avea pasiuni puternice şi o imaginaţie înflăcărată, dar tăria lui de caracter îl salvase de obişnuitele rătăciri ale tinereţii. Astfel, de pildă, având o fire de jucător, nu lua niciodată cărţile în mână, întrucât socotea că situaţia lui materială nu-i permitea (cum spunea el) *să sacrifice strictul necesar numai cu nădejdea de a dobândi un prisos,* ceea ce nu-l împiedica să-şi petreacă nopţi întregi la mesele de joc, urmărind cu patimă întorsăturile variate ale jocului.

Povestea cu cele trei cărţi avu o puternică înrâurire asupra închipuirii lui şi nu-i mai ieşi din cap toată noaptea. „Ce-ar fi, gândea el a doua zi seara, hoinărind prin Petersburg, ce-ar fi dacă bătrâna contesă mi-ar încredinţa taină sau dacă mi-ar spune care sunt cele trei cărţi sigure! De ce nu mi-aş încerca norocul? Să-i fiu prezentat, să-i câştig încrederea – fie chiar de ar trebui să-i devin amant – dar toate astea cer timp, iar ea are optzeci şi şapte de ani, poate să moară peste o săptămână sau chiar peste două zile!… Şi-apoi, toată povestea asta… O poţi crede oare?… Nu! Chibzuiala, cumpătarea şi dragostea de muncă, iată cele trei cărţi sigure ale mele, iată ce-mi va întrei, va înmulţi de şapte ori capitalul şi-mi va aduce liniştea şi independenţa!“

În timp ce gândea aşa, se trezi pe una dintre principalele străzi ale Petersburgului, în faţa unei case cu arhitectură veche. Strada era plină de echipaje şi trăsurile soseau una după alta în faţa intrării luminate. Din ele

coborau când piciorul zvelt al vreunei tinere frumuseţi, când botforul zăngănitor sau ciorapul vărgat şi pantoful diplomatic. Pe lângă portarul impozant se perindau şubele şi pelerinele. Hermann se opri.

— A cui e casa asta? întrebă el pe gardianul din colţ.

— A contesei ***, îi răspunse gardianul.

Hermann tresări. Uimitoarea poveste îi reveni în minte, începu să se învârtească în jurul casei, gândindu-se la stăpână şi la darul ei miraculos. Se întoarse târziu în modestu-i colţişor; nu putu să adoarmă mult timp şi, când somnul îl cuprinse, i se arătară cărţile de joc, masă verde, teancul de bancnote şi mormane de cervoneţi.

Părea că pune carte după carte, dubla hotărât miza şi câştiga întruna; aduna grămezi de aur şi vâra bancnotele în buzunar. Se trezi târziu şi oftă, văzând că-şi pierduse fantastica bogăţie; plecă să cutreiere din nou oraşul şi se pomeni din nou în faţa casei contesei. Parcă îl atrăgea într-acolo o putere misterioasă. Se opri şi începu să se uite la ferestre. La una dintre ferestre, văzu un cap încadrat de un păr negru, aplecat, poate, asupra vreunei cărţi sau asupra lucrului de mână. Căpşorul se ridică. Hermann văzu o feţişoară proaspătă şi nişte ochi negri. Clipa asta îi hotărî soarta.

III

Vous m'écrivez, mon ange, des lettres de quatre pages, plus vite que je ne puis les lire.[64]

Din scrisori

Lizaveta Ivanovna nici nu apucă bine să-şi scoată pardesiul şi pălăria, când contesa trimise să o cheme şi ordonă să se tragă din nou trăsura. Se urcară în ea. În timp ce doi lachei o ridicau pe bătrână de subsuori şi o

64 îmi scrii, îngerul meu, scrisori de câte patru pagini, mai repede decât le pot citi (lb. franceză).

băgau pe uşa trăsurii, Lizaveta Ivanovna îşi văzu iar genistul, chiar lângă roată. El o apucă de mână şi apoi dispăru, înainte ca ea să-şi revină din spaimă. În mână îi rămase o scrisoare. Ea o ascunse în mănuşă şi tot drumul nu văzu şi nu auzi nimic. În timpul plimbării, contesa avea obiceiul să pună întrebări la tot pasul: „Cine era persoana cu care ne-am întâlnit? Cum se numeşte podul acesta? Ce scrie pe firmă de colo?“ În ziua aceea, Lizaveta Ivanovna răspundea la întâmplare şi de multe ori n-o nimerea, încât contesa se supără.

— Ce se întâmplă cu tine, maică?! Te-a apucat catalepsia? Ori nu mă auzi, ori nu mă înţelegi? Slavă Domnului, nu vorbesc pocit şi nici nu mi-am pierdut minţile!

Lizaveta Ivanovna nici n-o asculta. Cum se înapoie acasă, alergă în camera ei şi scoase scrisoarea din mănuşă; plicul nu era lipit. Citi scrisoarea. Era o declaraţie de dragoste, scrisă delicat, respectuos şi luată cuvânt cu cuvânt dintr-un roman nemţesc. Dar Lizaveta Ivanovna nu ştia nemţeşte şi fu foarte încântată.

Totuşi, scrisoarea primită o nelinişti mult. Pentru prima dată intra în legături strânse, în cea mai deplină taină, cu un tânăr. Îndrăzneala lui o înspăimânta. Ea se învinovăţea de o purtare necugetată şi nu ştia ce să facă. Să nu mai stea la fereastră? Să domolească printr-o totală nepăsare dorinţa tânărului ofiţer de a o mai urmări? Să-i înapoieze scrisoarea? Să-i răspundă rece şi hotărât? Nu avea cu cine se sfătui, nu avea prietene, n-avea pe nimeni s-o îndrume. Se hotărî să răspundă.

Se aşeză la măsuţa de scris, luă pana şi căzu pe gânduri, îşi începu scrisoarea de câteva ori, însă o rupse, găsind vorbele când prea blânde, când prea aspre. În sfârşit, reuşi să scrie câteva rânduri de care rămase mulţumită.

Sunt convinsă, scria ea, că aveţi intenţii oneste, că nu aţi vrut să mă jigniţi printr-un gest necugetat; dar cunoştinţa noastră n-ar fi trebuit să înceapă aşa. Vă

înapoiez scrisoarea şi sper că pe viitor nu voi mai avea motive de a mă plânge de o lipsă de respect nemeritat.

A doua zi, cum văzu că trece Hermann, Lizaveta Ivanovna se ridică de la gherghef, ieşi în sală, deschise ferestruica şi aruncă scrisoarea în stradă, contând pe îndemânarea tânărului ofiţer. Hermann se repezi, ridică scrisoarea şi intră într-o cofetărie. Rupse pecetea şi îşi găsi scrisoarea şi răspunsul Lizavetei Ivanovna. Era tocmai ce aştepta şi se întoarse acasă foarte preocupat de intrigă.

La trei zile după asta, o mamzelă tinerică, cu ochi jucăuşi, îi aduse Lizavetei Ivanovna un bileţel de la casa de mode.

Ea o deschise cu nelinişte, prevăzând o cerere de bani; când colo, recunoscu scrisul lui Hermann.

— Te-ai înşelat, drăguţă. Acest bileţel nu mi-e adresat mie.

— Ba chiar dumneavoastră, răspunse fata cu îndrăzneală, zâmbind viclean. Vă rog să-l citiţi!

Lizaveta Ivanovna parcurse repede bileţelul. Hermann îi cerea o întâlnire.

— Nu se poate! spuse Lizaveta Ivanovna speriindu-se şi de grăbita cerere, şi de mijlocul întrebuinţat de el. De bună seamă, scrisoarea asta nu mi-e adresată mie!

Şi o rupse în mii de bucăţele.

— Dacă nu v-a fost adresată dumneavoastră, de ce aţi rupt-o? făcu mamzela. I-aş fi dat-o înapoi celui care v-a trimis-o.

— Te rog, drăguţă, spuse Lizaveta Ivanovna, roşind de observaţia făcută, pe viitor să nu-mi mai aduci bilete. Iar celui care te-a trimis te rog să-i spui că ar trebui să-i fie ruşine…

Dar Hermann nu se dădu bătut. Lizaveta Ivanovna primea zilnic scrisori de la el, fie pe o cale, fie pe alta. Acestea nu mai erau traduse din romanele nemţeşti. Hermann le scria inspirat de pasiune şi vorbea cu o limbă ce-i era proprie; ele oglindeau atât dorinţa lui nestrămutată, cât şi clocotul imaginaţiei lui năvalnice.

Lizaveta Ivanovna nu se mai gândea să le trimită înapoi; se îmbăta cu ele. Începu să răspundă şi astfel scrisorile ei deveniră tot mai lungi şi mai pline de gingăşie. În sfârşit, ea îi aruncă pe fereastră următoarea scrisoare:

*Astăzi e bal la ambasadorul ***. Contesa va fi acolo. Vom sta până la orele două. Iată ocazia de a mă vedea singură, îndată ce contesa va pleca, oamenii ei se vor împrăştia, desigur; la uşă va rămâne portarul, dar şi el se duce de obicei în camera lui. Veniţi la ora unsprezece şi jumătate... Urcaţi direct pe scară. Dacă întâlniţi în antreu pe cineva, întrebaţi dacă e acasă contesa. Vi se va spune că nu şi atunci nu vă mai rămâne nimic de făcut. Va trebui să vă întoarceţi. Dar probabil că nu veţi întâlni pe nimeni. Fetele stau la ele, toate într-o singură cameră. Din antreu, treceţi la stânga şi mergeţi tot înainte, până la dormitorul contesei. În dormitor, după paravan, veţi vedea două uşi mici: cea din dreapta dă în cabinet, unde contesa nu intră niciodată; cea din stânga dă pe coridor; aici, veţi găsi o scăriţă în spirală care duce la camera mea.*

Hermann fremăta ca un tigru, aşteptând ora indicată. La ora zece se şi află în faţa casei. Era un timp îngrozitor; vântul vâjâia şi o zăpadă umedă cădea cu fulgi mari; felinarele luminau palid; străzile erau pustii. Rar se vedea câte un birjar cu mârţoaga lui, pândind vreun muşteriu întârziat. Hermann era numai în tunică, dar nu simţea nici vântul, nici zăpada. În sfârşit, careta contesei trase la scară. Hermann văzu cum lacheii o scoteau de braţ pe bătrâna gârbovă, înfofolită într-o şubă de sobol; în urmă, într-o pelerină subţire, cu capul împodobit de flori proaspete, apăru şi pupila ei. Uşiţa se închise cu un sunet sec. Careta porni greoi pe zăpada afânată. Portarul închise uşa. Lumina de la ferestre se stinse.

Hermann începu să se plimbe pe lângă casa pustie; se apropie de felinar, se uită la ceas; era unsprezece şi douăzeci. Rămase sub felinar, cu ochii aţintiţi pe arătătorul ceasului, aşteptând minutele următoare. Apoi, la

unsprezece şi jumătate, păşi pe peronul casei şi pătrunse în antreul puternic luminat. Portarul lipsea. Hermann urcă scara în fugă, deschise uşa din antreu şi văzu un servitor dormind sub lampă, pe nişte fotolii străvechi şi murdare. Trecu pe lângă el călcând uşor, dar hotărât. În sală şi în salon era întuneric. Lampa din antreu arunca o lumină slabă. Hermann intră în dormitor. În faţa ungherului plin de icoane vechi pâlpâia o candelă de aur. Într-o simetrie monotonă, lângă pereţii îmbrăcaţi cu tapete chinezeşti se înşirau fotolii cu stofa decolorată, divane cu poleiala scorojită şi perne de puf. Pe pereţi atârnau două portrete pictate la Paris de *madame* Lebrun[65]

. Unul dintre ele înfăţişa un bărbat cam de vreo patruzeci de ani, rumen la obraz şi gras, îmbrăcat într-o haină de un verde-deschis şi cu o stea pe piept; altul înfăţişa o tânără femeie de o frumuseţe rară, cu un nas acvilin şi cu un trandafir în păru-i pudrat, lins pe tâmple. În toate colţurile erau răspândiţi ciobănaşi de porţelan, ceasuri de masă, creaţie a minunatului Leroy, cutioare, rulete, evantaie şi felurite alte nimicuri pentru doamne, născocite spre sfârşitul veacului trecut, odată cu balonul lui Montgolfier şi cu magnetismul lui Mesmer. Hermann trecu după paravan. Văzu un pat mic de fier, apoi, în dreapta, uşa care dădea în cabinet şi cea din stânga, care da în coridor. O descuie, văzu scăriţa îngustă în spirală care ducea la camera sărmanei pupile… Dar se înapoie şi intră în cabinetul întunecat.

Timpul trecea încet. Era linişte peste tot. Când ceasul din salon bătu douăsprezece îi răspunseră, unul după altul, ceasurile din toate camerele, apoi totul amuţi din nou. Hermann stătea rezemat de soba rece. Era liniştit; inima îi bătea regulat, ca a omului hotărât la ceva primejdios, dar necesar. Ceasurile anunţară ora unu, apoi două, şi în depărtare se auzi zgomotul caretei. O emoţie nestăpânită îl cuprinse. Careta se apropie şi se opri.

Auzi zgomotul scăriţei lăsate în jos. În casă începu forfota, oamenii alergau, se auzeau glasuri şi se aprinse

65 *Madame* Vigée-Lebrun (1755-1842) — portretistă şi peisagistă.

lumina. Trei cameriste bătrâne intrară în fugă în dormitor; mai mult moartă decât vie, contesa sosi şi se lăsă într-un fotoliu voltairian. Hermann se uită prin deschizătură. Lizaveta Ivanovna trecu pe lângă dânsul. El îi auzi paşii repezi pe treptele scării. Ceva ca un fel de remuşcare se trezi în inima lui, apoi aţipi din nou. Şi el rămase ca de piatră.

Contesa începu să se dezbrace înaintea oglinzii. Îi scoaseră boneta împodobită cu trandafiri, îi scoaseră peruca pudrată de pe capul cărunt şi tuns. Acele de păr se risipiră în jurul ei ca o ploaie. Rochia galbenă, brodată cu argint, îi căzu la picioarele umflate. Hermann fu martorul tainelor respingătoare ale toaletei ei. În sfârşit, contesa rămase într-o bluză şi într-o bonetă de noapte; în această îmbrăcăminte mai apropiată de bătrâneţea ei, părea mai puţin îngrozitoare şi mai puţin hidoasă.

Ca toţi oamenii bătrâni, ea suferea de insomnie. Odată dezbrăcată, se aşeză lângă fereastră în fotoliul voltairian şi expedie servitoarele. Lumânările fură scoase şi odaia rămase luminată numai de candelă. Contesa şedea în fotoliu, galbenă la chip, îşi mişca buzele lăsate în jos, legănându-se când într-o parte, când într-alta. În ochii tulburi nu i se oglindea niciun gând, încât, dacă te uitai la ea, puteai crede că înspăimântătoarea bătrână nu se legăna aşa din voia ei, ci sub un tainic impuls galvanic.

Dar faţa moartă se schimbă dintr-odată. Buzele nu i se mai mişcau, ochii i se înviorară. În faţa ei stă un bărbat necunoscut.

— Nu vă speriaţi, pentru numele lui Dumnezeu, nu vă fie teamă!, spuse el încet, dar limpede. N-am de gând să vă fac nicîun rău. Am venit să vă implor să-mi faceţi un bine.

Bătrâna îl privea în tăcere şi părea că nu-l aude. Hermann îşi închipui că e surdă. Se aplecă până la urechea ei şi-şi repetă spusele. Bătrâna tăcea întruna. Hermann continuă:

— Dumneavoastră îmi puteţi face viaţa fericită, şi asta fără să vă coste nimic. Ştiu că puteţi ghici trei cărţi la rând…

Hermann se opri. Contesa părea că, în sfârşit, a înţeles ce se cere. Se părea că-şi caută cuvintele pentru a răspunde.

— A fost o glumă, spuse ea în sfârşit. Jur că a fost o glumă!

— Cu astfel de lucruri nu se glumeşte, i-o tăie Hermann supărat. Aduceţi-vă aminte de Ceapliţki, pe care l-aţi ajutat să-şi scoată ceea ce pierduse la joc.

După cum se vedea, contesa se tulburase. Trăsăturile ei trădau o puternică frământare sufletească, dar ea recăzu repede în nesimţirea de mai înainte.

— Îmi puteţi spune care sunt cele trei cărţi sigure?

Contesa tăcea.

— Pentru cine păstraţi această taină? continuă Hermann. Pentru nepoţi? Ei sunt bogaţi şi fără asta; nici nu cunosc valoarea banului. Cele trei cărţi ale dumneavoastră nu vor fi de niciun folos unui risipitor. Cel care nu ştie să păstreze moştenirea părintească, tot în mizerie va muri, cu toate puterile demonice. Eu nu sunt risipitor; cunosc valoarea banilor. Voi şti să folosesc cele trei cărţi ale dumneavoastră. Ei!…

Hermann tăcu, aşteptând plin de nerăbdare răspunsul. Contesa nu scotea nicio vorbă. El căzu în genunchi în faţa ei..

— Dacă inima dumneavoastră a cunoscut vreodată sentimentul iubirii, dacă vă mai reamintiţi de extazul ce vi-l dădea, dacă măcar o dată aţi zâmbit la naşterea unuia dintre fiii dumneavoastră, dacă ceva omenesc a bătut cândva în pieptul dumneavoastră, vă implor, fac apel la sentimentele dumneavoastră de soţie, de iubită şi de mamă, la tot ce e mai sfânt în viaţă, nu-mi refuzaţi rugămintea! Dezvăluiţi-mi taina! Ce preţ are ea pentru dumneavoastră?… Poate că e legată de un păcat cumplit, care să ducă la pierderea fericirii veşnice, poate că e legată de o înţelegere cu diavolul… Gândiţi-vă: sunteţi bătrână, nu mai aveţi mult de trăit; sunt gata să iau păcatul dumneavoastră asupra sufletului meu. Dar împărtăşiţi-mi taina! Gândiţi-vă că în mâinile

dumneavoastră se află fericirea unui om, că nu numai eu, ci şi copiii, nepoţii şi strănepoţii mei vă vor binecuvânta amintirea şi o vor cinsti ca pe ceva sfânt…

Bătrâna nu răspunse niciun cuvânt.

Hermann se sculă în picioare.

— Zgripţuroaică bătrână! rosti el scrâşnind. Dacă e aşa, am să te silesc să răspunzi…

La aceste cuvinte, scoase din buzunar un pistol.

Văzând aceasta, contesa se tulbură din nou, puternic. Clătină din cap, ridică mâna, ca şi cum ar fi vrut să se apere de împuşcătură… apoi lunecă… şi rămase nemişcată.

— Terminaţi cu copilăriile, spuse Hermann apucându-i mâna. Vă întreb pentru ultima oară: vreţi să-mi spuneţi care sunt cele trei cărţi sau nu?

Contesa nu răspunse. Hermann îşi dădu seama că murise.

IV

*7 mai 18***
Homme sans moeurs et sans religion![66]

Din scrisori

Gătită încă în rochie de bal, Lizaveta Ivanovna şedea în camera ei, adâncită în gânduri. Cum sosise acasă, se şi grăbise să expedieze servitoarea somnoroasă, care-şi oferea serviciile în silă. Lizaveta îi spuse că se va dezbrăca singură şi intră în camera ei, tulburată, cu inima bătând, dorind ba să-l găsească acolo pe Hermann, ba să nu-l găsească. De la prima privire văzu că nu-i acolo şi mulţumi sorţii pentru că le zădărnicise întâlnirea. Se aşeză fără să se dezbrace şi începu să se gândească la toate împrejurările care o duseseră atât de departe, în aşa de scurt timp. Nu trecuseră nici trei săptămâni de când îl

66 Om fără principii morale şi fără nimic sfânt! (lb. franceză)

văzuse pentru prima dată pe fereastră şi iată că se şi aflau în corespondenţă, iar el reuşise să obţină o întâlnire nocturnă! Îi cunoştea numele numai din câteva scrisori iscălite de el. Nu vorbise niciodată cu el, nu-i auzise glasul şi nu auzise niciodată vorbindu-se despre dânsul… până în seara aceea. Ciudat lucru: în seara aceea, la bal, Tomski, fiind bosumflat pentru că tânăra prinţesă Polina *** nu flirta cu el, ca de obicei, se gândi să se răzbune, tratând-o cu indiferenţă; de aceea o chemă pe Lizaveta Ivanovna şi dansă cu ea o mazurcă interminabilă. Tot timpul glumi asupra preferinţei ei pentru ofiţerii de geniu şi o încredinţă că ştie mai multe decât ar putea bănui ea; iar unele dintre glumele lui se potriveau atât de bine, încât Lizaveta Ivanovna crezu de câteva ori că îi cunoaşte taina.

— De la cine ştii toate aceste lucruri? îl întrebase ea râzând.

Tomski răspunse:

— De la prietenul unei persoane pe care o cunoaşteţi, un om deosebit!

— Şi cine e acel om deosebit?

— Îl cheamă Hermann.

Lizaveta Ivanovna nu răspunse nimic, dar simţi cum îi îngheaţă mâinile şi picioarele.

— Acest Hermann, continuă Tomski, e o figură cu totul romantică: are profilul lui Napoleon şi sufletul lui Mefisto. Cred că asupra conştiinţei lui apasă cel puţin trei crime. Dar de ce te-ai făcut aşa de albă?

— Mă doare capul… Şi ce îţi spunea acest Hermann sau cum îi zice…

— E foarte nemulţumit de prietenul lui. Spune că, dacă ar fi fost în locul lui, ar fi procedat cu totul altfel… Eu presupun că însuşi Hermann a pus ochii pe dumneata; oricum, el ascultă vorbele de îndrăgostit ale prietenului lui cu foarte puţină plăcere…

— Dar unde m-a văzut?

— Dumnezeu ştie unde, poate la biserică, poate la plimbare!… Poate chiar în odaia dumitale, în timp ce dormeai; de la el te poţi aştepta la orice…

Între timp, trei doamne se apropiară de ei cu întrebările – *oubli ou regret?*[67] — şi le întrerupseră convorbirea, devenită chinuitor de interesantă pentru Lizaveta Ivanovna.

Tomski o alese chiar pe prinţesa ***. Ea reuşi să se explice cu el, făcând un tur în plus şi învârtindu-se încă o dată în faţa scaunului ei. Când se întoarse la loc, Tomski nu se mai gândea nici la Hermann, nici la Lizaveta Ivanovna. Ea ar fi vrut grozav să reînnoiască convorbirea întreruptă, dar mazurca se terminase şi peste puţin bătrâna contesă pleca acasă.

Cuvintele lui Tomski nu erau nimic altceva decât o flecăreală în timpul mazurcii, dar ele se înfipseră adânc în sufletul tinerei visătoare.

Portretul lui Hermann, schiţat de Tomski, semăna leit cu cel din închipuirea ei şi, datorită lecturilor noilor romane, acest personaj banal o şi speria, dar îi şi încânta imaginaţia. Ea şedea acum pe scaun, cu braţele goale încrucişate; îşi ţinea capul, încă împodobit cu flori, aplecat pe pieptul descoperit. Deodată, uşa se deschise şi Hermann intră. Ea se sperie…

— Unde ai fost până acum?! îl întrebă speriată, în şoaptă.

— În dormitorul bătrânei contese, îi răspunse el. Vin acum de la ea. A murit.

— Doamne, Dumnezeule! Ce spui?!

— Şi mi se pare că eu i-am pricinuit moartea.

Lizaveta Ivanovna îi aruncă o privire şi în gând îi răsunară cuvintele lui Tomski: „…asupra conştiinţei lui apasă cel puţin trei crime“. Hermann se aşeză pe fereastră, lângă ea, şi-i povesti totul.

Lizaveta Ivanovna îl ascultă până la capăt, îngrozită. Aşadar, scrisorile pasionate, rugăminţile înflăcărate, urmărirea îndrăzneaţă şi îndărătnică nu erau dragoste! Banii – iată la ce jinduia sufletul lui Hermann! Nu ea îi putea potoli dorinţele, nu ea îl putea face fericit! Sărmana pupilă nu era nimic altceva decât o unealtă oarbă a acestui

67 Uitare sau regret? (lb. franceză)

tâlhar, a acestui ucigaş al bătrânei ei binefăcătoare!... Plângea amar în căinţa ei târzie şi chinuitoare. Hermann se uita la ea tăcut; şi inima lui era sfâşiată, dar nici lacrimile sărmanei fete şi nici priveliştea înduioşătoare a durerii ei nu-i răscoleau sufletul împietrit... Nu simţea nicio remuşcare pentru moartea bătrânei. Îl îngrozea un singur lucru: pierderea pentru totdeauna a tainei prin care s-ar fi putut îmbogăţi.

— Eşti un monstru, rosti în sfârşit Lizaveta Ivanovna.

— Nu i-am dorit moartea, răspunse Hermann; pistolul meu nu e încărcat.

Amândoi tăcură.

Se făcu ziuă. Când Lizaveta Ivanovna suflă în lumânarea care era pe sfârşite, în cămăruţă rămase o lumină palidă. Ea îşi şterse ochii plânşi şi se uită la Hermann, care şedea pe pervazul ferestrei, cu braţele încrucişate şi încruntat. Aşa, semăna uimitor cu portretul lui Napoleon. Asemănarea o surprinse.

— Cum ai să ieşi din casă? îl întrebă ea în sfârşit. M-am gândit să te conduc pe o scară secretă, dar trebuie să trecem neapărat pe lângă dormitor. Mi-e frică.

— Spune-mi doar cum să găsesc scara secretă şi mă duc singur.

Lizaveta Ivanovna se ridică, scoase o cheie din comodă şi i-o dădu lămurindu-l pe unde avea de mers. Hermann îi strânse mâna, o mână rece, care nu-i răspunse, o sărută pe creştetul aplecat şi ieşi.

Coborî pe scara întortocheată şi intră din nou în dormitorul contesei. Moartă sta împietrită, iar faţa ei arăta o pace adâncă. Hermann se opri în faţa ei, o privi lung, vrând parcă să se convingă de groaznica realitate. În sfârşit, intră în cabinet, pipăi tapetul, găsi uşa şi începu să coboare scara întunecoasă, tulburat de sentimente stranii. Poate că acum şaizeci de ani, pe aceeaşi scară, la aceeaşi oră, se gândea el, s-a strecurat în acelaşi dormitor un tânăr norocos, în haină brodată, pieptănat à *l'oiseau royal*[68], apăsându-şi pe inimă tricornul, acum, tânărul acela

68 Pasăre regală (cocostârc) (lb.franceză)

era de mult în mormânt, iar inima bătrânei lui amante încetase să bată astăzi…

Hermann găsi uşa de sub scară, o descuie cu aceeaşi cheie şi ajunse într-un coridor prin care ieşi direct în stradă.

V

*Astă-noapte s-a arătat defuncta baronesă Von V***. Era îmbrăcată toată în alb şi mi-a spus: „Bună ziua, domnule consilier!“*

SWEDENBORG

A treia zi după noaptea aceea fatală, la ora nouă dimineaţa, Hermann se îndreptă spre mănăstirea ***, unde urma să se slujească prohodul decedatei contese. Nu simţea nicio remuşcare, totuşi, nu-şi putea înăbuşi glasul conştiinţei, care-i spunea întruna: „Tu eşti ucigaşul bătrânei!“. Prea puţin credincios cu adevărat, era stăpânit de o mulţime de superstiţii. Credea că moarta ar putea avea asupra vieţii lui o influenţă nefastă, de aceea se hotărî să se ducă la înmormântare, spre a se ruga să-l ierte.

Biserica era plină. Hermann abia putu trece prin mulţime. Sicriul era aşezat pe un catafalc bogat, sub un baldachin de catifea. Moarta avea mâinile încrucişate pe piept, o scufie de dantelă pe cap şi era îmbrăcată într-o rochie albă de atlaz. Ai casei înconjurau sicriul: slugile, în haine negre, cu eşarfe cu blazon pe umăr şi cu lumânări în mâini; rudele, în doliu mare, copiii, nepoţii şi strănepoţii. Nimeni nu plângea; lacrimile ar fi fost – *une afectation*[69]*.* Contesa era atât de bătrână încât moartea ei nu putea surprinde pe nimeni, iar rudele o priveau de mult ca pe o fiinţă ce şi-a încheiat viaţa. Un tânăr arhiereu ţinu discursul funebru. În cuvinte simple şi mişcătoare, el arătă paşnica adormire a drept-credincioasei, ai cărei ani

69 O prefăcătorie (lb. franceză)

îndelungaţi au fost o liniştită şi smerită pregătire pentru creştinescul sfârşit. „Pe ea, care veghea în gânduri cucernice şi în aşteptarea mirelui de la miezul nopţii, a luat-o îngerul morţii!“ Slujba se desfăşura într-o tristeţe pioasă. Iată, în primul rând, se apropiară să-şi ia rămas-bun de la moartă rudele. Apoi urmară numeroşii ei cunoscuţi, veniţi să se închine în faţa trupului aceleia care cu mult înainte se desfătase alături de ei în petreceri deşarte: apoi veni rândul oamenilor de casă; în sfârşit, se apropie de ea o cămărăşiţă bătrână, de aceeaşi vârstă cu defuncta. Două fete tinere o ţineau de braţ. Nu se putea apleca până la pământ; doar ea vărsă câteva lacrimi, sărutând mâna rece a stăpânei. Îndată după ea, Hermann se hotărî să se apropie de sicriu. Se aplecă până la pământ şi stătu aşa câteva clipe, pe lespezile reci, acoperite de cetină. În sfârşit, se ridică, palid ca şi moarta, urcă pe treptele catafalcului şi se plecă asupra sicriului… în clipa aceea i se păru că moarta se uită la el batjocoritor şi-i face cu ochiul. Hermann se trase repede înapoi, călcă în gol şi se prăvăli la pământ. Fu ridicat îndată. În aceeaşi clipă leşină şi Lizaveta Ivanovna şi fu scoasă în pridvor. Întâmplarea asta tulbură pentru câteva clipe solemnitatea tristei ceremonii. Printre cei de faţă se auzi o rumoare surdă, iar un şambelan uscăţiv, rudă apropiată a defunctei, şopti la urechea englezului de lângă el că tânărul ofiţer era fiul nelegitim al moartei; la care englezul răspunse rece: Oh?!

Hermann fu peste măsură de tulburat toată ziua. Luă masa la un birt retras şi bău foarte mult, împotriva obiceiului lui, nădăjduind că-şi va înăbuşi tulburarea. Dar vinul îi înfierbântă şi mai tare închipuirea. Cum se întoarse acasă, se aruncă pe pat, fără să se dezbrace, şi adormi adânc.

Când se trezi, era noapte. Luna îi lumina odaia. Se uită la ceas: era trei fără un sfert. Somnul îi trecuse; se aşeză pe pat şi începu să se gândească la înmormântarea bătrânei contese.

Pe când stă aşa, cineva din stradă i se uită pe

fereastră în cameră şi se îndepărtă îndată. Hermann nu dădu nicio atenţie acestui fapt. Peste o clipă, auzi că cineva deschide uşa camerei din faţă. îşi închipui că era ordonanţa lui care venea beat, ca de obicei, dintr-o plimbare nocturnă. Dar auzi un mers necunoscut: cineva venea încet, târşâindu-şi uşor pantofii. Uşa se deschise şi intră o femeie în rochie albă. Hermann crezu că era bătrâna lui doică şi se miră de ce vine la o astfel de oră. Dar femeia albă lunecă şi se opri deodată drept în faţă; Hermann o recunoscu pe contesă!

— Am venit fără să vreau…, spuse ea cu glas hotărât. Dar mi s-a poruncit să-ţi îndeplinesc rugămintea. Trei, şapte şi asul îţi pot aduce câştig, una după alta, dar cu condiţia să nu joci decât o singură carte pe zi şi după aceea să nu mai joci toată viaţa. Te iert pentru moartea mea, cu condiţia să te căsătoreşti cu Lizaveta Ivanovna, pupila mea…

Spunând acestea, moarta se întoarse încet, se îndreptă către uşă şi pieri, târşâindu-şi pantofii. Hermann auzi uşa din antreu închizându-se şi văzu iar pe cineva uitându-se pe fereastră.

Multă vreme, Hermann nu-şi veni în fire. Apoi trecu în camera cealaltă. Ordonanţa lui dormea pe jos; Hermann reuşi cu greu să-l trezească. Era beat, ca de obicei; nu puteai afla nimic de la el. Uşa ce da în antreu era încuiată cu cheia. Hermann se înapoie în cameră, aprinse o lumânare şi-şi însemnă cele văzute.

VI

— Attendez![70]
— *Cum ai îndrăznit să-mi spui:* attendez?
— *Excelenţă, am spus:* attendez, *vă rog*!

Două idei fixe nu pot exista laolaltă în mintea omului, aşa după cum două corpuri nu pot ocupa acelaşi loc în

70 Aşteptaţi! (lb. franceză)

spaţiu, în acelaşi timp. Trei, şapte şi asul alungară repede chipul bătrânei moarte din închipuirea lui Hermann. Trei, şapte şi asul nu-i ieşeau din minte şi-i reveneau mereu pe buze. Când vedea o fată tânără, spunea: „Cât e de zveltă!… Un adevărat trei de cupă“. Dacă era întrebat cât e ceasul, răspundea: „Şapte fără cinci minute“. Toţi bărbaţii burduhănoşi îi reaminteau de as. Trei, şapte şi asul îl însoţeau în somn, luând diferite înfăţişări. Trei înflorea în faţa lui ca o grandiflură învoaltă, şapte i se înfăţişa ca o poartă gotică, iar asul ca un păianjen imens. Toate gândurile îi erau contopite într-unul singur: să se folosească de taina care-l costase atât de scump. Începu să se gândească la demisie şi la o călătorie. Voia să smulgă Fortunei fermecate o comoară, în casele de joc de la Paris. Întâmplarea îl scuti însă de bătaie de cap.

La Moscova se înfiinţase o societate de jucători bogaţi, sub preşedinţia vestitului Cekalinski, care îşi petrecuse toată viaţa la cărţi şi se procopsise odinioară cu milioane, câştigând poliţe şi pierzând bani gheaţă. Experienţa lui îndelungată îi câştigă încrederea prietenilor; casa deschisă, bucătarul renumit, delicateţea şi veselia îi câştigară respectul publicului. Cum sosi la Petersburg, tineretul dădu năvală la el şi uită balurile de dragul cărţilor, preferând ispitele faraonului tentaţiilor amorului. Narumov îl duse acolo pe Hermann.

Trecură printr-un rând de camere somptuoase, pline de chelneri respectuoşi. Câţiva generali şi consilieri intimi jucau *whist.* Nişte tineri stăteau tolăniţi pe divanele îmbrăcate în damasc, mâncând îngheţată şi trăgând din pipe. În salon, la o masă lungă, lângă care se înghesuiau vreo douăzeci de jucători, şedea amfitrionul şi ţinea banca. Era un om de vreo şaizeci de ani, cu o înfăţişare din cele mai respectabile; capul îi era acoperit de păr argintiu, faţa plină şi proaspătă arăta bunătatea, ochii îi luceau, întotdeauna înviorați de un zâmbet. Narumov i-l prezentă pe Hermann. Cekalinski îi strânse mâna prietenos, îl rugă să se simtă ca la el acasă şi continuă să ţină banca.

Partida se prelungea. Pe masă se aflau peste treizeci

de cărţi. Cekalinski se oprea după fiecare lansare, pentru a da răgaz jucătorilor, nota pierderile, asculta prevenitor dorinţele jucătorilor şi îndrepta, şi mai prevenitor, colţul vreunei cărţi îndoite de o mână distrată. În sfârşit, partida se termină. Cekalinski amestecă iar cărţile şi se pregătea să înceapă o partidă nouă.

— Permiteţi-mi să pun o carte, spuse Hermann, întinzând mâna pe după un domn gras care ponta şi el.

Cekalinski zâmbi şi înclină tăcut din cap, în semn de respectuoasă încuviinţare. Râzând, Narumov îl felicită pe Hermann că pusese capăt abţinerii sale îndelungate; îi dori un început norocos.

— Merg, spuse Hermann, scriind cu cretă miza deasupra cărţii lui de joc.

— Cât e, vă rog?, întrebă cel care ţinea banca, strângându-şi pleoapele. Mă iertaţi, dar nu văd bine…

— Patruzeci şi şapte de mii, răspunse Hermann.

La aceste cuvinte, toate capetele se întoarseră deodată şi toţi ochii se aţintiră asupra lui.

„A înnebunit!“, gândi Narumov.

— Permiteţi-mi să vă atrag atenţia, spuse Cekalinski cu zâmbetul lui neschimbat, că jocul dumneavoastră e foarte tare. Aici n-a mizat încă nimeni mai mult de două sute şaptezeci şi cinci pe o singură carte.

— Ei, şi?! răspunse Hermann. Îmi bateţi cartea sau nu?

Cekalinski făcu o plecăciune, cu acelaşi aer de smerită încuviinţare.

— Vreau numai să vă fac cunoscut, spuse el, că, fiind onorat de încrederea prietenilor, nu pot ţine banca altfel decât pe bani gheaţă! Din partea mea sunt convins că e de-ajuns cuvântul dumneavoastră, dar, pentru regula jocului şi a socotelilor, vă rog să puneţi banii pe carte.

Hermann scoase din buzunar un bilet de bancă şi i-l întinse; Cekalinski îl privi fugitiv şi-l puse pe cartea lui Hermann.

Apoi începu jocul.

În dreapta căzu nouă, în stânga un trei.

— A câştigat! spuse Hermann arătându-şi cartea.

Printre jucători se stârni rumoare. Cekalinski se încruntă, dar zâmbetul îi reapăru îndată pe faţă.

— Îmi daţi voie să vă achit? îl întrebă el pe Hermann.

— Vă rog!

Cekalinski scoase din buzunar câteva bilete de bancă şi-i plăti îndată. Hermann îşi luă banii şi se îndepărtă de lângă masă. Narumov nu-şi putea reveni. Hermann bău un pahar de limonadă şi se îndreptă spre casă.

În seara următoare veni din nou la Cekalinski. Amfitrionul ţinea banca. Hermann se apropie de masă; jucătorii îi făcură loc imediat. Cekalinski îl salută curtenitor.

Hermann aşteptă o nouă partidă, alese o carte, puse pe ea toate cele patruzeci şi şapte de mii şi câştigul din seara trecută.

Cekalinski începu jocul. În dreapta căzu un valet, în stânga un şapte.

Hermann întoarse şaptele.

Toţi scoaseră strigăte de mirare. Cekalinski se tulbură vădit. Numără nouăzeci şi patru de mii şi i le întinse lui Hermann. Acesta le luă cu sânge-rece şi se îndepărtă în aceeaşi clipă.

În seara următoare apăru din nou la masă. Îl aşteptau toţi. Generalii şi consilierii intimi îşi lăsară *whist*-ul, ca să vadă un joc atât de neobişnuit. Tinerii ofiţeri săriră de pe divane; chelnerii se strânseră în salon. Toţi făcură cerc în jurul lui Hermann. Ceilalţi jucători nu puseră cărţile, aşteptând cu nerăbdare să vadă cum va sfârşi el. Hermann stătea lângă masă, pregătindu-se să ponteze de unul singur împotriva palidului, dar mereu zâmbitorului Cekalinski. Fiecare îşi desfăcu pachetul de cărţi. Cekalinski făcea cărţile. Hermann tăie şi-şi acoperi cartea cu un teanc de bilete de bancă. Jocul aducea a duel. Se lăsă o tăcere adâncă.

Cekalinski începu jocul. Mâinile îi tremurau. În dreapta căzu o damă, în stânga – un as.

— A câştigat asul! spuse Hermann şi îşi întoarse

cartea.

— Dama dumneavoastră a fost ucisă! spuse Cekalinski blând.

Hermann se cutremură; într-adevăr, în loc de as, în faţă avea dama de pică. Nu-şi credea ochilor, nu înţelegea cum de putuse să greşească.

În clipa aceea, i se păru că dama de pică îi face cu ochiul şi-i zâmbeşte sarcastic; asemănarea extraordinară îl uimi…

— Bătrâna! strigă el îngrozit.

Cekalinski îşi trase spre el biletele pierdute de Hermann. Acesta stătea nemişcat. Când se depărtă de masă, se porni un murmur puternic.

— Frumos a mai pontat!, spuneau jucătorii.

Cekalinski făcea din nou cărţile. Jocul îşi urma cursul.

Epilog

Hermann a înnebunit. Acum se află la Spitalul Obuhov, în salonul nr. 17, şi nu răspunde la nicio întrebare; bolboroseşte doar, cu o repeziciune uimitoare:

Trei, şapte, asul! Trei, şapte, dama!…

Lizaveta Ivanovna s-a căsătorit cu un tânăr foarte cumsecade, care are pe undeva un serviciu şi o avere considerabilă. E fiul fostului administrator al bătrânei contese. Lizaveta Ivanovna creşte o rudă săracă.

Tomski a fost avansat rotmistru şi se căsătoreşte cu prinţesa Polina.

Kirdjali

Kirdjali era de felul lui bulgar. Pe turceşte, acest cuvânt însemna voinic, viteaz[71]. Cum îl chema de fapt nu

71 Cuvântul turcesc *kirdjali* provine de la denumirea unei regiuni din

ştiu.

Băgase spaima în toată Moldova cu jafurile lui. Ca să vă puteţi da socoteală cât de cât ce fel de om era, am să vă spun una dintre isprăvile lui vitejeşti. Într-o noapte, însoţit numai de arnăutul Mihailaki, a atacat o aşezare bulgărească; după ce au dat foc acelei aşezări, de la un capăt la altul, au prins să umble din colibă în colibă. Kirdjali spinteca, Mihailaki căra prada.

— Kirdjali! Kirdjali!, răcneau amândoi, iar tot satul se împrăştia care încotro.

Când porni zavera şi Alexandru Ipsilanti începu să-şi adune oaste, Kirdjali veni şi el cu câţiva dintre vechii lui tovarăşi. Nu prea erau dumiriţi asupra ţelului adevărat al Eteriei, însă ştiau bine un lucru: că războiul era pentru ei un prilej de îmbogăţire pe socoteala turcilor şi poate şi pe seama moldovenilor.

Alexandru Ipsilanti era viteaz, dar nu avea însuşirile cerute de rolul pe care şi-l luase cu atâta înflăcărare şi nesocotinţă. Nu ştia să ţină oamenii în frâu, iar aceştia, la rândul lor, nu aveau faţă de el nici respect, nici încredere.

După nenorocita luptă în care a pierit floarea tineretului grec, Iordaki Olimpiotul îl sfătui să se dea la o parte şi-i luă locul. Ipsilanti plecă în goana calului către hotarul Austriei, de unde îşi trimise blestemul asupra oamenilor lui, numindu-i răzvrătiţi, laşi şi nemernici. Cea mai mare parte din aceşti laşi şi nemernici au pierit sub zidurile Mănăstirii Secu sau pe malurile Prutului, apărându-se cu înverşunare împotriva unui duşman de zece ori mai puternic.

Kirdjali luptă sub comanda lui Gheorghe Cantacuzino, despre care putem spune acelaşi lucru ca şi despre Ipsilanti. În ajunul luptei de la Sculeni, el ceru autorităţilor ruseşti permisiunea să intre în carantina lor. Oamenii lui rămaseră fără comandant, însă Kirdjali, Safianos, Kantagoni şi alţii nu-i simţeau defel lipsa.

---

vilaietul Adrianopolului şi îşi are originile în numele unui paşă otoman din secolul al XIV-lea, Kîrdja Ali. În secolul al XVIII-lea, în acea regiune au apărut cete de tâlhari cărora li se spunea *kirdjali*

Mi se pare că lupta de la Sculeni n-a fost descrisă încă de nimeni în tot adevărul ei tulburător. Închipuiţi-vă şapte sute de oameni, arnăuţi, albanezi, greci, bulgari şi tot felul de adunătură, care n-aveau habar de meşteşugul armelor şi se retrăgeau din calea a cincisprezece mii de călăreţi turci. Se înghesuiră pe malul Prutului şi aşezară în faţa lor cele două tunuri mici, găsite la curtea domnească din Iaşi, din care se trăgea uneori la ospeţe, de ziua domnului Moldovei. Turcii ar fi folosit cu dragă inimă încărcăturile cu mitralii, dar nu îndrăzneau fără încuviinţarea autorităţilor ruseşti, căci mitraliile ar fi ajuns de bună seamă până pe malul acestora.

Comandantul carantinei, astăzi răposat, servea de patruzeci de ani în armată şi nu auzise de când era şuieratul gloanţelor, dar i-a fost dat să-l audă atunci. Câteva gloanţe îi ţiuiră chiar pe lângă ureche. Bătrânelul se făcu foc şi-l ocărî amarnic pe un maior din regimentul de infanterie Ohotsk, aflat pe lângă carantină. Neştiind ce trebuie să facă, maiorul alergă la râu şi-i ameninţă cu degetul pe *delibaşii*[72] care-şi jucau caii pe malul celălalt. Văzând ameninţarea, aceştia îşi întoarseră caii şi plecară în goană; iar după ei plecă întregul detaşament turcesc. Pe maiorul acela îl chema Horcevski. Nu ştiu ce s-a ales de el mai târziu.

Totuşi, în ziua următoare, turcii îi atacară pe eterişti. Pentru că nu îndrăzneau să folosească nici mitralii şi nici ghiulele, se hotărâră, împotriva obiceiului, să lupte cu arme albe. Bătălia a fost cruntă. S-au hăcuit cu iataganele. La turci, care nu folosiseră până atunci lănci, se văzură deodată lăncile ruseşti ale cazacilor nekrasovieni, care luptau în rândurile lor[73].

Cu îngăduinţa ţarului, eteriştii puteau să treacă Prutul şi să se adăpostească în carantină. Ei prinseră să treacă apa.

---

72 Delibaşa - la turci, căpetenia unui corp de călărime uşoară.

73 Cazaci refugiaţi sub conducerea atamanului Ignat Nekrasa în Turcia (1791); o parte dintre ei au fost aşezaţi de Poartă, bucurându-se de anumite privilegii, în Dobrogea.

Pe malul turcesc rămăseseră doar Kantagoni şi Safianos. Rănit încă din ajun, Kirdjali trecuse Prutul şi zăcea în carantină. Safianos fu ucis. Cât despre Kantagoni, om neînchipuit de gras, a fost rănit cu lancea în burtă. Cu o mână a ridicat paloşul, cu cealaltă a apucat lancea duşmană, s-a proptit de ea, înfigându-şi-o şi mai adânc în pântec şi ajungând astfel cu paloşul până la ucigaşul său; se prăbuşiră împreună.

Totul se sfârşise. Turcii rămăseseră învingători, Moldova era curăţată de eterişti. Ca la vreo şase sute de arnăuţi se risipiră prin Basarabia şi, cu toate că nu ştiau cum îşi vor duce zilele, purtau recunoştinţă Rusiei că le dăduse adăpost. Aceşti oameni duceau o viaţă trândavă, dar nu uşuratică. Îi puteai vedea oricând prin cafenelele Basarabiei pe jumătate turcite, cu lungi ciubuce între dinţi sau sorbindu-şi drojdia de cafea din nişte ceşti mici. Hainele ţesute cu fir şi încălţările roşii cu vârf ascuţit dădeau semne de oboseală, însă ei tot îşi mai purtau pe-o ureche fesul cu canafuri, iar de sub brâiele largi tot le mai răsăreau iataganele şi pistoalele. Nimeni nu se plângea de ei. Nici n-ai fi crezut că aceşti paşnici nevoiaşi erau cei mai vestiţi clefţi[74] ai Moldovei, tovarăşi ai cumplitului Kirdjali, şi că el însuşi se afla printre ei.

Cum auzi de asta, paşa de la Iaşi ceru autorităţilor ruseşti predarea lui Kirdjali, potrivit tratatelor de pace.

Poliţia începu să-l caute. Se află că într-adevăr Kirdjali era la Chişinău. Fu prins pe când cina pe întuneric împreună cu şapte tovarăşi de-ai lui, în casa unui călugăr fugit de la mănăstire.

Fu pus sub pază. Nu tăgădui că e Kirdjali.

— Dar, spuse el, de când am trecut Prutul, nu m-am atins nici de-un fir de păr din avutul cuiva şi n-am năpăstuit nici pe ultimul ţigan. De bună seamă că pentru turci, pentru valahi şi pentru moldoveni sunt un tâlhar, dar pentru ruşi sunt un oaspete. Când Safianos şi-a terminat mitraliile, a venit la noi în carantină şi a luat de la răniţi, pentru ultimele lui încărcături, nasturi, cuie, lănţuge şi

74 Haiduci (neogrec).

mânere de iatagan; atunci, eu i-am dat douăzeci de *beşlici*[75] şi am rămas fără bani. Mi-e martor Dumnezeu că eu, Kirdjali, trăiesc de atunci din mila oamenilor. De ce vor ruşii să mă dea pe mâna duşmanilor mei?

După aceste cuvinte, Kirdjali tăcu şi începu să aştepte liniştit să i se hotărască soarta.

N-a trebuit să aştepte mult. Doar autorităţile nu erau datoare să privească tâlharii sub aspectul lor romantic; erau convinse de dreptatea cererii turceşti, aşa că porunciră trimiterea lui Kirdjali la Iaşi.

Un tânăr şi neînsemnat slujbaş de pe atunci, om cu bun- simţ şi plin de duh, care azi deţine un post însemnat, mi-a descris în culori vii plecarea lui Kirdjali.

La poarta temniţei aştepta o căruţă de poştă… (Dacă nu ştiţi cum arată o astfel de căruţă, să v-o descriu eu: mică, joasă, cu coşul din nuiele împletite; se înhămau la ea până de curând şase sau chiar opt gloabe costelive. Pe una dintre ele stătea un moldovean mustăcios, cu cuşmă miţoasă; cum încăleca, răcnea şi trăsnea necontenit din harapnic, încât gloabele porneau într-un trap destul de întins. Dacă vreuna dintre ele începea să dea semne de osteneală, surugiul o deshăma repede, blestemând de mama focului, şi o lăsa în drum, fără să-i pese de soarta ei, încredinţat fiind că la întoarcere o va găsi în acelaşi loc, păscând liniştită în stepa verde. I se întâmpla câteodată călătorului să pornească de la o staţie de poştă cu opt cai şi să ajungă la staţia următoare numai cu doi. Aşa stăteau lucrurile acum vreo cincisprezece ani. Azi, în Basarabia, se foloseşte înhămătura rusească, iar în locul căruţelor se folosesc telegile ruseşti.

O astfel de căruţă stătea la poarta temniţei, într-una dintre ultimele zile ale lunii septembrie 1821. În jur se strânseseră, lipăind din papuci, evreice neglijent îmbrăcate, arnăuţi în veşminte cârpăcite şi pitoreşti, moldovence mlădii, ţinându-şi în braţe copiii cu ochi negri. Bărbaţii tăceau, femeile aşteptau nerăbdătoare să se întâmple ceva deosebit.

75 Beşlic — veche monedă turcească (5 parale).

Porţile se deschiseră şi câţiva ofiţeri de poliţie ieşiră afară; în urma lor, doi soldaţi îl duceau pe Kirdjali în lanţuri…

Să tot fi avut treizeci de ani. Era oacheş. Avea trăsături regulate şi aspre. Era înalt, lat în spate şi totul arăta că e înzestrat cu o putere neobişnuită. Îşi ţinea turbanul pestriţ pe-o sprânceană; brâul larg îi strângea mijlocul subţire. Îi întregeau găteala dolmanul de postav gros, albastru, cămaşa ce-i cădea în cute până aproape de genunchi şi încălţările frumoase. Era mândru şi liniştit.

Se arătă un slujbaş, un bătrânel roşu la faţă, într-un mondir decolorat, care atârna pe el doar în trei nasturi. După ce-şi gâtui gurguiul roşu ce-i ţinea loc de nas, sub nişte ochelari de plumb, despături o hârtie şi prinse a fârnâi moldoveneşte. Din când în când arunca spre Kirdjali cel ferecat în lanţuri câte o privire plină de dispreţ; de bună seamă că în hârtie era vorba de el. Kirdjali îl ascultă atent. Cum termină de citit, slujbaşul împături hârtia la loc, se uită crunt la oamenii adunaţi şi strigă la ei, poruncindu-le să se dea la o parte, să facă loc căruţei. Atunci, Kirdjali îi spuse câteva cuvinte pe moldoveneşte; glasul îi tremura, faţa i se schimbase, începu să plângă şi căzu în genunchi în faţa slujbaşului poliţiei; lanţurile lui zornăiră. Slujbaşul sări înapoi, speriat. Soldaţii vrură să-l ridice pe Kirdjali, dar el se forţă singur, îşi adună lanţurile, urcă în căruţă şi strigă:

— Haidem!

Lângă el se aşeză un jandarm; moldoveanul pocni din harapnic şi căruţa porni în goană.

— Ce v-a spus Kirdjali? l-a întrebat slujbaşul cel tânăr pe poliţist, după aceea.

— Ei, să vezi dumneata…, a răspuns poliţistul râzând. M-a rugat să am grijă de nevasta şi de copilul lui, care trăiesc prin părţile Chiliei, într-un sat de bulgari. Se teme să nu pătimească şi ei de pe urma lui. Prostime! Ce să-i faci.

Povestirea tânărului slujbaş m-a înduioşat. Îmi era milă de bietul Kirdjali. Mult timp n-am ştiut nimic de

soarta lui. Abia peste câţiva ani, m-am reîntâlnit cu slujbaşul acela tânăr. Din vorbă în vorbă, am ajuns să depănăm amintiri.

— Dar ce mai face prietenul dumitale, Kirdjali? Nu ştii ce s-a mai întâmplat cu el?

Cum să nu? mi-a răspuns slujbaşul, şi-mi povesti cele ce urmează:

Cum a ajuns la Iaşi, Kirdjali fu înfăţişat paşei, care-l osândi la moarte prin ţeapă. Însă împlinirea osândei fu amânată până la nu ştiu ce sărbătoare. Până una-alta, l-au închis într-o temniţă.

Îl păzeau şapte turci (oameni simpli, în sufletul lor tot atât de tâlhari ca şi Kirdjali); îl aveau în mare cinste şi, cu setea lor de orientali, nu se mai săturau ascultându-i povestirile minunate.

Între ei se legă o strânsă prietenie. Într-o bună zi, Kirdjali le-a spus:

— Fraţilor! Mi se apropie ceasul. Nimeni nu poate scăpa de ceea ce i-a fost scris! Ne vom despărţi curând şi aş vrea să vă las o amintire…

Turcii se făcură numai urechi.

— Fraţilor, urmă Kirdjali, acum trei ani, pe vremea când haiduceam cu răposatul Mihailaki, am îngropat în câmpie, nu departe de Iaşi, un cazan cu galbeni. Văd că nici lui şi nici mie nu ne-a fost dat să ne bucurăm de comoara asta. Fie dar: luaţi-o şi împărţiţi-o între voi, frăţeşte.

Turcii mai-mai să-şi piardă minţile. Prinseră îndată să se socotească, cum să facă spre a afla locul unde era îngropată comoara. S-au gândit cât s-au gândit şi au hotărât să-l ducă chiar pe Kirdjali să le arate locul.

Se lăsă noaptea. Turcii îi scoaseră lanţurile de la picioare, îi legară mâinile cu o funie şi plecară cu el în afara oraşului, pe câmp.

Kirdjali mergea înainte, de la un gorgan la altul. Au mers aşa mult timp, până când Kirdjali se opri lângă un bolovan mare, măsură douăzeci de paşi spre miazăzi, izbi cu piciorul în ţărână şi rosti:

Aici!

Turcii se învoiră ca patru dintre ei să sape cu iataganele, iar trei să-l păzească pe Kirdjali, care se aşezase pe bolovan şi se uita la ei cum se trudesc.

— Ei, mai aveţi mult? Dat-aţi de cazan? întrebă el.

— Încă nu, au răspuns turcii şi au prins să sape aşa de straşnic, încât sudoarea curgea râu de pe ei.

Kirdjali începu să dea semne de nerăbdare.

— Ce ageamii! se mânie el. Nu se pricep nici să sape ca lumea! Eu aş fi făcut treabă cât te-ai şterge la ochi. Flăcăi! Dezlegaţi-mi mâinile şi daţi-mi un iatagan!

Turcii căzură pe gânduri, apoi prinseseră a se sfătui între ei. Şi-au spus:

— Ei, şi? Ce-o să se întâmple dacă i-om dezlega mâinile şi i-om da un iatagan? Suntem şapte contra unu!

I-au dezlegat mâinile şi i-au dat un iatagan.

În sfârşit, Kirdjali se văzu liber şi înarmat. Cine ştie ce-o fi simţit el atunci!… Prinse să sape cu îndârjire, iar paznicii lui îl ajutau… Deodată îşi împlântă iataganul într-un turc, îl lăsă aşa şi-i smulse de la brâu două pistoale.

Ceilalţi şase, văzându-l pe Kirdjali înarmat cu două pistoale, o rupseră la fugă.

Azi, Kirdjali haiduceşte prin preajma Iaşilor. De curând a trimis cuvânt domnului Moldovei că, dacă nu-i dă cinci mii de lei, va da foc oraşului şi se va răfui cu el, oricât era de domn… Cele cinci mii de lei i-au fost trimise.

Ce spuneţi de Kirdjali?

Fata căpitanului

Păzeşte-ţi cinstea încă de tânăr.
Proverb

1
Sergent de gardă

— „El poate fi chiar mâine în gardă căpitan. "
— „Dar nu-i nevoie! Lasă-l mai bine în armată."
— „E sănătos aşa! Cu chinga strâns legată..."
.....
Dar cine-i taică-său?.....

KNEAJNIN

Tatăl meu, Andrei Petrovici Griniov, îşi făcuse în tinereţe serviciul militar la contele Münnich şi demisionase cu gradul de maior, în anul 17**. De atunci locuia la moşia lui din gubernia Simbirsk, unde s-a însurat cu Avdotia Vasilievna I., fata unui nobil scăpătat de prin partea locului. Am fost nouă copii, toţi fraţii şi surorile mi-au murit de mici.

Prin bunăvoinţa unei rude apropiate, prinţul B., maior din gardă, am fost înscris că sergent în regimentul Semionovski încă de pe când mă aflam în pântecul mamei[76]
.

Dacă împotriva tuturor aşteptărilor mama ar fi născut o fată, tata ar fi adus la cunoştinţa celor în drept moartea sergentului neprezentat şi cu asta chestiunea s-ar fi rezolvat. Am fost ţinut în concediu până la terminarea studiilor. Pe vremea aceea nu se învăţa ca-n timpurile de azi. La vârsta de cinci ani am fost dat pe mâna unui slujitor, de la caii de călărie, Savelici, care, datorită purtării lui bune – căci Savelici nu bea –, a fost înaintat la gradul de dascăl al meu. Sub supravegherea lui, la doisprezece ani ştiam carte rusească şi puteam să judec ca un cunoscător însuşirile unui ogar. Între timp, tata mi-a luat un franţuz de la Moscova, pe *monsieur* Beaupré, care a sosit la noi odată cu provizia anuală de vin şi untdelemn de măsline. Sosirea lui nu i-a plăcut deloc lui Savelici.

76 După ucazul din 1762, pentru obţinerea gradului de ofiţer, fiind necesar un serviciu militar de 12 ani neîntrerupţi, nobilii îşi înscriau copiii în armată de la cea mai fragedă vârstă, ei rămânând de fapt în familie. La majorat primeau gradul de ofiţer.

„Slavă Domnului, bodogănea el, cred că copilul e de-ajuns de spălat, de-ajuns de pieptănat şi de hrănit. Nu mai au pe ce cheltui banii de-au tocmit un «musie», parcă n-ar fi destui oameni de-ai noştri…“

Beaupré fusese frizer în ţara lui, soldat în Prusia şi venise în Rusia *pour âtre outchitel*[77], fără să ştie prea bine ce însemna acest cuvânt. Era băiat bun, însă uşuratic şi tare destrăbălat. Marea lui meteahnă era patima pentru sexul frumos; drept răsplată pentru gingăşiile lui, nu rareori primea ghionturi, încât se văita după aceea zile întregi. În afară de asta, nu era, după cum spunea el, *duşmanul sticlei,* sau, cum se spune la noi, îi plăcea să cam tragă la măsea. Cum însă la noi vinul se servea doar la masă şi chiar şi atunci numai câte un păhărel, şi cum de obicei pe el îl treceau cu vederea, Beaupré s-a deprins foarte repede cu rachiul rusesc şi a început să-l prefere chiar vinurilor din patria lui, găsindu-l incomparabil mai folositor pentru stomac. Ne-am înţeles bine chiar de la început şi cu toate că datoria lui, după contract, era să mă înveţe *franţuzeşte, nemţeşte, precum şi toate ştiinţele,* el a găsit cu cale să înveţe de la mine s-o rupă ruseşte, iar după aceea ne-am văzut fiecare de treaba lui. Ne înţelegeam de minune. Nici nu-mi doream alt mentor. Dar soarta ne-a despărţit curând, şi iată în ce împrejurare.

Spălătoreasă Palaşka, o fată grasă şi ciupită de vărsat, şi văcăriţa Akulka-chioara au venit într-o bună zi la mama, i-au căzut la picioare, mărturisindu-i slăbiciunea de care şi una, şi alta s-au făcut vinovate şi plângându-i-se totodată de „musie“, care şi-a bătut joc de nevinovăţia lor. Mamei nu-i plăcea să ia în glumă astfel de întâmplări şi s-a plâns tatei. La tata, judecată era scurtă. A poruncit să vină îndată canalia de franţuz. I s-a răspuns că „musie“ face lecţiile cu mine. Atunci a venit el în odaia mea. Beaupré, întins în pat, dormea ca un prunc, iar eu eram foarte ocupat. Trebuie să ştiţi că mi se adusese de la Moscova o hartă geografică, dar sta atârnată pe perete degeaba, şi de

77 Pentru a fi preceptor (lb. franceză); *outchitel,* transcrierea cu ortografie franceză a cuvântului rusesc *ucitel* - preceptor, învăţător.

mult mă ispitea prin mărimea ei şi calitatea hârtiei. M-am hotărât să fac din ea un zmeu şi mă apucasem de lucru, profitând de somnul lui Beaupré. Tocmai când a intrat tata, prindeam o coadă de fuior de Capul Bunei Speranţe. Când a văzut în ce fel învăţam geografia, tata m-a tras de ureche, apoi s-a repezit la Beaupré, l-a trezit din somn în chip foarte nedelicat şi a început să-l ocărască zdravăn. Buimac, Beaupré încerca degeaba să se ridice, căci era beat mort, nenorocitul… Şapte păcate, o singură judecată. Tata l-a înşfăcat de guler, l-a ridicat din pat, l-a aruncat pe uşă afară, şi în aceeaşi zi franţuzul a părăsit casa, spre bucuria de nedescris a lui Savelici. Astfel a luat sfârşit educaţia mea.

Am început să trăiesc ca un neisprăvit, speriind hulubii şi jucând capra cu copiii din curte. Tocmai pornisem pe al şaptesprezecelea an al vieţii, când soarta mi s-a schimbat.

Într-o zi de toamnă, mama prepara miedul în salon, iar eu îmi lingeam buzele, uitându-mă la spuma în clocot. Tata citea la fereastră *Pridvornîi kalendar*[78]

, pe care îl primea în fiecare an. Cartea asta îl tulbura teribil; ori de câte ori o recitea, se simţea cuprins de o ciudă grozavă. Cunoscându-i foarte bine obiceiurile şi năravurile, mama se străduia mereu să dosească nenorocita aceea de carte, astfel că *Pridvornîi kalendar* nu cădea în mâinile tatei cu lunile. În schimb, când dădea peste el din întâmplare, nu-l lăsa din mâini ceasuri întregi. Aşadar, tata citea *Pridvornîi kalendar,* dădea din când în când din umeri şi repetă cu jumătate de glas: „General-locotenent… a fost sergent la mine în companie!… Cavaler a două ordine! Hm… Şi când te gândeşti că mai ieri…“ în sfârşit, a aruncat mânios calendarul pe divan şi a căzut pe gânduri, lucru care nu prevestea nimic bun.

— Avdotia Vasilievna, câţi ani are Petruşa? a întrebat-o deodată pe mama.

— Merge pe şaptesprezece. S-a născut în anul când a

78 *Calendarul curţii;* apărea în fiecare an, începând din 1745, şi cuprindea listele militarilor şi civililor decoraţi cu ordine şi cu medalii.

chiorât mătuşa Nastasia Gherasimovna… când…

— Bine…, a întrerupt-o el. E vremea să-şi înceapă serviciul militar. Destul de când tot aleargă prin odăile slujnicelor şi se caţără pe la hulubării.

Gândul că se va despărţi de mine atât de repede a uluit-o pe mama aşa de tare, încât a scăpat lingura în cratiţă şi au început să-i curgă lacrimile.

În schimb, e greu de descris bucuria mea. Gândul la serviciul militar s-a făcut una cu gândul libertăţii şi cu plăcerile vieţii de la Petersburg. Mă şi vedeam ofiţer în gardă, ceea ce, după părerea mea, era culmea fericirii omeneşti.

Tatei nu-i plăcea să-şi schimbe planurile şi nici să le tărăgăneze îndeplinirea. Hotărî deci îndată ziua plecării.

Cu o zi înainte de a porni la drum, a făcut cunoscut că intenţionează să-i scrie viitorului meu comandant şi a cerut pană şi hârtie.

— Nu uita, Andrei Petrovici, i-a spus mama, să-l saluţi pe prinţul B. din partea mea; spune-i că trag nădejde că nu-l va lipsi pe Petruşa de bunăvoinţa lui…

— Ce prostie! a răspuns tata încruntându-se. De ce aş scrie prinţului B.?

— Spuneai doar că vrei să-i scrii comandantului lui Petruşa…

— Ei, şi?

— Oare prinţul B. nu îi este comandant? Petruşa e înscris în regimentul Semionovski.

— Înscris! Pe mine nu mă priveşte asta! Petruşa nu va pleca la Petersburg! Ce să-nveţe acolo? Să risipească banii şi să-şi facă de cap? Nu! Las’ să facă militărie, să muncească din greu, să simtă mirosul prafului de puşcă, să fie soldat, nu terchea-berchea! E înscris în gardă! Unde-i actul lui de identitate? Dă-l încoace!

Mama a căutat actul de identitate într-o cutie, unde-l păstra la un loc cu cămăşuţa mea de botez; îi tremura mâna când l-a întins.

Tata l-a cercetat cu atenţie şi l-a pus dinainte pe masă şi a început să scrie. Curiozitatea mă chinuia: unde

mă va trimite, oare, dacă nu la Petersburg? Nu-mi puteam lua ochii de la pana lui, care se mişca destul de încet. În sfârşit, cum a isprăvit, a pus scrisoarea şi actul meu de identitate într-un plic, apoi, după ce a pecetluit plicul, şi-a scos ochelarii, m-a chemat şi mi-a spus:

— Iată scrisoarea către Andrei Karlovici R., vechiul meu camarad şi prieten. Te duci la Orenburg să-ţi faci serviciul sub comanda lui…

Şi aşa mi s-au spulberat toate frumoasele speranţe! În loc de vesela viaţă a Petersburgului mă aştepta plictiseala unui ţinut depărtat şi pustiu. Serviciul militar, la care cu o clipă înainte mă gândeam cu atâta încântare, s-a prefăcut într-o adevărată năpastă. Orice discuţie era însă de prisos.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, chibitca, pregătită de drum, era trasă la scară; mi-au pus în ea geamantanul, lădiţa cu cele trebuitoare pentru ceai şi legătura cu pâinişoare şi plăcinte, ultimele semne ale răsfăţului de acasă. Amândoi părinţii m-au blagoslovit. Tata mi-a spus:

— La revedere, Piotr… Să serveşti cu credinţă celui căruia îi vei jura! Să asculţi de superiori; nu căuta bunăvoinţa lor; nu umbla după slujbă, dar nici să nu-i dai dosul când e vorba de ea, şi ţine minte proverbul: „Păzeşte-ţi haina încă de nouă şi cinstea încă de tânăr“.

Mama plângea şi mă ruga să am grijă de sănătate, iar lui Savelici îi spunea să ia seama de mine, copilul ei…

M-au îmbrăcat cu un cojocel de blană de iepure, iar pe deasupra mi-au pus şi o şubă de vulpe. M-am aşezat în chibitcă, împreună cu Savelici, şi am pornit la drum, vărsând lacrimi.

Noaptea am ajuns la Simbirsk, unde ne-am oprit o zi pentru cumpărăturile poruncite lui Savelici. Am tras la han. Savelici a pornit după cumpărături încă dis-de-dimineaţă.

Eu am stat cât am stat la geam, uitându-mă la uliţa murdară, dar mi-era urât şi am început să umblu prin toate încăperile.

În sala de biliard am dat de un domn înalt, cam de

vreo treizeci şi cinci de ani, cu mustăţi lungi şi negre, îmbrăcat cu un halat, cu tacul în mână şi cu luleaua între dinţi. Marcatorul cu care juca primea un păhărel de votcă ori de câte ori câştiga; când pierdea, trebuia să treacă pe brânci pe sub masa de biliard. M-am oprit să mă uit cum joacă. Cu cât partida se prelungea, cu atât plimbările pe sub masă deveneau mai dese, astfel că până la urmă marcatorul a rămas sub masă de tot. Domnul acela i-a spus câteva vorbe tari, în chip de oraţie funebră, după aceea mi-a propus mie să joc cu el. N-am primit, căci nu cunoşteam jocul. Domnul a găsit acest lucru foarte ciudat şi m-a privit cu compătimire. Totuşi am început să vorbim. Am aflat că îl cheamă Ivan Ivanovici Zurin, că e căpitan în regimetul *** de husari, că se află în Simbirsk pentru a face recrutarea şi că locuieşte la han.

M-a poftit să mănânc cu el, ce-o da Dumnezeu, soldăţeşte. Am primit cu plăcere. Ne-am aşezat la masă, Zurin bea zdravăn şi mă îmbia şi pe mine, arătându-mi că trebuia să beau pentru a mă deprinde cu milităria. Muream de râs ascultân du-i anecdotele cazone şi ne-am sculat de la masă prieteni buni. Îndată după aceea s-a oferit să mă înveţe biliard.

— Biliardul e foarte necesar pentru noi, militarii. Ce faci când ajungi într-un orăşel, la manevre? Doar n-ai să stai să baţi ovreii? De voie, de nevoie, te duci la cafenea, joci biliard; dar, ca să-l poţi juca, trebuie să-l cunoşti!

M-a convins şi m-am apucat să învăţ cu multă sârguinţă. Zurin mă încuraja cu glas tare şi se minuna de succesele mele atât de repezi, iar după câteva lecţii mi-a propus să joc pe bani, două copeici partida. Nu pentru câştig, spunea el, ci numai aşa, pentru a nu juca degeaba, ceea ce era, după vorbă lui, o rea deprindere. Am primit îndată. Zurin a comandat punci şi m-a sfătuit să gust, spunând că aveam nevoie şi de deprinderea asta; ce militărie e aceea fără punci? L-am ascultat. Între timp jucam înainte. Cu cât sorbeam mai des din pahar, cu atât deveneam mai îndrăzneţ. Bilele săreau întruna peste margine, eu mă înfierbântam şi îl certam pe marcator, care

Dumnezeu ştie cum ţinea socoteala jocului; măream miza mereu, într-un cuvânt, mă purtam ca un băieţandru scăpat în libertate. Vremea a trecut fără să-mi dau seama. Zurin s-a uitat la ceas, a pus tacul la locul lui şi mi-a făcut cunoscut că am pierdut o sută de ruble. Lucrul acesta m-a cam tulburat.

Banii mei se aflau la Savelici. Am început să mă scuz, dar Zurin m-a întrerupt:

— Te rog! Nu te deranja! Pot să aştept; iar până una-alta, haidem la Arinuşka…

Ce era să fac? Am sfârşit ziua tot aşa de nebuneşte cum o începusem. Am cinat la Arinuşka. Zurin îmi turna mereu, spunându-mi că trebuie să mă deprind cu milităria. Când m-am ridicat de la masă, abia mă ţineam pe picioare. Pe la mijlocul nopţii, Zurin m-a dus la han. Savelici ne-a întâmpinat în cerdac. A rămas încremenit văzând semnele indiscutabile ale osârdiei mele pentru militărie.

— Ce s-a întâmplat cu tine? m-a întrebat cu glas plângăreţ. Unde te-ai aburit aşa? Doamne, încă n-a săvârşit un astfel de păcat de când e el!

— Taci, ghiuj bătrân! i-am răspuns, şi limba mi se împleticea. Tu eşti beat… Du-te şi te culcă… Şi culcă-mă şi pe mine!

A doua zi m-am trezit cu dureri de cap şi-mi aminteam vag de întâmplările din ajun. Savelici a intrat cu o ceaşcă de ceai şi mi-a întrerupt gândurile.

— Cam devreme, Piotr Andreici, mi-a spus el dând din cap. Cam devreme ai început cu petrecerile. Cui îi semeni? Că nici tatăl şi nici bunicul tău n-au fost beţivi; cât despre mama ta, nici vorbă nu poate fi! De când e n-a luat în gură altă băutură decât cvas. Cine-i vinovat? Afurisitul de „musie“! Una-două, fugea la Antipievna: *Madam, votca je vu pri!* Uite ce-a ieşit din *je vu pri!* N-ai ce spune: bine te-a instruit, netrebnicul! Domnul a trebuit să tocmească un păgân, parcă n-ar fi găsit oameni de-ai lui!

M-a cuprins ruşinea. Mi-am întors faţa de la el şi i-am spus:

— Du-te, Savelici! Nu vreau ceai.

Dar când începea să predice, cu greu îl mai puteai opri.

— Iată, Piotr Andreici, cum e după chef. Capul ţi-e greu şi n-ai poftă de mâncare. Băutorul nu-i bun de nimic… Hai, bea zeamă de castraveţi cu miere, ca să te trezeşti; dar ca să te trezeşti şi mai bine, ţi-aduc jumătate de păhărel de rachiu. Nu porunceşti?

În clipa aceea, un băiat mi-a adus un bilet de la I.I. Zurin. L-am deschis şi am citit următoarele rânduri:

Dragă Piotr Andreevici, te rog trimite-mi cu băiatul cele o sută de ruble pe care le-ai pierdut ieri la joc. Am teribilă nevoie de bani.

Supus la ordin,
Ivan Zurin

N-aveam încotro. M-am adresat lui Savelici, *chivernisitorul banilor, rufelor şi tuturor trebuinţelor mele*[79], şi i-am poruncit, cu aer nepăsător, să dea băiatului sută de ruble.

— Cum?! Pentru ce?! a întrebat Savelici uimit.

— Îi sunt dator…, am răspuns eu, străduindu-mă să par cât mai rece.

— Dator! a protestat Savelici din ce în ce mai uimit. Când ai apucat a face datorii? Încurcată treabă! Cum crezi, dar eu nu dau niciun ban!

M-am gândit că, dacă acum, în această clipă hotărâtoare, n-am să înfrâng încăpăţânarea bătrânului, apoi în viitor îmi va fi greu să scap de tutela lui şi, privindu-l cu mândrie, i-am spus:

— Eu sunt stăpân şi tu slugă. Banii sunt ai mei. I-am pierdut, pentru că aşa am vrut. Te sfătuiesc să n-o faci pe deşteptul şi să îndeplineşti ce ţi se porunceşte.

Peste măsură de uimit, Savelici şi-a plesnit palmele una de alta şi a încremenit.

79 Vers din Către slujitorii mei: Şumilov, Vanka şi Petruşka de Denis Fonvizin.

— Ce stai? am strigat eu supărat.

El începu a plânge.

— Drăguţule! Piotr Andreici! spuse cu glas tremurător. Nu mă omorî de supărare! Lumina mea! Ascultă-mă pe mine, că-s bătrân: scrie tâlharului celuia că ai glumit, că n-aveam atâţia bani… O sută de ruble! Milostive Doamne! Spune-i că părinţii nu-ţi dau voie să joci cărţi decât pe nuci…

— Destul cu minciuna! l-am întrerupt eu aspru. Dă banii încoace, că de nu, te zvârl afară…

Savelici s-a uitat la mine foarte întristat şi s-a dus să aducă banii. Mi-era milă de bietul bătrân, dar voiam să ies de sub tutelă şi să-i arăt că nu mai sunt copil. Zurin şi-a primit banii. Savelici a căutat să mă scoată din acel han afurisit şi m-a înştiinţat:

— Caii sunt gata…

Am părăsit Simbirskul cu conştiinţa tulbure şi cu o căinţă tainică, fără să-mi iau rămas-bun de la profesorul de biliard şi fără să mă gândesc că voi mai da vreodată ochii cu dânsul.

2

Călăuza

Tu, ţară, ţărişoara mea,
Necunoscută ţară-a mea!
Parc-aş veni fără să vreu
La tine-acum. Ci calul meu
Şi tinereţea m-au purtat,
Şi-al crâşmei miros de-altădat'
Spre tine, ţărişoara mea!
Cântec vechi

Tot drumul am fost frământat de gânduri nu tocmai plăcute. Pentru timpurile acelea, pierderea suferită era destul de mare. Nu puteam să nu recunosc în sinea mea că

mă purtasem prosteşte la hanul din Simbirsk şi mă simţeam vinovat faţă de Savelici. Toate astea mă chinuiau. Bătrânul sta posomorât pe capră şi nici nu-şi întorcea faţa spre mine; tăcea şi numai din când în când ofta încet. Voiam cu orice preţ să mă împac cu dânsul şi nu ştiam cum să încep.

— Ei, lasă, Savelici, ajunge! i-am spus în sfârşit. Hai să ne împăcăm! Sunt vinovat. Îmi dau seama că-s vinovat. Ieri am făcut o poznă, iar pe tine te-am nedreptăţit. Îţi făgăduiesc că pe viitor am să fiu mai cuminte şi-am să te ascult. Hai, nu fi supărat! Să ne împăcăm!

— Ei… drăguţule Piotr Andreici, răspunse el, oftând adânc. Sunt supărat pe mine însumi, căci eu sunt vinovat de toate. Nu trebuia să te las singur la han. Ce să fac? M-a încurcat necuratul; m-am gândit să dau pe la cumătră dăscăliţă s-o văd! Ca-n vorba aceea: „Pe la cumătră ai dat, în bucluc ai intrat“. Nenorocire şi pace! Cum mă voi arăta în faţa stăpânilor? Ce vor spune când vor afla că fiul lor joacă şi bea?

— Pentru a-l linişti i-am dat cuvântul că pe viitor nu voi mai cheltui niciun ban fără voia lui.

El s-a liniştit încet-încet, însă din când în când mormăia singur, dând din cap: „O sută de ruble! Puţin lucru?!“.

Mă apropiam de ţintă. În juru-mi se întindeau pustietăţi triste, întretăiate de râpe şi dealuri. Totul era acoperit de zăpadă.

Soarele asfinţea. Chibitca mergea pe un drum îngust, adică, mai precis, pe urmele săniilor ţărăneşti.

Surugiul a început deodată să se uite împrejur; şi-a scos căciula şi s-a întors spre mine:

— Nu porunceşti, boierule, să ne întoarcem?

— Pentru ce?

— Se strică vremea. Porneşte vântul. Uite-l cum mătură zăpada.

— Ei, şi ce-i cu asta?

— Nu vezi ce-i acolo?

Şi a arătat cu biciul spre răsărit.

— Nu văd nimic afară de câmpul alb şi cerul senin.

— Dar norul din faţa noastră?…

Într-adevăr, la marginea cerului se vedea un nouraş alb, pe care-1 luasem la început drept un deal depărtat.

Surugiul m-a lămurit că norul acela prevesteşte viscol. Auzisem că viscolele din ţinuturile astea acopereau sub zăpezi şiruri întregi de care. Savelici era de aceeaşi părere cu surugiul şi mă sfătuia să ne întoarcem. Mie însă vântul nu mi s-a părut chiar aşa de puternic; nădăjduiam să ajung cu bine până la staţia următoare şi am dat poruncă să mâie mai repede. Surugiul mâna, dar se uita mereu spre răsărit. Caii goneau. Vântul se înteţea din clipă în clipă. Nouraşul se prefăcuse într-un nor mare şi se ridică greoi, crescând şi cuprinzând treptat tot cerul. Întâi a pornit o ninsoare uşoară, apoi au prins să cadă fulgi mari. Vântul gemea. A început viscolul. Într-o clipă, cerul negru s-a făcut una cu marea de zăpadă. Nu se mai vedea nimic.

— Hei, boierule!, a strigat surugiul. Nenorocire! Viscol!

Am scos capul de sub coviltir: totul era vijelie şi întuneric.

Vântul urla cu furie, încât părea o făptură vie. Zăpada ne-a acoperit pe mine şi pe Savelici. Caii mergeau la pas, dar s-au oprit curând.

— De ce nu mâi?, l-am întrebat nerăbdător pe surugiu.

— Cum să mân? a răspuns el coborând de pe capră. Nici nu ştiu unde suntem. Nu se mai vede drumul; e întuneric în toate părţile.

Am început să-l cert. Savelici, mâniat pe mine, îi luă apărarea:

— N-ai vrut s-asculţi! Te-ai fi întors la han, ai fi băut ceai, ai fi dormit până dimineaţa, viscolul ar fi încetat şi-am fi pornit mai departe. Unde ne grăbim aşa?! La nuntă?!

Avea dreptate. Dar nu mai era nimic de făcut. Ningea întruna. În jurul chibitcăi se ridicau troiene.

Caii stăteau cu capetele plecate şi, din când în când,

tresăreau. Surugiul umbla în jurul lor, neavând altă treabă, şi le tot potrivea hamurile. Savelici bombănea; eu mă uitam în toate părţile nădăjduind să zăresc măcar vreo urmă de viaţă sau drum, însă nu puteam deosebi nimic, decât vârtejurile tulburi de zăpadă. Deodată am zărit ceva negru.

— Hei, surugiule! Ia te uită! Se zăreşte colo ceva negru! Ce-o fi?

Surugiul s-a uitat cu băgare de seamă.

— Dumnezeu ştie, boierule! a răspuns el, aşezându-se la locul lui. Să fie car? Nu, nu poate să fie car! Să fie pom? Nici pom nu-i! Dar mi se pare că mişcă… Trebuie să fie ori lup, ori om!

Am poruncit să mergem spre punctul acela necunoscut care se mişca şi el acum spre noi. Peste două minute ne aflam lângă un om.

— Nu ştii unde-i drumul, om bun? a strigat surugiul.

Chiar aici!, a răspuns drumeţul. Stau pe pământ bătătorit, dar ce folos!

— Ascultă, omule, i-am spus eu, cunoşti locurile? Te prinzi să ne duci undeva unde-am putea dormi?

— Cunosc ţinutul, slavă Domnului! a răspuns drumeţul. L-am cutreierat în lung şi-n lat, călare şi pe jos. Dar vezi ce vreme e… numai bună să rătăceşti drumul. Mai bine stăm pe loc şi aşteptăm, poate se potoleşte viscolul şi se înseninează cerul; atunci om nimeri drumul după stele.

Sângele lui rece mi-a dat curaj. Am hotărât să mă las în voia Domnului şi să dorm în mijlocul stepei, când, deodată, drumeţul a sărit sprinten pe capră, spunând surugiului:

— Slavă Domnului! Satul nu-i departe! Întoarce la dreapta şi mână!

— Dar de ce s-o iau la dreapta? a întrebat surugiul nemulţumit. Unde vezi drumul? Vorba aia: caii nu-s ai tăi, hamul tot aşa, mână şi nu sta!

Surugiul părea să aibă dreptate.

— Într-adevăr, am rostit eu. Ce te face să crezi că satul e aproape?

Pentru că vântul bate dintr-acolo, a răspuns drumeţul, şi miroase a fum. Şi dacă miroase a fum, înseamnă că satul e aproape.

M-au uimit deşteptăciunea acelui om şi ascuţimea simţurilor lui. Am poruncit surugiului să mâie. Caii înaintau cu greu prin zăpada adâncă. Chibitca se mişca încet, urca troienele de zăpadă, aluneca la vale, legănându-se când într-o parte, când într-alta. Parcă era un vapor pe-o mare în furtună. Savelici ofta şi se izbea mereu de mine.

Am lăsat jos rogojină şi am aţipit, încotoşmănat în şubă, mângâiat de cântecul viforului şi legănat de mersul încet al cailor. Am visat ceva ce nu pot uita cu niciun chip; dacă mă gândesc la ciudatele întâmplări din viaţa mea şi până azi, cred că visul acela a fost o prevestire. Cititorul mă va ierta, fiindcă ştie probabil, din păţaniile lui, cum se poate cădea în mrejele superstiţiei, cu tot dispreţul pentru orice fel de prejudecăţi.

Mă găseam în starea aceea ciudată când realitatea se contopeşte cu tot soiul de vedenii încâlcite.

Se făcea că viscolul era în toi şi noi rătăceam prin pustietatea acoperită de zăpadă. Deodată, am desluşit o poartă şi am intrat în curtea conacului nostru. Mă gândeam cu teamă că tatăl meu are să se supere că m-am reîntors fără voia lui sub acoperişul părintesc şi are să creadă că am făcut-o din voită neascultare. Parcă am sărit din chibitcă îngrijorat şi m-am uitat deodată la mama, care îmi ieşise înainte, în pridvor, cu faţa plină de mâhnire adâncă: „Încet, parcă îmi spunea ea, tatăl tău e bolnav, e pe patul de moarte şi vrea să-şi ia de la tine cel din urmă rămas-bun…“. Se făcea că am urmat-o în dormitor, cuprins de groază. Încăperea era slab luminată. Lângă patul tatei parcă stăteau nişte oameni mâhniţi. Când m-am apropiat încet de pat, mama a dat pologul la o parte spunând: „Andrei Petrovici, a venit Petruşa; a aflat de boala ta şi s-a întors. Binecuvântează-l!“. Se făcea apoi că am îngenuncheat şi că mi-am aţintit privirea spre bolnav. Şi ce-am văzut deodată? În loc de tata, în pat sta culcat un

ţăran cu o barbă neagră, care mă privea vesel. M-am întors nedumerit spre mama: „Ce-nseamnă asta? Acest om nu e tatăl meu. Cum să cer binecuvântarea unui ţăran?“. „E totuna, Petruşa! mi-a răspuns mama. E naşul tău. Sărută-i mâna şi lasă-l să te blagoslovească!“ Eu n-am vrut. Ţăranul a sărit din pat, a înşfăcat un topor de la spate şi a început să izbească în toate, părţile. Voiam să fug… şi nu reuşeam. Încăperea s-a umplut de cadavre; mă împiedicam de ele, lunecam prin băltoace de sânge… „Nu te teme. Vino să te blagoslovesc…“, mă chemă cu glas blând ţăranul fioros.

M-au cuprins groaza, nedumerirea… şi m-am trezit; caii stăteau pe loc; Savelici mă trăgea de mână şi-mi spunea:

— Coboară, boierule, am ajuns…

— Unde-am ajuns? l-am întrebat frecându-mă la ochi.

— La han. Ne-a ajutat Dumnezeu şi am dat chiar de gardul hanului. Ieşi mai repede şi te încălzeşte!

Am coborât din chibitcă. Viscolul continua, dar cu puteri mai slabe. Era întuneric, să-ţi dai cu degetele în ochi. Hangiul ne-a întâmpinat la poartă cu un felinar sub pulpană; m-a petrecut într-o încăpere strâmtă, destul de curată, luminată de un opaiţ. Pe perete atârnau o armă şi o căciulă căzăcească înaltă.

Hangiul, cazac din ţinutul Iaikului, arăta a ţăran de vreo şaizeci de ani, viguros încă şi cu faţa proaspătă.

Savelici m-a urmat, aducând lădiţa cu cele trebuitoare pentru ceai; a cerut foc pentru a mi-l pregăti; în clipele acelea aveam nevoie de ceai mai mult ca oricând. Hangiul a plecat să pregătească cele necesare.

— Unde-i călăuza? l-am întrebat eu.

— Aici, Înălţimea Voastră! mi-a răspuns un glas de undeva de sus.

M-am uitat pe cuptor şi am văzut doi ochi sclipitori şi o barbă neagră.

— Ce, frate, ai degerat?

— Cum să nu deger într-un strai atât de subţire? Am avut un cojoc şi… la ce să-mi ascund păcatul? L-am zălogit

aseară la crâşmă. Mi s-a părut că nu-i aşa de mare gerul.

În clipa aceea, hangiul a intrat cu samovarul în clocot; am poftit pe călăuza noastră la o ceaşcă cu ceai. Omul a coborât. Înfăţişarea lui mi s-a părut deosebită. Era de vreo patruzeci de ani, de statură mijlocie, slab, cu umeri largi. În barba neagră avea fire cărunte. Ochii mari şi vioi îi jucau. Faţa îi era destul de plăcută, însă cu o trăsătură de viclenie. Părul îi era tuns rotunjit, avea o haină lungă, ruptă şi şalvari tătărăşti.

I-am întins ceaşca; el a gustat ceaiul, apoi s-a strâmbat.

— Faceţi-vă pomană, înălţimea Voastră, şi porunciţi să mi se dea un pahar de vin… Ceaiul nu-i băutură pentru noi, cazacii!

I-am făcut plăcerea, cu toată inima. Hangiul a scos din dulăpior o sticlă şi-un pahar, s-a apropiat de el, l-a privit în faţă şi a rostit:

— Ei… Ai venit iar pe la noi?… Din ce părţi te aduce Dumnezeu?

Călăuza a făcut cu ochiul şi a răspuns printr-o zicală:

— Am zburat într-o grădină şi ciuguleam cânepă; baba a aruncat cu pietricica, dar a nimerit alături. Ei, da’ cu ai noştri ce mai e?

— Mde… Ce să fie cu ai noştri? a răspuns hangiul, vorbind şi el cu două înţelesuri. Au început a bate clopotele de vecernie, dar s-a supărat preoteasa; popa cică-i pe la ospeţe, iar dracii umblă prin cimitir…

— Taci, moşule! a răspuns pribeagul. O fi ploaie, or fi şi ciuperci! Iar de-or fi ciuperci, s-or găsi şi coşuri! Iar acum… (aici a făcut iar cu ochiul) ascunde toporul la spate: trece pădurarul! În sănătatea dumneavoastră, boierule!

Cu aceste cuvinte a ridicat paharul, şi-a făcut semnul crucii şi l-a băut dintr-odată. A făcut o plecăciune şi s-a suit la loc pe cuptor.

Atunci n-am putut înţelege nimic din vorbele lor hoţeşti. Abia mai târziu mi-am dat seama că ele erau în legătură cu armata de la Iaik, abia readusă la supunere după răscoala din 1772.

Savelici asculta adânc nemulţumit. Se uita bănuitor, când la hangiu, când la călăuză. Hanul sau, cum se spune prin partea locului, *umet*-ul, se afla în stepă, departe de sat, şi semăna cu o vizuină de hoţi. Dar n-aveam încotro: despre continuarea drumului nici nu putea fi vorba. De fapt, pe mine mă înveselea grozav îngrijorarea lui Savelici.

Între timp m-am pregătit să mă culc pe-o laviţă. Savelici s-a hotărât să se culce pe prichiciul vetrei; gazda s-a întins pe jos. Curând, toată încăperea sforăia; am adormit şi eu buştean.

Când m-am deşteptat dimineaţa, destul de târziu, am văzut că viscolul încetase. Soarele strălucea. Zăpada se aşternuse peste stepa nemărginită, ca o pânză de un alb orbitor. Caii erau înhămaţi.

M-am socotit cu gazda, care mi-a luat o plată aşa de mică încât nici Savelici nu s-a mai târguit, după năravul lui, şi aşa s-au spulberat toate bănuielile de peste noapte. Am chemat călăuza, i-am mulţumit pentru ajutor, apoi i-am poruncit lui Savelici să-i dea jumătate de rublă pentru votcă.

Savelici s-a întunecat.

— Jumătate de rublă pentru votcă! Pentru ce? Pentru că ai binevoit să-l aduci la han? Voia ta, boierule, dar nu mai avem bani de prăpădit! Dacă dai aşa, oricui, pentru votcă, o să murim noi de foame, repede de tot!

Nu mă puteam certa cu el. După cum îi făgăduisem, era pe deplin stăpân asupra banilor. Îmi era totuşi ciudă că nu-l puteam răsplăti pe omul care mă salvase, dacă nu dintr-o nenorocire, cel puţin dintr-o situaţie foarte neplăcută.

— Bine! am răspuns eu calm. Dacă nu vrei să-i dai jumătate de rublă, dă-i vreo haină de-a mea. E îmbrăcat ca vai de lume. Dă-i cojocelul cu blană de iepure…

— Vai de mine, drăguţule, Piotr Andreici! Ce-i trebuie lui cojocelul tău? Are să-l bea la cea dintâi crâşmă, puşlamaua!

— Nu-i treaba ta, moşule, dacă-l beau sau nu!, a rostit pribeagul. Înălţimea Să îmi dă şuba de pe umerii lui;

asta îi este boierească dorinţă; în ce te priveşte, treaba ta de slugă nu e să vorbeşti, ci s-asculţi.

— Nu ţi-e frică de Dumnezeu, tâlharule? i-a răspuns Savelici mânios. Vezi că acest copil încă nu ştie judeca şi vrei să-l jefuieşti, folosindu-te de nepriceperea lui. La ce-ţi trebuie cojocel boieresc?! Nici n-ai să-l poţi trage pe umerii tăi afurisiţi de găligan!

— Te rog n-o face pe deşteptul! am spus eu bătrânului. Adă cojocelul chiar acum!

— Doamne sfinte! a gemut Savelici al meu. Cojocelul de iepure e aproape nou! Dă-l oricui, dar nu unui golan beţiv!

Totuşi, a adus cojocelul. Omul a început îndată să-l încerce. De bună seamă că, dacă şi mie îmi rămăsese cam mic, şi lui îi era strâmt. Dar s-a învrednicit să-l îmbrace, plesnindu-l din toate cusăturile. Savelici numai că n-a urlat, auzind cum pârâie aţa. Pribeagul era foarte mulţumit de darul meu. M-a însoţit până la chibitcă şi mi-a spus, făcându-mi o plecăciune adâncă:

— Bogdaproste, Înălţimea Voastră! Să vă plătească Dumnezeu pentru bunătatea dumneavoastră. Cât oi trăi n-am să uit mila dumneavoastră!

S-a dus în drumul lui, iar eu am plecat mai departe, neluând în seamă ciuda lui Savelici; mi-am uitat repede şi de viscolul din ajun, şi de călăuză, şi de cojocelul de iepure.

Cum am ajuns în Orenburg, m-am dus de-a dreptul la general. Era un bărbat de statură înaltă, cam adus de spate din pricina bătrâneţii, cu părul lung şi alb de tot. Tunica lui veche, ieşită şi purtată, părea din timpul ţarinei Anna Ivanovna; în vorbă îi simţeam clar accentul nemţesc. I-am înmânat scrisoarea tatei. Auzindu-mi numele, el mi-a aruncat o privire scurtă.

— Toamne! Nu temult, tatăl tău era ca tine şi acum, uite ce flăcău are! O, timpule, timpule! A deschis scrisoarea şi a citit-o încetişor, făcând din când în când câte-o observaţie: „Milostivule tomn Andrei Karlovici… sper că Excelenţa Foastră…“. Ce vorbe de ţeremonie sunt

acestea? Mă mir că nu i-i ruşine! Sitgur, disţiplina înainte de toate! Tar aşa se scrie către un vechi camarat?... „Excelenţa Foastră n-a uitat...“ Hm... „şi... când... cu răposatul feldmareşal Mun... în răspoi... de asemenea şi... Karolinka...“ Ei, *Bruder!* Mai ţine minte fechile noastre isprăvi! „Acum treaba... Fi-l trimit pe ştrengarul meu...“ Hm!... „Strângeţi-l în chingi...“ Ce înseamnă să strângi în chingi? Poate că-i o vorbă rusesc... Ce înseamnă să strângi în chingi? a repetat el adresându-mi-se.

— Asta înseamnă, i-am răspuns eu cu o faţă cât se poate mai nevinovată, a te purta blând, nu prea aspru, şi a da cât mai multă libertate. Asta înseamnă a strânge pe cineva în chingi.

— Hm! Înţeleg! „...şi să nu i se tea libertate...” Nu! Cum văd, nu asta înseamnă în chingi... „iată agtul lui de identitate...” Unde-i? A, iată-l! „...să fie şters din scriptele regimentului Semionovski...” Bine, bine, se va face totul... „Permite să te îmbrăţişeze un prieten vechi, fără ierarhie...” A!... în sfârşit, a înţeles! Etc... etc... Ei, tragul meu... mi s-a adresat el, sfârşind de citit scrisoarea şi punându-mi la o parte actul de identitate, totul se va face. Fei fi detaşat ca ofiţer la regimentul ***, şi ca să nu pierzi timpul, chiar mâine fei plega la fortul Belogorskaia. Fei fi zub comanda căpitanului Mironov, om pun şi ginstit. Acolo fei face atefărată militărie, te fei teprinde cu disţiplina. N-ai ce face la Orenburg. Fânturarea de ici-colo e fătămătoare unui tânăr. Azi, te rog să iei masa cu mine.

„Din ce în ce mai bine!..., am gândit eu; ce mi-a folosit că am fost înscris că sergent în gardă, încă din pântecul mamei? Unde m-a adus asta? La regimentul *** , într-o fortăreaţă pierdută undeva, la graniţa stepei kârgâzo-kaisace.”

Am luat masa la Andrei Karlovici, în trei, cu bătrânul lui aghiotant. La masă a domnit o aspră economie nemţească. Şi cred că frica de a nu avea uneori un oaspete mai mult la masa-i de burlac explica, în parte, graba cu care generalul căuta să mă îndepărteze de garnizoană.

A doua zi mi-am luat rămas-bun de la el şi-am plecat

spre destinaţie.

3

Fortăreaţa

Noi închişi în fort trăim,
Doar cu pâine ne hrănim,
Iar când duşmanii, cu flinte,
Au să vină la plăcinte,
Straşnic o să-i ospătăm:
Cu tunu-o să-i împroşcăm.

Cântec soldăţesc

Oameni vechi, tăicuţule!
Neisprăvitul

Fortăreaţa Belogorskaia se găsea la 40 de verste de Orenburg. Drumul ducea pe malul prăpăstios al Iaikului. Râul încă nu îngheţase şi valurile de plumb luceau trist şi întunecat între malurile monotone, acoperite cu zăpadă. Dincolo de râu se întindeau stepele kârgâze.

M-am cufundat în cele mai triste gânduri. Viaţa de garnizoană nu prea îmi surâdea. Mă străduiam să mi-l închipui pe viitorul meu comandant, căpitanul Mironov, şi parcă-l vedeam: bătrân, aspru, ursuz, neştiind altceva decât slujba, gata să mă pună pentru orice fleac la arest, la pâine şi apă.

Începea să se întunece. Mergeam destul de repede.

— Departe-i fortăreaţa? l-am întrebat pe surugiu.

— Nu-i departe! a răspuns el. Se zăreşte, iat-o!

M-am uitat în toate părţile, aşteptându-mă să văd bastioane teribile, tunuri, valuri de pământ, însă n-am văzut decât un sătuleţ înconjurat cu gard de bârne. Într-o parte a satului se vedeau trei-patru şire de fân, acoperite pe jumătate cu zăpadă, iar în cealaltă, o moară strâmbă,

ale cărei aripi atârnau alene.

— Unde-i fortăreaţa? am întrebat mirat.

— Iat-o! a răspuns surugiul, arătând sătuleţul, şi îndată am intrat în el.

La poartă era un tun vechi de tuci; uliţele erau strâmte şi strâmbe; casele erau scunde şi, în cea mai mare parte, acoperite cu paie.

Am poruncit să fiu dus la comandant şi curând chibitca s-a oprit în faţa unei căsuţe de lemn, construită pe un loc mai ridicat, în apropierea bisericuţei de bârne.

Nu m-a întâmpinat nimeni. Am intrat în tindă şi am deschis uşa unei încăperi. Un invalid bătrân şedea pe masă şi cosea un petic albastru la cotul unei tunici verzi. I-am poruncit să raporteze despre sosirea mea.

— Intră, tăicuţă… mi-a răspuns el, ai noştri sunt acasă.

Am intrat în altă încăpere, micuţă şi curăţică, gătită ca în vechime. Într-un colţ se afla un dulap cu vase. Pe perete atârna o diplomă de ofiţer, înrămată, iar alături, nişte gravuri de duzină arătau cucerirea Kistrinului şi Oceakovului; alte gravuri înfăţişau alegerea miresei şi înmormântarea unui motan.

La fereastră sta o bătrână îmbrobodită şi cu o bundiţă pe ea. Depăna un scul, pe care-l ţinea pe mâini un bătrânel chior, în uniformă de ofiţer.

— Ce doreşti, maică? m-a întrebat ea, văzându-şi înainte de lucru.

Am răspuns că vin la slujbă şi vreau să mă prezint domnului căpitan; m-am întors către bătrânel, crezând că el e comandantul, însă gazda mi-a întrerupt cuvântarea gata pregătită.

— Ivan Kuzmici nu-i acasă. E dus la părintele Gherasim. Dar nu este nimic, eu sunt nevasta lui. Fii binevenit! Stai jos, maică!

A strigat o fată şi i-a poruncit să cheme uriadnicul. Bătrânelul mă privea curios, cu ochiul lui teafăr.

— Îndrăznesc să întreb, a rostit el, în ce regiment aţi făcut serviciul?

I-am satisfăcut curiozitatea.

— Îndrăznesc să întreb, a stăruit mai departe, pentru ce aţi binevoit să treceţi din gardă la garnizoană?

Am răspuns că asta a fost dorinţa superiorilor.

— Se vede că pentru vreo purtare nedemnă de un ofiţer de gardă, a urmat neobositul curios.

— Ajunge cu vorbăria! i-a spus nevasta căpitanului. Nu vezi că tânărul abia a sosit de la drum, e obosit şi n-are chef de tine acum?... Ţine mâinile mai drepte! Tu, maică, a urmat ea către mine, nu te întrista că te-au zvârlit în pustietatea noastră. Nu eşti cel dintâi, nici cel din urmă. După ce ai să te obişnuieşti, are să-ţi placă. Alexei Ivanovici Şvabrin împlineşte al cincilea an de când a fost mutat la noi, pentru moarte de om. Dumnezeu ştie ce păcat l-o fi îndemnat! Să vezi dumneata: a ieşit cu un locotenent afară din oraş, luând cu dânşii spadele – şi deodată au început să dea unul în altul; Alexei Ivanovici l-a străpuns pe locotenent, şi încă faţă de doi martori! Ce poţi face? Păcatul, bată-l vina!

În clipa aceea a intrat uriadnicul, un cazac înalt şi tânăr.

— Maximîci, i-a spus nevasta căpitanului, dă-i domnului ofiţer cantonament, însă vezi să fie o casă mai curată.

— Am înţeles, Vasilisa Egorovna... a răspuns uriadnicul. Să-l cartiruim la Ivan Polejaev?

— Ce vorbeşti, Maximîci? a rostit nevasta căpitanului. La Polejaev e şi aşa prea strâmt; mi-i cumătru şi, afară de asta, nu poate să uite că-i suntem şefi. Du-l pe domnul ofiţer... cum te cheamă, maică? Piotr Andreici? Du-l pe Piotr Andreici la Semion Kuzov. Ăsta-i un şmecher: a dat drumul calului la mine în grădină. Ei, Maximîci? E linişte?

— Linişte, slavă Domnului! a răspuns cazacul. Numai caporalul Prohorov s-a bătut la baie cu Ustinia Negulina, pentru o găleată de apă fierbinte.

— Ivan Ignatici, a continuat căpităneasa către bătrânelul chior, cercetează-i pe Prohorov şi pe Ustinia.

Vezi care-i vinovat şi care nu; dar să-i pedepseşti pe amândoi. Du-te cu Dumnezeu, Maximîci! Piotr Andreici, Maximîci te conduce la cantonament.

Am salutat. Uriadnicul m-a condus la o casă de pe malul înalt al râului, la marginea fortăreţei. Jumătate din casă era ocupată de familia Kuzov; cealaltă mi-a fost dată mie. Locuinţa mea era compusă dintr-o cameră destul de curată şi împărţită în două printr-un paravan. Savelici a început să gospodărească, eu mă uitam afară, pe o ferestruică îngustă, înaintea ochilor se întindea stepa tristă. Mai la o parte se vedeau câteva cocioabe; pe uliţă umblau de capul lor nişte găini. O bătrână sta pe prag cu o covată şi chema porcii, care grohăiau la ea prietenos. Iată în ce ţinut eram osândit să-mi petrec tinereţea! M-a cuprins urâtul; am plecat de lângă ferestruică şi m-am dus să mă culc, fără să mănânc, neluând în seamă rugăminţile lui Savelici, care se tot văita.

— N-a mâncat nimic! Doamne, Dumnezeule, ce va spune cucoana dacă i se va îmbolnăvi copilul?

A doua zi de dimineaţă, când abia începusem să mă îmbrac, s-a deschis uşa şi a intrat un ofiţer tânăr, nu prea înalt, cu faţa oacheşă, deloc frumos, însă peste măsură de vioi.

— Scuzaţi-mă, a spus el în franţuzeşte, scuzaţi-mă că am venit să facem cunoştinţă, aşa, fără nicio ceremonie. Am auzit ieri de sosirea dumneavoastră. Dorinţa de a vedea, în sfârşit, o faţă de om m-a cuprins aşa de tare încât n-am putut rezista. Veţi înţelege lucrul acesta după ce veţi sta aici ceva timp.

Am înţeles că el era ofiţerul dat afară din gardă din pricina duelului. Am făcut îndată cunoştinţă. Şvabrin nu era deloc prost. Vorba îi era caustică şi atrăgătoare. Mi-a descris cu mult haz familia căpitanului, societatea lui şi ţinutul unde mă aruncase soarta. Râdeam din toată inima. Deodată a intrat invalidul care-şi cârpea uniforma în casa comandantului şi-n numele Vasilisei Egorovna m-a poftit la ei la masă. Şvabrin s-a oferit să mă însoţească.

În timp ce ne apropiam de casa comandantului, am

văzut pe un loc viran vreo douăzeci de invalizi bătrâni cu nişte cozi lungi şi tricornuri. Erau aliniaţi în front. În faţa lor stă comandantul, un bătrân înalt şi plin de vioiciune, cu scufie şi halat chinezesc. Cum m-a văzut, s-a apropiat de mine şi mi-a spus câteva cuvinte amabile; apoi a început să comande mai departe. Ne-am oprit să privim instrucţia; el însă ne-a rugat să mergem la Vasilisa Egorovna, făgăduind că vine îndată după noi.

— Aici n-aveţi ce vedea, a adăugat el.

Vasilisa Egorovna ne-a primit simplu, cu voie bună şi se purta cu mine de parcă m-ar fi cunoscut de când lumea. Invalidul şi Palaşka puneau masa.

— Ce s-o fi întâmplat că Ivan Kuzmici al meu face azi atâta instrucţie? a rostit căpităneasa. Palaşka, du-te şi cheamă-l pe boier la masă. Dar Maşa unde-i?

Atunci a intrat o fată ca de optsprezece ani, cu faţa rotundă, rumenă, cu părul bălai, pieptănat lins după urechile roşii ca focul.

La prima vedere nu mi-a prea plăcut. O priveam cu gânduri preconcepute: Şvabrin mi-o descrisese ca fiind foarte proastă. Maria Ivanovna, faţa căpitanului, s-a aşezat într-un colţ şi a început să coasă. Între timp s-a servit ciorba. Vasilisa Egorovna, văzând că nu-i mai vine bărbatul, a trimis-o pe Palaşka după dânsul a doua oară.

— Spune-i boierului că oaspeţii aşteaptă şi ciorba se răceşte. Slavă Domnului, instrucţia nu fuge şi mai are timp să se sature de zbierat!

Căpitanul s-a arătat de îndată, însoţit de bătrânelul chior.

— Ce-i asta, taică? l-a întâmpinat nevasta. Mâncarea-i gata de mult şi tu nu mai vii!

— Auzi tu, Vasilisa Egorovna, a răspuns Ivan Kuzmici, am fost ocupat cu slujba, am instruit soldaţii.

— Ce tot spui! a rostit căpităneasa. Numai vorba-i că instruieşti soldaţii; nici ei nu se aleg cu nimic, şi nici tu nu pricepi din slujba ta mare lucru. Să fi stat acasă, să te fi rugat lui Dumnezeu. Ar fi fost mai bine. Scumpi oaspeţi, poftiţi la masă!

Ne-am aşezat să mâncăm. Vasilisa Egorovna nu tăcea un minut şi mă copleşea cu întrebările: cine-mi sunt părinţii, dacă trăiesc, unde sunt şi ce avere au? Auzind că tata are 300 de ţărani, ea a spus:

— Ia te uită, maică! Sunt pe lume oameni bogaţi. Iar noi, maică, n-avem decât un suflet, pe Palaşka; dar, slavă Domnului, trăim şi aşa, de bine, de rău. O grijă doar: Maşa! Fată de măritat. Dar ce zestre are? Un pieptăn des, o măturică şi trei gologani (Doamne iartă-mă), cât să aibă cu ce merge la baie! Bine-ar fi de s-ar găsi un om bun, altfel rămâne fată şi mireasă veşnică.

M-am uitat la Maria Ivanovna: se înroşise toată şi-i picurau lacrimi în farfurie. M-a cuprins milă şi m-am grăbit să schimb vorba.

— Am auzit, am spus eu, fără nicio legătură, că asupra fortăreţei dumneavoastră se pregătesc să dea năvală başkirii…

— De la cine ai binevoit să auzi asta, taică? a întrebat Ivan Kuzmici.

— Aşa mi s-a spus la Orenburg, am răspuns eu.

— Fleacuri! a rostit comandantul. La noi, de mult nu se mai aude nimic. Başkirii sunt un popor căruia i-a intrat spaima în oase! Iar kârgâzii s-au învăţat minte. Nu te teme, nu vor da peste noi. Iar dacă vor da, le voi trage o bătaie să le ajungă pe zece ani!

— Şi dumneata nu te temi, am continuat eu, adresându-mă căpitănesei, nu te temi să rămâi într-o fortăreaţă ameninţată de astfel de primejdii?

— Obişnuinţa, maică! Acum douăzeci de ani, când ne-au trimis aici de la regiment, Doamne, cum mă temeam de păgânii ăştia blestemaţi! Când le vedeam cuşmele de blană de râs şi când le auzeam urletele, mă crezi, maică, mi se făcea inima cât un purice. Acum, aşa m-am deprins, că nu m-aş mai urni din loc nici dac-ar veni cineva să-mi spună că răufăcătorii dau târcoale fortăreţei.

— Vasilisa Egorovna e o doamnă foarte curajoasă! a remarcat grav Şvabrin. Ivan Kuzmici poate fi martor.

— D-apoi vezi, a spus Ivan Kuzmici, baba mea nu-i

dintre cele fricoase!

— Dar Maria Ivanovna, am întrebat eu, e tot aşa de curajoasă că dumneata?

— Dacă Maşa-i curajoasă? Nu. Maşa-i fricoasă, a răspuns mama. Nici până azi nu poate auzi pocnete de puşcă. Se cutremură toată. Acum doi ani i s-a năzărit lui Ivan Kuzmici să tragă cu tunul nostru de ziua mea, iar porumbiţa numai că nu s-a dus pe lumea cealaltă de spaimă. De atunci, nu mai tragem niciodată cu tunul acela blestemat.

Ne-am ridicat de la masă. Căpitanul şi căpităneasa s-au dus la culcare, iar eu m-am dus la Şvabrin, unde mi-am petrecut toată seara.

4

Duelul

— „Hai, ia-ţi poziţia, că vin
Şi-o să-ţi străpung obrazu-n plin!"

KNEAJNIN

Au trecut câteva săptămâni şi viaţa în fortăreaţa Belogorskaia mi-a devenit nu numai suportabilă, ci chiar plăcută. Eram primit în casa comandantului ca o rudă apropiată. Soţul şi soţia erau oameni foarte respectabili. Ivan Kuzmici, devenit ofiţer din copil de trupă, era un om simplu, fără cultură, însă foarte bun şi cinstit. Se lăsa condus de nevastă, lucru care se potrivea de minune cu nepăsarea lui. Pentru Vasilisa Egorovna, treburile lui erau totuna cu treburile ei de gospodărie; conducea fortăreaţa, cum îşi conducea şi casa.

Curând, Maria Ivanovna a încetat a mai fi sălbatică faţă de mine. Am început să ne cunoaştem mai bine. Am descoperit în ea o fată deşteaptă şi simţitoare.

M-am ataşat pe nesimţite de această familie bună şi

chiar şi de Ivan Ignatici, locotenentul chior al garnizoanei, despre care Şvabrin născocise că ar fi avut legături neîngăduite cu Vasilisa Egorovna, lucru în care nu era nici umbră de adevăr; însă Şvabrin nu se sinchisea de minciuna asta.

Am fost avansat ofiţer. Slujba nu mă obosea. În fortăreaţa asta uitată de Dumnezeu nu existau inspecţie, instrucţie sau serviciu de gardă. Câteodată, când îi venea cheful, comandantul îşi mai instruia soldaţii, dar încă nu reuşise să-i facă pe toţi să ştie unde-i dreapta şi unde-i stânga, cu toate că unii, pentru a nu greşi, îşi făceau semnul crucii înainte de fiecare comandă. Şvabrin avea câteva cărţi franţuzeşti.

Am început să citesc şi mi s-a deşteptat gustul pentru literatură. Dimineaţa citeam, încercam să fac traduceri şi câteodată încercam să scriu versuri. Masa o luam aproape întotdeauna la comandant, unde îmi petreceam de obicei şi restul zilei şi unde, câteodată, seara, venea părintele Gherasim cu preoteasa Akulina Pamfilovna, cea mai grozavă gură-spartă din partea locului. Cu Şvabrin mă întâlneam, bineînţeles, în fiecare zi. Însă vorba cu el îmi devenea din ce în ce mai puţin dragă.

Nu-mi plăceau veşnicele lui glume la adresa familiei comandantului şi nu-mi plăceau mai cu seamă vorbele-i veninoase pe socoteala Mariei Ivanovna.

În fortăreaţă nu se mai afla altă societate şi nici nu doream alta.

Başkirii, neluându-mi în seamă prorocirile, nu se răsculau. În jurul fortăreţei era linişte. Pacea a fost însă tulburată pe neaşteptate de certuri interne.

Am spus mai sus că mă ocupam cu literatura; încercările mele erau mulţumitoare pentru acea vreme. Alexandr Petrovici Sumarokov mi le-a lăudat câţiva ani mai târziu.

Odată am reuşit să scriu un cântec de care eram mulţumit.

E ştiut că uneori scriitorii, sub pretext că cer sfaturi, caută bunăvoinţa unui ascultător. Aşa şi eu, după ce am

transcris cântecul, m-am dus cu el la Şvabrin, singurul om din fortăreaţă în stare să aprecieze o scriere poetică. După o mică introducere am scos caietul din buzunar şi i-am citit următoarele versuri:

Să te uit încerc, când gândul
Dragostei, tu, Maşa mea,
ÎI alung şi, alungându-l,
Liber iar să fiu aş vrea.
Ochii tăi mă subjugară,
Mă-nsoţesc neîncetat;
Liniştea mi-o deströmară,
Sufletul mi-au tulburat.
Ştii că viaţa-i o prigoană
Pentru mine. M-ai robit!…
În această garnizoană,
Mila ta o cer smerit.

— Cum o găseşti? l-am întrebat pe Şvabrin, aşteptând lauda că un tribut cuvenit.

Dar, spre marele meu necaz, Şvabrin, de obicei îngăduitor, a spus hotărât că poezia nu-i bună.

— De ce? l-am întrebat ascunzându-mi ciuda.

— Aşa! mi-a răspuns el. Pentru că versurile sunt ca ale învăţătorului meu Vasili Kirilîci Trediakovski şi-mi amintesc foarte mult de cupletele lui de amor.

După aceea, mi-a luat caietul şi a început să analizeze necruţător fiecare vers şi chiar fiecare cuvânt, bătându-şi joc de mine în felul cel mai usturător. N-am putut răbda şi i-am smuls caietul din mâini, spunându-i că n-am să-i mai arăt cât oi trăi nicio poezie de-a mea. Şvabrin a râs şi de ameninţarea asta.

— Vom vedea, a spus el, dac-ai să te ţii de cuvânt, căci poeţii au nevoie de ascultători, ca Ivan Kuzmici de sticlă de rachiu înainte de masă. Dar cine-i Maşa asta, faţă de care îţi mărturiseşti delicatul şi nefericitul tău amor? N-o fi cumva Maria Ivanovna?

— Nu te priveşte, oricine ar fi această Maşa! i-am

răspuns încruntându-mă. Nu am nevoie nici de părerea ta, nici de presupunerile tale.

— Oho, poet trufaş şi îndrăgostit modest! a continuat Şvabrin, mâniindu-mă din ce în ce mai tare. Ascultă un sfat prietenesc: dacă vrei să ai succes, nu umbla cu cântecele!

— Ce-nseamnă asta, domnule? Te rog să te explici!

— Cu plăcere! Asta înseamnă că, dacă vrei ca Maşa Mironova să vină la tine seara, în loc de versuri gingaşe, fă-i cadou o pereche de cercei.

Îmi clocotea sângele.

— Dar de ce ai părerea asta despre ea? l-am întrebat abia stăpânindu-mi indignarea.

— Aşa… a răspuns el cu un zâmbet drăcesc. Pentru că-i ştiu din experienţă firea şi apucăturile.

— Minţi, ticălosule! am strigat scos din fire. Minţi în chipul cel mai neruşinat!

Şvabrin s-a făcut palid.

— Asta nu ţi-o iert! a spus strângându-mă de mână. Îmi vei da satisfacţie!

— Poftim! Oricând doreşti! am răspuns eu bucuros.

În clipa aceea eram în stare să-l sfâşii. M-am dus îndată la Ivan Ignatici şi l-am găsit cu acul în mână; înşira, din ordinul doamnei comandant, hribi pe o aţă, pentru iarnă.

— A… Piotr Andreici… a spus el, văzându-mă, bine-ai venit! Cu ce te-aduce Dumnezeu? Cu ce treabă, dacă-mi dai voie?

I-am explicat în câteva cuvinte că m-am certat cu Alexei Ivanovici şi că-l rog pe dumnealui, Ivan Ignatici, să-mi servească de martor.

Ivan Ignatici m-a ascultat cu atenţie, holbându-şi ochiul unic.

— Spui, rosti el, că vrei să-l înjunghii pe Alexei Ivanovici şi vrei ca eu să fiu martor la asemenea faptă? Aşa-i? îndrăznesc să te-ntreb…

— Întocmai.

— Vai de mine, Piotr Andreici! De ce te-ai apucat? Te-ai certat cu Alexei Ivanovici? Ei, şi?! Mare nenorocire! De

ocară nu-ţi cade coroana de pe cap! Dacă te-a batjocorit, înjură-l; de-ţi trage una în bot, plesneşte-l peste ureche, îi mai tragi una… încă una… şi vă despărţiţi, iar noi vom avea grijă să vă împăcăm. Pe când aşa, treabă-i asta, să-l înjunghii pe aproapele tău? Îmi dai voie să te întreb?!… Şi măcar de l-ai înjunghia dumneata pe el, mare pagubă n-ar fi; nici eu nu-l prea am la inimă… Dar dacă te străpunge el pe dumneata? Ce are să fie atunci? Cine are să fie cel tras pe sfoară? Îmi dai voie să te întreb?!

Drept era ce-mi spunea locotenentul, dar asta nu mi-a schimbat hotărârea.

— Cum doreşti! a răspuns Ivan Ignatici. Fă cum crezi. Dar de ce să fiu eu martor la treaba asta? Pentru ce? Ce, e lucru nemaivăzut că nişte oameni se bat? Dă-mi voie să te întreb! Slavă Domnului! Am luptat împotriva şvedului, împotriva turcului, şi-am văzut de toate…

Am început totuşi să-l lămuresc ce îndatoriri are martorul la un duel, însă Ivan Ignatici nu voia să mă înţeleagă.

— Voia dumneavoastră! Dacă ar fi să mă amestec totuşi şi eu în afacerea asta, apoi, atunci m-aş duce la Ivan Kuzmici, după cum mă obligă serviciul, şi i-aş raporta că în fortăreaţă se pune la cale o crimă potrivnică intereselor statului; şi oare atunci nu va binevoi cumva domnul comandant să ia măsurile cuvenite?

M-am speriat şi am început să-l rog să nu raporteze comandantului nimic; l-am convins cu greu; mi-a dat cuvântul şi m-am hotărât să renunţ la serviciile lui.

Mi-am petrecut seara, ca de obicei, în casa comandantului.

Mă străduiam să par vesel şi indiferent, spre a nu da loc la bănuieli şi spre a scăpa de întrebări plictisitoare, dar recunosc că n-am avut deloc acel sânge-rece cu care se laudă aproape întotdeauna cei aflaţi într-o situaţie ca a mea. În seara aceea mă simţeam înclinat spre duioşie şi tandreţe. Maria Ivanovna îmi plăcea mai mult ca de obicei. Mă gândeam că poate o văd pentru ultima dată şi, privind-o, mă simţeam mişcat. Şvabrin a venit şi el. L-am luat la o

parte şi i-am comunicat convorbirea cu Ivan Ignatici.

— Ce ne trebuie? mi-a răspuns el sec. Se va face şi fără martori.

Am hotărât să ne batem după stogurile de lângă fortăreaţă şi să ne întâlnim acolo a doua zi dimineaţa la ora 7. Vorbeam unul cu altul atât de prietenos în aparenţă, încât, de bucurie, Ivan Ignatici ne-a dat de gol.

— De mult trebuia… mi-a spus el radiois. Mai bine o pace rea decât o ceartă bună; şi chiar dacă pacea aceea nu-i mai onorabilă, e mai sănătoasă.

—Ce-i?! Ce-i, Ivan Ignatici?! a întrebat doamna comandant, care întindea cărţile într-un colţ. N-am prea fost atentă.

Ivan Ignatici, văzându-mi nemulţumirea şi aducându-şi aminte de cuvântul dat, s-a fâstâcit, neştiind ce să răspundă.

Şvabrin s-a grăbit să-i vină în ajutor.

Ivan Ignatici ne aprobă împăcarea.

— Dar cu cine te-ai certat, maică?

— Am avut o discuţie destul de serioasă cu Piotr Andreici.

— Şi pentru ce, mă rog?

— Pentru un fleac de nimic: pentru un cântec, Vasilisa Egorovna.

— Aţi şi găsit pentru ce să vă certaţi! Pentru un cântec! Cum s-a întâmplat?

— Iac-aşa: Piotr Andreici a compus un cântec şi l-a cântat azi în faţa mea, dar eu am început să-i cânt cântecul care-mi place mie:

Fată de căpitan, fată mare,
Nu te duce noaptea târziu la plimbare.

S-a ivit o neînţelegere, Piotr Andreici s-a supărat; pe urmă însă şi-a dat seama că fiecare poate să cânte ce-i place. Şi cu asta treaba s-a încheiat.

Era cât pe ce să mă-nfurie neruşinarea lui Şvabrin, dar nimeni afară de mine nu i-a înţeles insinuările

grosolane; sau, cel puţin, nimeni nu le-a dat atenţie.

De la cântece, conversaţia a trecut la poeţi şi comandantul a spus că toţi sunt nişte oameni fără căpătâi şi nişte beţivi fără leac, şi m-a sfătuit prieteneşte să mă las de versuri, ca de o treabă dăunătoare serviciului şi care nu duce la nimic bun.

Prezenţa lui Şvabrin îmi era nesuferită şi curând mi-am luat rămas-bun de la comandant şi de la familia lui; apoi, acasă, mi-am examinat spada, i-am încercat vârful şi m-am culcat, dând ordin lui Savelici să mă trezească spre ora şapte.

A doua zi, la ceasul hotărât, stăteam după stoguri, aşteptându-mi adversarul. Nu după mult timp, acesta a sosit.

— S-ar putea să ne surprindă, a spus el. Trebuie să ne grăbim.

Ne-am dezbrăcat de tunici şi aşa, numai în veste, am tras spadele. În clipa aceea, de după stog a apărut Ivan Ignatici cu vreo cinci invalizi. Ne-a ordonat să ne prezentăm la comandant. Ne-am supus înciudaţi. Soldaţii ne-au înconjurat şi am plecat către fortăreaţă, în urma lui Ivan Ignatici, care conducea procesiunea, păşind cu un aer grozav de important. Am intrat în casa comandantului. Ivan Ignatici a deschis uşile anunţând solemn:

— I-am adus…

Vasilisa Egorovna ne-a ieşit înainte:

— Ah, dragii mei! Ah, ce înseamnă asta?! Cum! Ce?? Să se săvârşească omoruri în fortăreaţa noastră! La arest cu ei, Ivan Kuzmici! Piotr Andreici! Alexei Ivanîci! Daţi-mi spadele! Daţi-le! Daţi-le încoace! Palaşka, du-le în cămară! Piotr Andreici! Nu m-am aşteptat la aşa ceva din partea dumi tale! Cum de nu ţi-e ruşine? De Alexei Ivanici nu mai vorbesc, căci pentru omor a fost scos din gardă. Şi nici în Dumnezeu nu crede. Dar dumneata, cum?! Tot într-acolo baţi?!

Ivan Kuzmici, în totul de acord cu nevastă-sa, a adăugat:

— Vasilisa Egorovna spune adevărul: duelurile sunt

oprite formal de regulamentele militare!

Palaşka ne-a luat spadele şi le-a dus în cămară. Nu m-am putut stăpâni să nu râd. Şvabrin avea o figură gravă.

— Cu toată stima ce v-o păstrez, a spus el cu răceală, nu pot să nu vă atrag atenţia că vă deranjaţi de pomană judecându-ne. Lăsaţi s-o facă Ivan Kuzmici; asta-i treaba Domniei Sale.

— Ei, na, maică!, a răspuns nevasta comandantului. Oare soţul şi soţia nu sunt amândoi un suflet şi un trup? Ce mai zăboveşti, Ivan Kuzmici? Pune-i chiar acum la pâine şi apă, pe fiecare în altă parte, să le treacă gărgăunii! Trebuie să-i pună şi părintele Gherasim la pocăinţă, să se roage lui Dumnezeu de iertare şi să-şi recunoască greşeala faţă de oameni.

Ivan Kuzmici nu ştia ce hotărâre să ia. Maria Ivanovna era peste măsură de palidă. Încet-încet, furtuna s-a potolit. Soţia comandantului s-a liniştit şi ea şi ne-a pus să ne sărutăm. Palaşka ne-a adus spadele. Am ieşit de la comandant cu aerul că ne-am împăcat.

Ivan Ignatici ne-a petrecut.

— Cum de nu v-a fost ruşine, i-am spus eu supărat, să ne raportaţi comandantului, după ce v-aţi dat cuvântul că nu o veţi face?

— Cum, Doamne Sfinte! Nu i-am spus lui Ivan Kuzmici nimic! M-a iscodit Vasilisa Egorovna. A pus totul la cale fără ştirea comandantului. La urma urmei, slavă Domnului că s-a sfârşit aşa!

Cu acestea s-a întors spre casă; eu şi Şvabrin am rămas singuri.

— Chestiunea nu s-a sfârşit cu asta, i-am spus eu.

— Sigur! a răspuns Şvabrin. Vei răspunde pentru obrăznicie cu sângele dumitale! Însă, probabil, ne vor supraveghea. Trebuie să ne prefacem câteva zile. La revedere!

Şi ne-am despărţit, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

M-am întors la comandant şi m-am aşezat ca de obicei lângă Maria Ivanovna. Ivan Kuzmici nu era acasă.

Vasilisa Egorovna era ocupată cu gospodăria. Vorbeam încet. Maria Ivanovna m-a dojenit cu multă gingăşie pentru neliniştea ce-o pricinuisem tuturor, prin cearta mea cu Şvabrin.

— Eu, a spus ea, am încremenit când am aflat că aveţi de gând să vă bateţi cu spadele! Cât de ciudaţi sunt bărbaţii! Pentru o vorbă, pe care peste o săptămână ar uita-o, sunt gata să se taie şi să-şi jertfească nu numai viaţa, dar chiar şi cinstea lor şi fericirea celor care… Sunt sigură însă că nu dumneata ai început cearta. Cred că Alexei Ivanovici e vinovat!

— Ce te face să crezi aşa, Maria Ivanovna?

— Aşa… îşi bate joc de toate… Nu-mi place Alexei Ivanovici! Mă scârbeşte! Şi totuşi, ce curios, m-aş necăji să ştiu că nu-i plac nici eu lui! M-aş necăji grozav.

— Dar ce crezi, Maria Ivanovna: îi placi sau nu?

Ea s-a înroşit, încurcată.

— Mi se pare, a răspuns ea, cred că-i plac.

— Pentru ce ţi se pare?

— Pentru că m-a cerut în căsătorie.

— Te-a cerut în căsătorie?! Când?!

— Anul trecut. Cu două luni înainte de sosirea dumitale.

— Şi n-ai primit?

— După cum vezi. Alexei Ivanovici e de bună seamă om deştept, de familie bună şi cu avere, însă când mă gândesc că ar trebui să mă sărut cu dânsul la cununie în faţa tuturor… Pentru nimic în lume! Nici pentru toate bogăţiile!

Vorbele ei mi-au deschis ochii, făcându-mă să pricep multe lucruri. Am înţeles de ce Şvabrin o urmărea cu atâta stăruinţă cu clevetirile. Pesemne că băgase de seamă apropierea noastră sufletească şi voia să ne îndepărteze unul de altul. Vorbele care au iscat cearta mi s-au părut şi mai urâte acum, când vedeam că ceea ce-mi păruse a fi o glumă vulgară, nedemnă, era de fapt o clevetire cugetată.

Dorinţa de a-l pedepsi pe acest obraznic rău de gură a devenit şi mai puternică, şi aşteptam cu nerăbdare

momentul potrivit.

N-am aşteptat mult. A doua zi, pe când compuneam o elegie, rozându-mi pana în aşteptarea rimei, Şvabrin mi-a bătut în geam. Am lăsat pana, mi-am luat spada şi am ieşit.

— Pentru ce să mai amânăm? mi-a spus el. Nu mai suntem urmăriţi. Să coborâm la râu. Acolo nu ne va împiedica nimeni.

Am pornit tăcuţi. Am coborât pe o cărare abruptă, ne-am oprit chiar lângă râu şi am tras spadele.

Şvabrin era mai dibaci ca mine, însă eu eram mai puternic şi mai îndrăzneţ; *monsieur* Beaupré, ca fost ostaş, îmi dăduse câteva lecţii de scrimă şi acum îmi prindeau bine.

Şvabrin nu se aştepta să găsească în mine un adversar atât de periculos. Mult timp n-am putut să ne facem unul altuia niciun rău şi, în sfârşit, văzând că Şvabrin slăbeşte, am început să-l atac cu energie şi l-am împins foarte aproape de râu.

Deodată, m-a strigat cineva, tare; m-am întors şi l-am văzut pe Savelici alergând pe cărăruia de pe mal. În clipa aceea am simţit o împunsătură puternică mai jos de umărul drept; am căzut şi mi-am pierdut cunoştinţa.

5

Iubirea

Ah, fată, fată prea frumoasă,
Tu te măriţi şi pleci de-acasă.
După cuvântul cuviinţei,
Întreabă-ţi rudele, părinţii…
Tu te măriţi, dar mai-nainte,
În loc de zestre – adună-ţi minte.

Cântec din popor

O să mă uiţi, precum îţi spun.

De vei găsi altul mai bun...
Unul mai rău de-o să găseşti,
Mereu o să mă pomeneşti.

Cântec din popor

Când m-am dezmeticit, o vreme nu mi-am putut da seama şi nu înţelegeam ce se întâmplase. Stăteam în pat într-o cameră necunoscută şi mă simţeam foarte slăbit. Savelici sta în faţa mea cu lumânarea-n mână. Cineva îmi desfăcea cu băgare de seamă pansamentul, care-mi lega pieptul şi umărul. Puţin câte puţin, gândurile mi s-au limpezit. Mi-am amintit de duel şi-am priceput că eram rănit. În clipa aceea, uşa a scârţâit.

— Cum îi merge? a şoptit un glas, şi eu am tresărit auzindu-l.

— E tot în aceeaşi stare, a răspuns Savelici oftând, tot fără cunoştinţă; iată, au trecut cinci zile.

Am vrut să mă întorc pe-o parte, dar n-am putut.

— Unde sunt şi cine-i acolo? am rostit cu greu.

Maria Ivanovna s-a apropiat de pat şi s-a aplecat asupră-mi.

— Cum te simţi? m-a întrebat ea.

— Slavă Domnului, am răspuns eu cu glas slab. Dumneata eşti, Maria Ivanovna? Spune-mi…

Dar n-am mai avut putere să continui şi am tăcut.

Savelici a răsuflat uşurat. Faţa i s-a luminat de bucurie.

— Şi-a venit în fire! Şi-a venit în fire! spunea el mereu. Slavă ţie, Doamne! Tăicuţă, Piotr Andreici! M-ai speriat. E puţin lucru? A cincea zi de când…

Maria Ivanovna l-a întrerupt:

— Nu vorbi mult cu dânsul, Savelici. E încă slab.

Apoi a ieşit şi a tras încet uşa după ea. Eram tare tulburat. Vasăzică, mă găseam în casa comandantului şi Maria Ivanovna intra să mă vadă.

Doream să-l întreb câte ceva pe Savelici, însă bătrânul a dat din cap şi şi-a astupat urechile. De ciudă,

am închis ochii şi am adormit repede.

Când m-am trezit, l-am chemat pe Savelici, dar, în locul lui, mi-a răsărit în faţă Maria Ivanovna şi m-a salutat cu glasul ei îngeresc. Nu pot arăta încântarea ce m-a cuprins în clipa aceea. I-am luat mâna, i-am sărutat-o, udându-i-o cu lacrimi de înduioşare. Maşa nu şi-a retras mâna… şi deodată buzele ei mi-au atins obrazul şi le-am simţit sărutul fierbinte şi proaspăt. Un foc mi-a străbătut tot trupul.

— Draga şi buna Maria Ivanovna, i-am spus eu, fii soţia mea! Spre fericirea mea, primeşte.

Ea şi-a venit în fire.

— Pentru Dumnezeu, linişteşte-te, a rostit, retrăgându-şi mâna. Eşti încă în primejdie. Rana se poate deschide. Păzeşte-te, măcar pentru mine.

Apoi a plecat, lăsându-mă îmbătat de bucurie. Fericirea îmi reda viaţa! Ea mă iubea! Şi va fi a mea!

Gândul acesta mi-a umplut toată fiinţa. De-atunci m-am simţit din ce în ce mai bine.

Mă trata bărbierul regimentului, fiindcă în fortăreaţă nu era doctor. Şi, slavă Domnului, nu făcea pe deşteptul. Tinereţea şi natura mi-au grăbit vindecarea. Mă îngrijea toată familia comandantului. Maria Ivanovna nu mă mai părăsea nicio clipă. Bineînţeles, la primul prilej mi-am reînceput declaraţia întreruptă şi ea m-a ascultat mai cu răbdare. Şi-a mărturisit sentimentele cu vorbe simple, spunându-mi că şi părinţii ei vor fi foarte bucuroşi s-o vadă fericită.

— Dar gândeşte-te bine, a adăugat ea, din partea părinţilor tăi nu va fi nicio piedică?

Am căzut pe gânduri. De afecţiunea mamei nu mă îndoiam, însă, ştiind firea şi felul de a gândi al tatei, am simţit că dragostea mea n-o să-l mişte, că o va socoti drept vânturare a tinereţii.

I-am mărturisit foarte deschis îngrijorarea asta Mariei Ivanovna şi m-am hotărât să-i scriu tatei cât mai frumos şi să-i cer binecuvântarea părintească.

I-am arătat Mariei Ivanovna scrisoarea şi ea a găsit-o

atât de convingătoare şi de mişcătoare încât era sigură de succes.

După aceea s-a lăsat în voia sentimentelor inimii ei duioase, cu toată încrederea tinereţii şi a dragostei.

Cu Şvabrin m-am împăcat chiar în primele zile după însănătoşire.

— Piotr Andreici! mi-a spus Ivan Kuzmici, dojenindumă pentru duel. Trebuie să te bag la arest, pentru fapta asta, dar eşti pedepsit şi aşa… Alexei Ivanovici stă închis sub pază în hambar; sabia lui se găseşte sub cheie la Vasilisa Egorovna. Lasă-l să se mai gândească şi să se pocăiască.

Eram prea fericit pentru a putea păstra duşmănie. L-am rugat să-i dea drumul lui Şvabrin şi bunul comandant, cu aprobarea nevestei, a hotărât să-l elibereze. Şvabrin a venit la mine şi şi-a arătat regretul adânc pentru cele întâmplate între noi; a recunoscut că a fost cu totul vinovat şi m-a rugat să uităm trecutul. Nefiind pizmaş de felul meu, l-am iertat sincer şi pentru ceartă, şi pentru rană.

În clevetirile lui am văzut ciuda pricinuită de amorulpropriu rănit şi de dragostea respinsă, aşa că l-am iertat cu mărinimie pe nefericitul meu rival.

M-am însănătoşit curând şi m-am mutat în locuinţa mea. Aşteptam cu nerăbdare răspunsul la ultima scrisoare, neîndrăznind să sper şi străduindu-mă să înăbuş presimţirile negre.

Cu Vasilisa Egorovna şi cu bărbatul ei încă nu mă explicasem, dar propunerea mea nu putea să-i uimească. Nici eu şi nici Maria Ivanovna nu ne străduiam să ne ascundem de ei sentimentele. De consimţământul lor eram siguri dinainte.

În sfârşit, într-o dimineaţă, Savelici a intrat la mine ţinând în mână scrisoarea aşteptată. Am luat-o cu emoţie. Adresa era scrisă de tata. Lucrul acesta m-a făcut să bănuiesc ceva grav, căci de obicei scrisorile erau scrise de mama, el adăugându-le doar câteva rânduri la urmă.

N-am deschis plicul mult timp, recitind vorbele solemne aşternute pe el: *„Fiului meu Piotr Andreevici*

Griniov. Gubernia Orenburg, fortăreaţa Belogorskaia“. Mă străduiam să ghicesc după scris gândurile cu care fusese alcătuită scrisoarea; în sfârşit, m-am hotărât s-o deschid şi, de la primele rânduri, am văzut că totul s-a sfârşit.

Iată conţinutul scrisorii:

Fiul meu Piotr! Scrisoarea ta prin care ne ceri consimţământul şi binecuvântarea părintească pentru a te căsători cu Maria Ivanovna, fiica lui Mironov, am primit-o la 15 ale acestei luni şi nu numai că nu-ţi dau nici consimţământul şi nici binecuvântarea mea, dar mă şi pregătesc să vin până la tine, să te învăţ minte pentru şotiile tale, ca pe un băieţandru, fără să ţin seama de gradul tău ofiţeresc, căci ai dovedit că nu meriţi încă să porţi sabia, care îţi este dată spre apărarea patriei, şi nu pentru dueluri cu derbedei la fel cu tine. Am să-i scriu imediat şi lui Andrei Karlovici, rugându-l să te transfere din fortăreaţa Belogorskaia undeva mai departe, unde ţi-ar ieşi nebuneala din cap. Maică-ta, auzind despre duelul tău şi că eşti rănit, s-a îmbolnăvit de supărare şi stă în pat. Ce se va alege de tine? Rog pe Dumnezeu să te îndrepte, deşi nu îndrăznesc să sper în marea lui milă.

Tatăl tău,
A.G.

Citirea acestei scrisori mi-a trezit cele mai felurite sentimente. Vorbele aspre cu care mă dăruia din belşug tata m-au jignit adânc. Dispreţul cu care amintea de Maria Ivanovna îl socoteam necuviincios şi nedrept. Gândul că aş putea fi mutat din fortăreaţa Belogorskaia mă îngrozea; dar mai mult ca toate mă întrista boala mamei.

Eram indignat de purtarea lui Savelici, convins fiind că el le făcuse cunoscut părinţilor mei duelul.

Cum mă plimbam prin încăperea strâmtă, m-am oprit în faţa lui şi i-am spus, privindu-l ameninţător:

— După cum se vede, nu ţi-e destul că din pricina ta am fost rănit şi-am stat o lună întreagă între viaţă şi

moarte; acum vrei s-o omori şi pe mama.

Savelici a rămas trăsnit.

— Te rog, boierule, a rostit el aproape plângând. Ce vrei să spui cu asta? Sunt eu vinovat c-ai fost rănit? Dumnezeu vede! Am alergat să te apăr cu pieptul meu de spada lui Alexei Ivanîci! Dar m-a împiedicat afurisita de bătrâneţe. Şi ce i-am făcut eu mamei tale?

— Ce i-ai făcut? Cine te-a rugat să mă pârăşti? Mi-ai fost dat ca spion?

— Te-am pârât eu?! Savelici avea lacrimi în ochi. Doamne împărate ceresc! Poftim, citeşte ce-mi scrie boierul şi vei vedea în ce fel te-am pârât.

A scos din buzunar o scrisoare; am citit următoarele:

Să-ţi fie ruşine, câine bătrân, că n-ai ţinut socoteală de poruncile mele aspre şi nu mi-ai adus la cunoştinţă şotiile fiului meu, Piotr Andreici, şi-au trebuit să mă anunţe oameni străini. Astfel îţi faci datoria şi îndeplineşti voinţa stăpânului? Pe tine, câine bătrân, am să te trimit să paşti porcii, pentru că mi-ai ascuns adevărul şi l-ai încurajat la rele pe tânărul meu fiu. Cum primeşti scrisoarea asta, să-mi scrii îndată cum îi merge cu sănătatea, despre care am fost înştiinţat că s-a îndreptat; să-mi mai scrii în ce loc anume a fost rănit şi dacă s-a lecuit bine.

Era limpede că Savelici era nevinovat şi eu îl jignisem degeaba cu bănuiala şi mustrarea mea.

I-am cerut iertare, dar bătrânul a rămas nemângâiat.

— Iată unde am ajuns, iată ce milostivire am căpătat de la stăpâni! Iată-mă câine bătrân şi păzitor de porci! Iată-mă-s pricina rănirii tale! Nu, tăicuţă Piotr Andreici! Nu eu sunt vinovat, ci blestematul de „musie“ e vinovat de toate. El te-a învăţat să te împungi cu frigări şi să ţopăi, parcă de omul rău te-ai putea păzi împungând şi ţopăind. Trebuia să-ţi tocmească un „musie“ şi să cheltuiască banii de pomană!…

Cine oare îşi luase sarcina de a-i anunţa pe părinţi de

purtarea mea? Generalul? El nu se prea ocupa de mine; Ivan Kuzmici nu găsise de cuviinţă să raporteze despre duel. Mă frământam cu presupunerile. Bănuiala cădea asupra lui Şvabrin. Numai lui i-ar fi adus folos denunţul, de pe urma căruia s-ar fi putut să fiu mutat şi astfel legăturile mele cu familia comandantului s-ar fi rupt de la sine. M-am dus să spun totul Mariei Ivanovna. Ea mi-a ieşit înainte în pridvor.

— Ce s-a întâmplat cu dumneata? Cât eşti de palid!

— Totul s-a sfârşit! i-am răspuns dându-i scrisoarea tatei.

Ea s-a făcut palidă la rându-i. A citit scrisoarea şi mâna îi tremura când mi-a înapoiat-o. Îi tremura şi glasul când mi-a spus:

— După cum se vede, aşa mi-e soarta… Părinţii dumitale nu mă vor în familia lor… Fie în toate voia Domnului! Dumnezeu ştie mai bine decât noi ce ni se cuvine. N-avem ce face, Piotr Andreici; fii măcar dumneata fericit…

— Asta n-o să se întâmple! am strigat eu apucând-o de mână. Mă iubeşti, sunt gata la orice! Vom merge şi vom cădea la picioarele părinţilor tăi; ei sunt oameni simpli, nu sunt cruzi, nici trufaşi… ne vor blagoslovi; ne vom cununa… şi-apoi, cu timpul, sunt sigur că îl vom îndupleca şi pe tatăl meu; mama va fi de partea noastră; el mă va ierta…

— Nu, Piotr Andreici, nu mă voi căsători cu tine fără consimţământul părinţilor tăi. Fără blagoslovirea lor vei fi nenorocit! Să ne supunem voinţei lui Dumnezeu. Dacă vei găsi o alta şi o vei iubi, Dumnezeu cu tine, Piotr Andreici; iar eu, pentru voi amândoi…

A început să plângă şi după aceea a plecat. Am vrut să mă duc după dânsa, în casă, dar simţeam că nu mai sunt în stare să mă stăpânesc, şi m-am întors la locuinţa mea.

Savelici mi-a întrerupt şirul gândurilor în care eram adâncit:

— Poftim, domnule, a rostit el, dându-mi o foaie de hârtie scrisă, vezi dacă pârâtorul sunt eu, dacă eu vreau să

bag vrajbă între fiu şi tată!

Am luat hârtia; era răspunsul lui la scrisoarea primită. Iată-l, cuvânt cu cuvânt:

Stăpâne Andrei Petrovici, părintele nostru milostiv!

Am primit scrisoarea dumneavoastră milostivă în care binevoiţi să vă mâniaţi pe mine, robul dumneavoastră, că nu mi-e ruşine să nu vă îndeplinesc poruncile de stăpân; eu nu sunt câine bătrân, ci credincioasa dumneavoastră slugă, poruncile de stăpân le-am îndeplinit întotdeauna şi slujba mi-am făcut-o cu osârdie şi astfel am încărunţit!

N-am scris despre rana lui Piotr Andreici fiindcă n-am voit să vă sperii degeaba; şi aflu că stăpâna, mama noastră, Avdotia Vasilievna, şi-aşa s-a îmbolnăvit de spaimă, şi am să-l rog pe Dumnezeu pentru sănătatea ei. Cât despre Piotr Andreici, a fost rănit în piept, sub umărul drept, rana a avut o adâncime de trei degete şi a fost îngrijit în casa comandantului unde l-am adus de pe mal, şi l-a lecuit bărbierul de aici, Stepan Paramonov. Acum, Piotr Andreici este sănătos, slavă Domnului, şi nu pot scrie despre el decât bine. Se aude că şi comandanţii sunt mulţumiţi de dânsul, iar cât despre Vasilisa Egorovna, îi este ca un fiu. Că s-a întâmplat cu el una ca asta, să nu-i fie tânărului de ocară: calul are patru picioare şi tot se poticneşte. Dumneavoastră binevoiţi a scrie că mă veţi trimite să pasc porcii; fie şi asta voia dumneavoastră boierească.

După aceste rânduri, mă închin ca o slugă supusă.

Credinciosul dumneavoastră rob,
Arhip Saveliev

N-am putut să nu zâmbesc de câteva ori, citind răvaşul bunului bătrân.

Nu eram în stare să-i răspund tatei; iar pentru a o linişti pe mama, socoteam că scrisoarea lui Savelici ajunge.

De-atunci, situaţia mea s-a schimbat.

Maria Ivanovna aproape nu mai vorbea cu mine şi mă ocolea. Casa comandantului mi se părea de nesuferit. Puţin câte puţin, m-am obişnuit să stau singur acasă. La început, Vasilisa Egorovna îmi făcea reproşuri, dar văzându-mi îndărătnicia, m-a lăsat în pace. Cu Ivan Kuzmici mă întâlneam numai în timpul serviciului. Cu Şvabrin mă vedeam rar şi niciodată cu plăcere, fiindcă observam la dânsul o duşmănie ascunsă, care-mi întărea bănuielile. Viaţa mi-a devenit de nesuferit. Mă copleşeau tot felul de gânduri negre, pe care le hrăneau singurătatea şi lipsa de activitate. În izolarea asta, dragostea se aprindea din ce în ce şi era tot mai chinuitoare. Am pierdut pofta de a citi şi de a vorbi. Eram foarte abătut. Mă temeam să nu înnebunesc ori să nu cad în desfrâu.

Dar evenimente neaşteptate, care mi-au influenţat toată viaţa, au dat sufletului meu o bine-venită şi puternică zguduire.

6

Răscoala lui Pugaciov

Deschideţi-vă urechile bine, flăcăi,
Şi ascultaţi ce povestesc bătrânii.

Cântec

Înainte de a trece la descrierea întâmplărilor ciudate la care am fost martor, trebuie să spun câteva cuvinte despre starea guberniei Orenburgului la sfârşitul anului 1773.

Gubernia asta mare şi bogată era locuită de o mulţime de neamuri pe jumătate sălbatice, care recunoscuseră nu de mult stăpânirea ţarilor ruşi.

Se răsculau mereu; nu erau deprinşi cu legile şi cu viaţa civică; cruzimea şi firea lor nestatornică cereau din

partea conducerii multă supraveghere pentru a-i putea stăpâni. Fortăreţele erau construite în locuri potrivite, cu populaţie compusă mai cu seamă din cazaci, vechii stăpânitori ai malurilor Iaikului. Dar cazacii de pe Iaik, în loc să păstreze liniştea şi ordinea ţinutului, se răzvrătiseră şi ei de la o vreme şi erau primejdioşi pentru cârmuire.

În anul 1772 s-a petrecut o răscoală în principalul lor orăşel, din pricina măsurilor drastice luate de generalul-maior Traubenberg, pentru a aduce armata la supunerea cuvenită. Rezultatul a fost omorârea barbară a lui Traubenberg, schimbarea arbitrară a conducerii şi, în sfârşit, potolirea revoltei prin foc de mitralii şi pedepse grele. Acestea se întâmplaseră cu ceva timp înainte de sosirea mea în fortăreaţa Belogorskaia. Acum, totul era liniştit sau cel puţin aşa părea; conducerea se încrezuse prea uşor în falsa pocăinţă a viclenilor răsculaţi, dar ei îşi mocneau ura, aşteptând momenul prielnic pentru a isca o nouă răscoală.

Mă reîntorc la povestirea mea.

Într-o seară (asta era pe la începutul lui octombrie 1773), stam singur acasă, ascultând vuietul vântului de toamnă şi mă uitam pe fereastră cum aleargă norii în preajma lunii. Am fost chemat la comandant. M-am dus îndată. Erau acolo Şvabrin, Ivan Ignatici şi uriadnicul cazacilor. Nu se aflau de faţă nici Vasilisa Egorovna şi nici Maria Ivanovna. Comandantul mi-a dat mâna, cu o faţă îngrijorată. A închis uşa. I-a rugat să şadă pe toţi, în afară de uriadnic, care stă în prag.

— Domnilor ofiţeri, am o veste importantă! ne-a spus comandantul şi a scos o hârtie din buzunar. Ascultaţi ce scrie generalul. Şi-a pus ochelarii şi a citit următoarele:

Domnului căpitan Mironov, comandant al fortăreţei Belogorskaia.

Confidenţial.

Prin aceasta vă anunţ că Emilian Pugaciov, cazacul de la Don şi instigatorul fugit de sub escortă, a avut

neiertata îndrăzneală de a se da drept decedatul împărat Petru al III-lea; a adunat o bandă de răufăcători, a răsculat cazacii din satele de pe Iaik şi a cucerit şi distrus câteva fortăreţe, omorând şi jefuind pe unde a trecut. La primirea acesteia, domnule căpitan, vei lua imediat măsurile cuvenite pentru respingerea numitului răufăcător şi impostor, şi chiar pentru nimicirea lui, dacă va fi cu putinţă, în caz că se îndreaptă asupra fortăreţei încredinţate oblăduirii dumitale.

— Vei lua măsurile cuvenite… a spus comandantul, scoţându-şi ochelarii şi strângând hârtia. Auzi! Uşor de spus. După cum se vede, răufăcătorul e puternic, în timp ce noi n-avem decât o sută treizeci de oameni, fără să-i punem la socoteală pe cazaci, pe care nu ne putem bizui… Nu vreau să te jignesc, Maximîci (uriadnicul zâmbi). Dar n-avem încotro, domnilor ofiţeri! Fiţi disciplinaţi, puneţi santinele şi organizaţi posturi de veghe noaptea, iar în caz de atac, închideţi poarta şi scoateţi soldaţii. Tu, Maximîci, supraveghează-ţi aspru cazacii. Să se controleze tunul şi să fie bine curăţat. Mai mult ca toate, ţineţi lucrul acesta secret, pentru ca nimeni din fortăreaţă să nu afle înainte de vreme.

După aceste instrucţiuni, Ivan Kuzmici ne-a dat drumul. Am ieşit împreună cu Şvabrin, discutând despre cele auzite.

— Cum crezi că se va sfârşi asta? l-am întrebat.

— Dumnezeu ştie! a răspuns el. Vom vedea. Deocamdată, nu văd nimic important. Dacă însă…

Şi a căzut pe gânduri, fluierând distrat o arie franţuzească.

Cu toate măsurile de precauţie pe care le luasem, vestea apariţiei lui Pugaciov s-a răspândit în toată fortăreaţa. Ivan Kuzmici, cu toate că-şi respecta foarte mult nevasta, nu i-ar fi destăinuit pentru nimic în lume vreun secret în legătură cu serviciul. După ce-a primit scrisoarea generalului, a expediat-o cu multă iscusinţă pe Vasilisa Egorovna, spunându-i cum că părintele Gherasim

ar fi primit de la Orenburg nişte noutăţi senzaţionale, pe care le ţine în mare taină.

Vasilisa Egorovna a vrut să plece numaidecât în ospeţie la preoteasă şi, în urma sfatului lui Ivan Kuzimici, a luat-o şi pe Maria Ivanovna, ca să nu-i fie urât singură.

Cum a rămas numai el stăpân în casă, Ivan Kuzmici a trimis îndată după noi, iar pe Palaşka a închis-o în cămară, să nu poată trage cu urechea la ceea ce aveam să vorbim…

Însă Vasilisa Egorovna, neputând scoate nimic de la preoteasă, s-a întors acasă şi a aflat că în lipsa ei Ivan Kuzmici avusese o consfătuire, în timpul căreia Palaşka fusese închisă în cămară; şi-a dat repede seama că a fost păcălită de bărbatu- său şi a început să-l descoasă. Ivan Kuzmici însă era pregătit să facă faţă atacului. I-a răspuns calm şi fără cea mai mică şovăială curioasei lui tovarăşe de viaţă:

— Auzi, măicuţă! Babelor din sat le-a trăsnit prin minte să facă focul cu paie şi se poate întâmpla o nenorocire! De aceea am dat ordin aspru ca pe viitor să se facă focul numai cu vreascuri şi cu copacii doborâţi de furtună.

— Dacă-i aşa, pentru ce-a trebuit s-o închizi pe Palaşka? a întrebat ea. De ce a stat biata fată în cămară până la întoarcerea noastră?

Ivan Kuzmici nu se aştepta la întrebarea asta; încurcat, mormăi ceva fără şir… Vasilisa Egorovna i-a simţit minciuna, dar, ştiind că nu va putea scoate de la el nimic, a întrerupt vorba şi a început să grăiască despre deosebitul meşteşug al Akulinei Pamfilovna la muratul castraveţilor. Nu putu dormi toată noaptea, chinuindu-se să ghicească ce mare secret o fi în capul bărbatului ei, încât nici ea nu trebuie să ştie.

A doua zi, pe când se întorcea de la biserică, l-a văzut pe Ivan Ignatici scoţând din tun cârpe, pietricele, surcele, arşice şi tot felul de gunoaie băgate acolo de copii. „Ce-or fi însemnând pregătirile astea militare?, s-a întrebat căpităneasa. Oare nu s-aşteaptă cumva vreun atac al kârgâzilor? Nu cumva Kuzmici îmi ascunde astfel de

fleacuri?“ L-a strigat pe Ivan Ignatici, hotărâtă să afle de la dânsul secretul care-i chinuia femeiasca nerăbdare de a afla…

Întâi i-a făcut lui Ivan Ignatici câteva observaţii referitoare la gospodărie, ca un judecător de instrucţie care-şi începe cercetările cu vorbe ocolite pentru a risipi bănuiala; apoi, făcând o mică pauză, a oftat adânc şi a continuat, clătinând din cap:

— Doamne, Dumnezeul meu! Ai auzit ce veşti! Ce va ieşi din asta?

— Măicuţă, i-a răspuns Ivan Ignatici, Dumnezeu e milostiv, soldaţi avem destui, pulbere destulă, tunul l-am curăţat. Poate că-l vom respinge pe Pugaciov. Mare-i Dumnezeu, nu ne iasă el!

— Ce fel de om e Pugaciov ăsta? a întrebat nevasta comandantului.

Atunci, înţelegând că a vorbit prea mult, Ivan Ignatici şi-a muşcat limba. Dar era prea târziu. Vasilisa Egorovna l-a făcut să spună totul, dându-i cuvântul că nu va mai afla nimeni.

Într-adevăr, şi-a ţinut făgăduiala, n-a spus niciun cuvânt nimănui, decât doar preotesei, şi nu de alta, dar ca să nu-i ia răufăcătorii vaca de pe câmp…

Curând, toată lumea vorbea de Pugaciov. Părerile erau diferite. Comandantul a trimis uriadnicul să afle ce se-ntâmplă prin satele şi fortăreţele din jur. Când s-a întors, după două zile, acesta a raportat că a văzut în câmp, la o depărtare de şaizeci de verste de fortăreaţă, o mulţime de focuri şi că a aflat de la başkiri că se apropie o armată de-o putere nemaivăzută, în sfârşit, nu putea spune nimic precis, fiindcă se temuse să meargă mai departe.

Printre cazacii din fortăreaţă era o frământare neobişnuită; se strângeau grămadă pe toate uliţele, vorbeau în şoaptă şi, îndată ce se apropia vreun dragon sau alt soldat din garnizoană, se împrăştiau. Au fost trimise la ei iscoade. Iulai, un calmuc botezat, a adus comandantului informaţii preţioase. După Iulai, informaţiile uriadnicului erau false; după ce s-a întors,

vicleanul cazac a spus tovarăşilor lui că a fost la răsculaţi şi că s-a prezentat chiar conducătorului acestora, care i-a dat voie să-i sărute mâna şi a stat mult de vorbă cu dânsul.

Comandantul a pus de îndată uriadnicul sub pază, numindu-l pe Iulai în locul lui. Noutatea asta a fost primită de cazaci cu vădită nemulţumire. Protestau cu glas tare, şi Ivan Ignatici, executorul ordinelor comandantului, i-a auzit spunând:

— Ţi-om arăta noi, şobolan de garnizoană!

Comandantul a vrut să-l cerceteze pe arestat în aceeaşi zi, dar el a fugit de sub pază, pesemne cu ajutorul tovarăşilor săi.

Noua întâmplare a mărit şi mai tare îngrijorarea comandantului.

Un başkir a fost prins răspândind manifeste aţâţătoare. Cu acest prilej, căpitanul a vrut să strângă din nou ofiţerii şi căuta un pretext ca s-o poată îndepărta pe Vasilisa Egorovna.

Om sincer şi lipsit de viclenie, Ivan Kuzmici n-a găsit alt mijloc decât tot cel întrebuinţat înainte. I-a spus, tuşind încurcat:

— Auzi tu, Vasilisa Egorovna… se zice că părintele Gherasim a primit de la oraş…

— Lasă minciunile, Ivan Kuzmici! l-a întrerupt ea. Ştiu. Vrei să faci adunare şi să discuţi despre Emilian Pugaciov în lipsa mea, dar n-ai să mă mai păcăleşti!

Ivan Kuzmici şi-a holbat ochii:

— Ei, măicuţă, dacă ştii, atunci poftim, rămâi! Vom vorbi şi faţă de tine.

— Asta-i, tăicuţă, a răspuns ea; n-ai să mă duci de nas tocmai tu. Trimite după ofiţeri!

Ne-am adunat din nou. Ivan Kuzmici ne-a citit în prezenţa nevestei lui proclamaţia lui Pugaciov, scrisă pesemne de vreun cazac cu foarte puţină ştiinţă de carte. Răzvrătitul îşi arăta hotărârea de a ne ataca fortăreaţa cât de curând; chema cazacii şi soldaţii să se alipească bandei lui, iar comandanţilor le cerea să nu se opună, căci altfel îi va omorî.

Proclamaţia era scrisă în termeni grosolani, dar tari, spre a speria minţile unor oameni simpli.

— Ce pungaş! a strigat nevasta comandantului. Uite ce îndrăzneşte să ne propună! Să-i ieşim înainte şi să-i depunem steagurile la picioare! Ei! Neam de câine! Oare nu ştie că suntem de patruzeci de ani aici, la datorie, şi că, slavă Domnului, am văzut multe? Nu cumva s-au şi găsit comandanţi care s-asculte de acest tâlhar?

— N-ar trebui să fie aşa, a răspuns Ivan Kuzmici, dar s-aude că răufăcătorul a şi pus stăpânire pe multe fortăreţe.

— După cât se vede, e într-adevăr puternic! a remarcat Şvabrin.

— Îndată îi vom afla adevărata putere! a rostit comandantul. Vasilisa Egorovna, dă-mi cheia de la hambar; Ivan Ignatici, adă başkirul şi porunceşte-i lui Iulai s-aducă cnuturile…

— Stai, Ivan Kuzmici! a rostit nevastă-sa sculându-se. Dă-mi voie s-o trimit undeva pe Maşa, să nu se sperie când va auzi strigăte… Şi nici mie, drept să vă spun, nu-mi prea place să iau parte la cercetări! Cu bine…

În vechime, schingiuirea era un obicei atât de înrădăcinat în justiţie, încât ucazul binefăcător care a desfiinţat-o a rămas multă vreme fără niciun efect.

Pe atunci se credea că era neapărat nevoie să-ţi recunoşti vina, pentru a fi socotit vinovat; idee cu totul lipsită de temei şi potrivnică principiilor juridice elementare! Căci, dacă tăgada acuzatului nu dovedeşte nevinovăţia, cu atât mai puţin mărturisirea lui nu poate fi luată drept dovadă a vinovăţiei.

Chiar şi azi mi se întâmplă s-aud judecători bătrâni regretând părăsirea acestui obicei barbar.

În vremurile de-atunci, nimeni nu se îndoia de trebuinţa caznelor; nici judecătorii, nici împricinaţii. Astfel că ordinul comandantului nu ne-a surprins şi nu ne-a tulburat pe niciunul. Ivan Ignatici se duse s-aducă başkirul închis în hambar la soţia comandantului, sub cheie; după câteva minute, arestatul se şi află în tindă. Comandantul a

poruncit să fie adus înaintea lui.

Başkirul a trecut cu greu pragul, căci un picior îi era prins în butuc; şi-a scos căciula înaltă de pe cap şi a rămas la uşă. L-am privit şi m-am cutremurat. Nu-l voi uita niciodată pe omul acela! Arăta ca de şaptezeci de ani. N-avea nici nas, nici urechi; capul îi era ras; în loc de barbă, câteva fire de păr cărunt; era mic de statură, slab, gheboşat. Numai ochii înguşti îi ardeau ca focul.

— Ehei! a rostit comandantul, recunoscându-l după acele semne grozave că era unul dintre răsculaţii pedepsiţi în 1741[80]. După câte văd, eşti lup bătrân şi-ai mai fost la noi în capcană. Se vede că nu te răscoli pentru prima dată, dacă ţi-e căpăţâna atât de bine geluită! Vino mai aproape şi spune-mi cine te-a trimis!

Bătrânul başkir tăcea, uitându-se la comandant cu un aer lipsit de orice expresie.

— Ce taci? a continuat Ivan Kuzmici. Poate nu pricepi ruseşte, prostule? Iulai, întreabă-l pe limba voastră cine l-a trimis la noi în fortăreaţă!

Iulai a repetat întrebarea comandantului în limba tătărească. Başkirul însă nu scotea o vorbă, uitându-se la comandant cu aceeaşi privire de mai înainte.

— *Iacşî*[81]*,* a rostit comandantul. Ai să vorbeşti îndată! Băieţi, scoateţi-i halatul acesta vărgat şi caraghios! Trageţi-i peste spinare câteva! Vezi să-i tragi bine, Iulai!

Doi invalizi l-au dezbrăcat pe başkir. Faţa nenorocitului s-a neliniştit. Se uita în toate părţile, ca un pui de sălbăticiune încolţit de copii. Când un invalid l-a apucat de mâini şi l-a aburcat în spinare şi când Iulai a luat biciul şi i-a făcut vânt, başkirul a gemut cu glas slab şi rugător; a dat din cap, a deschis gura şi atunci am văzut cum, în loc de limbă, i se mişca un ciot scurt.

Când mi-aduc aminte că aceste lucruri s-au petrecut în veacul meu şi că am ajuns şi eu să trăiesc sub blânda domnie a împăratului Alexandru, nu pot să nu mă mir de

80 În 1737-1740 au avut loc câteva mari răscoale populare ale başkirilor, reprimate cu cruzime.

81 Bine (lb. tătară)

iuţeala cu care s-au răspândit cultura şi legile umane!

Tinere! Când îţi vor cădea în mână aceste rânduri, adu-ţi aminte că prefacerile cele mai bune şi mai trainice vin din îmblânzirea moravurilor, fără zguduiri violente!

Am rămas cu toţii uimiţi.

— Ei! a spus comandantul. După câte văd, n-o să aflăm de la el nimic! Iulai, du-l la loc în hambar! Noi însă, domnilor, mai avem de grăit.

Abia începusem să discutăm situaţia în care ne găseam, când Vasilisa Egorovna a venit într-un suflet, cu o faţă peste măsură de îngrijorată.

— Ce-i cu tine? a întrebat mirat comandantul.

— E rău, tăicuţă! Nijneoziornaia a fost cucerită azi-dimineaţă. Un argat de-al părintelui Gherasim s-a întors de acolo chiar acum. A văzut cu ochii lui cum a fost cucerită. Comandantul şi ofiţerii au fost spânzuraţi! Toţi soldaţii luaţi prizonieri. Curând, răufăcătorii vor fi aici!

Neaşteptata veste m-a zguduit peste măsură. Comandantul fortăreţei Nijneoziornaia era un ofiţer tânăr, liniştit şi modest, şi-l cunoşteam. Cu vreo două luni înainte trecuse cu tânăra lui soţie dinspre Orenburg şi se oprise la Ivan Kuzmici.

Fortăreaţa Nijneoziornaia se găsea la vreo 25 de verste de fortăreaţa noastră. Din clipă în clipă ne puteam aştepta la atacul lui Pugaciov. Am întrezărit soarta Mariei Ivanovna şi mi s-a strâns inima.

— Ascultă, Ivan Kuzmici! i-am spus comandantului. Datoria noastră e să apărăm fortăreaţa până la cea din urmă suflare. Despre asta nici nu încape vorbă! Însă trebuie să punem femeile la adăpost. Trimiteţi-le la Orenburg, dacă drumul mai e liber, sau într-o fortăreaţă mai depărtată şi mai sigură, unde n-ar putea ajunge răufăcătorii…

Ivan Kuzmici s-a întors spre nevastă-sa.

— Auzi, măicuţă?! Într-adevăr, n-ar fi bine să vă trimit undeva mai departe, până când ne-om răfui cu răsculaţii?

— Ce prostie! a răspuns nevasta comandantului. Se află undeva vreo fortăreaţă unde să nu ajungă gloanţele?

De ce ar fi Belogorskaia mai puţin sigură că altele? Slavă Domnului, locuim în ea de douăzeci şi doi de ani! Am văzut şi başkiri, şi kârgâzi!… Are să-i reziste şi lui Pugaciov!

— Bine, măicuţă! Poftim, rămâi, dacă ai încredere în fortăreaţa noastră! Dar ce să facem cu Maşa? Bine-ar fi dacă vom putea rezista sau dacă vom primi întăriri! Dar dacă răufăcătorii vor lua fortăreaţa?

— Atunci…

Aici, Vasilisa Egorovna s-a bâlbâit şi a tăcut grozav de tulburată.

— Nu, Vasilisa Egorovna, a continuat comandantul, băgând de seamă că vorbele lui îşi ajung ţinta, poate pentru întâia dată în viaţă. Maşa nu trebuie să rămână aici. O trimitem la naşa ei, în Orenburg; acolo se află oaste şi tunuri destule, iar zidurile sunt de piatră… Te sfătuiesc să te duci cu dânsa. Dacă iau fortăreaţa, ai vedea ce ţi s-ar întâmpla, cu toate că eşti bătrână…

— Bine… a rostit nevasta comandantului, aşa să fie. O trimitem pe Maşa. Pe mine însă degeaba mă rogi. Nu mă duc. Nu mă despart eu de tine la bătrâneţe, să-mi caut mormânt singuratic printre străini. Împreună am trăit, împreună să murim!

— Fie şi aşa! Hai, n-avem timp de stat! Du-te şi pregăteşte-o pe Maşa! O s-o trimitem mâine dis-de-dimineaţă cu câţiva oameni de pază, cu toate că nu prea avem oameni. Unde-i Maşa?

— La Akulina Pamfilovna! I s-a făcut rău când a auzit că a căzut Nijneoziornaia… Mă tem să nu se îmbolnăvească. Doamne, Dumnezeule, ce zile trăim!

Vasilisa Egorovna s-a dus să-şi pregătească fata de drum. Discuţia a continuat. Însă eu nu mai luam parte la ea şi nici nu mai auzeam ce se vorbeşte.

Maria Ivanovna a venit la cină palidă şi plânsă. Am mâncat în tăcere, ne-am ridicat de la masă mai devreme ca de obicei, ne-am luat rămas-bun de la întreaga familie şi ne-am dus pe la casele noastre. Mi-am lăsat înadins spada şi m-am întors să mi-o iau, presimţind că voi găsi-o pe Maria Ivanovna singură. Într-adevăr, ea m-a întâmpinat în

prag şi mi-a dat-o.

— Rămâi cu bine, Piotr Andreici!… mi-a spus lăcrimând. Pe mine mă trimit la Orenburg. Rămâi sănătos şi fii fericit! Poate va da Dumnezeu să ne revedem! Dacă nu…

A izbucnit în hohote de plâns. Am îmbrăţişat-o.

— Adio, îngerul meu! Adio, draga mea! Mult dorită mea: Orice mi s-ar întâmpla, să ştii că ultimul meu gând şi ultima mea rugăciune vor fi pentru tine!

Maşa plângea în hohote, lipindu-mi-se de piept.

Am sărutat-o fierbinte şi am ieşit repede din odaie.

7

Asaltul

O, capul – căpuşorul meu!
Slujitu-m-ai şi mult şi greu,
Treizeci şi trei de ani, mereu,
O, capul – căpuşorul meu!
Şi nu-i de-ajuns cât m-ai slujit!
Căci laude tu n-ai primit
Şi nici răsplată îndeajuns,
Nici ranguri-nalte n-ai ajuns!
Dar ţi s-au dat doi stâlpuşori,
Doi stâlpuşori înăltişori,
O grindă de arţar aleasă
Şi-o frânghioara de mătasă.

Cântec din popor

În noaptea aceea nu m-am dezbrăcat şi n-am dormit deloc. Aveam de gând să mă duc, odată cu primele raze ale soarelui, la porţile fortăreţei, pe unde trebuia să treacă Maria Ivanovna, să-mi iau rămas-bun pentru ultima dată. Simţeam în mine o mare schimbare. Zbuciumul sufletesc mă chinuia mai puţin decât acea mâhnire care mă

cuprinsese nu de mult. În tristeţea acelei despărţiri se amestecau speranţe dulci şi nedesluşite, se amesteca aşteptarea plină de nerăbdare a primejdiilor, şi simţeam cum creşte în mine un simţământ de nobilă ambiţie.

Noaptea a trecut pe nesimţite. Tocmai când eram gata să ies, uşa s-a deschis deodată şi a intrat caporalul; mi-a raportat că peste noapte cazacii noştri au fugit din fortăreaţă şi l-au târât cu sila şi pe Iulai; că prin apropiere se văd oameni străini. Gândul că Maria Ivanovna nu va dovedi să fugă îndată m-a înspăimântat. Am dat caporalului câteva ordine în grabă şi tot atunci am fugit la comandant.

Se revărsa de ziuă. Cum alergam pe uliţă, am auzit deodată că mă strigă cineva. M-am oprit.

— Încotro? m-a întrebat Ivan Ignatici ajungându-mă. Ivan Kuzmici se află pe valul fortăreţei şi m-a trimis după dumneata. A sosit Pugaci!

— Maria Ivanovna a plecat? l-am întrebat cu inima tremurândă.

— N-a apucat! Drumul către Orenburg e tăiat, fortăreaţa e înconjurată! E rău, Piotr Andreici!

Ne-am dus la valul fortăreţei, o ridicătură naturală, întărită cu un gard de pari.

Acolo se aflau strânşi toţi locuitorii, cu garnizoana sub arme. Tunul fusese dus acolo încă de cu seară. Comandantul se plimba prin faţa puţinilor soldaţi rămaşi. Apropierea pericolului îi dădea bătrânului ostaş o vioiciune neobişnuită.

Pe câmpie, la o depărtare nu prea mare, se vedeau vreo douăzeci de călăreţi; păreau cazaci, dar printre ei se cunoşteau uşor başkirii, după cuşmele din blană de râs şi după tolbe.

— Băieţi! spunea comandantul, trecând printre soldaţi. Luptăm azi pentru maica noastră împărătească şi vom arăta lumii întregi că suntem viteji şi ne ţinem jurământul!

Soldaţii şi-au arătat hotărârea cu glas tare. Şvabrin sta lângă mine şi se uita drept spre duşman. Cum au văzut

mişcarea din fortăreaţă, călăreţii din câmpie s-au strâns grămadă şi au început să se sfătuiască între ei.

Comandantul a dat ordin lui Ivan Ignatici să îndrepte tunul într-acolo şi a aprins el însuşi fitilul.

Ghiuleaua a trecut şuierând pe deasupra lor, nepricinuindu-le niciun rău. S-au împrăştiat în grabă; câmpia a rămas goală. În clipa aceea s-a arătat pe val Vasilisa Egorovna, cu Maşa, care nu voia să se despartă de ea.

— Ei, ce-i? a întrebat nevasta comandantului. Cum merge bătălia? Unde-i duşmanul?

— Duşmanul nu-i departe, i-a răspuns Ivan Kuzmici. Cu ajutorul lui Dumnezeu, totul se va sfârşi cu bine. Ţi-e frică, Maşa?

— Nu, tăicuţule! Acasă, singură, mi-e mai frică.

Spunând acestea, m-a privit, silindu-se să zâmbească.

Fără să vreau, am strâns mânerul spadei, amintindu-mi că aseară o primisem din mâna ei, ca pentru a o apăra pe ea, iubita mea. Îmi ardea inima. Mă închipuiam cavaler medieval – cavalerul ei. Voiam să-i arăt că-i merit încrederea şi aşteptam cu nerăbdare clipa hotărâtoare.

Atunci, de după o înălţime aflată la o jumătate de verstă de fortăreaţă, s-au ivit alte cârduri de călăreţi, şi curând toată stepa s-a umplut de o mulţime de oameni înarmaţi cu lănci şi *saidakuri*[82]. Printre ei, pe un cal alb călărea un om îmbrăcat într-un caftan roşu şi cu sabia în mână; era Pugaciov. S-a oprit; călăreţii l-au înconjurat îndată; patru dintre ei, pesemne la porunca lui, au pornit în goană spre fortăreaţă. I-am recunoscut pe trădătorii noştri. Unul ţinea o hârtie vârâtă sub cuşmă. Altul aducea capul lui Iulai, înfipt într-o lance. L-a aruncat peste gard şi capul nenorocitului calmuc s-a rostogolit la picioarele comandantului.

Trădătorii strigau:

— Nu trageţi! Ieşiţi întru întâmpinarea împăratului, împăratul e aici!

— Vă arăt eu vouă! a strigat Ivan Kuzmici. Foc, flăcăi!

82 Arcuri cu săgeţi (lb. tătară)

Soldaţii au deschis focul. Cazacul care ţinea hârtia s-a clătinat şi a căzut de pe cal; ceilalţi au făcut cale-ntoarsă. M-am uitat la Maria Ivanovna; părea ameţită de spaima stârnită de capul însângerat al lui Iulai şi de împuşcăturile asurzitoare. Comandantul a chemat caporalul şi i-a ordonat să-i aducă hârtia de la cazacul ucis. Caporalul a ieşit în stepă; s-a întors, ţinând de căpăstru calul celui ucis, şi i-a înmânat lui Ivan Kuzmici scrisoarea. El a citit-o încet şi a rupt-o în bucăţi. În vremea asta, răsculaţii se pregăteau de atac. Curând, gloanţele au început să ne şuiere pe la urechi, câteva săgeţi s-au înfipt în apropierea noastră, în pământ şi în gard.

Vasilisa Egorovna, a spus comandantul, aici nu au ce face femeile! Du-o de-aici pe Maşa! N-o vezi? E mai mult moartă decât vie!

La şuieratul gloanţelor, Vasilisa Egorovna se făcuse parcă mai mică; privea stepa plină de o mare frământare; s-a întors spre soţul ei:

— Ivan Kuzmici! Dumnezeu e stăpân şi peste viaţă, şi peste moarte! Blagosloveşte-o pe Maşa. Hai, Maşa, vino la tatăl tău!

Fata s-a apropiat de Ivan Kuzmici, a căzut, palidă şi tremurând, în genunchi şi s-a închinat până la pământ.

Bătrânul comandant a făcut semnul crucii peste ea, de trei ori, apoi a ridicat-o, a sărutat-o şi i-a spus cu glas schimbat:

— Fii fericită, Maşa! Roagă-te lui Dumnezeu şi el nu te va lăsa! De vei găsi un om bun, să vă dea Dumnezeu dragoste şi bună înţelegere, şi să trăiţi cum am trăit eu cu Vasilisa Egorovna! Rămâi cu bine, Maşa! Vasilisa Egorovna, du-o mai repede.

Maşa s-a aruncat de gâtul lui şi a început să plângă în hohote.

— Să ne sărutăm şi noi... a rostit plângând soţia comandantului. Rămâi cu bine, Ivan Kuzmici al meu! Iartă-mă dacă te-am supărat cu ceva!

— Cu bine, cu bine, măicuţă! a spus comandantul îmbrăţişându-şi bătrâna soţie. Destul! Duceţi-vă acasă!

Dacă mai dovedeşti, îmbrac-o pe Maşa cu sarafanul!

Amândouă femeile s-au îndepărtat. Eu mă uitam în urma Mariei Ivanovna. Ea s-a întors şi mi-a făcut semn din cap. Ivan Kuzmici s-a îndreptat spre noi şi şi-a încordat toată atenţia asupra inamicului. Răsculaţii s-au strâns în jurul căpeteniei şi deodată au început să sară de pe cai.

— Acum fiţi tari! ne-a spus căpitanul. Începe asaltul.

În clipa aceea, răsculaţii au năvălit asupra fortăreţei, cu răcnete şi strigăte înspăimântătoare.

Tunul nostru era încărcat cu mitralii. Comandantul i-a lăsat să se apropie cât mai mult şi deodată a tras din nou. Mitralia a lovit în plin. Răsculaţii s-au desfăcut parcă în două şi s-au retras. Doar căpetenia lor a rămas pe loc… Flutura sabia şi părea că-i îndeamnă cu mare aprindere; strigătele şi răcnetele au încetat o clipă, apoi au reînceput.

— Haideţi, băieţi! a spus comandantul. Deschideţi poarta şi bateţi toba… înainte, băieţi, la atac! După mine!

Şi astfel, căpitanul, Ivan Ignatici şi cu mine am fost într-o clipă dincolo de împrejmuire, dar garnizoana speriată nici nu s-a clintit.

— Ce staţi, băieţi? striga Ivan Kuzmici. Chiar dacă ar fi să murim, asta ne e datoria!

În clipa aceea, răsculaţii au dat năvală asupra noastră şi au pătruns în fortăreaţă.

Toba a tăcut. Soldaţii din garnizoană au lepădat armele; pe mine m-au aruncat la pământ, însă m-am ridicat repede şi am intrat în fortăreaţă, împreună cu răsculaţii. Rănit la cap, comandantul se afla înconjurat de-o ceată de răufăcători care îi cereau cheile. M-am repezit în ajutorul lui. Câţiva cazaci zdraveni m-au legat cu curelele lor, spunându-mi:

— Vai de voi cei care nu vreţi să vă supuneţi împăratului!

— Ne-au târât pe străzi; locuitorii ieşiseră din case cu pâine şi sare. Se auzea dangăt de clopot. Deodată s-a vestit prin mulţime că împăratul se află în piaţă, unde aşteaptă prizonierii şi primeşte jurământul. Norodul a dat năvală într-acolo; tot într-acolo ne-au mânat şi pe noi.

Pugaciov sta într-un jilţ, în pridvorul casei comandantului. Era îmbrăcat într-un frumos caftan căzăcesc, cusut cu fireturi. Cuşma înaltă de blană de samur cu ciucuri de fir de aur îi era trasă până pe ochii scânteietori. Faţa lui îmi păru cunoscută. Şefii cazacilor îl înconjurau. Părintele Gherasim sta palid şi tremurând, cu crucea în mână, lângă pridvor şi parcă cerea îndurare, tăcut, pentru victimele care trebuiau să fie executate în piaţă. Spânzurătoarea a fost ridicată îndată. Când ne-am apropiat, başkirii au împrăştiat norodul, ducându-ne înaintea lui Pugaciov. Clopotul a încetat şi s-a lăsat o adâncă tăcere.

— Care-i comandantul? a întrebat impostorul.

Uriadnicul nostru a ieşit din mulţime şi l-a arătat pe Ivan Kuzmici.

Pugaciov l-a privit pe bătrân cu ochi înfricoşători.

— Cum ai îndrăznit să mi te împotriveşti chiar mie, împăratul tău?

Comandantul, slăbit din cauza rănii, îşi adună ultimele puteri şi-i răspunse cu glas hotărât:

— Tu nu eşti împăratul meu! Eşti un hoţ şi un impostor! Auzi tu?

Pugaciov s-a încruntat şi a făcut semn cu batista lui albă. Câţiva cazaci l-au înşfăcat pe bătrânul căpitan şi l-au târât la spânzurătoare. Sus, pe grindă, a apărut başkirul mutilat, pe care-l cercetasem cu o seară mai înainte. Ţinea frânghia în mână şi, după un minut, l-am văzut pe bietul Ivan Kuzmici ridicat în văzduh. Atunci l-au adus înaintea lui Pugaciov pe Ivan Ignatici.

— Jură credinţă împăratului Piotr Feodorovici! i-a spus Pugaciov.

— Tu nu eşti împărat! a răspuns Ivan Ignatici, repetând vorbele căpitanului. Eşti hoţ, măi, frate, şi te dai drept împărat!

Pugaciov a făcut din nou semn cu batista şi bravul locotenent a fost spânzurat lângă bătrânul său comandant.

Acum îmi venea mie rândul. M-am uitat la Pugaciov cu îndrăzneală, hotărât să repet şi eu răspunsul vitejilor

mei camarazi. Atunci, cu mare uimire, l-am văzut pe Şvabrin printre şefii răsculaţilor, tuns rotunjit şi îmbrăcat într-un caftan căzăcesc. S-a apropiat de Pugaciov şi i-a spus ceva la ureche.

— Spânzuraţi-l! a rostit Pugaciov, fără a se mai uita la mine.

Mi-au pus ştreangul de gât. Am început să murmur o rugăciune, căindu-mă de toate păcatele mele şi rugându-l pe Dumnezeu să-i scape pe toţi cei care-mi erau dragi.

M-au târât la spânzurătoare.

— Nu te teme! Nu te teme! îmi spuneau ucigaşii, vrând poate într-adevăr să-mi dea curaj.

Deodată am auzit un strigăt:

— Staţi, afurisiţilor! Opriţi!

Călăii s-au oprit; m-am uitat şi l-am văzut pe Savelici la picioarele lui Pugaciov.

— Tătucule scump! spunea bietul moşneag. Ce câştigi omorând un copil de boier? Dă-i drumul. Pentru dânsul ţi se vor plăti bani buni! Iar pentru pildă şi spaimă, dă poruncă să fiu spânzurat eu, un moşneag!

Pugaciov a făcut un semn şi-ndată am fost dezlegat şi lăsat liber.

— Tătucul nostru te iartă, am auzit un glas.

N-aş putea spune că m-am bucurat, în clipa aceea, de mântuirea mea, după cum iarăşi n-aş putea spune că-mi părea rău. Sentimentele îmi erau prea tulburi. M-au dus din nou în faţa aşa-zisului împărat şi m-au aşezat în genunchi. Pugaciov îmi întinse mâna brăzdată de vine.

— Sărută-i mâna! Sărută-i mâna! spuneau cei din jur.

Eu însă preferam cea mai îngrozitoare pedeapsă decât această înjosire ticăloasă.

— Drăguţule, Piotr Andreici! şoptea Savelici la spatele meu, împingându-mă. Nu fi încăpăţânat. Ce te costă? Scuipă, dar sărută-i mâna răufăc... (Ptiu!) Sărută-i mânuţa!

Nici nu mă clinteam. Pugaciov şi-a retras mâna, spunând cu un zâmbet batjocoritor:

— Înălţimea Sa, se vede treaba, a înnebunit de

bucurie! Ridicaţi-l!

M-au ridicat şi m-au lăsat liber. Am stat să privesc la continuarea groaznicei comedii. Locuitorii începuseră a depune jurământul. Se apropiau pe rând, sărutau crucea şi după aceea se închinau impostorului. Soldaţii garnizoanei erau şi ei acolo. Croitorul companiei, înarmat cu foarfeca lui tocită, le tăia cozile. Care cum se scutura de păr, venea la mâna lui Pugaciov, care-l ierta şi-l primea în banda lui. Asta a durat vreo trei ceasuri. În sfârşit, Pugaciov s-a ridicat din jilţ şi a coborât din pridvor împreună cu căpeteniile.

I-au adus un cal alb cu frâu frumos; doi cazaci l-au luat pe Pugaciov de subsuori şi l-au ridicat în şa. Pugaciov l-a vestit pe preotul Gherasim că va lua masa la el. în clipa aceea s-a auzit ţipătul unei femei. Câţiva tâlhari o târau în pridvor pe Vasilisa Egorovna, aproape goală, cu părul răvăşit. Un tâlhar se şi îmbrăcase cu bundiţa ei, alţii duceau pernele, lăzile, serviciul de ceai, aşternutul şi întregul calabalâc.

— Doamne, Dumnezeule! striga sărmana bătrână. Lăsaţi-mă în plata Domnului, oameni buni! Duceţi-mă la Ivan Kuzmici!

În clipa aceea, a privit spânzurătoarea şi l-a văzut pe bărbatu-său.

— Nelegiuiţilor! a strigat ea înnebunită. Ce-aţi făcut cu dânsul? Ivan Kuzmici, lumina mea! Soldat vrednic! Nu te-au atins baionetele prusace, nici gloanţele turceşti, nu ţi-ai pierdut viaţa într-o luptă cinstită, dar ai căzut răpus de un ocnaş fugar!

— Astupaţi-i gura acestei zgripţuroaice bătrâne! a spus Pugaciov şi un cazac tânăr a lovit-o cu sabia peste cap.

Bătrână a căzut moartă pe scări.

Pugaciov a plecat mai departe şi mulţimea a pornit buluc în urma lui.

8

Un oaspete nepoftit

Oaspetele nepoftit pică mai rău ca un tătar.

O zicătoare

Piaţa se golise. Stam pe loc şi nu-mi puteam aduna gândurile răvăşite din cauza acelor clipe de groază.

Cel mai rău mă chinuia gândul că nu ştiam nimic de soarta Mariei Ivanovna. Unde-o fi? Ce s-o fi întâmplat cu dânsa? O fi izbutit să se ascundă? O fi sigur locul unde s-a ascuns? Am intrat în casa comandantului, plin de nelinişte. Totul era pustiit; scaune, mese, cufere, toate erau sfărâmate, vasele sparte, totul furat.

Am alergat pe scara îngustă care ducea sus şi-am intrat pentru întâia oară în odaia Măriei Ivanovna. I-am văzut aşternutul răscolit de tâlhari, dulapul spart şi golit. Numai candela mai ardea în colţul cu icoane, acum gol. Rămăsese întreagă o oglinjoară, atârnată în perete…

Unde-o fi stăpâna acestei chilii modeste de fecioară? Mi-a trecut prin minte un gând groaznic, închipuindu-mi-o în mâinile bandiţilor…

Mi s-a strâns inima… Am plâns amarnic şi am strigat-o cu glas tare.

În clipa aceea am auzit un zgomot uşor şi Palaşka ieşi de după dulap, palidă şi tremurând.

— Piotr Andreici! a rostit ea şi a pocnit din palme. Ce zi! Câte grozăvii!

— Dar Maria Ivanovna? am întrebat-o eu cu nerăbdare. Ce-i cu Maria Ivanovna?

— Domnişoara trăieşte! E ascunsă la Akulina Pamfilovna.

— La preoteasă? am strigat îngrozit. Dumnezeule! Pugaciov este acolo!

Am ieşit repede din odaie; într-o clipă eram în uliţă şi am luat-o la fugă cât puteam de repede spre casa preotului nesimţind şi nevăzând nimic în juru-mi. Acolo se auzeau

strigăte, hohote de râs, cântece; Pugaciov petrecea cu prietenii săi.

Palaşka alerga după mine. Am trimis-o s-o cheme încet pe Akulina Pamfilovna. După o clipă, preoteasa, cu o sticlă goală în mână, a ieşit în tindă, unde mă aflam eu.

— Pentru Dumnezeu! Unde-i Maria Ivanovna? am întrebat-o cu o tulburare de nedescris.

Porumbiţa noastră stă culcată în patul meu, după paravan, a răspuns preoteasa. Piotr Andreici, era cât pe ce să se întâmple o nenorocire, dar, slavă Domnului, totul a trecut cu bine! Abia se aşezase nelegiuitul la masă şi ea, sărăcuţa, venindu-şi în fire, a început să geamă!... Am încremenit. El a auzit-o.

„Cine geme aici, bătrâno?“

M-am închinat până la pământ în faţa tâlharului.

„Nepoată-mea, Măria Ta... e bolnavă şi stă în pat, e a doua săptămână.“

„E tânără nepoată-ta?“

„E tânără, stăpâne!“

„Arată-mi-o!“

Mi-a sărit inima, dar n-aveam încotro.

„Poftim, Măria Ta! Dar fata nu se va putea ridica, spre a veni la Măria Ta...“

„Nu-i nimic, bătrâno! Mă duc singur s-o văd!“

Şi afurisitul, ce crezi? S-a dus după paravan, a dat perdeaua la o parte, s-a uitat cu ochii lui de uliu şi... nimic! Dumnezeu ne-a scăpat! Şi, crede-mă, eu şi părintele ne aşteptam la o moarte de mucenici! Din fericire, porumbiţa mea nu l-a recunoscut. Dumnezeule atotputernic! Ce zi de sărbătoare ne-a fost dat să apucăm noi! N-avem ce spune! Sărmanul Ivan Kuzmici! Cine s-ar fi gândit!... Dar Vasilisa Egorovna? Dar Ivan Ignatici? Pe el, pentru ce?... Cum de te-a cruţat pe dumneata? Dar de Şvabrin Alexei Ivanîci, ce zici? S-a tuns rotunjit şi-i aici, la noi, petrece cu dânşii. E dibaci, n-am ce zice! Când am spus de nepoată-mea bolnavă, te rog să mă crezi, mi-a aruncat o privire, parcă mi-a implântat un cuţit, dar nu m-a dat de gol! Îi mulţumesc şi pentru atâta!

În clipa aceea s-au auzit răcnetele musafirilor beţi şi glasul părintelui Gherasim. Musafirii cereau vin; părintele şi-a strigat nevasta; ea a început îndată să alerge de colo-colo.

— Fugi acasă, Piotr Andreevici, nu-i de dumneata acum! Beţia e în toi şi poţi cădea în mâna tâlharilor buimăciţi de băutură. Cu bine, Piotr Andreevici! Ce-o fi, o fi! Poate nu ne-o lăsa Dumnezeu!

Şi preoteasa şi-a văzut de ale sale.

M-am îndreptat către locuinţa mea, liniştit întrucâtva; trecând prin piaţă, am văzut câţiva băşkiri îmbulzindu-se sub spânzurătoare şi scoţând ciubotele spânzuraţilor. Mi-am stăpânit cu greu indignarea, dându-mi seama că ar fi fost fără folos să mă amestec.

Tâlharii forfoteau prin toată fortăreaţa şi prădau casele ofiţerilor. Pretutindeni se auzeau strigătele răsculaţilor beţi. Acasă, Savelici m-a întâmpinat în prag.

— Slavă Domnului! Am crezut că te-au înşfăcat nelegiuiţii din nou! Tăicuţă Piotr Andreici, mă crezi? Tâlharii ne-au furat totul: hainele, rufele, lucrurile, blidele… Nu ne-a mai rămas nimic! Dar ce mai putem spune?! Slavă Domnului că te-au lăsat măcar pe dumneata în viaţă! L-ai recunoscut pe hatmanul lor?

— Nu l-am recunoscut! Cine-i?

— Cum, tăicuţă, ai uitat de beţivul căruia i-ai dat cojocul la han? Cojocul acela nou-nouţ… cu blană de iepure… Când l-a îmbrăcat ticălosul, au plesnit toate cusăturile.

M-a cuprins uimirea. Într-adevăr, asemănarea lui Pugaciov cu fosta mea călăuză era izbitoare. M-am convins că Pugaciov şi fosta călăuză sunt unul şi acelaşi om şi-atunci am înţeles de ce m-a cruţat. N-am putut să nu mă mir de înlănţuirea ciudată a evenimentelor: cojocul meu de copil, dăruit unui pribeag, mă scăpase de ştreang, iar beţivul care umbla de la un han la altul împresura acum fortăreţe, zguduind întreaga împărăţie…

— Nu vrei să mănânci? m-a întrebat Savelici, defel schimbat în apucăturile lui. Acasă nu mai avem nimic, dar

am să mă duc să caut şi am să-ţi pregătesc ceva.

Cum am rămas singur, am căzut pe gânduri. Ce trebuia să fac? Să rămân în fortăreaţa aflată sub stăpânirea nelegiuitului, să-i urmez banda? Nici una, nici alta nu era de demnitatea unui ofiţer. Datoria îmi cerea să mă duc acolo unde slujba mea putea fi folositoare patriei, în clipele acelea grele. Dragostea însă mă îndemna grozav să rămân lângă Maria Ivanovna, să-i fiu apărător şi scut. Deşi prevedeam grabnica şi neîndoielnica schimbare a împrejurărilor, nu puteam să nu mă cutremur înfăţişându-mi pericolul în care se găsea. Gândurile mi-au fost întrerupte de sosirea în fugă a unui cazac care mă anunţă:

— Măria Sa împăratul te cheamă la dânsul!

— Unde e acum? am întrebat eu, pregătindu-mă să mă supun.

— În casa comandantului! După masă, tătucul s-a dus la baie şi acum se odihneşte. Ei, înălţimea Voastră, se vede din toate celea că-i o persoană sus-pusă: la masă a binevoit să mănânce doi purcei fripţi, apoi a făcut o baie atât de fierbinte, de nici Taraş Kurocikin n-a putut răbda; i-a dat măturica lui Fomka Bikbaev şi cu greu şi-a venit în fire, stropindu-se cu apă rece… N-ai ce spune, are apucături de om mare… şi se spune că în baie şi-a arătat semnele de împărat ce le are pe piept: pe o parte, pajura cu două capete, de mărimea unui ban, iar pe alta – chipul lui!

N-am găsit că trebuie să zdruncin convingerea cazacului şi ne-am dus împreună la casa comandantului; mă gândeam la întâlnirea cu Pugaciov şi mă sileam să ghicesc cum se va sfârşi. Cititorul îşi poate închipui, cred, că nu-mi puteam păstra uşor sângele-rece. Începuse să se însereze când am ajuns la casa comandantului. Spânzurătoarea cu victimele ei se zărea neagră, înfiorătoare. Cadavrul sărmanei neveste a comandantului mai zăcea sub cerdac, unde stăteau de pază doi cazaci. Cel cu care venisem s-a dus să mă anunţe; s-a întors îndată şi m-a introdus în încăperea unde, cu o seară mai-nainte, îmi luasem rămas-bun atât de drăgăstos de la Maria Ivanovna.

Am văzut un tablou neobişnuit: la masa aşternută,

încărcată cu pahare şi sticle, sta Pugaciov, împreună cu vreo zece căpetenii de-ale cazacilor, toţi cu căciulile pe cap, îmbrăcaţi cu cămăşi colorate şi înfierbântaţi de băutură, cu mutrele roşii şi cu ochii aprinşi. Printre ei nu se afla nici Şvabrin, nici uriadnicul nostru, trădătorii nou-recrutaţi.

— A... Domnia Voastră! a rostit Pugaciov cum m-a văzut. Bine aţi venit! Vă oferim locul, cu toată cinstea! Poftiţi, vă rog!

Sfetnicii lui s-au înghesuit şi eu m-am aşezat tăcut la un colţ de masă. Vecinul meu, un cazac tânăr, zvelt şi frumos, mi-a turnat un pahar de vin prost de care eu nu m-am atins. Curios, am început a cerceta adunătura. La locul de cinste stătea Pugaciov, cu coatele pe masă, sprijininduşi cu pumnul lui mare barba neagră. Trăsăturile feţei îi erau regulate, destul de plăcute; nu arătau nicio cruzime. Vorbea mereu cu unul de vreo cincizeci de ani, pe care-l numea când conte, când Timofeici, iar uneori îi spunea „unchiule“. Toţi se purtau între ei ca nişte egali, nearătând vreo stimă deosebită faţă de conducătorul lor.

Vorbeau despre asaltul de dimineaţă, despre succesul răscoalei şi despre viitoarele acţiuni militare. Fiecare se lăuda, îşi expunea părerile, îl contrazicea liber pe Pugaciov.

La această ciudată consfătuire militară s-a hotărât atacul asupra Orenburgului: mişcare îndrăzneaţă, care era cât pe ce să fie încununată de un fatal succes.

S-au înţeles să pornească a doua zi.

— Fraţilor! spuse Pugaciov, înainte de culcare, să cântăm cântecul care-mi place mie! Hai, Ciumakov, începe!

Vecinul meu a început cu glas subţire un cântec de luntraş, un cântec de jale; şi toţi îl acompaniau în cor:

Nu fremăta, dumbravă verde, mamă,
Lasă să-mi deapăn gândul greu şi-amar,
Că mâine-am să mă duc la judecată.
În faţa judelui, cumplitul ţar.
Şi-o să mă-ntrebe ţarul – gospodarul:

—„Ian spune, măi, voinice din popor,
Cum şi cu cine ai furat?
La jaf cu mulţi te-ai înhăitat?“
—„Nădejdea mea eşti, pravoslavnic ţar!
Ţi-oi spune adevăru-adevărat.
Tovarăşi patru-avui toţi, preamărite,
Întâiu fost-a noaptea-ntunecată,
Al doilea vezi: jungherul ascuţit,
Al treilea, murgul meu cel mai iubit,
Şi-al patrulea-mi fu arcul înstrunit,
Iar ca trimişi, avui săgeţi călite."
Mi-o spune atunci măritul ţar:
—„Doar cinste ţie, fecior de plugar,
Că bine ai răspuns şi-ai jefuit!
Am să te căftănesc, voinice, drept răsplată,
Şi-n mijlocul câmpiei, mari palate
Ţi-oi da: doi stâlpi şi-o grindă peste el. “

N-am cuvinte să vă descriu cum m-a impresionat acest cântec popular despre spânzurătoare, cântat de nişte oameni sortiţi spânzurătorii. Feţele lor ameninţătoare, glasurile lor armonioase, tonul de adâncă tristeţe pe care-1 dădeau cuvintelor expresive, toate acestea au făcut ca un fior poetic să-mi zguduie întreaga fiinţă.

Musafirii au mai băut câte un pahar, după care s-au ridicat de la masă, luându-şi rămas-bun de la Pugaciov.

Voiam să plec şi eu în urma lor, dar acesta mi-a spus:

— Stai! Vreau să-ţi grăiesc ceva.

Am rămas singuri. Am tăcut amândoi câteva clipe; Pugaciov se uita ţintă la mine şi, din când în când, făcea un semn din ochiul stâng cu o deosebită şiretenie şi batjocură pe faţă. În sfârşit, râse; era de-o veselie atât de naturală, încât, uitându-mă la dânsul, am început să râd şi eu, fără să ştiu de ce.

— Ce-i, înălţimea Ta? m-a întrebat el. Recunoaşte că te-ai speriat când flăcăii mei ţi-au aruncat şireangul de gât. Cred că ţi s-a făcut inima cât un purice! Dacă n-ar fi fost servitorul tău, te-ai fi legănat în spânzurătoare. L-am

recunoscut îndată pe ghiuj. Ai fi crezut vreodată, înălţimea Ta, că omul care te-a scos la drum era însuşi marele ţar? (Aici, el şi-a luat un aer semeţ şi tainic.) Eşti foarte vinovat faţă de mine, a continuat, dar te-am iertat pentru bunătatea ta, căci mi-ai făcut un bine când eram silit să mă ascund de duşman. Cum te voi mai putea răsplăti, o să vezi după ce voi căpăta stăpânirea! Făgăduieşti să-mi serveşti cu osârdie?

Întrebarea înşelătorului, ca şi îndrăzneala lui mi s-au părut aşa de caraghioase încât nu m-am putut stăpâni să nu surâd.

— De ce zâmbeşti? m-a întrebat el încruntându-se. Nu crezi, poate, că sunt marele ţar? Ia zi!

M-am tulburat. Nu puteam recunoaşte un împărat într-un vagabond. Asta mi se părea o laşitate de neiertat. Dacă i-aş fi zis în faţă impostor, asta ar fi însemnat osândă la moarte; ceea ce voiam să săvârşesc în primul moment de revoltă, în faţa spânzurătorii şi a întregului popor, aici mi se părea fanfaronadă inutilă. Şovăiam. Pugaciov îmi aştepta răspunsul, încruntat; în sfârşit (şi astăzi îmi amintesc cu satisfacţie de momentul acela), simţul datoriei a triumfat asupra slăbiciunii omeneşti. I-am răspuns:

— Ascultă! Am să-ţi spun tot adevărul. Judecă: pot să recunosc eu că eşti împărat? Eşti om deştept şi ţi-ai da seama că o fac din făţărnicie.

— Atunci, cine sunt eu, după părerea ta?

— Dumnezeu ştie! Însă oricine-ai fi, joci o carte primejdioasă!

Pugaciov m-a privit deodată.

— Vasăzică, nu crezi că sunt împăratul Piotr Feodorovici? Bine. Dar un viteaz nu poate izbuti? Parcă Grişka Otrepiev[83]

n-a domnit în vechime? Crede despre mine ce vrei, dar ţine-te de mine. Ce te privesc celelalte? Oricine ar fi

83 Grigori (Grişka) Otrepiev (Falsul Dmitri) - aventurier, călugăr răspopit de la Mănăstirea Ciudovo; cu ajutorul polonezilor, a ocupat tronul lui Boris Godunov şi a domnit sub numele de Dmitri, fiul asasinat al ţarului Ivan al IV-lea.

popa, tot părinte i se spune. Slujeşte-mi cu credinţă şi te voi face feldmareşal şi chiar cneaz. Ce zici?

— Nu! i-am răspuns hotărât. Sunt nobil de obârşie. Am depus jurământul către împărătească. Nu pot să-ţi slujesc. Dacă-mi vrei binele cu adevărat, dă-mi drumul să mă duc la Orenburg.

Pugaciov se gândea.

— Dar, dacă îţi voi da drumul, îmi făgăduieşti că măcar nu vei merge împotriva mea?

— Cum aş putea făgădui? i-am răspuns. Doar ştii că nu e după voia mea: dacă mi se va da ordin să merg împotriva ta, n-o să am încotro şi mă voi duce… Tu însuţi eşti conducător şi ceri supunere de la ai tăi. Dacă ar fi nevoie de mine şi nu mi-aş face datoria, ce-ar însemna asta? Capul meu e în puterea ta. Dacă mă vei elibera, îţi mulţumesc; dacă ai să mă ucizi, te va judeca Dumnezeu! Ţi-am spus adevărul…

Sinceritatea mea l-a uimit.

— Fie! a rostit el, bătându-mă pe umăr. Când e să pedepsesc, pedepsesc. Când e să iert, iert. Du-te în tuspatru vânturile şi fă ce vrei! Vino mâine şi-ţi ia rămas-bun. Acum, la culcare. Şi mie mi-e somn.

L-am lăsat şi am ieşit în uliţă. Noaptea era liniştită şi friguroasă. Luna şi stelele străluceau luminând piaţa şi spânzurătoarea. În fortăreaţă, totul era liniştit şi întunecat. Mai era lumină numai în crâşmă, unde se auzeau strigătele beţivanilor întârziaţi. M-am uitat la casa preotului. Obloanele şi poarta erau închise. Se părea că totul e liniştit înăuntru.

Acasă, l-am găsit pe Savelici tânguindu-se din cauza lipsei mele. Vestea că sunt liber l-a bucurat nespus.

— Slavă ţie, Doamne! a rostit el şi şi-a făcut cruce. O să părăsim fortăreaţa îndată ce se va lumina şi o să mergem încotro ne-or duce ochii. Ţi-am pregătit ceva de mâncare; mănâncă, taică, şi odihneşte-te până la ziuă ca-n sânul lui Avram!

I-am urmat sfatul şi, după ce am cinat cu mare poftă, am adormit foarte repede pe duşumeaua goală, ostenit

trupeşte şi sufleteşte.

9

Despărţirea

Ce dulce-a fost să ne cunoaştem.
Frumoaso, preafrumoasa mea,
Şi-aşa-i de tristă despărţirea
Şi-atât de grea, atât de grea!

Heraskov

M-am trezit dis-de-dimineaţă, în bătaia tobei. M-am dus la locul de adunare. Cetele lui Pugaciov se strângeau lângă spânzurătoare, unde mai atârnau victimele din ajun. Cazacii erau călări. Soldaţii, înarmaţi. Drapelele fluturau. Erau şi câteva tunuri puse pe afet, printre care am recunoscut şi tunul nostru. Toţi locuitorii erau acolo, aşteptându-1 pe impostor.

Lângă pridvorul casei comandantului, un cazac ţinea de căpăstru un cal alb, minunat, de rasă kârgâză. Am căutat cu ochii cadavrul nevestei comandantului. Era tras ceva mai la o parte şi acoperit cu o rogojină. În sfârşit, s-a arătat şi Pugaciov. Norodul s-a descoperit. El s-a oprit în pridvor şi le-a dat bună ziua oamenilor. Una dintre căpetenii i-a întins un sac cu bani de aramă şi el a început să-i arunce norodului cu pumnii.

Norodul s-a năpustit să-i adune, strigând, dar faptul acesta nu s-a petrecut fără schilodiri. Pe Pugaciov l-au înconjurat complicii lui cei mai de seamă. Printre ei era şi Şvabrin. Privirile ni s-au întâlnit. În ochii mei n-a putut citi decât dispreţ şi s-a întors cu faţa plină de ură sinceră şi de prefăcută batjocură. Văzându-mă în mulţime, Pugaciov mi-a făcut semn cu capul şi m-a chemat la dânsul.

— Ascultă, mi-a spus el. Du-te chiar acum la Orenburg şi anunţă din partea mea pe guvernator şi pe toţi

generalii să mă aştepte peste o săptămână. Sfătuieşte-i să mă întâmpine cu dragoste flască şi supunere; dacă nu vor face aşa, nu vor scăpa de grea osândă. Drum bun, înălţimea Ta!… Apoi s-a întors către norod şi a spus, arătându-l pe Şvabrin: Copii, iată-l pe comandantul cel nou! Ascultaţi-l în totul! Iar el va răspunde în faţa mea, de voi şi de fortăreaţă!

Am ascultat aceste cuvinte cu groază: Şvabrin devenea comandantul fortăreţei! Maria Ivanovna rămânea în puterea lui! Ce se va întâmpla oare cu ea, Doamne?

Pugaciov a coborât de pe pridvor. I s-a adus calul. A sărit repede în şa, fără să mai aştepte ajutorul cazacilor care voiau să-l ridice.

În timpul acesta l-am văzut pe Savelici al meu ieşind din mulţime, ducându-se de-a dreptul la Pugaciov şi întinzându-i o foaie de hârtie. Nu-mi puteam închipui ce voia.

— Ce-i asta? a întrebat Pugaciov grav.

— Citeşte şi ai să vezi! i-a răspuns Savelici.

Pugaciov a luat hârtia şi a privit-o îndelung, cu un aer important.

— De ce scrii aşa de încurcat? a întrebat el în sfârşit. Luminoşii noştri ochi nu pot înţelege nimic. Unde este secretarul-şef?

Un tânăr mărunt, în uniformă de caporal, a alergat îndată la dânsul.

— Citeşte tare! i-a spus impostorul dându-i hârtia.

Eram foarte curios să aflu ce i-a venit în cap bătrânului meu să-i scrie.

Secretarul-şef a început a silabisi cu glas tare următoarele:

— *„Două halate, unul de barchet şi unul de mătase vărgată, preţul 6 ruble“.*

— Ce înseamnă asta? a întrebat Pugaciov încruntându-se.

— Dă ordin să citească mai departe! a răspuns liniştit Savelici.

Secretarul-şef a continuat:

— *„Tunică de postav fin, verde, preţul 7 ruble. Pantaloni de postav alb, preţul 5 ruble, 12 cămăşi de pânză de olandă cu manşete, preţul 10 ruble. Lădiţa cu serviciul de ceai, 2 ruble şi jumătare…“.*

— Ce-s prostiile astea?… a întrerupt Pugaciov citirea. Ce mă privesc pe mine lădiţa şi pantalonii cu manşetă?

Savelici a tuşit şi a început să-l lămurească:

— Vă rugăm să binevoiţi a cunoaşte, tătucule, cum că acesta este inventarul lucrurilor furate de către nelegiuiţi…

— Care nelegiuiţi? l-a întrebat Pugaciov ameninţător.

— Iertaţi-mă! M-a luat gura pe dinainte, a răspuns Savelici. Nelegiuiţi sau nu, băieţii tăi au scotocit totuşi prin lucrurile noastre şi au luat din ele. Nu te supăra. Calul, că are patru picioare, şi tot se poticneşte. Dă ordin să citească până la capăt!

— Citeşte mai departe!, a spus Pugaciov, şi secretarul a citit mai departe:

— *„O plapumă de stambă, altă plapumă de mătase cu vată, 4 ruble; o şubă de vulpe cu faţa de postav roşu, 40 de ruble; şi cojocul de blană de iepure, pe care ţi l-a dăruit Domniei Tale la han, 15 ruble“.*

— Ce mai e şi asta? a strigat Pugaciov, şi ochii îi scăpărau.

Recunosc că mi-a fost frică pentru moşneagul meu. El voia să-nceapă din nou explicaţiile, însă Pugaciov i-a tăiat vorba:

— Cum îndrăzneşti să vii la mine cu asemenea fleacuri? a strigat el, smucind hârtia din mâna secretarului şi azvârlindu-i-o lui Savelici în obraz. Moşneag prost! Mare pagubă că ţi le-au furat! Trebuie să te rogi lui Dumnezeu, ghiujule, pentru mine şi pentru flăcăii mei, că nu atârnaţi, tu şi cu boierul tău, în spânzurătoarea asta, împreună cu aceia care nu mi s-au supus… Cojocul de iepure! Ţi-oi da eu cojoc cu blană de iepure, să mă pomeneşti! Ştii tu că pot da ordin să ţi se jupoaie pielea şi să se facă din ea cojoc?

— Cum doreşti! a răspuns Savelici. Eu sunt slugă şi

trebuie să răspund pentru averea boierului.

Pugaciov, care, după cum se vede, se afla într-o clipă de bunătate, s-a întors şi a plecat, fără a mai adăuga vreun cuvânt.

Şvabrin şi celelalte căpetenii l-au urmat. Ceata a ieşit din fortăreaţă, în ordine. Norodul s-a dus să-l petreacă pe Pugaciov. Am rămas în piaţă numai eu şi Savelici. Bătrânul meu ţinea inventarul în mână şi-l cerceta cu mare regret. Văzând ce bine mă înţelegeam cu Pugaciov, voise să se folosească de asta, dar intenţia lui înţeleaptă dăduse greş.

Am început să-l cert pentru nepotrivitu-i zel, totuşi nu-mi puteam stăpâni râsul.

— Râzi, boierule, râzi, mi-a răspuns el, însă când va trebui să cumpărăm gospodăria din nou ai să vezi dacă ai să ai de ce râde!

M-am grăbit spre casa părintelui Gherasim, s-o văd pe Maria Ivanovna. Preoteasa mi-a dat o veste tristă. Noaptea, Maria Ivanovna se îmbolnăvise rău, avea febră mare, era fără cunoştinţă, delira. Preoteasa m-a dus la ea în cameră. M-am apropiat încet de pat. Chipul ei schimbat m-a tulburat adânc. Nu m-a recunoscut. Am stat mult timp în faţa ei, fără a auzi ce-mi spuneau părintele Gherasim şi bună lui soaţă, însă mi se părea că încercau să mă liniştească. Mă frământau gânduri negre. Starea sărmanei orfane, lipsită de apărare, lăsată printre răsculaţii înrăiţi şi, pe lângă toate acestea, neputinţa mea de a o ajuta mă înspăimântau. Mai mult decât orice îmi chinuia închipuirea Şvabrin!

Împuternicit de impostor să conducă fortăreaţa în care se afla sărmana fată, devenită, fără să vrea, obiectul urii lui, el fiind în stare de orice. Ce să fac? Cum s-o ajut? Cum s-o scap din mâinile nelegiuitului? Rămânea o singură ieşire: să plec imediat la Orenburg, pentru a grăbi eliberarea fortăreţei Belogorskaia, contribuind şi eu la asta în măsura puterilor mele.

Mi-am luat rămas-bun de la preot şi de la Akulina Pamfilovna, încredinţându-le-o cu inima aprinsă pe aceea pe care o şi socoteam soţia mea. Luând mâna nenorocitei

fete, i-am sărutat-o, scăldând-o în lacrimi.

— Mergi cu bine! îmi spunea preoteasa, petrecându-mă. Cu bine, Piotr Andreici! Poate ne-om revedea în vremuri mai bune! Nu ne uita şi scrie-ne des. Biata Maria Ivanovna nu mai are nicio mângâiere şi nicio ocrotire în afară de dumneata.

În piaţă m-am oprit o clipă şi m-am uitat la spânzurătoare; m-am înclinat în faţa ei; apoi am ieşit din fortăreaţă şi am luat drumul Orenburgului, însoţit de Savelici, care nu se despărţea de mine.

Mergeam adâncit în gânduri, când deodată am auzit în urmă un tropot de cal. M-am întors să văd ce-i: din fortăreaţă, un cazac gonea spre mine, ţinând de căpăstru un cal başkir şi făcându-mi semne de departe. M-am oprit şi curând l-am recunoscut pe uriadnicul nostru.

Cum m-a ajuns, a sărit de pe cal şi mi-a spus, înmânându-mi frâul calului celălalt:

— Înălţimea Voastră, tătucul vă dăruieşte acest cal şi şuba de pe umerii lui (la şa era legată o şubă de oaie). Şi uriadnicul a continuat încurcându-se: Vă mai dăruieşte o jumătate de rublă... dar am pierdut-o pe drum... iertaţi-mă...

Savelici a mormăit, privindu-l pieziş:

— Ai pierdut-o pe drum? Dar ce-ţi sună în sân, neruşinatule?

— Ce-mi sună în sân? a răspuns uriadnicul fără să se tulbure. Ce spui, moşneagule?! Sună căpăstrul, nu jumătatea de rublă!

— Bine! am spus eu curmând sfada. Mulţumeşte din partea mea celui care te-a trimis. Cât priveşte banul pierdut, străduieşte-te să-l găseşti la întoarcere, să-l ai pentru votcă.

— Vă foarte mulţumesc, Înălţimea Voastră... a răspuns el, întorcându-şi calul. Mă voi ruga întotdeauna lui Dumnezeu pentru dumneavoastră!

Cu aceste cuvinte, a făcut cale-ntoarsă, ţinându-se cu mâna de piept şi peste un minut ne-a pierit din ochi. M-am îmbrăcat cu şuba şi m-am suit pe cal, luându-l şi pe

Savelici la spatele meu.

— Vezi, boierule?! spunea bătrânul. Nu degeaba i-am dat eu jalba şarlatanului. I-a fost ruşine hoţului, cu toate că gloaba asta başkiră cu coastele ieşite şi şuba nu fac nici cât jumătate din ceea ce au furat de la noi pungaşii şi din ceea ce ai binevoit a-i dărui; totuşi, ne prinde bine acum; de la un câine rău, fii mulţumit şi cu un smoc de păr!

10

Asediul oraşului

Ţintindu-şi ochii lui de vultur, crunţi,
Pândea oraşul peste văi şi munţi.
Şi-apoi cu tunurile, pe ascuns,
Până sub ziduri a ajuns.

Heraskov

Apropiindu-mă de Orenburg, am văzut o mulţime de ocnaşi cu capetele rase şi cu feţele stâlcite de cleştele călăului. Lucrau lângă fortificaţii, sub paza invalizilor din garnizoană. Unii cărau cu căruţele gunoiul de prin şanţuri, alţii săpau pământul cu hârleţele; sus, pe val, zidarii cărau cărămizi şi reparau zidul oraşului.

Santinelele de la poartă ne-au oprit, cerându-ne actele de identitate. Cum a auzit că vin de la fortăreaţa Belogorskaia, sergentul m-a dus de-a dreptul la locuinţa generalului.

Generalul era în grădină; cerceta merii dezgoliţi de vântul toamnei şi îi învelea cu grijă în paie călduroase, cu ajutorul unui grădinar bătrân. Faţa lui arăta linişte, sănătate, bunătate.

Când m-a văzut, s-a bucurat şi a început să mă întrebe despre groaznicele întâmplări la care fusesem martor. I-am povestit totul. Bătrânul m-a ascultat cu atenţie, tăind nişte crenguţe uscate.

— Bietul Mironov! a spus el după ce mi-am sfârşit trista istorisire. Păcat de dânsul! Era ofiţer bun, iar madame Mironova era o femeie bună şi mare meşteră în ciuperci murate! Dar ce-i cu Maşa, faţa căpitanului?

I-am răspuns că a rămas în fortăreaţă, în grija preotesei.

— Vai, vai, vai! Asta-i rău! Asta-i foarte rău! Nu te poţi baza pe disciplina bandiţilor! Ce se va întâmpla cu biata fată?

Am răspuns că până la fortăreaţa Belogorskaia nu-i departe şi că Excelenţa Sa nu va întârzia probabil să trimită armată pentru eliberarea bieţilor ei locuitori. Generalul a clătinat din cap a îndoială.

— Vom vedea… Vom vedea… Despre asta mai avem timp să vorbim. Te rog, pofteşte să luăm un pahar de ceai. Astăzi va fi la mine un consiliu militar. Ne vei putea da informaţii precise despre nemernicul de Pugaciov şi oastea lui. Deocamdată, du-te şi te odihneşte!

M-am dus la locuinţa care-mi fusese dată, unde Savelici se şi apucase de trebăluit; aşteptam cu nerăbdare ora fixată. Cititorul îşi poate lesne închipui că n-am întârziat să mă prezint la acest consiliu, care trebuia să aibă atâta influenţă asupra sorţii mele. La ora indicată eram la general.

Îmi aduc aminte că se mai afla acolo unul dintre slujbaşii oraşului, directorul vămii, un bătrân gras şi rumen la faţă, îmbrăcat într-un caftan de brocart. A început să mă întrebe despre soarta lui Ivan Kuzmici, pe care-l numea „cumătru“, şi-mi întrerupea adeseori povestirea cu întrebări complementare şi cu observaţii moralizatoare, care, dacă nu dovedeau că are cunoştinţe militare, arătau cel puţin o agerime a minţii şi o inteligenţă înăscută.

Între timp au sosit şi ceilalţi invitaţi. În afară de general, printre ei nu se află niciun militar. După ce s-au aşezat toţi şi s-a servit ceaiul, generalul a expus extrem de clar şi de amănunţit cum stăteau lucrurile.

— Acum, domnilor, a continuat el, trebuie să hotărâm

cum să acţionăm împotriva răsculaţilor: *ofensiv* sau *defensiv*? Amândouă aceste tactici au şi avantaje, şi dezavantaje. Acţiunea ofensivă dă mai multă nădejde în distrugerea rapidă a inamicului, iar cea defensivă este mai sigură şi mai lipsită de pericole. Să începem prin a cere părerile, în ordinea firească, legală, începând cu cei mai mici în grad. Domnule sublocotenent, a spus adresându-mi-se, pofteşte şi spune-ne părerea dumitale.

M-am ridicat şi i-am descris pe scurt pe Pugaciov şi pe cei din banda lui, susţinând hotărât că impostorul n-ar putea rezista unui atac din partea unei armate regulate.

Părerea mi-a fost primită de slujbaşi cu vădită nemulţumire. Au luat-o drept nesocotinţă şi îndrăzneală tinerească. S-a ridicat chiar un murmur şi am desluşit cuvântul „mucos“, rostit de către cineva cu jumătate de glas. Generalul mi s-a adresat zâmbind:

— Domnule sublocotenent, într-un consiliu militar, cele dintâi păreri sunt, de obicei, pentru o acţiune ofensivă. E în ordinea lucrurilor. Să ascultăm acum şi celelalte păreri. Domnule consilier de colegiu, vă rog…

Bătrânelul cu caftan strălucitor şi-a terminat în grabă a treia ceaşcă de ceai, la care adăugase rom din belşug, şi s-a adresat generalului:

— Eu cred, Excelenţă, că nu trebuie să acţionăm nici ofensiv, nici defensiv!

— Cum asta, domnule consilier? a ripostat generalul foarte mirat. Alte metode tactice în afară de ofensivă şi defensivă… nu sunt prevăzute…

— Mai există şi altă metodă, Excelenţă, cea de mituire!

— E-he-he! Părerea dumneavoastră e foarte înţeleaptă! Metoda asta o admite tactica! Ne vom folosi de sfatul dumneavoastră! Se poate pune pe capul nemernicului preţul de şaptezeci sau chiar o sută de ruble… din fondurile secrete!

Şi-atunci, l-a întrerupt directorul vămii:

— Să fiu eu berbec kârgâz, şi nu consilier de colegiu, dacă hoţii ăştia nu ni-l vor preda pe atamanul lor, legat de

mâini şi de picioare!

— Ne-om mai gândi şi-om mai vorbi despre asta, a spus generalul. Pentru orice eventualitate însă trebuie să luăm măsuri de ordin militar! Domnilor, daţi-vă părerea în ordinea stabilită de lege.

Toate părerile au fost împotriva părerii mele.

Toţi slujbaşii au răspuns că armata nu e sigură, că succesul e îndoielnic, că trebuie să fim prudenţi… Socoteau că-i mai cuminte să stai sub ocrotirea tunurilor, în dosul puternicelor întărituri de piatră, decât să-ţi încerci norocul cu armele, în câmp deschis.

La urmă, după ce-a ascultat toate părerile, generalul şi-a scuturat scrumul din lulea şi a rostit următoarea cuvântare:

— Domnii mei, trebuie să vă anunţ că sunt cu totul de părerea domnului sublocotenent, pentru că părerea dumnealui se bazează pe toate regulile unei tactici sănătoase. Mişcarea de atac e aproape întotdeauna de preferat mişcării de apărare.

Aici, generalul s-a oprit să-şi umple luleaua.

Amorul-propriu îmi era satisfăcut cu totul.

M-am uitat de sus la slujbaşii care şopteau între dânşii, dând semne de nemulţumire şi nelinişte.

— Dar, domnii mei, a continuat generalul, scoţând pe gură un nor gros de fum, odată cu un oftat adânc, nu îndrăznesc să-mi iau această mare răspundere, când e vorba de siguranţa provinciilor ce mi s-au încredinţat de către Măria Sa, milostiva împărătească! Astfel că mă unesc cu majoritatea părerilor care au hotărât că e mai înţelept şi mai fără pericol să aşteptăm asediul înăuntrul oraşului, iar orice atac inamic îl vom respinge cu artileria şi, de se va putea, prin contraatacuri…

Acum, slujbaşii, la rândul lor, m-au privit ironic. Consiliul a luat sfârşit. N-am putut să nu regret slăbiciunea respectabilului ostaş, care, împotriva convingerilor lui, s-a decis să îmbrăţişeze părerea unor oameni fără pricepere şi fără experienţă.

La câteva zile după acest remarcabil consiliu, am

aflat că Pugaciov îşi ţinea făgăduiala şi se apropia de Orenburg.

De pe zidurile oraşului am văzut armata răsculaţilor al căror număr părea că s-a înzecit de la ultimul atac la care fusesem martor. Acum aveau şi artilerie, capturată din micile fortăreţe cucerite. Amintindu-mi de hotărârea luată în consiliu, prevedeam că voi rămâne vreme îndelungată închis între zidurile Orenburgului şi numai că nu plângeam de ciudă. Nu voi descrie asediul Orenburgului, nu-şi are locul în nişte însemnări de familie; asta cade în sarcina istoriei. Voi spune pe scurt că acest asediu a fost dezastruos, căci, din pricina lipsei de prudenţă a conducătorilor, locuitorii au trecut prin foame şi prin multe nenorociri. E uşor de înţeles că viaţa în Orenburg era acum de nesuferit. Toţi aşteptau cu tristeţe hotărârea sorţii. Toţi se văitau de scumpete, care ajunsese într-adevăr îngrozitoare. Locuitorii se deprinseseră cu ghiulelele care le cădeau prin ogrăzi; nici chiar atacurile lui Pugaciov nu mai trezeau interesul general. Eu muream de urât. Ţimpul trecea. Scrisori din fortăreaţa Belogorskaia nu puteam primi, căci toate drumurile erau tăiate. Nu mai puteam răbda să stau despărţit de Maria Ivanovna. Mă chinuiam că nu ştiam nimic de soarta ei. Singura mea distracţie erau atacurile de cavalerie. Datorită lui Pugaciov, aveam un cal bun, cu care împărţeam puţina hrană de care dispuneam şi cu care ieşeam în fiecare zi din oraş, să mă lupt cu călăreţii uzurpatorului.. În aceste lupte de hărţuială, succesul era de obicei de partea nelegiuiţilor, care erau sătui, beţi şi călări pe cai buni. Cavaleria noastră sleită nu-i putea doborî. Câteodată ieşea la atac şi flămânda noastră infanterie, însă troienele mari o împiedicau să se mişte cu succes împotriva călăreţilor risipiţi. Artileria bubuia fără rost, din înălţimea valului, dar nu putea fi scoasă în câmp, deoarece caii erau istoviţi. Acesta era aspectul acţiunilor noastre militare! Iată ce numeau slujbaşii Orenburgului prudenţă şi cuminţenie!

Odată, când am izbutit să risipim un grup destul de

numeros, am ajuns un cazac rămas în urma tovarăşilor şi, în clipa când să-l pălesc cu sabia turcească, el şi-a scos căciula şi a strigat:

— Bună ziua, Piotr Andreici! Cum o mai duceţi dumneavoastră?

L-am privit şi l-am recunoscut: era uriadnicul nostru. M-am bucurat grozav.

— Bună ziua, Maximîci! i-am răspuns. Ai plecat de mult din Belogorskaia?

— Nu de mult, Piotr Andreici. Chiar ieri. Am şi o scrisoare pentru dumneata!

— Unde-i? am strigat eu aprinzându-mă la faţă.

— La mine! a răspuns Maximîci, băgându-şi mâna-n sân. I-am făgăduit Palaşkăi că voi face totul spre a ţi-o dă.

Mi-a dat o hârtiuţă păturită şi a fugit îndată. Am desfăcut-o, peste măsură de mişcat, şi am citit cele ce urmează:

Cu voia lui Dumnezeu, i-am pierdut deodată şi pe mama, şi pe tata şi n-am pe lume nici rude şi nici ocrotitori. Apelez la dumneata, ştiind că întotdeauna mi-ai dorit binele şi eşti gata să ajuţi pe oricine. Mă rog lui Dumnezeu ca această scrisoare să ajungă la dumneata. Maximîci a făgăduit că o să ţi-o aducă. Palaşka mi-a spus de asemenea că Maximîci te vede deseori de la distanţă, în timpul contraatacurilor, că nu te păzeşti deloc şi nu te gândeşti la acei care cu lacrimi în ochi se roagă neîncetat lui Dumnezeu să te ocrotească! Am fost bolnavă mult timp. Când m-am însănătoşit, Alexei Ivanovici, care a luat comanda în locul răposatului meu tată, l-a silit pe părintele Gherasim să mă predea lui, ameninţându-l că-l va spune lui Pugaciov. Stau în casa noastră sub pază; Alexei Ivanovici mă forţează să mă mărit cu dânsul. Spune că mi-a salvat viaţa, acoperind minciuna Akulinei Pamfilovna, care a spus nelegiuiţilor că-i sunt nepoată. Mi-ar fi mai uşor să mor, decât să devin soţia unui om ca Alexei Ivanovici. Se poartă cu mine foarte brutal şi mă ameninţă că, dacă nu mă răzgândesc şi nu primesc, mă va duce în

tabără la nelegiuitul acela şi voi avea aceeaşi soartă ca şi Lisaveta Harlova[84]. L-am rugat să-mi dea vreme să mă gândesc. A consimţit s-aştepte trei zile. Dar, dacă după trei zile nu mă hotărăsc, să nu mai nădăjduiesc să fiu cruţată. Dragă Piotr Andreici! Singur dumneata îmi eşti apărător! Scapă-mă, nenorocita de mine! Roagă pe general şi pe toţi comandanţii să trimită mai repede ajutoare, şi vino şi dumneata, dacă ţi-e cu putinţă. Rămân a dumitale nenorocită şi supusă orfană,

Maria Mironova

Numai că n-am înnebunit citind scrisoarea asta. Am început să galopez spre oraş, dând pinteni fără milă bietului meu cal. Mă gândeam ce-aş putea născoci pentru salvarea sărmanei fete, dar n-am putut găsi nimic. Ajuns în oraş, m-am dus de-a dreptul la general şi am intrat la el valvârtej. Tocmai se plimba de colo-colo prin încăpere, trăgând din luleaua de spumă de mare. Cum m-a văzut, s-a oprit. Probabil că l-a mirat înfăţişarea mea, căci m-a întrebat cu grijă de ce am venit aşa, în fugă.

— Excelenţă, i-am spus, vin la dumneavoastră ca la tatăl meu şi, pentru Dumnezeu, nu-mi refuzaţi cererea! E vorba de fericirea întregii mele vieţi!

— Ce-i, taică? m-a întrebat mirat bătrânul. Ce pot face pentru tine? Spune.

— Excelenţa Voastră, daţi ordin să mi se dea o companie de soldaţi şi cincizeci de cazaci şi îngăduiţi-mi să eliberez fortăreaţa Belogorskaia.

Generalul m-a privit fix, crezând că probabil am înnebunit (şi aproape că nu se înşela!).

— Cum asta, să eliberezi fortăreaţa Belogorskaia? a rostit el, în sfârşit.

— Garantez pentru succes!, i-am spus eu înflăcărat. Vă rog numai să-mi daţi voie…

— Nu, tinere! a clătinat din cap. La o depărtare aşa

84 Fiica unui ofiţer, iubita lui Pugaciov, executată de acesta în urma insistenţelor sfetnicilor lui.

de mare, inamicului îi va fi mai uşor să-ţi taie comunicaţia cu principalul punct strategic şi să repurteze asupra voastră o victorie definitivă. Tăierea comunicaţiilor…

M-am speriat, văzându-l că se pierde în consideraţiuni strategice, şi m-am grăbit să-l întrerup.

— Fata căpitanului Mironov, i-am spus eu, scrie şi-mi cere ajutor! Şvabrin o sileşte să-l ia de soţ.

— Ce vorbeşti? O, acest Şvabrin e un mare *Schelm*[85]. Dacă îmi va cădea în mâini, am să poruncesc să fie judecat în douăzeci şi patru de ore şi o să-l împuşcăm pe parapetul fortăreţei. Deocamdată însă trebuie s-avem răbdare…

— Răbdare? am strigat eu scos din sărite. Dar între timp el se va însura cu Maria Ivanovna.

— O! a ripostat generalul. Asta nu-i chiar o nenorocire! Deocamdată, ar fi bine să fie soţia lui Şvabrin; el o poate proteguí, iar după ce-l vom executa, va da Dumnezeu şi se vor găsi şi peţitori. Văduvele frumoase nu rămân fete; adică, vreau să spun că văduvele se măritá mai repede decât fetele…

— Mai curând sunt gata să mor, am răspuns eu turbat de mânie, decât să i-o las lui Şvabrin!

— Ei, ei! a exclamat bătrânul. Acum înţeleg; după câte văd, te-ai îndrăgostit de Maria Ivanovna! Asta-i altă socoteală, sărmanul meu băiat! Totuşi, nu-ţi pot da o companie şi cincizeci de cazaci. N-ar fi o expediţie înţeleaptă şi nu-mi pot lua răspunderea.

Am plecat capul şi m-a cuprins deznădejdea. Deodată m-a fulgerat un gând. Ce gând anume, cititorii vor afla în capitolul ce urmează, după cum spuneau vechii romancieri.

11

În slobozia răsculaţilor

Sătul fiind, leul cumplit,

85 Ticălos (lb. germană)

Pe labe în bârlogu-i stând
M-a întrebat cu glasul blând:
— „La mine pentru ce-ai venit?"

A. SUMAROKOV

Am plecat de la general, grăbindu-mă spre casă. Savelici m-a întâmpinat cu dojenile-i obişnuite.

— La ce bun, boierule, să te răfuieşti cu nişte tâlhari beţi! Treabă de boier e asta? Mai ştii, ceasul rău: poţi să te prăpădeşti aşa, pentru nimic. înţeleg de-ar fi să te baţi împotriva turcului ori a şvedului, dar aşa!... Ţi-e şi ruşine să spui împotriva cui...

I-am retezat vorba, întrebându-l câţi bani mai avem.

— Avem de ajuns... a răspuns el cu o faţă mulţumită. Oricât au scotocit pungaşii, am izbutit totuşi să-i ascund.

După aceea a scos din buzunar o pungă lunguiaţă, împletită, plină cu bani de argint.

— Ei, Savelici, dă-mi jumătate din ei. Restul ia-ţi-i. Mă duc la fortăreaţa Belogorskaia...

— Taică, Piotr Andreici!, a rostit bunul bătrân, cu glasul tremurând. Teme-te de Dumnezeu! Cum ai să pleci la drum în timpurile de azi, când nu mai poţi trece pe nicăieri din cauza tâlharilor? Fie-ţi milă măcar de părinţii tăi, dacă nu ţi-e milă de tine! Unde te duci? Pentru ce? Mai aşteaptă; va veni armata şi-i va prinde pe pungaşi; după aceea te vei putea duce în patru vânturi!

Dar hotărârea mea era nestrămutată.

— E prea târziu pentru vorbe. Trebuie să plec, nu se poate să nu plec. Nu fi mâhnit, Savelici! Dumnezeu e milostiv şi poate că ne-om mai vedea! Ia seama, nu te ruşina şi nu te zgârci; cumpără tot ce-ţi trebuie, oricât de scump ar fi. Banii aceştia ţi-i dăruiesc, iar dacă peste trei zile nu mă întorc...

— Ce tot spui, boierule?! m-a întrerupt Savelici. Să pleci singur? Asta să nu mi-o ceri nici în vis! Dacă eşti hotărât să pleci, să ştii că vin în urma ta, chiar pe jos, dar nu te părăsesc! Să rămân fără tine, după zidurile astea de

piatră? Ce, am înnebunit? Fă ce vrei, boierule, dar fără tine nu rămân!…

Ştiam că nu se putea discuta cu el şi i-am dat voie să se pregătească de drum. Peste jumătate de oră am încălecat pe calul meu cel bun, iar Savelici pe-o gloabă slabă şi şchioapă, pe care un cetăţean i-o dăduse de pomană, neavând cu ce-o hrăni. Am ajuns la porţile oraşului. Santinelele ne-au dat drumul şi am plecat din Orenburg. Se însera. Drumul trecea prin slobozia Berda, unde se aşezase Pugaciov; drumul mare era troienit, dar pe toată câmpia se vedeau urme proaspete de copite.

Mergeam la trap întins. Savelici abia se ţinea după mine şi striga mereu:

— Mai încet, boierule! Pentru Dumnezeu, mai încet! Afurisita asta de gloabă nu se poate ţine de diavolul tău lung în picioare! Unde te grăbeşti? Înţeleg, dacă te-ai duce la o petrecere, dar aşa, oricând poţi să te pomeneşti cu o măciucă în cap… Piotr Andreici! Taică, Piotr Andreici! Nu te duce la pieire!… Ah, Dumnezeule atotputernic! Se prăpădeşte copilul boierului!

Curând am zărit luminile din Berda. Am ajuns la nişte râpe care serveau sloboziei de întărituri naturale. Savelici nu mai isprăvea cu rugăminţile lui jalnice. Nădăjduiam să ocolesc cu bine Berda, când deodată, din întuneric, mi-au apărut drept în faţă cinci ţărani înarmaţi cu ciomege. Era o patrulă din tabăra lui Pugaciov. Au strigat la noi. Necunoscând parola, am vrut să trec pe lângă dânşii fără să spun nimic, dar ei m-au înconjurat şi unul mi-a apucat calul de dârlogi. Am tras sabia şi l-am lovit în cap; căciula l-a salvat însă; s-a clătinat şi a scăpat dârlogii din mâini. Ceilalţi au rupt-o de fugă, speriaţi. Folosindu-mă de acest moment, am dat pinteni calului şi-am plecat.

Întunericul nopţii care se lăsa m-ar fi putut feri de orice pericol, dar, uitându-mă în urmă, am băgat de seamă că Savelici nu mai era cu mine. Bietul bătrân, cu calul lui şchiop, nu putuse scăpa de tâlhari. Ce era de făcut? După ce am aşteptat câteva minute şi m-am convins că a fost prins, am întors calul şi m-am dus să-l scap.

În timp ce mă apropiam de râpă, am auzit încă de departe zgomot, strigăte şi glasul lui Savelici. M-am grăbit şi m-am trezit din nou între străjile ţărăneşti care mă opriseră înainte cu câteva minute.

Savelici se afla printre ţărani. Îl doborâseră de pe cal şi se pregăteau să-l lege. Sosirea mea i-a umplut de bucurie; s-au repezit asupra mea, scoţând strigăte, şi într-o clipă m-au tras jos de pe cal. Unul dintre ei, care după înfăţişare părea a le fi şef, ne-a spus că vom fi duşi de îndată la împărat.

— Tătucul nostru, a adăugat el, e liber să poruncească dacă să vă spânzurăm chiar acum sau să aşteptăm până dimineaţă.

Nu m-am împotrivit deloc; Savelici mi-a urmat exemplul şi străjile ne-au dus în triumf. Am trecut prin râpă şi am intrat în slobozie. La toate casele ardeau lumini. Pretutindeni era larmă şi se auzeau strigăte.

Am întâlnit multă lume pe uliţe, însă nimeni nu m-a recunoscut prin întuneric că sunt ofiţer din Orenburg. Am fost dus într-o casă, la o răscruce; la poartă se aflau două tunuri şi câteva poloboace de vin.

— Iată şi palatul, a spus unul dintre ţăranii care ne prinseseră. Acum avem să raportăm despre voi.

Spunând acestea, a intrat în casă. M-am uitat la bătrânul Savelici. Îşi făcea cruce şi se ruga în şoaptă. Am aşteptat mult. În sfârşit, ţăranul s-a reîntors şi mi-a spus.

— Du-te. Tătucul nostru a dat poruncă să intre ofiţerul.

Am intrat în casă, sau în „palat“, cum îi spuneau ţăranii.

Încăperea era luminată cu două lumânări de seu; pereţii erau lipiţi cu hârtie aurită; între altele, în încăpere se mai aflau: laviţe, o masă, un spălător agăţat cu o sfoară, un şervet într-un cui, într-un colţ o furcă pentru cuptor, un blidar lat, plin cu oale de pământ, ca-n orice izbă. Pugaciov sta sub icoane, îmbrăcat într-un caftan roşu, cu căciulă înaltă, şi-şi luase o poză impunătoare cu mâinile în şolduri. Lângă dânsul se aflau câţiva djntre tovarăşii lui mai de

seamă, a căror înfăţişare arăta un perfect respect. Era limpede că sosirea unui ofiţer din Orenburg le stârnise o curiozitate mare şi erau gata să mă primească cu solemnitate. Pugaciov m-a recunoscut de la prima vedere. Afectata gravitate a dispărut îndată.

— A… Înălţimea Ta… mi-a spus el vesel. Cum o mai duci? Pentru ce te-a adus Dumnezeu?

I-am răspuns că mă duceam după treburile mele şi că oamenii lui m-au oprit.

— Ce fel de treburi? m-a întrebat.

Nu ştiam ce să-i răspund. Gândind că nu vreau să vorbesc faţă de martori, porunci tovarăşilor săi să iasă. S-au supus cu toţii, în afară de doi, care nici nu s-au clintit.

— Faţă de ei poţi vorbi deschis, mi-a spus Pugaciov. De dânşii n-ascund nimic.

M-am uitat pieziş la oamenii de încredere ai pretinsului împărat. Unul dintre ei, un bătrânel slăbănog şi gârbov, cu o bărbuţă albă, nu avea nimic deosebit, în afară de o panglicuţă albastră, pe care-o purta pe deasupra sumanului de culoare gri. Dar pe celălalt tovarăş al lui nu-l voi uita niciodată. Era înalt, voinic, spătos, părea să aibă cam patruzeci şi cinci de ani. Barbă roşcată, deasă, ochii de-un albastru-cenuşiu, scânteietori, nasul fără nări, petele roşii de pe frunte şi de pe obraji dădeau feţei lui largi, semănată cu pistrui, o expresie pe care nu o pot descrie. Era îmbrăcat cu o cămaşă roşie, un halat kârgâz şi şalvari căzăceşti. Primul (după cum am aflat mai târziu) era caporalul dezertor Beloborodov, iar al doilea era Afanasi Sokolov (zis şi Hlopuşa), un criminal deportat, care evadase pentru a treia oară din ocnele Siberiei.

Societatea în care mă aflam întâmplător, cu toate simţămintele care mă frământau, îmi aprinsese închipuirea puternic.

Pugaciov m-a readus la realitate, întrebându-mă:

— Spune-mi cu ce treabă ai plecat din Orenburg?

M-a fulgerat un gând ciudat: mi s-a părut că providenţa, care mă adusese pentru a doua oară în faţa lui, îmi dădea prilej să-mi îndeplinesc planul. Am hotărât deci

să mă folosesc de moment şi, fără să mai chibzuiesc asupra hotărârii luate, am răspuns:

— Mă duceam la Belogorskaia să salvez o orfană obijduită!

Ochii lui Pugaciov au sclipit:

— Cine dintre oamenii mei îndrăzneşte să obijduiască o orfană? a strigat el. Fie chiar cu stea în frunte omul acela, dar de judecata mea tot nu va scăpa! Spune-mi, cine-i vinovatul?

Am răspuns:

— Vinovatul e Şvabrin! O ţine închisă pe fata pe care ai văzut-o bolnavă în casa preotesei, şi vrea să se însoare cu ea cu de-a sila.

— Îl voi învăţa eu minte pe Şvabrin! rosti fioros Pugaciov. Va afla ce-nseamnă a fi samavolnic şi a obijdui norodul! Îl voi spânzura!

— Dă-mi voie să spun un cuvânt! a grăit Hlopuşa cu glas răguşit. Te-ai pripit să-l faci pe Şvabrin comandantul fortăreţei, iar acum te pripeşti să-l spânzuri. Ai jignit cazacii, punându-le ca şef un nobil; nu speria nobilii aplicându-le pedeapsa capitală la primul denunţ!

— Nu trebuie nici să ai milă de ei, nici să le acorzi bunăvoinţa!, a spus bătrânelul cu panglica albastră. Nu-i mare lucru să-l ucizi pe Şvabrin. Dar n-ar fi rău să-l cercetezi cum se cuvine pe domnul ofiţer. De ce a binevoit să vină aici? Dacă nu te recunoaşte de împărat, să nu vină să-ţi ceară să-i faci dreptate. Iar dacă te recunoaşte, de ce a stat până acum la Orenburg, la duşmanii tăi? Nu dai poruncă să-l ducem la cancelarie şi să aprindem un focşor acolo? Mi se pare că Domnia Sa ne este trimisă de către comandanţii de la Orenburg.

Logica bătrânului răufăcător mi s-a părut destul de convingătoare. Dându-mi seama pe ce mâini încăpusem, m-au trecut fiori prin tot trupul. Pugaciov mi-a văzut tulburarea.

— Ei, Înălţimea Ta! a rostit el făcându-mi cu ochiul. Se pare că feldmareşalul meu judecă bine! Cum crezi?

Ironia lui mi-a dat curaj. I-am răspuns liniştit că,

găsindu-mă în stăpânirea lui, este liber să se poarte cu mine cum o vrea.

— Bine, a răspuns el. Spune-mi acum în ce stare se găseşte oraşul vostru?

— Slavă Domnului! am răspuns. Totul e bine!

— E bine? mi-a repetat cuvântul Pugaciov. Dar norodul moare de foame!

Impostorul spunea adevărul. Eu însă, credincios jurământului, am început să-l conving că tot ce se vorbeşte e numai zvon şi că-n oraş se găsesc de toate.

— Vezi? a intervenit bătrânelul. Te minte în faţă. Toţi fugarii din Orenburg spun că acolo-i foamete, norodul moare; oamenii socotesc că-i lux când mănâncă hoituri, iar dumnealui vrea să ne convingă că acolo se găsesc de toate! Dacă ai de gând să-l spânzuri pe Şvabrin, atunci să-l spânzuri de aceeaşi spânzurătoare şi pe voinicul acesta, nu de alta, dar să nu rămână vreunul invidios…

Vorbele afurisitului de moşneag păreau a-l pune în cumpănă pe Pugaciov. Dar, spre fericirea mea, Hlopuşa a început să-şi contrazică tovarăşul:

— Încetează, Naumîci! Ai vrea numai să tai şi să spânzuri! Mare viteaz eşti! Mă mir în ce ţi se mai ţine sufletul! Eşti cu un picior în groapă şi-i mai prăpădeşti pe alţii! Oare puţin sânge ai pe suflet?

— N-o face pe sfântul!, a răspuns aspru Beloborodov. De când eşti aşa de milos?

— De bună seamă, a răspuns Hlopuşa, că şi eu sunt păcătos, şi mâna asta (şi, după ce şi-a strâns pumnul osos, şi-a suflecat mâneca, arătând o mână păroasă), şi mâna asta e vinovată de-a fi vărsat sânge creştinesc. Însă ea a omorât duşmanul, nu oaspetele; la drumul mare şi-n păduri întunecoase, iar nu în casă, stând pe cuptor! Cu măciuca şi cu muchia toporului, nu cu bârfeli muiereşti!

Bătrânul s-a întors, bodogănind:

— Nări rupte!

— Ce tot şopteşti acolo, ghiujule?, a strigat Hlopuşa. Ţi-oi da eu nări rupte! Aşteaptă! Îţi va veni ea vremea! O dă Dumnezeu şi-i mirosi şi tu cleştele!… Vezi, deocamdată,

să nu-ţi smulg bărbuţa!

— Domnilor ghenerali! a rostit Pugaciov solemn. Destul! Nu vă mai certaţi! Dacă toţi câinii din Orenburg s-ar bălăbăni sub câte o spânzurătoare, n-ar fi nicio pagubă! Dar dacă dulăii noştri se încaieră între dânşii, e rău. Hai, împăcaţi-vă!

Hlopuşa şi Beloborodov nu spuneau nimic, numai se priveau încruntaţi. Am simţit nevoia de a schimba vorba, care s-ar fi putut sfârşi rău pentru mine; m-am întors către Pugaciov şi i-am spus cu prefăcută veselie:

— Am uitat să-ţi mulţumesc pentru cal şi cojoc. Fără ajutorul tău, n-aş fi ajuns la oraş şi aş fi îngheţat în drum.

Şiretlicul a prins. Pugaciov s-a înveselit.

— După faptă şi răsplată! mi-a spus, făcându-mi cu ochiul. Spune-mi acum ce-ţi pasă de fata pe care o obijduieşte Şvabrin? Nu cumva te trage spre ea inima ta tânără? Hai?

— E logodnica mea! i-am răspuns, simţind că s-a schimbat atmosfera şi nu mai era nevoie să ascund adevărul.

— Logodnica ta? De ce nu mi-ai spus deodată? Te vom însura şi vom benchetui la nuntă! Şi întorcându-se spre Beloborodov: Ascultă, feldmareşale! Eu şi Domnia Sa suntem prieteni vechi; hai să mâncăm ceva! Noaptea e bun sfetnic. Vom vedea mâine ce-om face cu dânsul.

Aş fi fost bucuros să refuz cinstea ce mi se făcea, dar n-aveam încotro. Două tinere fete de cazac, fiicele omului de casă, au pus o faţă de masă albă, au adus pâine, ciorbă de peşte, câteva urcioare cu vin şi bere, şi iată-mă pentru a doua oară la masă cu Pugaciov şi cu înspăimântătorii lui prieteni.

Orgia la care am fost martor fără voia mea a durat până noaptea târziu. În sfârşit, aburii alcoolului au început să-şi facă efectul. După o vreme, Pugaciov a adormit la masă, iar prietenii lui s-au sculat, făcându-mi semn să-l lăsăm singur. Am ieşit împreună cu dânşii. Hlopuşa a dat ordin santinelei să mă ducă la cancelarie, unde l-am găsit şi pe Savelici şi unde am fost ţinuţi în arest. Bătrânul era

aşa de mirat de tot ce se petrecea în jurul lui încât nu m-a întrebat nimic. S-a culcat pe întuneric, a gemut şi a oftat mult timp. În sfârşit, a început să sforăie; eu însă mă zbăteam mai departe cu gândurile mele, care nu m-au lăsat să adorm nicio clipă.

Dimineaţa, am fost chemat la Pugaciov. M-am dus. La poartă sta o chibitcă, la care erau înhămaţi trei căi tătăreşti. Lumea se adunase pe uliţe. L-am întâlnit pe Pugaciov în tindă, îmbrăcat ca pentru drum, cu şubă şi cu căciulă kârgâză. Era însoţit de comesenii din ajun, care acum aveau o înfăţişare servilă, în contrast cu cele petrecute aseară. Pugaciov m-a salutat vesel, poftindu-mă să iau loc în chibitcă. Ne-am aşezat amândoi.

— La fortăreaţa Belogorskaia! a spus el către vizitiu, un tătar lat în spate, care mâna stând în picioare.

Inima îmi bătea puternic. Caii au pornit. Clopoţelul suna, chibitcă zbura…

— Stai! Stai! s-a auzit deodată un glas care-mi era foarte cunoscut şi l-am văzut pe Savelici alergând spre noi.

Pugaciov porunci să oprească.

— Drăguţule, Piotr Andreici! strigă bătrânul. Nu mă părăsi la bătrâneţe, în mijlocul acestor pung…

— A, ghiujul!, spuse Pugaciov. Iar a dat Domnul să ne vedem. Hai, suie pe capră!

— Bogdaproste, Măria Ta, bogdaproste, taică! spunea Savelici în timp ce se aşează. Să dea Dumnezeu să trăieşti o sută de ani, pentru că m-ai adăpostit pe mine, om bătrân, şi m-ai liniştit. Am să mă rog lui Dumnezeu pentru tine, în veci, iar despre cojocul din blană de iepure n-am să mai pomenesc niciodată!

Cojocul acela din blană de iepure putea în cele din urmă să-l supere de-a binelea pe Pugaciov; dar, din fericire, impostorul sau n-a auzit, sau înadins n-a luat în seamă această vorbă, nelalocul ei.

Caii au pornit în trap; trecătorii se opreau şi se aplecau adânc. Pugaciov saluta dând din cap în toate părţile.

Peste un minut am ieşit din slobozie, pornind repede

pe drumul neted.

E uşor de închipuit ce simţeam eu în momentele acelea. Peste câteva ceasuri aveam s-o revăd pe aceea pe care o credeam pierdută pentru mine. Îmi închipuiam clipa când ne vom întâlni… Mă gândeam şi la omul în mâinile căruia îmi era viaţa şi care, printr-o ciudată înlănţuire a întâmplărilor, era legat de mine în mod tainic. Mă gândeam la cruzimea nesăbuită, la apucăturile sângeroase ale aceluia care se arătase gata să-mi salveze iubita!

Pugaciov nu ştia că e fata căpitanului Mironov. Şvabrin, înfuriat, putea da totul pe faţă; Pugaciov ar putea afla adevărul şi pe altă cale… Şi atunci ce se va întâmpla cu Maria Ivanovna? M-au cuprins fiorii şi mi s-a făcut părul măciucă…

Pugaciov mi-a întrerupt deodată gândurile:

— La ce te gândeşti, Înălţimea Ta?

— Cum să nu cad pe gânduri? i-am răspuns eu. Sunt ofiţer şi nobil; ieri chiar am luptat împotriva ta, iar azi merg alături de tine în chibitcă şi fericirea întregii mele vieţi e în mâinile tale…

— Ei, şi? Ţi-i frică?

I-am răspuns că fiind cruţat o dată de dânsul nu nădăjduiesc numai atâta, ci chiar că mă va ajuta…

— Ai dreptate! Zău că ai dreptate! răspunse impostorul. Ai văzut că băieţii mei se uită la tine pieziş, iar bătrânul stăruia şi azi să mă încredinţeze că eşti spion şi că trebuie să fii torturat şi chiar spânzurat! Dar eu n-am fost de aceeaşi părere, continuă el, coborând glasul, să nu-l audă tătarul şi Savelici. Ţin minte paharul tău de rachiu şi cojocul cu blană de iepure. Vezi, nu sunt atât de sângeros, cum cred ai tăi despre mine!

Mi-am amintit de cucerirea fortăreţei Belogorskaia, însă am tăcut, negăsind că-i bine să-l contrazic.

— Ce se vorbeşte despre mine la Orenburg? m-a întrebat după o scurtă tăcere.

— Se spune că-i greu să ţi se vină de hac. N-am ce zice, ai ajuns vestit…

Faţa impostorului arăta o mare mulţumire de sine.

— Da! a rostit el vesel. Lupt straşnic! Se ştie la voi, la Orenburg, despre lupta de la Iuzeeva? Acolo au fost omorâţi patruzeci de ghenerali. Au fost luate prizoniere patru oşti. Cum crezi: regele Prusiei s-ar putea pune cu mine?

Lăudăroşenia banditului mi s-a părut caraghioasă.

— Dar tu cum crezi? l-am întrebat eu. I-ai putea tu veni de hac lui Frederic?

— Lui Feodor Feodorovici? De ce nu? Eu îi bat pe gheneralii voştri, şi doar ei l-au bătut pe Feodor. Până acum, arma mi-a fost norocoasă. Lasă-mi vreme şi-i vedea cum am să pornesc asupra Moscovei.

— Ai de gând să porneşti asupra Moscovei?

Impostorul a căzut deodată pe gânduri şi mi-a răspuns cu jumătate de glas:

— Dumnezeu ştie! Uliţa mi-i îngustă, nu mi-s mâinile slobode. Băieţii mei mereu fac pe deştepţii. Sunt nişte hoţi. Trebuie să fiu cu multă băgare de seamă, fiindcă, la cea dintâi înfrângere, ei şi-ar răscumpăra gâtul cu preţul capului meu!

— Tocmai! i-am răspuns. N-ar fi mai bine să-i laşi din vreme şi să ceri împărătesei îndurare?

Pugaciov a surâs amar.

— Nu, e prea târziu să mă pocăiesc! Pentru mine nu mai este îndurare; voi urma cum am început. Cine ştie? Poate că izbutesc! Grişka Otrepiev n-a domnit oare la Moscova?

— Dar ştii cum a sfârşit el? L-au zvârlit pe fereastră, l-au spintecat, l-au ars, iar cu cenuşa lui au încărcat tunul şi au tras!

— Ascultă! a rostit Pugaciov cu însufleţire sălbatică. Am să-ţi spun o poveste pe care am auzit-o în copilărie de la o calmucă bătrână. Odată, un vultur a întrebat pe un corb: „Spune-mi, corbule, de ce trăieşti tu trei sute de ani, iar eu numai treizeci şi trei?“ „De aceea, drăguţule, a răspuns corbul, pentru că tu te hrăneşti cu sânge viu, iar eu mă hrănesc cu hoituri!“ S-a gândit vulturul: „Hai să cerc şi eu să mă hrănesc cu hoituri“. Bine. Şi a zburat

vulturul împreună cu corbul. Au văzut un cal mort, s-au coborât şi s-au aşezat pe el. Corbul ciugulea şi-i lăuda bunătatea; iar vulturul a ciupit o dată, a ciupit de două ori, după care, bătând din aripi, i-a zis corbului: „Nu, frate corb! Decât să trăiesc trei sute de ani mâncând mortăciuni, mai bine să beau o dată sânge viu până m-oi sătura, iar pe urmă… ce-o da Dumnezeu!“ Cum ţi se pare povestea asta calmucă?

— Are tâlc! i-am răspuns. Dar, după părerea mea, a trăi prin omor şi jaf înseamnă a ciuguli din mortăciuni.

Pugaciov m-a privit mirat şi nu mi-a răspuns nimic. Am tăcut amândoi, adânciţi fiecare în gândurile lui. Tătarul a început să cânte un cântec de jale. Savelici, picotind de somn, se legăna pe capră. Chibitca zbura pe drumul lin, neted, de iarnă.

Deodată, pe malul abrupt al Iaikului am zărit un sătuc împrejmuit şi o clopotniţă; după un sfert de ceas intram în fortăreaţa Belogorskaia.

12

Orfana

Şi-apoi mărul nostru n-are,
N-are nici vârf, nici lăstare,
Şi domniţa, din păcate,
N-are nici mamă, nici tată,
N-are cine s-o-nzestreze,
Cin’s-o binecuvânteze.

Oraţie de nuntă

Chibitca s-a oprit în faţa casei comandantului, la pridvor. Recunoscând clopoţelul lui Pugaciov, norodul alerga buluc în urma noastră.

Şvabrin l-a întâmpinat pe pretinsul împărat în pridvor. Era îmbrăcat căzăceşte şi-şi lăsase barbă.

Trădătorul l-a ajutat pe Pugaciov să coboare din chibitcă, arătându-şi bucuria şi zelul prin cuvinte care-i trădau josnicia. Văzându-mă, a rămas buimăcit, dar şi-a venit repede în fire şi mi-a spus, întinzându-mi mâna:

— Şi tu eşti de-al nostru? De mult trebuia să faci aşa.

I-am întors spatele, nerăspunzându-i nimic.

Mi s-a strâns inima când m-am văzut în odaia de mult cunoscută, unde pe perete se mai afla diploma răposatului comandant, ca un trist epitaf al timpului trecut. Pugaciov s-a aşezat pe divanul pe care moţăia de obicei Ivan Kuzmici, adormit de bodogăneala nevestei. Şvabrin i-a servit votcă. Pugaciov a băut un păhărel, după care a spus, arătându-mă:

— Dă-i şi Înălţimii Sale!

Şvabrin a venit la mine cu tablaua, dar i-am întors spatele pentru a doua oară. Părea foarte tulburat. Fiind deştept, îşi dăduse îndată seama că Pugaciov nu-i prea mulţumit de dânsul.

Tremura în faţa lui, iar pe mine mă privea cu neîncredere..

Pugaciov s-a interesat de starea fortăreţei, de ceea ce se mai aude despre armatele duşmane şi de multe altele, după care l-a întrebat pe neaşteptate:

— Spune-mi, frăţioare, ce fată ţii tu aici, sub pază? Arată-mi-o!

Şvabrin s-a îngălbenit ca un mort.

— Împărate, spuse el cu glas tremurător, împărate… nu e arestată… e bolnavă… Zace în odaia de sus.

— Du-mă la ea! a spus impostorul ridicându-se.

Orice împotrivire era peste putinţă.

Şvabrin l-a condus spre odaia Mariei Ivanovna. Eu i-am urmat.

— Împărate! a spus Şvabrin oprindu-se pe scări. Aveţi puterea să cereţi de la mine orice vreţi, dar nu daţi voie unui străin să intre în dormitorul soţiei mele!

Am tresărit.

— Eşti căsătorit? am strigat, gata să-l sfâşii.

— Tăcere! m-a întrerupt Pugaciov. Asta mă priveşte!

Iar tu, a continuat el către Şvabrin, n-o face pe deşteptul şi lasă fasoanele; îţi este sau nu soţie, eu duc la dânsa pe cine vreau! Urmează-mă, Înălţimea Ta!

Şvabrin s-a oprit din nou la uşa odăii, spunând cu glas întretăiat:

— Împărate, vă previn, e în delir, de trei zile aiurează fără întrerupere.

— Deschide! i-a spus Pugaciov.

Şvabrin a început să se caute prin buzunare, apoi a spus că n-a luat cheia cu dânsul. Pugaciov a izbit cu piciorul în uşă; lacătul a sărit; uşa s-a deschis; am intrat.

M-am uitat şi am rămas înlemnit. Pe podea, într-o rochie ţărănească ruptă, şedea Maria Ivanovna, palidă, slabă, cu părul răvăşit. Dinaintea ei se afla o cană cu apă, acoperită cu o bucată de pâine.

Cum m-a văzut, a tresărit şi a scos un ţipăt. Ce s-a petrecut atunci în sufletul meu, nu mai ţin minte…

Pugaciov s-a uitat la Şvabrin şi i-a spus cu un surâs amar:

— Bun spital ai… Apoi, apropiindu-se de Maria Ivanovna: Spune-mi, porumbiţo, de ce te chinuieşte aşa bărbatul tău? Ce-ai greşit faţă de dânsul?

— Bărbatul meu! a răspuns ea. Nu mi-e bărbat şi niciodată n-am să-i fiu nevastă. Mai bine mor! Şi voi muri, dacă nu voi scăpa de dânsul.

Pugaciov s-a uitat fioros la Şvabrin:

— Cum de-ai îndrăznit să minţi? Ştii tu, netrebnicule, ce ţi se cuvine?

Şvabrin a căzut în genunchi… şi-n clipa aceea, dispreţul mi-a înăbuşit orice sentiment de ură sau de mânie. Mă uitam cu scârbă la nobilul care se târa la picioarele unui cazac fugar! Pugaciov s-a înmuiat.

— Te iert de data asta, i-a spus el, dar să ştii că la cea dintâi greşeală ţi se va socoti şi vina asta! Apoi, întorcându-se spre Maria Ivanovna, i-a spus blând: Poţi să ieşi, frumoasă fată! Îţi dăruiesc libertatea. Eu sunt împăratul!

Maria Ivanovna i-a aruncat o privire fugară,

pricepând că are în faţă pe ucigaşul părinţilor ei. Şi-a acoperit obrazul cu mâinile şi a căzut fără cunoştinţă. M-am repezit la ea, dar în clipa aceea a intrat foarte curajoasă în odaie Palaşka, vechea mea cunoştinţă, pentru a da stăpânei ei ajutor.

Pugaciov a ieşit şi am coborât tustrei în salon.

— Ei, ce-i, Înălţimea Ta? a râs el. Ţi-am scăpat frumoasa! Nu crezi că ar fi bine să trimitem după popă, să vină să-şi cunune nepoata? Aş putea să-i fiu naş, Şvabrin vătăjel, să bem, să petrecem şi… basta!

De ce m-am temut, n-am scăpat. Auzindu-i propunerea, Şvabrin îşi ieşi din fire.

— Împărate, a strigat el înnebunit, sunt vinovat, v-am minţit, însă şi Griniov vă minte! Fata asta nu-i nepoata preotului de aici; ea e fata lui Ivan Mironov, care a fost spânzurat la cucerirea fortăreţei!

Pugaciov şi-a aţintit asupră-mi ochii arzători.

— Ce mai e şi asta? m-a întrebat nedumerit.

— Şvabrin ţi-a spus adevărul, i-am răspuns eu cu hotărâre.

— Asta nu mi-ai spus-o, a remarcat Pugaciov şi s-a întunecat la faţă.

— Judecă şi tu singur i-am răspuns eu, s-ar fi putut spune faţă de oamenii tăi că faţa lui Mironov e în viaţă? Ar fi sfâşiat-o, n-ar mai fi salvat-o nimeni!

— Şi asta-i drept! a răspuns Pugaciov râzând. Beţivanii mei n-ar fi cruţat-o pe biata fată. Bine a făcut cumătra preoteasă că i-a păcălit!

— Ascultă, am urmat eu, văzându-i bunăvoinţa. Nu ştiu cum să te numesc şi nici nu vreau să ştiu… Dar Dumnezeu vede că aş fi bucuros să plătesc cu viaţa ceea ce ai făcut pentru mine. Numai nu-mi cere ceea ce-i împotriva onoarei mele şi conştiinţei creştineşti; eşti binefăcătorul meu; sfârşeşte cum ai început; lasă-mă să mă duc cu sărmana orfană încotro m-o îndrepta Dumnezeu. Iar noi ne vom ruga mereu pentru sufletul tău păcătos, oriunde vei fi şi orice ţi s-ar întâmpla…

Cu toată asprimea lui, se pare că Pugaciov fusese

mişcat.

— Fie cum spui. Dacă-i vorba de pedeapsă, apoi e pedeapsă; de-i bunăvoinţă, e bunăvoinţă. Acesta mi-i obiceiul. Ia-ţi frumoasa, du-o unde vrei şi să vă dea Dumnezeu dragoste şi bună înţelegere.

După aceea s-a întors către Şvabrin, poruncindu-i să-mi dea autorizaţie să pot trece pe la toate posturile, prin toate fortăreţele de sub stăpânirea lui. Şvabrin, distrus, încremenise.

Pugaciov s-a dus să inspecteze fortăreaţa, însoţit de Şvabrin, iar eu, sub pretext că mă pregătesc de drum, am rămas. Am alergat spre odaia Măriei Ivanovna. Uşa era încuiată. Am bătut.

— Cine-i? a întrebat Palaşa.

Am spus cine sunt. Glăsciorul plăcut al Măriei Ivanovna s-a auzit prin uşă:

— Aşteaptă, Piotr Andreici, că mă schimb. Du-te la Akulina Pamfilovna, că vin şi eu îndată.

Am ascultat-o şi am plecat spre casa părintelui Gherasim. Şi el, şi preoteasa au alergat să mă întâmpine. Savelici îi şi anunţase.

— Bună ziua, Piotr Andreici! mi-a spus preoteasa. A dat Dumnezeu să ne vedem iar. Ce mai faceţi? Noi ne aminteam de dumneata în fiecare zi. Iar Maria Ivanovna, porumbiţa mea, a suferit mult fără dumneata!... Spune-mi, maică, cum se face că ai putut să te împaci cu Pugaciov? Cum de nu te-a curăţat? Bine! Fie, să-i mulţumim nelegiuitului şi pentru asta.

— Destul, bătrâno! a întrerupt-o părintele Gherasim. Nu mai pălăvrăgi tot ce ştii. Pentru cei care grăiesc mult nu se află izbăvire. Piotr Andreici, te rog, poftеşte! Nu ne-am văzut de mult, de mult.

Preoteasa m-a cinstit cu ce-a dat Dumnezeu, vorbind fără întrerupere. Îmi povestea cum i-a silit Şvabrin s-o dea pe Maria Ivanovna şi cum ea plângea şi nu voia să se despartă de dânşii; cum Maria Ivanovna ţinea legătura cu ei prin Palaşa (fată isteaţă, care l-a făcut şi pe uriadnic să joace aşa cum vrea ea); cum ea a sfătuit-o pe Maria

Ivanovna să scrie scrisoarea şi câte altele. La rându-mi am povestit pe scurt toată istoria mea. Părintele şi preoteasa şi-au făcut cruce, aflând că Pugaciov ştie despre minciuna lor.

— Cu noi e puterea crucii! spunea Akulina Pamfilovna. Alungă, Doamne, norii ce s-au adunat asupra noastră! Ei, dar bună poamă-i Alexei Ivanîci! N-avem ce spune!

În clipa aceea, uşa s-a deschis şi a intrat Maria Ivanovna cu un zâmbet pe faţa ei palidă. Îşi părăsise rochia ţărănească şi se îmbrăcase ca mai-nainte, simplu şi drăguţ. I-am apucat mâna şi mult timp n-am putut rosti niciun cuvânt. Tăceam amândoi, cu inimile pline. Gazdele au înţeles şi ne-au lăsat. Am rămas singuri. Am uitat de toate nenorocirile, şi vorbeam – şi nu ne mai săturam vorbind. Maria Ivanovna mi-a povestit tot ce s-a întâmplat cu dânsa de la cucerirea fortăreţei; mi-a descris toată grozăvia situaţiei ei, toate încercările la care a supus-o mârşavul Şvabrin. Ne-am amintit şi de vremurile fericite dinainte… şi am plâns amândoi… În sfârşit, am început să-i spun ce am de gând. Nu mai putea rămâne în fortăreaţa supusă lui Pugaciov şi comandată de Şvabrin. Nu mă puteam gândi nici la Orenburg, din cauza nenorocirilor asediului. Ea n-avea pe nimeni, nicio rudă. I-am propus să meargă la ţară, la părinţii mei. La început a şovăit; o înspăimânta lipsa de bunăvoinţă a tatei. Am liniştit-o. Ştiam că tata va considera ca o fericire şi totodată că o datorie a lui de a primi pe fiica unui ostaş merituos, care şi-a dat viaţa pentru patrie.

— Dragă Maria Ivanovna! i-am spus în sfârşit. Te socotesc soţia mea. Împrejurări stranii ne-au unit pentru totdeauna şi nimic nu ne mai poate despărţi.

Maria Ivanovna m-a ascultat simplu, fără sfială prefăcută, fără vorbe mofturoase. Simţea că soarta îi este legată de a mea. Totuşi, a spus iar că nu-mi va fi soţie fără consimţământul părinţilor mei. N-am contrazis-o. Ne-am sărutat cu înflăcărare, din tot sufletul, şi în felul acesta totul între noi a fost hotărât.

Peste un ceas, uriadnicul mi-a adus permisul cu

mâzgălelile stângace ale lui Pugaciov drept semnătură şi mi-a spus că acesta mă cheamă la dânsul. L-am găsit gata să plece la drum. Nu pot spune ce-am simţit, despărţindu-mă de omul acela fioros, crud, nelegiuit pentru toată lumea, în afară de mine! De ce n-aş spune drept? În clipa aceea simţeam pentru el o vie simpatie. Aveam o arzătoare dorinţă de a-l smulge dintre răufăcătorii pe care-i conducea, de a-i salva capul, cât mai era încă vreme. Şvabrin şi norodul care se-n grămădise în jurul nostru m-au împiedicat de a-i spune ceea ce îmi umplea inima. Ne-am despărţit prieteneşte. Pugaciov, zărind-o în mulţime pe Akulina Pamfilovna, a ameninţat-o cu degetul şi i-a făcut din ochi cu înţeles.

După aceea s-a aşezat în chibitcă, a poruncit să fie dus la Berda, iar după ce caii au pornit, a mai scos o dată capul afară şi a strigat spre mine:

— Cu bine, Înălţimea Ta! Poate ne mai întâlnim vreodată!

Într-adevăr, ne-am mai văzut, dar în ce împrejurări!…

Pugaciov s-a depărtat. Multă vreme am privit stepa albă şi troica lui în zbor. Norodul s-a împrăştiat. Şvabrin s-a făcut nevăzut. M-am întors la casa preotului. Totul era pregătit de plecare; nu voiam să întârzii mai mult. Toată averea ne era încărcată în vechea căruţă a comandantului. Surugiii au înhămat caii îndată şi Maria Ivanovna s-a dus să-şi ia rămas-bun de la mormântul părinţilor, aflat în spatele bisericii. Voiam s-o însoţesc, însă ea m-a rugat s-o las singură. Peste câteva clipe s-a întors tăcută, plângând încetişor. Căruţa a tras la scară. Părintele Gherasim şi soţia lui au ieşit în pridvor; noi ne-am aşezat toţi trei: Maria Ivanovna, Palaşa şi cu mine, iar Savelici s-a urcat pe capră…

— Mergi cu bine, Maria Ivanovna, porumbiţa mea! Cu bine, dragă Piotr Andreici! ne-a spus buna preoteasă. Drum bun şi Dumnezeu să vă dea noroc la amândoi!

Plecând, l-am văzut pe Şvabrin la fereastra casei comandantului. Faţa lui era întunecată de ură. Nu voiam să-mi arăt bucuria faţă de un duşman învins şi am înors

capul în altă parte.

În sfârşit, am ieşit pe poartă, părăsind pentru totdeauna fortăreaţa Belogorskaia.

13

Arestarea

— „Am ordin, iată, frăţioare,
Să te duc la închisoare. “
— „Merg. Dar nădejde trag să fiu lăsat
Ca să vă spun cum s-a-ntâmplat. “

KNEAJNIN

Ajuns din nou în chip atât de neaşteptat alături de fata dragă, de soarta căreia eram încă în dimineaţa aceea atât de îngrijorat, nu-mi credeam ochilor şi totul mi se părea un vis deşert.

Maria Ivanovna se uita îngândurată, când la mine, când la drum, şi părea că încă nu şi-a venit în fire. Tăceam. Inimile ne erau prea obosite. Peste două ceasuri ne-am trezit pe nesimţite în fortăreaţa cea mai apropiată, aflată tot în stăpânirea lui Pugaciov. Acolo am schimbat caii. După graba cu care înhămau şi după graba cu care mă servea un cazac bărbos, pus comandant de Pugaciov, am înţeles că, datorită limbuţiei surugiului meu, am fost luat drept un curtean de-al uzurpatorului. Am plecat mai departe. Curând a început să se întunece. Ne apropiam de un orăşel unde, după spusele comandantului bărbos, se afla un detaşament puternic, ce venea să se unească cu impostorul. Santinelele ne-au oprit. La întrebarea cine suntem, surugiul a răspuns cu glas tare:

— Cumătrul împăratului şi nevastă-sa…

Deodată ne-au înconjurat o mulţime de husari, înjurând grozav.

— Ieşi, cumătrul diavolului! mi-a poruncit un

vagmistru mustăcios. O să-ţi dăm o săpuneală bună şi ţie, şi nevestei tale!

Am coborât din chibitcă şi am cerut să fiu dus la comandantul lor. Văzând că sunt ofiţer, au contenit cu înjurăturile. Vagmistrul m-a dus la un maior. Savelici se ţinea scai de mine şi tot mormăia încet:

— Iată-ne şi cumătrul împăratului! Adică, din lac în puţ! Dumnezeule atotputernic! Cum se vor sfârşi toate astea?

Chibitca ne urma la pas.

Peste vreo cinci minute am ajuns la o căsuţă puternic luminată. După ce m-a lăsat în paza santinelelor, vagmistrul s-a dus să raporteze. S-a întors îndată, anunţându-mă că domnul comandant nu are timp să mă primească; are ordin să fiu dus la închisoare, iar pe nevestică s-o ducă la dânsul.

— Ce-nseamnă asta? am strigat deodată, scos din fire. Ce, a înnebunit?

— Nu pot să ştiu, Înălţimea Voastră, a răspuns vagmistrul. Excelenţa Sa a ordonat ca Înălţimea Voastră să fie dus la închisoare, iar pe Înălţimea Ei am ordin s-o duc la Excelenţa Sa.

Am alergat spre pridvor; santinelele nici nu s-au gândit să mă oprească şi am intrat de-a dreptul într-o încăpere unde vreo şase ofiţeri de husari jucau banc. Maiorul ţinea jocul. Mare mi-a fost mirarea când, privindu-l mai bine, l-am recunoscut pe Ivan Ivanovici Zurin, cel care pe vremuri îmi uşurase punga la biliard, în hanul din Simbirsk!

— Se poate? am strigat eu. Ivan Ivanîci! Tu eşti?

— Ah-ah-ah! Piotr Andreici! Cu ce ocazie? De unde vii? Sănătate, măi, frate! Nu vrei să joci o carte?

— Mulţumesc! Mai bine dă ordin să mi se dea o cameră.

— Ce cameră? Rămâi la mine!

— Nu pot. Nu sunt singur.

— Adă-ţi şi tovarăşul.

— Nu sunt cu un tovarăş. Sunt… cu o doamnă.

— Cu o doamnă? De unde ai agăţat-o? Ehe, frate! (zicând acestea, Zurin a şuierat aşa de semnificativ, încât toţi au izbucnit în râs, iar eu m-am fâstâcit de tot.) Ei! a continuat Zurin. Fie! Ţi se va da o cameră. Dar păcat… am fi petrecut ca altădată… Hei, băiete! Dar de ce n-o aduci pe cumătra lui Pugaciov? Se încăpăţânează? Să nu-i fie teamă. Spuneţi-i că boierul e om bun şi n-are s-o necăjească. Dă-i brânci să vină.

— Ce-nseamnă asta? Care cumătră a lui Pugaciov? E fiica decedatului căpitan Mironov, pe care am scos-o eu din captivitate şi o duc în satul tatălui meu.

— Cum, despre tine mi se raportase adineauri? Nu pricep nimic! Cum vine asta?

— Îţi voi povesti totul mai târziu. Acum, te rog, linişteşte biata fată, pe care husarii tăi au speriat-o.

Zurin a dat repede ordinul. A ieşit el însuşi în stradă să ceară scuze Mariei Ivanovna pentru neînţelegerea ivită, dând apoi ordin vagmistrului să-i dea una dintre cele mai bune camere din oraş. Eu am rămas să dorm la dânsul. Am cinat şi după ce-am rămas singuri i-am povestit toate întâmplările mele. Zurin mă ascultă cu mare atenţie. După ce-am sfârşit, a clătinat din cap:

— Toate-s bune, frate, numai una nu-i bună: cine dracul te pune să te-nsori? Sunt ofiţer cinstit şi nu vreau să te mint, dar crede-mă, te rog, că însurătoarea e o nebunie. La ce bun să te chinuieşti cu o nevastă şi să dădăceşti plozi? Dă-o naibii! Ascultă-mă. Mai bine las-o pe faţa căpitanului. Drumul la Simbirsk l-am curăţat eu şi-i fără pericol. Trimite-o chiar mâine la părinţii tăi, singură, iar tu rămâi în detaşamentul meu. N-ai pentru ce te întoarce la Orenburg. Ai să cazi din nou în mâinile răsculaţilor şi nu cred c-ai mai scăpa şi de data asta. Astfel, nebunia dragostei va trece de la sine şi totul se va aranja.

Deşi nu eram cu totul de părerea lui, simţeam că datoria mea de onoare era să rămân în armata împărătesei. Am hotărât să urmez sfatul lui Zurin, adică s-o trimit pe Maria Ivanovna la ţară, iar eu să rămân în detaşamentul lui.

Savelici a venit să-mi dea ajutor la dezbrăcat… L-am anunţat să fie gata de plecare la drum, în ziua următoare, cu Maria Ivanovna. El s-a încăpăţânat:

— Ce-i cu dumneata, boierule? Cum am să te părăsesc? Cine să aibă grijă de dumneata? Ce vor spune părinţii dumitale?

Cunoscându-i îndărătnicia, mi-am pus în gând să-l conving prin blândeţe şi sinceritate.

— Arhip Savelici! Tu, prietenul meu, nu vrei să-mi faci un bine? Aici n-am nevoie de servitor. Nu voi avea linişte dacă Maria Ivanovna va pleca fără tine la drum. Servind-o pe dânsa, mă serveşti pe mine, pentru că sunt hotărât să mă căsătoresc cu ea îndată ce împrejurările îmi vor îngădui.

Savelici şi-a plesnit palmele într-o mirare de nedescris.

— Să vă căsătoriţi? Ia uită-te, copilul vrea să se-nsoare! Ce va spune tata? Ce va gândi mama?

— Vor consimţi, cu siguranţă că vor consimţi, când vor cunoaşte-o pe Maria Ivanovna! Mă încred în tine. Tata şi mama au încredere în tine. Vei stărui pentru noi, nu-i aşa?

Bătrânul răspunse mişcat:

— O, tăicuţă, Piotr Andreici! Cu toate că te-a apucat prea devreme gândul însurătoarei, totuşi, Maria Ivanovna e o domnişoară aşa de bună, că-i păcat să pierzi prilejul. Fie cum spui. O voi conduce pe mititica şi, ca un rob, voi aduce la cunoştinţa părinţilor tăi că unei astfel de mirese nu-i trebuie zestre.

I-am mulţumit şi m-am culcat în aceeaşi odaie cu Zurin. Am vorbit întruna, înfierbântat şi emoţionat. La început, Zurin îmi răspundea cu plăcere, însă puţin câte puţin cuvintele i se răreau şi deveneau mai puţin legate şi în sfârşit mi-a răspuns doar prin sforăieli. Am tăcut şi eu şi curând i-am urmat exemplul.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, m-am dus la Maria Ivanovna. I-am spus planurile. A recunoscut că sunt înţelepte şi a fost de acord cu mine. Detaşamentul lui

Zurin trebuia să părăsească oraşul chiar în ziua aceea.

Nu era timp de pierdut. Mi-am luat rămas-bun de la fată, încredinţând-o lui Savelici, căruia i-am dat o scrisoare către părinţii mei. Maria Ivanovna a izbucnit în lacrimi.

— Adio, Piotr Andreici!, mi-a spus ea încet. Ne vom revedea oare? Numai Dumnezeu ştie! Dar niciodată nu te voi uita. Şi numai tu ai să trăieşti în inima mea până la mormânt!

Nu i-am putut răspunde nimic, ne înconjurau oamenii. Nu voiam să-mi arăt faţă de dânşii sentimentele ce mă răscoleau. Ea a plecat în cele din urmă. M-am întors la Zurin, tăcut şi trist. El încerca să mă înveselească. Eu voiam să uit; de aceea am petrecut o zi furtunoasă, iar seara am pornit.

Era pe la sfârşitul lui februarie. Iarna, care îngreunase operaţiile, era pe sfârşite, şi generalii făceau pregătiri pentru o acţiune de ansamblu. Pugaciov se afla tot în apropierea Orenburgului. Între timp, armatele s-au strâns tot mai tare în juru-i, apropiindu-se din toate părţile de cuibul nelegiuiţilor. Văzând trupele noastre, satele în răscoală se supuneau unul câte unul. Hoardele de bandiţi fugeau de noi, şi din toate se prevedea un sfârşit bun şi apropiat.

Curând, prinţul Goliţân l-a zdrobit pe Pugaciov lângă fortăreaţa Tatişcevo; împrăştiind hoardele, eliberând Orenburgul, părea să fi dat răsculaţilor lovitura ultimă şi hotărâtoare.

Zurin a fost trimis împotriva unei bande de başkiri răsculaţi, care s-au risipit înainte de a da ochii cu noi. Primăvara ne-a apucat într-un sătuleţ de tătari. Odată cu revărsarea râurilor, drumurile au devenit impracticabile. Din lipsă de ocupaţie, ne mângâiam cu gândul că în curând se va sfârşi războiul acesta mărunt şi plictisitor cu nişte tâlhari şi nişte sălbatici.

Dar Pugaciov n-a fost prins. A reapărut la minele din Siberia, adunând bande noi şi reîncepându-şi isprăvile. S-au răspândit din nou zvonuri despre izbânzile lui. Am aflat despre distrugerea unor fortăreţe din Siberia. În curând,

vestea că a căzut Kazanul şi că uzurpatorul se îndreaptă spre Moscova a prins a-i nelinişti pe comandanţii oştirilor, care dormeau fără grijă, contând pe neputinţa acestui răsculat vrednic de dispreţ. Zurin a primit ordin să treacă Volga.

Nu voi descrie campania noastră şi sfârşitul războiului. Voi spune pe scurt că mizeria ajunsese la culme. Trecem prin localităţile devastate de răsculaţi şi eram siliţi să le luăm bieţilor locuitori ceea ce izbutiseră să mai salveze. Nicăieri nu mai era ordine. Moşierii stăteau ascunşi prin păduri. Bandele de hoţi prădau peste tot locul. Comandanţii diferitelor unităţi pedepseau şi iertau cu de la sine putere; situaţia întinsei regiuni unde stăpânea pârjolul era îngrozitoare… Să te ferească Dumnezeu de o astfel de răzmeriţă rusească, fără noimă şi fără cruţare!

Pugaciov fugea, urmărit de Ivan Ivanovici Mihelson. Curând am aflat de înfrângerea lui totală. În sfârşit, lui Zurin i-a sosit vestea că uzurpatorul a fost prins şi totodată a primit ordin să se oprească. Războiul se isprăvise. În fine, puteam să mă duc la părinţi acasă.

Gândul că în curând îi voi îmbrăţişa şi că o voi revedea pe Maria Ivanovna, de la care n-aveam nicio veste, mă umplea de încântare. Săream ca un copil. Zurin spunea, râzând şi strângând din umeri:

— Nu! N-ai cum să scapi! Te însori şi te prăpădeşti de pomană.

În acelaşi timp, un sentiment ciudat îmi otrăvea bucuria. Gândul la pedeapsa care-l aştepta pe răufăcătorul stropit cu sângele atâtor victime nevinovate mă neliniştea fără să vreau. „Emeliane, Emeliane!, gândeam eu cu amărăciune. De ce n-ai nimerit în vreo baionetă, ori să fi căzut sub gloanţe? Mult mai bine ar fi fost.“ Ce vreţi? Gândindu-mă la dânsul, nu puteam să nu-mi aduc aminte de cruţarea pe care mi-o dăruise într-unul dintre cele mai groaznice momente ale vieţii şi de scăparea logodnicei mele din mâinile ticălosului Şvabrin.

Zurin mi-a dat un concediu. Peste câteva zile trebuia să mă aflu în mijlocul familiei, s-o revăd pe Maria

Ivanovna… Şi, deodată, o furtună neaşteptată s-a abătut asupră-mi…

În ziua hotărâtă pentru plecare, chiar în clipa când să pornesc la drum, Zurin a intrat în odaia mea cu o hârtie în mână şi cu o faţă grozav de îngrijorată. Am simţit un junghi prin inimă. M-am înspăimântat fără să ştiu de ce. După ce a trimis ordonanţa afară, mi-a spus că vrea să-mi vorbească.

— Ce-i? l-am întrebat neliniştit.

— O mică neplăcere! a răspuns Zurin dându-mi hârtia. Citeşte ce am primit chiar acum.

Am început să citesc; era un ordin secret către toţi comandanţii să fiu arestat oriunde m-aş găsi şi să fiu trimis imediat sub escortă la Kazan, la comisia de anchetă, care cerceta răscoala lui Pugaciov. Aproape că am scăpat hârtia din mână.

— N-am ce face, a spus Zurin. Datoria mea este să mă supun ordinului. Probabil că veştile despre călătoriile tale prieteneşti cu Pugaciov au ajuns într-un fel până la guvern. Sper că afacerea nu va avea urmări şi că te vei justifica în faţa comisiei. Du-te şi nu-ţi pierde curajul.

Conştiinţa îmi era curată; nu mă temeam de judecată. Dar gândul că amânam clipă atât de plăcută a revederii, poate chiar cu câteva luni, mă îngrozea. Căruţa era gata. Zurin s-a despărţit de mine prietenos. M-am aşezat în căruţă. Alături de mine s-au aşezat doi husari cu săbiile scoase, şi astfel am plecat pe drumul cel mare.

14

Judecata

Gura lumii,
Valul mării.

Zicătoare

Aveam credinţa că eram învinuit de plecare fără voie din Orenburg. Îmi era uşor să mă dezvinovăţesc, căci ieşirea călare din fortăreaţă, pentru a-l hărţui pe inamic, nu numai că nu era oprită, dar era chiar încurajată. Puteam fi învinovăţit de prea mare zel şi de nesăbuinţă, dar nu de nesupunere. Însă raporturile prieteneşti cu Pugaciov puteau fi dovedite de o mulţime de martori şi trebuiau să pară cel puţin suspecte. Tot drumul m-am gândit la interogatoriul care mă aştepta şi la ce voi răspunde; m-am hotărât să spun tot adevărul în faţa judecăţii, presupunând că acest mod de a te apăra este cel mai simplu şi cel mai sigur.

Am ajuns la Kazan, care era ars şi pustiit. Pe străzi, în loc de case, se vedeau movile de tăciuni şi pereţi afumaţi, fără acoperişuri şi fără ferestre. Erau urmele lăsate de Pugaciov! Am fost dus la fortăreaţa rămasă întreagă, în mijlocul oraşului ars. Husarii m-au dat pe seama ofiţerului de serviciu. Acesta a dat ordin să vină fierarul. După ce mi-au pus lanţuri la picioare şi mi le-au nituit, m-au dus la închisoare, lăsându-mă singur într-o încăpere mică şi întunecoasă, cu pereţii goi, cu o ferestruică cu gratii de fier.

Începutul acesta nu prevedea nimic bun. Totuşi, nu-mi pierdeam nici curajul, nici nădejdea. Am recurs la metoda de liniştire a tuturor oropsiţilor şi, pentru întâia dată, am simţit dulceaţa rugăciunii pornite dintr-o inimă curată, dar sfâşiată. După aceea am adormit liniştit, nemaigândindu-mă la ce mi se va întâmpla.

A doua zi m-a trezit paznicul, anunţându-mă că sunt chemat la comisie. Doi soldaţi m-au însoţit prin curte, până la comandament; ei au rămas în antreu, iar mie mi-au dat drumul înăuntru. Am intrat într-o sală destul de largă, unde, la o masă plină cu hârtii, şedeau doi oameni: un general mai în vârstă, cu faţa aspră şi rece, şi un tânăr căpitan din gardă, cam de vreo douăzeci şi opt de ani, cu înfăţişare foarte plăcută, ager şi degajat. Lângă fereastră, la o masă separată, sta secretarul cu pana după ureche, plecat asupra hârtiei, pentru a-mi scrie declaraţiile. A

început interogatoriul. M-au întrebat de nume şi obârşie. Generalul s-a interesat dacă sunt fiul lui Andrei Petrovici Griniov şi, la răspunsul meu, rosti aspru:

— Păcat că un om atât de respectabil are un fiu atât de netrebnic!

Am răspuns liniştit că, oricare ar fi acuzaţiile care mă apăsau, sper să le risipesc, spunând adevărul, cu inima curată. Siguranţa mea nu i-a plăcut.

— Eşti şiret, frate! mi-a răspuns generalul încruntându-se. Am mai văzut noi mulţi ca tine.

Atunci, tânărul m-a întrebat cu ce ocazie şi când am intrat în serviciul lui Pugaciov şi ce misiune îmi încredinţase.

I-am răspuns indignat că eu, ca ofiţer şi ca nobil, n-am putut primi de la Pugaciov niciun serviciu şi nicio misiune.

— Atunci, a reînceput căpitanul, cum se face că acest ofiţer şi nobil este singurul cruţat de uzurpator, în timp ce toţi camarazii lui sunt omorâţi? Cum se lămureşte că acelaşi nobil şi ofiţer petrece prieteneşte cu răsculaţii, primeşte de la şeful lor daruri, ca: o şubă, un cal şi o jumătate de rublă? Cum s-a iscat prietenia asta ciudată şi pe ce s-a bazat ea, dacă nu pe o trădare sau cel puţin pe-o laşitate josnică şi criminală?…

M-am simţit adânc jignit de cuvintele ofiţerului din gardă şi am început să mă dezvinovăţesc cu multă înflăcărare. Povesteam cum a început cunoştinţa mea cu Pugaciov, în stepă, pe viscol, cum m-a recunoscut şi m-a cruţat la cucerirea fortăreţei Belogorskaia. Am spus că nu mi-a fost ruşine să primesc şuba şi calul, dar că fortăreaţa Belogarskaia am apărat-o din toate puterile împotriva nelegiuitului. În sfârşit, m-am referit la generalul meu, care putea mărturisi zelul de care am făcut dovadă în timpul groaznicului asediu al Orenburgului.

Bătrânul a luat de pe masă o scrisoare deschisă şi a început s-o citească cu glas tare:

La întrebarea Excelenţei Voastre în privinţa

sublocotenentului Griniov, care ar fi amestecat în ultima răzmeriţă şi care ar fi intrat în legătură cu nelegiuitul – contrar îndatoririlor de serviciu şi jurământului –, am onoarea a raporta următoarele: sublocotenentul Griniov a fost în serviciu militar la Orenburg de la începutul lui octombrie 1773, până la 24 februarie din acest an, dată la care a părăsit oraşul şi nu se mai găseşte sub comanda mea. Am aflat de la fugari că ar fi fost în slobozia lui Pugaciov şi c-ar fi mers cu Pugaciov la fortăreaţa Belogorskaia, unde fusese mai înainte în serviciu; în ce priveşte conduita lui, pot…

Aici a întrerupt lectura, spunându-mi aspru:

— Ce vei spune acum, în apărarea ta?

Voiam să continui cum începusem şi să lămuresc legătura mea cu Maria Ivanovna, cu aceeaşi sinceritate cu care vorbisem de toate celelalte. Dar am simţit deodată un dezgust de neînvins. Mi-am dat seama că, dacă-i voi pomeni numele, o vor chema şi pe ea la cercetare; şi la gândul că numele ei va fi amestecat cu clevetirile josnice ale răufăcătorilor, şi că ea însăşi va fi chemată la confruntare cu ei, la gândul acesta îngrozitor am şovăit şi m-am încurcat.

Judecătorii, care începuseră a mă asculta, pare-se, cu oarecare bunăvoinţă, văzându-mi tulburarea, au devenit iar bănuitori. Ofiţerul din gardă ceru să fiu confruntat cu denunţătorul principal. Judecătorul dădu ordin să fie chemat *răufăcătorul de ieri.*

M-am întors repede spre uşă, aşteptând să-mi văd acuzatorul. După câteva momente am auzit zăngănind nişte lanţuri; s-a deschis uşa şi a intrat Şvabrin. M-a uimit schimbarea lui. Era îngrozitor de slab şi de palid. Părul care nu de mult îi era negru ca smoala albise cu totul. Barba lungă îi era încâlcită. Şi-a repetat învinuirile, cu un glas stins, dar îndrăzneţ. După spusele lui, eu fusesem trimis de către Pugaciov la Orenburg, pentru spionaj; în fiecare zi, când ieşeam la luptă, dădeam informaţii în scris de cele ce se petreceau în oraş. Până la urmă am trecut pe

faţă de partea lui Pugaciov, plimbându-mă cu el de la o fortăreaţă la alta şi căutând, cu orice preţ, să-mi nimicesc tovarăşii trădători, pentru a le lua locul şi a mă folosi de distincţiile acordate de uzurpator. L-am ascultat tăcut şi m-a mulţumit un singur lucru: ticălosul Şvabrin n-a pomenit deloc numele Mariei Ivanovna, fie că amorul lui propriu ar fi suferit la gândul aceleia care l-a respins cu dispreţ, fie că în inima lui pâlpâia o scânteie a aceluiaşi sentiment care mă făcuse şi pe mine să tac; oricum, numele fetei comandantului fortăreţei Belogorskaia n-a fost rostit în faţa comisiei. Eu m-am întărit şi mai mult în hotărârea mea; când judecătorul m-a întrebat cu ce-aş putea răsturna afirmaţiile lui Şvabrin, am răspuns că rămân la primele declaraţii şi nu mai pot spune nimic altceva pentru a mă dezvinovăţi.

Generalul a dat ordin să fim duşi. Am ieşit împreună. L-am privit pe Şvabrin liniştit şi nu i-am spus nicio vorbă. El a surâs răutăcios şi mi-a luat-o înainte, ridicându-şi lanţurile. Am fost dus din nou la închisoare şi de-atunci nu m-au mai chemat la cercetări.

N-am fost martor la lucrurile despre care îmi mai rămâne să informez cititorul, dar lucrurile acelea mi s-au povestit aşa de des şi toate amănuntele mi s-au întipărit în minte aşa de bine, încât le ştiu că şi cum aş fi fost de faţă.

Maria Ivanovna a fost primită de către părinţii mei cu căldura sinceră, caracteristică oamenilor de demult. Ei priveau putinţa de a adăposti şi a ocroti o biată orfană ca pe un dar de la Dumnezeu. Curând s-au ataşat sincer de ea, pentru că nu se putea s-o cunoşti şi să n-o iubeşti. Dragostea mea nu-i mai părea tatei o prostie, dorinţa cea mai fierbinte a mamei era ca Petruşa al ei să se însoare cu simpatica fată a căpitanului.

Vestea despre arestarea mea a surprins toată familia. Maria Ivanovna povestise părinţilor mei atât de simplu despre ciudata mea cunoştinţă cu Pugaciov, încât ei nu numai că nu se îngrijorau, dar chiar râdeau uneori din tot sufletul. Tata nu voia să creadă, pentru nimic în lume, că aş fi fost în stare să mă amestec într-o asemenea răzmeriţă

ticăloasă, care avea ca scop răsturnarea tronului şi nimicirea nobilimii.

Pe Savelici l-a cercetat foarte aspru. Unchiaşul n-a tăgăduit că fusesem oaspetele lui Emelka Pugaciov şi că într-adevăr nelegiuitul îmi arătase bunăvoinţă, dar el jura că n-a auzit niciodată despre trădare. Bătrânii s-au liniştit, aşteptând cu nerăbdare veşti bune. Maria Ivanovna era foarte îngrijorată, însă tăcea, fiind foarte reţinută şi plină de modestie.

Au trecut câteva săptămâni… Deodată, tata a primit o scrisoare din Petersburg, de la ruda noastră, prinţul B. Acesta îi scria despre mine. După introducerea obişnuită, îl anunţa cum că presupunerile că aş fi luat parte la complotul răsculaţilor s-au dovedit din nenorocire foarte întemeiate şi că trebuia să mi se aplice pedeapsa capitală, dar că împărăteasa, din respect pentru serviciile aduse de tatăl meu şi pentru anii lui înaintaţi, a hotărât să-l graţieze pe fiul criminal, cruţându-l de la o moarte ruşinoasă şi dând poruncă să fiu surghiunit pentru totdeauna într-un depărtat ţinut din Siberia.

Lovitura asta neaşteptată numai că nu l-a omorât pe tata. El a pierdut obişnuita-i tărie sufletească şi-şi revărsa amărăciunea (de obicei tăcută) în tânguiri amare.

— Cum? spunea el întruna, ieşindu-şi din fire. Fiul meu a luat parte la răscoala lui Pugaciov?! Dumnezeul meu, unde am ajuns! Să-l cruţe împărăteasa de moarte! Parcă mi-i mai uşor aşa? Nu condamnarea la moarte e grozavă! Străbunul meu a murit pe eşafod, apărând ceea ce în conştiinţa lui el socotea sfânt. Tatăl meu a suferit împreună cu Volînski şi Hruşciov[86]

. Dar un nobil care să-şi calce jurământul şi să dea mâna cu tâlharii, cu ucigaşii, cu robii fugiţi!… Ce ruşine pentru neamul nostru!

Speriată de deznădejdea lui, mama nu îndrăznea să plângă faţă de dânsul şi se silea să-i redea curajul,

86 Volînski, ministru al împărătesei Anna Ivanovna, şi partizanul său Hruşciov au fost executaţi în 1740, învinuiţi fiind de pregătirea unei lovituri de stat.

spunând că poate ceea ce s-aude nu-i drept şi că mai întotdeauna părerea oamenilor e schimbătoare. Tata rămânea neconsolat. Maria Ivanovna se chinuia mai mult ca toţi. Fiind convinsă că aş fi putut să mă dezvinovăţesc dacă aş fi vrut, ea a ghicit adevărul, socotindu-se vinovată de nenorocirea mea. Îşi ascundea lacrimile faţă de toţi, gândindu-se mereu cum să mă scape.

Într-o seară, tata sta pe divan, răsfoind *Pridvornîi Kalendar;* gândurile însă îi erau departe şi lectura nu mai producea asupra-i efectul obişnuit. Fluiera un marş vechi; mama tăcea, împletind o flanelă de lână şi din vreme în vreme lacrimile îi cădeau pe lucru.

Deodată, Maria Ivanovna, care lucra şi ea tot acolo, a spus că trebuie să plece numaidecât la Petersburg şi i-a rugat s-o ajute să poată pleca.

Mama s-a întristat foarte tare.

— Pentru ce să te duci la Petersburg? Vrei să ne părăseşti şi tu?

Maria Ivanovna i-a răspuns că tot viitorul ei atârnă de acel drum; că ea, fiind fiica unui om care a pătimit pentru credinţa lui, se duce să caute protecţia şi ajutorul oamenilor cu influenţă.

Tata a plecat capul, pentru că orice cuvânt care îi amintea de închipuita crimă a fiului său îi făcea rău şi-i părea o dureroasă dojană.

— Du-te, fetiţo! a răspuns el oftând. Nu vrem să-ţi stăm în calea fericirii. Să-ţi dea Dumnezeu un soţ bun, nu un trădător şi-un nemernic.

Apoi, tata s-a ridicat şi a ieşit din odaie.

Rămânând singură cu mama, Maria Ivanovna i-a împărtăşit o parte dintre planuri. Mama a îmbrăţişat-o cu lacrimi în ochi şi s-a rugat lui Dumnezeu s-o ajute să ajungă la bun sfârşit. A pregătit-o şi, peste câteva zile, Maria Ivanovna a pornit la drum împreună cu credincioasa Palaşka şi cu credinciosul Savelici, care, fiind despărţit de mine prin forţa împrejurărilor, se mângâia cu gândul că o serveşte pe logodnica mea.

Maria Ivanovna a ajuns cu bine la Sofia[87] şi, aflând la staţia de poştă că împărăteasa se află la Ţarskoe Selo, a hotărât să se oprească aici. I s-a dat un loc după un paravan. Soţia căpitanului de poştă, intrând îndată în vorbă cu dânsa, i-a spus că este nepoata fochistului de la curte şi a iniţiat-o în toate tainele vieţii de acolo. I-a spus la ce oră se scoală de obicei împărăteasa, când îşi ia cafeaua, când îşi face plimbarea; ce demnitari fac parte din anturajul ei; ce a binevoit să spună ieri la masă; pe cine a primit aseară; într-un cuvânt, din povestirea Annei Vlasievna se puteau scrie câteva pagini de note istorice, care ar fi fost de mare preţ pentru posteritate. Maria Ivanovna a ascultat-o cu mare atenţie. S-au dus în parc. Anna Vlasievna i-a povestit istoria fiecărei alei, a fiecărui podeţ, iar după ce s-au plimbat, s-au întors la staţia de poştă, foarte mulţumite una de alta.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, Maria Ivanovna s-a îmbrăcat şi s-a dus încetişor în parc. Vremea era minunată. Soarele lumina vârfurile teilor îngălbeniţi sub adierile răcoroase ale toamnei. Un lac mare lucea nemişcat. Lebedele trezite din somn pluteau grav, ieşind din tufişurile care acopereau malurile. Maria Ivanovna s-a dus pe o pajişte minunată, unde nu de mult fusese ridicat un monument în amintirea victoriilor recente ale contelui Piotr Alexandrovici Rumianţev. Deodată, un câine alb, englezesc, a început să latre, venind spre dânsa. Maria Ivanovna s-a speriat şi s-a oprit. În clipa aceea s-a auzit un glas plăcut de femeie:

— Nu vă temeţi, nu muşcă.

A văzut o doamnă stând pe o bancă în faţa monumentului. Maria Ivanovna s-a aşezat la celălalt capăt al băncii.

Doamna o privea fix, iar Maria Ivanovna, privind-o pe furiş de câteva ori, a cercetat-o repede din cap până-n picioare.

Era îmbrăcată într-o rochie albă de dimineaţă, cu bonetă de noapte şi cu pieptar. Părea de vreo patruzeci de

87 Orăşel în apropiere de Petersburg

ani. Faţa plină şi rumenă arăta linişte şi demnitate, iar ochii albaştri şi zâmbetul discret erau plini de un farmec nespus.

Doamna a întrerupt cea dintâi tăcerea:

— Se vede că nu eşti de pe aici.

— Chiar aşa. Abia ieri am sosit din provincie.

— Ai venit cu părinţii dumitale?

— Nu, am venit singură.

— Singură? Eşti încă aşa de tânără!

— N-am nici tată, nici mamă.

— Ai venit desigur cu treburi?

— Da, am venit să-i dau împărătesei o cerere.

— Eşti orfană, probabil că te plângi de vreo nedreptate sau jignire.

— Nu, nicidecum, am venit să cer îndurare, nu dreptate.

— Îmi dai voie să te întreb cine eşti?

— Sunt faţa căpitanului Mironov.

— A, căpitanul Mironov! Acela care a fost comandantul unei fortăreţe din ţinutul Orenburg?

— Chiar aşa.

Doamna păru mişcată.

— Scuză-mă, spuse ea cu glas şi mai blând, dacă am să mă amestec în treburile dumitale. Mă duc deseori la curte; spune-mi, în ce constă rugămintea dumitale? Poate că voi izbuti să te ajut.

Maria Ivanovna se ridică şi îi mulţumi respectuos. Fără să vrea, totul o atrăgea la doamna aceea necunoscută şi-i inspira încredere. Scoase deci din buzunar o hârtie împăturită şi i-o dădu necunoscutei protectoare, care a început să o citească. Mai întâi a citit cu luare-aminte şi cu bunăvoinţă, dar deodată s-a schimbat la faţă şi Maria Ivanovna, care-i urmărea cu ochii toate mişcările, se sperie de expresia aspră ce-o căpătase obrazul acesta, cu o clipă mai înainte aşa de liniştit şi de plăcut.

— Interveniţi pentru Griniov? spuse doamna cu un aer rece. Împărăteasa nu-l poate ierta. El s-a însoţit cu uzurpatorul, nu din neştiinţă sau din uşurinţă, ci ca un

nemernic, un om imoral şi periculos!

— Ah, nu-i adevărat! strigă Maria Ivanovna.

— Cum, nu-i adevărat? ripostă doamna aprinzându-se la faţă.

— Nu-i adevărat! Zău că nu-i adevărat! Ştiu totul şi vă voi povesti totul! Numai din dragoste pentru mine s-a expus la tot ce i s-a întâmplat; şi dacă nu s-a dezvinovăţit în faţa judecăţii, a făcut-o numai pentru că n-a vrut să mă amestece şi pe mine!

Şi poveşti cu aprindere lucrurile cunoscute cititorului.

Doamna o ascultă cu atenţie.

— Unde ai tras? a întrebat-o ea după aceea; şi auzind că a tras la Anna Vlasievna, a adăugat zâmbind: A, ştiu! La revedere! Nu spune nimănui că ne-am întâlnit! Nădăjduiesc că nu vei aştepta mult răspunsul la cerere.

Cu aceste cuvinte s-a ridicat şi a pornit pe alee, iar Maria Ivanovna s-a reîntors plină de nădejde la Anna Vlasievna. Gazda a dojenit-o pentru plimbarea aşa de matinală pe timp de toamnă, care, după vorbele ei, putea dăuna sănătăţii unei tinere fete. După ce a adus samovarul, a început să înşire la un pahar de ceai nesfârşitele întâmplări de la curte, când, deodată, careta curţii imperiale s-a oprit la scară; a intrat un lacheu şi a anunţat că împărăteasa binevoieşte a pofti la ea pe tânăra Mironova.

Ana Vlasievna s-a zăpăcit şi a început să umble de colo-colo.

— Ah, Doamne! a strigat ea. Te cheamă la curte împărăteasa. Cum a aflat de dumneata? Cum ai să te prezinţi în faţa ei, când nu ştii măcar să păşeşti cum se cuvine la curte… Nu vrei să te însoţesc? Aş putea să-ţi fiu de ajutor măcar cu ceva. Şi-apoi, cum ai să te duci într-o rochie de drum? N-ar fi bine să trimit la moaşă după crinolina ei galbenă?

Lacheul a anunţat că împărăteasa doreşte ca Maria Ivanovna să vină singură şi aşa cum se va găsi. N-avea ce face. Maria Ivanovna s-a aşezat în caretă şi a plecat la

curte, însoţită de sfaturile şi binecuvântările Annei Vlasievna.

Presimţea că soarta noastră se va decide; inima îi bătea tare de emoţie. Peste câteva minute, careta se opri la palat. Maria Ivanovna urcă scara tremurând. Deodată, în faţa ei, uşa se deschise larg. Întâi a trecut printr-un nesfârşit şir de camere luxoase, goale. Lacheul îi arătă drumul. Ajungând, în sfârşit, în faţa unei uşi închise, lacheul i-a spus că-i va anunţa venirea şi-o lăsă singură.

Gândul că se va găsi faţă-n faţă cu împărăteasa o speria aşa de tare încât abia se ţinea pe picioare. Peste un minut, uşa s-a deschis şi ea a intrat în camera de toaletă a împărătesei.

Aceasta şedea în faţa oglinzii, înconjurată de câteva doamne de la curte, care i-au făcut loc cu respect Mariei Ivanovna. Împărăteasa s-a întors spre ea cu blândeţe şi Maria Ivanovna a văzut că era aceeaşi doamnă faţă de care se destăinuise cu atâta sinceritate cu puţin timp înainte.

Împărăteasa a chemat-o spre ea şi i-a spus zâmbind:

— Sunt bucuroasă că mă pot ţine de cuvânt şi că pot să-ţi îndeplinesc rugămintea. Problema dumitale e rezolvată. Sunt convinsă de nevinovăţia logodnicului dumitale. Iată o scrisoare pe care te rog s-o duci viitorului dumitale socru.

Maria Ivanovna a luat scrisoarea cu mâna tremurândă şi a căzut plângând la picioarele împărătesei, care a ridicat-o şi a sărutat-o. Apoi, împărăteasa a reluat:

— Ştiu că nu eşti bogată. Dar eu mă simt obligată faţă de faţa căpitanului Mironov. Nu vă îngrijiţi de viitor. Iau asupra mea aranjarea situaţiei voastre.

Şi după ce a mângâiat-o pe biata orfană, a lăsat-o să plece.

Maria Ivanovna a plecat cu aceeaşi caretă a curţii. Anna Vlasievna, care-i aştepta întoarcerea cu nerăbdare, a copleşit-o cu întrebări, la care Maria Ivanovna abia de-i răspundea. Cu toate că era nemulţumită de lipsa ei de memorie, a iertat-o cu mărinimie, punând această uitare pe seama timidităţii ei de provincială.

Iar Maria Ivanovna, fără a se dovedi curioasă de a vedea Petersburgul, s-a întors în aceeaşi zi la ţară.

Aici iau sfârşit însemnările lui Piotr Andreevici Griniov. Am mai aflat, din spusele familiei, că a fost eliberat din închisoare la sfârşitul anului 1774, în urma unui ordin personal al împărătesei; că a fost de faţă la executarea lui Pugaciov; acesta l-a recunoscut în mulţime şi i-a făcut semn din capul, care, însângerat şi fără viaţă, era arătat, după o clipă, norodului.

Curând după aceea, Piotr Andreevici s-a însurat cu Maria Ivanovna. Urmaşii lor trăiesc şi azi fericiţi în gubernia Simbirsk. La o depărtare de treizeci de verste de *** se află un sat care aparţine unui număr de zece moşieri. Într-una dintre casele boiereşti ale acelui sat se află, pusă în ramă, o scrisoare-autograf a Ecaterinei a II-a. În scrisoarea aceasta, adresată tatălui lui Piotr Andreevici, împărăteasa recunoaşte nevinovăţia acestuia şi laudă mintea şi inima feţei căpitanului Mironov.

Manuscrisul lui Piotr Andreevici Griniov ne-a fost dat de către un nepot al său, care a aflat că lucrăm la o operă despre timpurile descrise de bunicul lui.

Şi am hotărât, cu încuviinţarea rudelor, să-l publicăm, căutând să punem la fiecare capitol câte un motto potrivit şi îngăduindu-ne totodată să schimbăm unele nume proprii.

EDITORUL

19 oct.1836

Sfârşit

Cuprins

Arapul lui Petru cel Mare
Povestirile răposatului Ivan Petrovici Belkin

Dubrovski
Dama de pică
Kirdjali
Fata căpitanului

S.C. Adevărul Holding S.R.L.
Str. Fabrica de Glucoză nr. 21, sector 2, Bucureşti.
Telefon: 021.407.76.38; Fax: 021.407.76.42

Director general: Peter L. Imre
Director general adjunct: Andrei Ştefan

Divizia CARTE

Director: Oana Cruceanu
Director executiv: Carmen Dincă
Director editorial: Daniel Eberhat
Project manager: Alina Drăguş

Toate drepturile asupra prezentei ediţii sunt rezervate exclusiv Editurii S.C. Adevărul Holding S.R.L. Reproducerea parţială sau integrală a textului fără acordul editurii este interzisă şi va fi pedepsită conform legilor în vigoare.

Tehnoredactor: Puiu Enache
Corectori: Cristina Teodorescu
Ana-Maria Trotea
Ilustraţie copertă: Claudiu Ionescu